Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	J.H.F. Jahn.
Titel | Title:	De danske Auxiliairtropper : et krigshistorisk Udkast
Bindbetegnelse | Volume Statement:	Vol. 2
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kjøbenhavn : trykt paa Udgiverens Forlag i det Berlingske Bogtrykkeri, 1840-1841
Fysiske størrelse | Physical extent:	2 bd. :

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

PUBLIC DOMAIN

2-2-1-103-8

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 34 II 8°

1 1 34 2 8 01034 1

BENT ANOREE

De danske Auxiliairtropper.

Et krigshistorisk Udkast.

af

J. H. F. Jahn.

2den Afdeling:

Tropperne i den spanske Successionskrig.

Kjøbenhavn.

Trykt paa Udgiverens Forlag i det Berlingske Bogtrykkeri.

1841.

3283

BIBLIOTHECA REGIA · HAFNIENSIS ·

Forord.

Hermed overgiver jeg Publicum den anden Afdeling af de danske Auxiliairtropper, eller med andre Ord den historiske Skildring af de danske Troppers Deeltagelse i den spanske Successionskrig. Jeg siger udtrykkelig de danske Troppers Deeltagelse i denne Krig — en udførlig Beskrivelse af den vilde være altfor vidtløftig, et Compendium kan læses ofte nok, og vilde kun være en Gjentagelse af det saa ofte Gjentagne. Man finder derfor kun en Beskrivelse af Krigen for saavidt den angaaer de danske Tropper, her var et Mørke som skulde belyses, og det er kun det Maal jeg har stræbt efter, skjøndt det kun er lykkedes mig i en ringe Grad: jeg haabede, at denne Afdeling skulde blive interessant at udarbeide og interessant at læse; men jeg overtydedes altfor snart om mit feilslagne Haab.

I det Kongelige General-Commissariats-Collegii Archiv havde jeg til den første Afdeling af nærværende Værk fundet betydelige og særdeles vigtige Kilder, jeg havde derfor Haab om at finde en lige saa rig Kilde til denne Afdeling, men hvad fandt jeg? For hver Maaned opbevares en Pakke Extracter af de til Kongen indkomne Breve, nogle af disse Breve ere vedføiede Extracterne, og existere endnu, men disse ere for største Deel Ansøgninger og Forslag til Avancements — de vigtigste Papirer, Rapporterne, mangle paa enkelte Undtagelser nær. Endvidere findes for de første Aar Extracter af de Breve, som ere indkomne til Geheimeraad Lente, der havde Referatet af Krigssagerne til Kongen, her mangle alle Breve, mange af Extracterne mangle, og de, der ere tilovers, ere vist lige saa mangelfulde, som Kongens, paa hvilke man ikke sjældent finder, at Udtoget af et Brev er afbrudt midtveis. Etatsraad Jessen († 1783) har kjendt Brevene da han udarbeidede sine „Sammlungen zur dänischen Geschichte von 1689 bis 1714", et Manuscript paa det Kongelige Bibliothek, Kalls Samling Folio Nr. 87. Dette blev mig derfor yderst vigtigt; men Jessen omtaler kun det Corps, som blev overladt Somagterne, det andet Corps blev

derfor stedmoderligt behandlet, her maatte jeg lade mig nøie med Extracterne og de trykte Kilder, og mit Udbytte var saa ringe, at jeg ofte ikke med Bestemthed kan angive, hvor det har været; det maa have udmærket sig, thi Eugen af Savoyen, under hvem det fegtede, roste det ved flere Leiligheder saavel skriftligt som mundtligt, og det var mig derfor dobbelt ubehageligt ikke at kunne følge det. I den spanske Successionskrig deeltog det kun til 1703. 1704 sendtes det mod Ungarerne, hvorfor jeg ogsaa forlader det her i Vinteren $\frac{1703}{1704}$; skulde det være mig forundt at fuldføre dette Arbeide, da vil det atter forekomme i den 3die Afdeling.

For de 5 sidste Aar af Krigen fik jeg en vigtig Kilde ved Hr. Oberst v. Prangens Godhed i et Manuscript: „**Memoires du Comte D*****," hvis Forfatter var Brigadeer i hollandsk Tjeneste, og selv tog Deel i Krigen. Dette Manuscript er en Art Dagbog, som er ført i Felten, og behandler Felttogene 1708—1712 med stor Vidtløftighed, ikke alene paa de Steder, hvor Forfatteren selv var tilstede, men ved en vidtløftig og næsten uafbrudt Correspondence, som er afskreven deri, kan man følge ethvert Foretagende temmelig nøie.

Maatte man ved Bedømmelsen af dette Arbeide tage Hensyn til mine ufuldstændige Kilder, og ikke forlange, at jeg skulde levere et heelt Arbeide, hvor jeg kun fandt Materialer til et halvt, vilde man tage Hensyn til mine ringe Evner, og ikke bedømme mig for strengt.

Kjøbenhavn i Juni 1841.

Forfatteren.

Indledning.

Freden i Ryswyck havde neppe endt en niaarig Krig, og skjænket Europa en Ro, hvortil det saa høit trængte, før et nyt Uveir reiste sig paa dets politiske Horizont. En af Hoveddrivefjedrene til den ovennævnte Fred havde det spanske Monarkies Tilstand været: Her regjerede den svagelige Konge Carl den Anden, som daglig mere gik sin Opløsning imøde uden at efterlade sig Børn eller agnatiske Slægtninge. Kronen skulde altsaa gaae over i en cognatisk Linie, og 3 Prætendenter gjorde paa eengang Fordring paa den: Ludvig den 14de, Keiser Leopold den 1ste, og Prinds Joseph Ferdinand af Baiern. Europa befandt sig i Slutningen af det 17de Aarhundrede i en Art Afmægtigheds Tilstand, hvori dette Aarhundredes mange Storme havde kastet det, Trediveaars-krigens Saar vare endnu ikke forvundne, da Ludvig den 14des Erobringskrige slog nye, og, om end ikke mere, dog ligesaa følelige; Tyrkekrigene, som rasede samtidig med Christenhedens religiøse og politiske Feider, havde givet Tydsklands Kraft det sidste Stød. Englands Magt svækkedes af indvortes politiske og religiøse Stridigheder; Hollænderne havde, deels ved deres Befrielses-, deels ved deres Andeel i de andre europæiske Krige, bragt Bellona en Mængde blodige Offre, Republiken havde netop grundet sig og hævet sig til nogen Høide ved sin Handel, men

Europas Tilstand.

denne Statens Grundpille kunde kun blomstre i Freden, og vilde undergraves og aldeles styrte sammen i Krigen. Kun Frankrig stod endnu som en Colos — thi ogsaa det spanske Rige, skjøndt stort og mægtigt i Udstrækning, havde saalænge været en Skueplads for udvortes og indvortes Feider, at det befandt sig i en ligesaa sygelig Tilstand som dets Konge — kun Frankrig syntes endnu at kunne trodse Tidens Storme; men dets Grundvold var undergravet, og længe vilde det ikke kunne hævde sin Magt, naar ikke Freden gav det Tid til atter at samle Kræfter for at kunne møde og udholde en Krig, som selv den skjønneste Patriotismes Opoffrelser ikke kunde sætte det istand til at udholde*). De nordiske Magter spillede sjældent nogen Rolle i de vest- og mellemeuropæiske Staters Anliggender, og dannede ligesom en Afdeling for sig selv; Danmark var endnu ikke aldeles kommet sig af den Ødelæggelse, hvori Adelsaristocratiet havde styrtet det, og havde nok at gjøre med at passe paa sine 2 Naboer, der ved den nøieste Alliance havde forenet sig til Kuldkastelsen af det Land, der engang havde været begges Herskerinde. Sverrig havde ved sin Gustav Adolph erhvervet sig en Indflydelse paa det øvrige Europa, og en Styrke, som nok kunde berettige det til at tale et Ord med, det beherskedes af en ung herskesyg Konge, og kunde saaledes være blevet fordærveligt nok for det øvrige Europa, men Carl den 12te tragtede kun efter at opnaae det, hans Bedstefader forgjæves havde efterstræbt — den danske Krone — og at hævne sig, fordi dette Rige, som han i Tankerne allerede betragtede som en Provinds af sit Rige, havde vovet at indgaae en Forbin-

*) Italien var deelt imellem Spanien og en Mængde Smaafyrster, som ingen Stemme kunde have i de Stores Stridigheder, og kun leilighedsviis, ifølge deres Landes Beliggenhed, kom til at spille en Rolle.

delse med det, af indvortes Tvedragt sønderslidte, Polen og det barbariske Rusland, der da først begyndte at blive betragtet som en europæisk Stat og fik en Stemme i Europas Anliggender, en Forbindelse, som skulde blive fordærvelig for Sverrig. De Stater, som vi her altsaa kun kunne tage Hensyn til — England, Holland, Tydskland og Frankrig — befandt sig saaledes i en Svagheds Tilstand, som ikke gjorde en ny Krig ønskelig, og dog truede den med at udbryde: Man greb derfor det Middel, der saa ofte er blevet anvendt for at afværge Krigens Ødelæggelser, man negocierede og sluttede Tractater, og fik det samme Resultat, som saa ofte før og siden — Krig.

Prætendenterne til Spanien.

Før vi omtale disse Forhandlinger, ville vi i Korthed undersøge de forskjellige Prætendenters Ret til den spanske Krone. Ludvig den 14de grundede sin Ret derpaa, at han var en Søn af Philip den 3dies ældste Datter, og formælet med Philip den 4des ældste Datter. Et Blik paa Tabellen*) vil snart overbevise os om, at det bourbonske Huus ifølge Slægtskabet var den spanske Throne nærmest, men saavel Ludvig den 13de som Ludvig den 14de havde frasagt sig alle Fordringer paa den for sig og Efterkommere, af hvilken Aarsag de ogsaa i Philip den 4des Testamente aldeles ere udelukkede fra Thronfølgen. Philip den 4des anden Datter var formælet med Keiser Leopold den 1ste, af hvilket Ægteskab kun var en Datter, som blev formælet med Churfyrsten af Baiern, og efterlod sig en Søn, der altsaa maatte have den nærmeste Ret til det spanske Monarkie. Keiseren endelig var en Søn af Philip den 3dies anden Datter, og han, eller hans Børn af de andre Ægteskaber maatte saaledes efter Prindsen af Baiern staae den spanske Throne nærmest Retmæssigheden laae paa denne Maade vel klart for Enhvers

*) Bilag 1.

Dine, men Paven kunde dispensere det franske Huses Frasigelse, som Ludvig desuden erklærede ugyldig, og denne Erklæring var det, som atter truede at bevirke en Krig; thi som nærmeste Blodsforvandt gjorde nu Ludvig Fordring paa Monarkiet.

De andre Magter kunde ikke være tilfredse med denne Erklæring. Keiseren, som forhen var den Anden, blev nu den Tredie til Arven, og en saa stor Tilvæxt til Ludvigs Magt maatte blive farlig for England, paa hvis Throne den franske Konge vist ikke vilde undlade at forsøge, atter at sætte den dethroniserede Jacob den Anden; for Holland, som Ludvig ikke kunde tilgive, at det engang havde vovet at sætte en Skranke for hans herskesyge Planer. Paa den anden Side kunde Sømagterne ei heller rolig see, at Monarkiet, ved Prindsen af Baierns mulige Død, skulde tilfalde det østerrigske Huus, og Carl den 5tes Tid saaledes opstaae igjen. Ludvig den 14de erklærede at ville være tilfreds med en Deel af det spanske Rige, „for at spare Blodsudgydelse og vedligeholde Freden", og under disse Auspicier begyndte de engelske, hollandske og franske Ministre en Conferents i Haag, der førte til en Tractat, ifølge hvilken Spanien, de spanske Nederlande og Amerika skulde tilfalde Prinds Joseph Ferdinand, Erkehertug Carl af Østrig skulde have Mailand for det østrigske, Ludvigs Søn de øvrige italienske Besiddelser for det bourbonske Huses Fordringer.

Delingstractaterne.

Besynderligt nok er det, at Churfyrsten af Baiern tiltraadte denne Tractat for sin Søn, og saaledes berøvede ham en stor Deel af hans retmæssige Arv. Keiseren vægrede sig haardnakket ved at tiltræde Tractaten, og forkastede det derom gjorte Tilbud med den største Uvillie. Den sikkrede vel hans Søn, som Intet kunde vente sig, Hertugdømmet Mailand, men den gav ogsaa det franske Huus en betydelig Overvægt i Italien, hvilken Østrig, der stedse havde frygtet

de Franskes Indflydelse og Magt paa hiin Side Alperne, ikke kunde betragte med rolige Øine, den berøvede det østrigske Huus en stor Deel af det spanske Monarki, dersom Prindsen af Baiern skulde døe uden at efterlade sig Børn, og Keiseren derved opstaae som nærmeste Arving. At Spanierne vare yderst utilfredse med denne Tractat, hvorved 3 uvedkommende Magter anmassede sig Ret til at dele et Monarki, af hvis Storhed Spanieren var saa stolt, behøves vel neppe at anføres. Denne Modstand fra Keiserens og Spaniens Side vevægede de 4 Magter til at forbinde sig, for med Vaaben at gjøre Tractaten gjældende: et Værk, der var begyndt for at vedligeholde Freden, blev altsaa netop et Værk, som truede, paany at antænde Krigsluen i Europa.

Før det imidlertid kom saavidt, indtraf en Begivenhed, som fuldkastede hele Tractaten: Prindsen af Baierens Død den 29de Februar 1699. Det østrigske Huus traadte nu i hans Plads, og Keiseren paastod at være den eneste retmæssige Arving. Vel indvilligede han i at renoncere til Fordeel for sin anden Søn, Erkehertug Carl, men Ludvig paastod sin og sin Faders Frasigelser at være ugyldige, og saaledes at være den nærmeste Arving. De 3 Magter begyndte derfor deres Forhandlinger igjen, og en ny Delingstractat kom istand, ifølge hvilken Erkehertug Carl vel fik det spanske Rige, dog først efterat man derfra havde affondret de italienske Besiddelser, af hvilken Mailand tildeeltes Hertugen af Lothringen, og hans Lande igjen, tilligemed de øvrige spanske Besiddelser i Italien, den franske Dauphin. Tillige bestemtes, at den spanske Konge- og romerske Keiserkrone aldrig turde forenes paa eet Hoved, og dersom Keiseren ikke inden 3 Maaneder, efterat Tractaten var communiceret ham, havde tiltraadt den, da skulde Erkehertugen aldeles være udelukket fra Andeel i Arven, og de 3 Magter vælge en anden Prinds

til Konge af Spanien og af al Magt forhindre, at Erkehertugen kom i Besiddelse af Riget.

Denne Tractat blev i Førstningen holdt hemmelig, for at Kongen af Spanien ikke, af Harme over at man saaledes udskiftede hans Rige, skulde gjøre et Skridt, der aldeles fuldkastede Tractaten. I Wien søgte de tre Magters Ministre at stemme Keiseren for en saadan Deling, dog uden derfor at gjøre ham bekjendt med at den virkelig var foretagen; men han forkastede ethvert Tilbud derom, og fordrede hele Arven, og da Tractaten omsider var bleven bekjendt, protesterede saavel Keiseren som Kongen af Spanien paa det Høitideligste imod den. Sagen fik snart et alvorligt Udseende: den spanske Minister i London, Marqvis de Cavalho, talte saa frit til Wilhelm den 3die, at denne befalede ham at forlade England inden 8 Dage, og ligeledes tilbagekaldte sin Minister fra Madrid. Keiseren rustede sig, for med Vaaben at sætte sine Fordringer igjennem; Kongen af Spanien fordrede, at han skulde sende Erkehertug Carl til Madrid, men man nølede saalænge hermed, at de franske Penge beseirede den østrigske Indflydelse. Den altformaaende Cardinal Porto-Carrero blev vunden for den franske Interesse, Paven erklærede det bourbonske Huses Frasigelse for ugyldig, og den 2den October undertegnede Carl den 2den et Testamente, ifølge hvilket Ludvig den 14des Sønnesøn, Philip af Anjou, indsattes til Universalarving. Skulde han døe uden Børn, da skulde Riget tilfalde Hertugen af Berry, dernæst Erkehertug Carl, og dersom han ogsaa skulde døe uden Efterkommere, da Hertugen af Savoyen. Strax efter Kongens Død, som indtraf den 1ste November 1700, aabnedes Testamentet, og communiceredes Ludvig den 14de, der ogsaa modtog det, skjøndt han kort i Forveien havde bestræbt sig saa meget for at dele Riget.

Carl den Andens Testamente og Død.

Ved dette Testamente bevirkedes saaledes det, man før havde søgt at forhindre: en Stat, som ved sin Storhed vilde faae en altfor overveiende Indflydelse paa Europas Anliggender; thi vel var Frankrig et og Spanien et andet Rige, men hvo vilde tvivle paa, at begge vilde regjeres af Ludvig? Vi have allerede ovenfor omtalt den Fare, der under disse Omstændigheder truede England og Holland, intet Under er det derfor at de vare utilfredse med Testamentets Modtagelse, og tøvede med at anerkjende Philip. Hollænderne bleve dog snart af Ludvig tvungne dertil. Ifølge en Tractat med Spanien havde de nemlig i Forening med spanske Tropper besat Fæstningerne Nieuwport, Oudenarde, Ath, Mons, Charleroi, Namur og Luxenborg. Ludvig, utilfreds med at Sømagterne tøvede med at anerkjende hans Sønnesøn, og at de havde hemmelige Conferentser, som han vist ikke uden Grund troede at stride imod hans Huses Interesse, sendte i Januar 1701 Marschall Boufflers til Lille, for at indhente Efterretninger om Hollændernes Adfærd og Hensigter, og samle et Corps, som, efter en Overeenskomst med Churfyrsten af Baiern, der var Generalgouverneur over de spanske Nederlande, Natten imellem den 5te og 6te Februar marcherede ind i de af Hollænderne besatte Fæstninger, og arresterede de herværende hollandske Tropper. Generalstaterne protesterede vel imod denne Adfærd, men for at faae deres Tropper ud af det franske Fangenskab igjen, maatte de anerkjende Philip den 5te, hvilket de gjorde den 21de Februar. Herefter knyttedes nye Underhandlinger i Haag, i hvilke Hollænderne forlangte, at Englænderne skulde tage Deel. Den franske Gesandt, Grev d'Avaux, opponerede længe herimod, men da Englænderne i April havde anerkjendt Philip som Konge af Spanien, og Hollænderne paa det Bestemteste vægrede sig ved at underhandle, saalænge England ikke tog Deel i For-

Testamentets Følger.

Sømagterne.

handlingerne, maatte han give efter. Nu begyndte en Række af overdrevne Fordringer og frugtesløse Conferentser, hvilke endtes med d'Avaux's Hjemkaldelse den 13de August.

Imidlertid rustede man sig paa begge Sider til Krig. De spanske Nederlande vare i den sørgeligste Forfatning: Kasserne og Magasinerne fandtes tomme, Fæstningerne lignede mere aabne Byer end faste Pladse, Artilleriet var uden Train, Cavalleriet uberedent, og det næsten ligesaa ubrugbare Infanterie bestod for største Deel af til Byerne fastgroede Garnisonsregimenter, uden Anførere, Feltrequisiter, ja næsten uden Gevær. Kun de baierske Tropper kunde kaldes Soldater, og disse maatte Churfyrsten i Tilfælde af Krig bruge til sit eget Lands Sikkerhed. Her var en kraftig Hjælp nødvendig, og det var saare naturligt, at Ludvig arbeidede paa at sætte disse Provindser, og især Geldern, der laae midt imellem de Stater, med hvilke han kunde befrygte en Krig, i Sikkerhed, at han sendte franske Tropper ind i dem, lod Fæstningerne sættes istand, sørgede for Magasinernes Forsyning, og arbeidede paa at danne en Armee af de slet bevæbnede og halvt munderede Soldater, som han forefandt. Desuden lod han, til Landets ydermere Sikkerhed, anlægge en Forskandsningslinie fra Antwerpen over Lier til Arschot, langs Demer og Geten til Boneffe, langs Mehaigne til dens Udløb i Maas *). Denne Linie bestod deels af den naturlige Befæstning, deels, hvor denne ei var tilstrækkelig, af et Retranchement, med en Grav, der paa sine Steder angives at have været 24 Fod bred og 12 Fod dyb, og forstærket ved en Pallisadering langs Contrescarpen; paa de dertil skikkede

*) Saaledes ifølge du Vault: memoires militaires relatives à la succession d'Espagnes publiées par le Lieutn. Gen. Pelet. Af de senere Krigsbegivenheder synes det derimod, at Linien fra Boneffe gik lige til Namur, og at Linien mellem Arschot og Lier først anlagdes 1705.

Steder vare desuden anlagte Redouter, og de Byer, hvorover Linien førtes, befæstedes saa godt som Tiden tillod det.

Hollænderne toge heraf Anledning til ogsaa at forøge deres Armee, forbedre deres Fæstninger og forsyne Magasinerne. Ogsaa England begyndte at ruste sig, og man søgte deels ved Alliancer, deels ved Overladelsen af Auxiliairtropper at forstærke sig, dersom Krigen virkeligt skulde udbryde. Ogsaa til Danmark henvendte Sømagterne sig, og begyndte Underhandlinger om et Corpses Overladelse i deres Tjeneste med Hertug Ferdinand Wilhelm af Würtemberg-Neustadt, som havde commanderet det danske Corps i engelsk Tjeneste fra 1689 til 1697. Denne var nemlig af Hollænderne udnævnt til Gouverneur af Sluys, og reiste desaarsag til Holland *), hvor man strax begyndte at tale til ham, om Kongen vel skulde ville overlade Sømagterne nogle Tropper, hvormange og under hvilke Betingelser. I General-Commissariats-Collegiet findes en Pakke Breve fra Hertugen til Geheimeraad Lente, hvoraf en Deel ere skrevne i denne Periode, men de tale ikke om Underhandlingernes Fremskridt, og det synes, at Hertugen kun har indledet Sagen, som da er afgjort i Kjøbenhavn med den hollandske Minister Goes og den engelske extraordinaire Gesandt Gregs, og vel tildeels af den danske Gesandt i Haag Grev Schmettau. Den 15de Juni 1701 sluttedes i Kjøbenhavn en Tractat, af hvilken vi fremhæve:

Art. 7, Kongen af Storbrittanien og Generalstaterne forpligte sig til at betale 300,000 Daler Hamborger Banco aarlig i Subsidier, saalænge Krigen varer.

---

*) Han kom til Haag den 13de Januar 1701.

Art. 8, Kongens, Troppernes og Undersaatternes Fordringer fra forrige Krig skulle regleres.

Art. 9, Hollænderne udlevere alle Frederik den 3dies til dem udstedte Obligationer uden Betaling.

Art. 10, Kongen af Danmark overlader derimod i engelsk og hollandsk Tjeneste 3000 Md. Cavallerie, 1000 Dragoner og 8000 Md. Infanterie med deres Over- og Underofficerer. Disse Tropper skulle staae i Sømagternes Eed; med Hensyn til Besættelsen af vacante Officeerspladse og Justitien forholdes som med de 7000 Md., som 1689 overlodes i engelsk Tjeneste. I Hvervepenge betale Sømagterne 80 Rbdlr. paa hver Ryttер, 60 paa hver Dragon og 30 paa hver Infanterist, Halvdelen saasnart Tropperne virkeligt ere i Marche, den anden naar de ere komne til Holland. De skulle ogsaa forpleies ligesom de hollandske Tropper fra den Dag af, da de tiltræde Marchen, og Lønningen uddeles af de danske Commissairer. Disse Tropper forblive i Sømagternes Tjeneste, saalænge disse ønske det, med mindre Kongen af Danmark angribes i sine egne Stater paa Grund af nærværende Tractat, i hvilket Tilfælde Kongen forbeholder sig Ret til at kunne kalde dem tilbage.

Art. 11, Skulde noget Regiment eller Compagnie blive ruineret, da forpligte Sømagterne sig til at forsyne Obersten eller Capitainen med de fornødne Hvervepenge, og efter Felttogets Slutning skulle de samme Recrutpenge betales de danske som de hollandske Officerer.

Art. 15, Alliancen skal vare i 10 Aar.

I nogle hemmelige Artikler bestemtes desuden:

Art. 1, Skulde 12,000 Md. senere befindes ei at være et tilstrækkeligt Antal, da vil Kongen af Danmark endnu forøge dem med 4000 Md. under de i ovenstaaende Tractat fastsatte Betingelser, 3 Maaneder efter derom gjort Requisition.

Art. 7, Da Kongen af Danmark ikke, uden at blotte sit eget Rige, kan udsende saa mange Tropper, da han ogsaa skal sende 8000 Mand til Keiseren, ville Sømagterne foreløbig modtage 10,000 Md.

Keiseren havde, som vi ovenfor have seet, allerede be- Keiseren.
gyndt at ruste sig, og mellem ham og Ludvig var ikke mere at tænke paa Fred. For begge var det altsaa lige vigtigt at forbinde sig med andre Fyrster, og navnlig saaledes, at Krigen blev ført bort fra deres egne Landes Grændser, nemlig med de tydske og italienske Fyrster. Ved de tydske Kredsdage kom saavel Keiseren som Ludvig frem med deres Andragende om Forbund, den Sidste understøttedes af Churfyrsten af Baiern og dennes Broder, Joseph Clemens, Churfyrste af Kölln og Biskop af Lüttich, men den østrigske Interesse seirede, endogsaa i den schwabiske og frankiske Kreds, hvor dog Churfyrsten af Baieren havde en stor Indflydelse, efter langvarige Debatter, og hele det tydske Rige, med Undtagelse af de to ovennævnte Fyrster, erklærede sig for Keiseren. Churfyrsterne af Baiern og Kölln erklærede sig derimod for Frankrig, den Førstes Magt var tilstrækkelig til at møde idetmindste det første Stød, den Sidstes Lande derimod besattes af franske Tropper, under Navn af burgundiske Kredstropper. I Italien havde Keiseren derimod ikke det samme Held. Ved Hertugen af Savoyens Lande var Frankrig adskilt fra Hertugdømmet Mailand, hvis Generalgouverneur, Prinds Carl Henrik af Vaudemont, havde erklæret sig for

og hyldet Philip den 5te, og ikke var at bevæge til at forlade hans Partie. Det var saaledes vigtigt for Ludvig, at have Hertugen af Savoyen paa sin Side, for derved at have en bestandig fri Forbindelse med Mailand, ikke at tale om at hans Magt i Italien jo forøgedes ved dette Forbund. Men for at afskjære Mailands Forbindelse med Frankrig, var det paa den anden Side Keiseren magtpaaliggende, at drage denne Fyrste ind i sin Interesse. Hertugen maatte efter Sagernes Beskaffenhed foretrække et Forbund med Frankrig, thi da vilde hans Land efter al Rimelighed ikke blive Krigens Skueplads, og han kun have en langt bortfjernet Fjende at bekjæmpe; i modsat Fald havde han sin Fiende umiddelbart paa begge Sider, og den franske Konge kunde let twinge ham til Fred og Forbund; han erindrede endnu de Ødelæggelser, som hans Krig med Frankrig i det forløbne Decennium havde ført med sig, og for at undgaae deres Fornyelse, sluttede han en Alliance med Frankrig, ifølge hvilken han stillede 8000 Md. Infanterie og 2500 Md. Cavallerie til Armeen i Italien, over hvilken han blev Generallissimus, Ludvig tilstod ham derimod en maanedlig Subsidie af 50,000 Daler, og et Ægteskab sluttedes imellem Philip den 5te og Hertugens Datter. Paa den anden Side af Mailand, mellem dette Hertugdømme og den venetianske Republik, som med største Standhaftighed paastod sin Neutralitet, laae Hertugdømmet Mantua, hvis Forbund ogsaa var Ludvig vigtigt, for paa denne Maade aldeles at udelukke Østrigerne fra Italien. Hertug Carl Gonzaga af Mantua var vel en Vasal af det romerske Rige, men det lykkedes Ludvig deels ved Penge, deels ved en maaskee fingeret Trudsel af at ville bombardere hans Hovedstad, at bevæge ham til at modtage fransk Garnison i sin Hovedstad, og da Hertugen derfor erklæredes i Achten, besatte de Franske hele Her-

tugdommet, og de omkring det liggende smaae gonzagiske Fyrsters Besiddelser.

Det var imidlertid let at indsee, at Keiseren, selv om hele det tydske Rige havde erklæret sig for ham, om Hertugen af Mantua var bleven sin Lehnsherre tro, Prinds Henrik af Vaudemont havde erklæret sig for ham og Hertugen af Savoyen sluttet et Forbund med ham, at han selv da ikke vilde kunde møde Ludvig med tilstrækkelig Kraft til at vente et lykkeligt Udfald af Krigen, og han rivaliserede derfor ogsaa med Ludvig hos Sømagterne. Det er ovenfor omtalt, hvor lidet Held den franske Konges Negociationer havde, Keiseren var heldigere og den 7de September 1701 sluttedes en offensiv og defensiv Alliance mod Frankrig. Ogsaa til Danmark henvendte han sig, og den 4 Juni 1701 sluttedes en Tractat i Laxenburg, ifølge hvilken Kongen af Danmark overlod Keiseren 8000 Md., som skulde staae paa samme Fod og betales ligesom de keiserlige Tropper. Der tilstodes dem fri Udøvelse af deres Religion. Keiseren derimod lovede inden Forløb af 6 Aar at ville betale Kongen 1,000,000 Rbdlr., som han skyldte Danmark ifølge en Tractat af 1674*), og naar han kom i Besiddelse af Spanien, da vilde han ogsaa betale 1,000,000 (pieces de huit) som dette Land skyldte Danmark.

I England vare imidlertid de fredelige Anskuelser vegne for mere krigeriske, hvorom allerede Alliancen af 7de September vidnede, og et Tilfælde gav en gyldig Grund at bryde med Frankrig. Jacob den 2den døde nemlig den 17de Septemcer 1701, og Ludvig, der bestandig havde behandlet

---

*) Ifølge en Tractat med Keiseren, Spanien og Generalstaterne, skulde Kongen holde 16,000 Md. slagfærdig, og derfor have en maanedlig Subsidie af 14,000 Rbdlr.

ham som Konge af England, og den ulykkelige Prinds, hvis Fødsel havde været Aarsag til Revolutionen af 1688, som Prinds af Wales, tog ikke i Betænkning at tillægge denne Titlen som Konge af Storbrittanien. Men heri saae Wilhelm den 3die et Brud paa Freden i Ryswyck, han forestillede Parlamentet dette Skridt af den franske Konge som en Fornærmelse imod Nationen, og Krigen mod Ludvig besluttedes. Fra England, Holland og Keiseren udstedtes Krigsmanifestet den 15de Mai 1702, fra det tydske Rige den 6te October s. A.

Før vi betragte Krigen, ville vi først henvende vor Opmærksomhed paa de 2 danske Corps, som ifølge de ovenstaaende Tractater skulde deeltage i den, og af disse først paa det, som sendtes til Nederlandene.

Det danske Corps til Somagterne.

Dette Corps skulde commanderes af Generallieutenant, Hertug Carl Rudolph af Würtemberg-Neustadt, og bestemtes at bestaae af følgende Tropper:

	Hoveder.	Hoveder.
Generalstaben		16
Cavallerie:		
2 Escadroner Liv-Regiment Ryttere, bestaaende af:		
Stab 8		
6 Compagnier à 72 Md. 432		
	440	
2 Esc. Holsteenske Regiment, ligesaa	440	
2 Esc. 2det Sjellandske Regiment ...	440	
2 Esc. 2det Jydske Regiment	440	
2 Esc. 3die Jydske Regiment.....	440	
2 Esc. 4de Jydske Regiment	440	

		Hoveder.	Hoveder.
2 Esc. 5te Jydske Regiment		440	
2 Esc. Cuirassеer Regiment		440	
16 Escadroner Cavallerie			3,520
Infanterie:			
1 Bataill. Garde, bestaaende af			
Stab	8		
6 Compagnier à 122 Md. (100 Gemene)	732		740
2 Bataillоner Prinds Carls Regiment:			
1ste Bat. Stab	8		
Grenadeercomp. (98 Gem.)	120		
6 Comp. à 116 Md. (94 Gem.)	696		824
2den Bat. Stab	8		
6 Comp. à 116 Md.	696		704
2 Bat. Prinds Georgs Regiment, paa samme Fod:			
1ste Bat.		824	
2den Bat.		704	
2 Bat. Sjellandske Regiment, ligesaa:			
1ste Bat.		824	
2den Bat.		704	
1 Bat. af Regimentet Fyen, Stab	8		
1 Grenadeercomp. (98 Gem.)	120		
6 Comp. à 122 Md. (100 Gem.)	732		860

		Hoveder.	Hoveder.
1 Bat. Oldenborg, Stab.....	8		
6 Comp. à 122 Md.....	732		
		740	
9 Bataillioner Infanterie			6,924
Hele Corpset, foruden Trosset			10,460*)

Af disse Tropper skulde Bataillonen Oldenborg marchere til Nederlandene fra Grevskabet Oldenborg, hvor den laae, Bataillonen Fyen og Grenadeercompagnierne af Regimenterne Pr. Carl, Pr. Georg og Sjelland vare ved det i Sachsen staaende Corps, og fik Ordre, saasnart de vare recrutterede, at marchere til Holsteen under Oberst Dalvigs Commando, for derfra at føres tilsøes til Nederlandene. De øvrige Tropper skulde samles i Holsteen og her overleveres til de engelsk-hollandske Commissairer, hvorpaa Infanteriet skulde transporteres tilsøes, Cavalleriet derimod skulle gjennem det Hannoveranske og Münsterske marchere til Nederlandene.

Under 8de August findes den første Ordre til Afmarche, idet der under denne Dato udgik Befaling til Brigadeer Numsen, med sit (det 2det Sjellandske) Regiment at bryde op fra Standqvartererne**) den 16de, og marchere til Hol-

*) Dette er den etatmæssige Styrke. Den effective Styrke var derimod ikke saa stærk. Etaten for Corpset findes i Bilag Nr. 2, og en Liste paa Cheferne og Stabsofficererne i Bilag Nr. 3. De resterende Tropper marcherede først 1703, og skulle der nærmere omtales.

**) Disse vare i det sydlige Sjelland, Brigadeer Numsen laae paa Hovedgaarden Saltøe, omtrent 1¼ Miil fra Nestved. Liv Regiment Ryttere laae ved Flensborg og Hadersley, 2det Jydske i Nærheden af Colding, 3die Jydske ved Ribe, 4de Jydske ved Aarhuus og Ekanderborg, 5te Jydske mellem Aarhuus og Aalborg.

steen. Under samme Dato udgik Ordre, at de 6 Compagnier af Garden og 12 af det Sjellandske Infanteriregiment skulde embarqueres i Kjøbenhavn den 19de, og føres til Friederichsort, hvorfra de skulde marchere til den ved Glückstadt for Infanteriet opslagne Leir. Den 27de August udgik Ordre, at den næstkommende Mandag til denne Leir skulde marchere: 8 Compagnier af Prinds Carl og 3 af Prinds Georg fra Rendsborg, 1 Compagnie af Prinds Carl fra Altona, 5 af Prinds Georg fra Flensborg og 3 af samme Regiment fra Friederichsort. Noget senere er rimeligviis en lignede Marcheordre udgaaet til de resterende 3 Comp. af Reg. Pr. Carl, der, saavidt jeg veed, laae i Wilster og Krempe. Til Liv Regiment Rytiere udgik den 24de September Ordre at marchere den 3die October; Ordren til de andre Regimenter har jeg ikke fundet, men allerede i Midten af September laae 2det Sjellandske, 4de og 5te Jydske Reg. ved Bramstedt, og 2det og 3die Jydske Reg. ved Pinneberg. Holsteenske og Cuirassеer Reg. havde deres Standqvarterer i Holsteen og ere rimeligviis først marcherede i October.

Endskjøndt Tractaten var ratificeret, de danske Tropper forsamlede og de engelsk-hollandske Commissairer afsendte for at tage imod dem, vare dog endnu nogle Vanskeligheder, før deres Overlevering kunde skee. Ifølge Tractatens Art. 10 skulde til Kongen af Danmark betales Hvervepenge for Corpset, hvoraf Halvdelen skulde betales strax. De danske Commissairer forlangte denne Betaling i Hamborger Banco, de engelsk-hollandske derimod vilde give den i den slettere courante Mynt. Disse Vanskeligheder hævedes som det synes til de danske Commissairers Fordeel, og paa samme Tid udvirkedes en Tilladelse af Churfyrsten af Hannover og Biskoppen af Münster til Cavalleriets og Bataillonen Oldenborgs Gjennemmarche igjennem deres Lande. Herefter forlangte de en-

gelsk-hollandske Commissairer at Tropperne skulde afseile efterhaanden som de vare embarquerede, de danske Commissairer derimod forlangte, at hele Infanteriet, som var forsamlet ved Glückstadt*) skulde afgaae paa eengang. Man blev i denne Henseende nødt til at indhente Kongens Decision, og da denne faldt derhen, at Bataillonerne, efterhaanden som de vare indskibede, skulde afgaae, var ingen Hindring mere for Troppernes Overlevering. Hver Bataillon mynstredes, toges i Ed og indskibedes derpaa: Garden den 14de October**), Regimentet Prinds Carl den 22de, Prinds Georg den 23de. Hele Embarquementet var tilendebragt den 25de, da de sidste Skibe afseilede fra Glückstadt. Generallieutenant Scholten commanderede Transporten, Generalmajor Harboe blev tilbage for at besørge Overleveringen af de fra Sachsen kommende Tropper.

Cavalleriet, som under Generalmajor Johan Rantzaus Anførsel skulde marchere til Nederlandene, modtoges paa samme Maade. Liv Regimentet og 2det Jydske Regiment dannede den 1ste Brigade under Oberst Utterwig og afmarcherede rimeligviis den 18de October, 2den Brigade under Brigadeer Prehn bestod af 3die og 5te Jydske Reg., og afmarcherede fra Olsburg (Ulzburg?) den 20de, den 3die Brigade, Holsteenske og 2det Sjellandske Reg., under Brigadeer Rumsen marcherede fra Bramstedt den 24de, den 4de Brigade, 4de Jydske og Cuirassеer-Reg., marcherede under Brigadeer Rantzau den 26de fra Pinneberg. I disse 4 Brigader synes Regimenterne derefter at have passeret Elben ved Zollenspieker og at være marcherede til deres Quarterer i Geldern og Over-

---

*) De Tropper, som skulde komme fra Sachsen, vare endnu ikke arriverede, og skulde derfor særskilt mynstres og sendes til Holland.

**) Det slette Vei synes at have forhindret denne Bataillons Indskibning i nogle Dage.

ysſel. Hertugen af Würtemberg forlod Hamborg den 30te October og var den 6te November i Haag.

Angaaende Bataillonen Oldenborgs Marche har jeg kun fundet, at den kom til Zwolle den 12te November. Bataillonen Fyen og de 3 Grenadeercompagnier fra Sachſen indſkibedes ved Wittenberg den 9de og 10de October paa Elben. Det lave Vand i Floden og Modvind opholdt dem i den Grad, at Commandoet den 16de først var 1 Miil paa hiin Side Magdeburg. Den 21de var det ved Tangermünde, og den 1ſte November kom det i en særdeles ynkelig Forfatning og manglende 150 Md. til Altona. Ved Mynſtringen den 4de November casſeredes endnu 14 Md, hvorpaa Tropperne ſtrax embarqueredes og afgik den 7de til Holland. Her vare Infanteriets Qvarterer anviſte ſaaledes:

1 Bataillon: Garden i Kampen
2 Bat. Reg. Prinds Carl i Deventer
3 Bat. Reg. Prinds Georg } i Bergen op Zoom.
Bat. Fyen }
2 Bat. Reg. Sjelland i Breda
1 Bat. Oldenborg i Zwolle.

Det Corps, ſom ſkulde overleveres til Keiſerens Commisſairer, ſtod i Sachſen. Det ſkulde commanderes af Generał-Feltmarſchallieutenant Chriſtian Gyldenløve, ſom kom til Corpſet i Slutningen af Auguſt eller Begyndelſen af September, og beſtod af:

Det danſke Corps til Keiſeren.

	Hoveder.	Hoveder.
2 Regimenter Dragoner à 6 Compagnier		1020
Infanterie:		
1 Bat. af Dronningens Liv Regiment, 7 Comp.	803	
1 Bat. af Pr. Christians Reg., 7 Comp.	803	
1 Bat. af Pr. Carls Reg., 6 Comp.	691	
1 Bat. af Pr. Georgs Reg., 6 Comp.	691	
1 Bat. af Reg. Sjelland, 6 Comp.	691	
1 Bat. af Reg. Jydland, 7 Comp.	803	
1 Bat. af Reg. Marine, 5 Comp.	690	
7 Bataillioner Infanterie		5172
Hele Corpset		6192*)

Efterretningerne, som ere levnede os om dette Corps, ere saa faa, at vi næsten intet kunne sige om det**). Den 15de September fik Gyldenløve Ordre af det Keiserlige Krigs-Cancellie, at marchere til Italien saa hurtigt som muligt. I 3 Colonner marcherede Corpset derpaa igjennem den schwabiske Kreds, som, før den vilde tillade Gjennemmarschen, forlangte Gidsler for Troppernes Mandstugt. Man gav den 3 Lieutenanter, som sendtes til Ulm. Siden gjorde Kredsen

*) Nogen Etat over disse Tropper har jeg ikke kunnet opdage. Efter Tractaten skulde de sættes paa den keiserlige Fod, hvilket dog ikke skete før i Begyndelsen af 1703, i hvilket Aar ogsaa de manglende 2000 Md. sendtes til Corpset. Liste over Cheferne og Stabsofficererne i Bilag No. 4.

**) Efterretningerne fra dette Corps ere næsten ene Forslag til Forfremmelser og Ansøgninger eller Klager over den slette Betaling. Denne var i den Grad slet, at Corpset ikke kunde recrutteres, eller idetmindste kun tildeels og med de største Vanskeligheder, og at Infanteriet ved Reductionen 1703 kun bestod af 3 à 4000 Md.

meget store Fordringer med Hensyn til Betalingen, det synes ogsaa, at Tropperne ikke have holdt den tilbørlige Mandstugt, og Oberst Stocken sendtes til Kredsdagen, for at jevne de opstaaede Tvistigheder. Kredsen nedstemmede vel sine Fordringer betydeligt, imod at Tropperne skulde betale dem i kort Tid, hvilket ogsaa i Haab om en regelmæssig Betaling af Solden tilstodes, men da siden den Keiserlige Betaling paafulgte meget sildig og uregelmæssig, var det umuligt at betale Kredsens Fordringer, og som Følge deraf bleve de tre Gidsler i Ulm. Da Churfyrsten af Baiern 1702 erobrede denne By, reddede de 2 sig, og kom til deres Regimenter, den tredie, en Lieutenant Schlegel blev derimod i Arrest i Ulm, da han var bleven arresteret formedelst nogle Uordener i Byen.

Felttoget 1701.

Allerede det første Aar efter Carl den 2dens Død laae, som vi ovenfor have seet, den uundgaaelige Krig for Enhvers Øine, dog kom Fjendtlighederne ikkun i Italien til Udbrud. Ludvig havde sendt en Armee ind i dette Land under Generallieutenant Tessé, for at hans Negociationer, understøttede af Magten, kunde have mere Fremgang. Keiseren lod ogsaa Prinds Eugen af Savoyen samle en Armee paa 20,000 Md. Infanterie og 6000 Md. Cavallerie ved Trient, for med denne at marchere ind i Italien, modarbeide de Franske, og tvinge Hertugen af Mantua, som var erklæret i Achten, til at vende tilbage til sin Lehnspligt. Ved Efterretningen herom sendte Ludvig Marschall Catinat til Italien, for at overtage Commandoen over Armeen, og forhindre Eugen fra at passere Alperne. Den almindelige Vei fra Trient til Italien var langs den høire Etschbred, dette var ogsaa den eneste Vei, Eugen kunde tage uden at fornærme den venetianske Republiks Neutralitet, og Catinat marcherede derfor med 10,000 Md. til Garda Søen, bemægtigede sig Peschiera og opslog sin Leir ved Rivoli, hvorfra han lod de mellem Etsch og Garda Søen liggende Bjergpasse besætte. Ved denne Bevægelse meente han at have udelukket Eugen fra Italien, men da deme indsaae, at han ikke kunde udføre sit Hverv, uden at krænke Venedigs Neutralitet, greb han det sidste

Middel, og marcherede i flere Colonner deels i den venstre Etschdal, deels over Vicenza og de mellemliggende næsten utilgjængelige Bjergpasse. Saaledes vare Alperne overskredne, nu gjældte det at trænge de Franske tilbage. Ved at udbrede sig paa den høire Etschbred, twang han Catinat til at fordele sin Styrke langs denne Flod, for at gjøre de Keiserlige enhver Overgang stridig. Hovedstyrken beholdt han selv ved Rivoli, hvorhen Eugen sendte et Corps, som forledte Catinat til at antage, at Overgangen skulde skee her; Prinds Henrik af Vaudemont*) commanderede et andet Corps ved Verona, et tredie stod under Generallieutenant Tessé ved Legnano. Eugen indsaae snart, at han ikke kunde forcere Overgangen ved Rivoli, han lod derfor det herposterede Corps gjøre Tilberedelser, som om Overgangen skulde skee her, medens han havde i Sinde at passere den nedenfor Legnano, for ved disse Demonstrationer at forlede Catinat til at beholde sin Hovedstyrke ved Rivoli, og ikke modsætte den virkelige Overgang nogen betydelig Magt. I den første Halvdeel af Juni brød han derimod op fra Verona med 14,000 Md. Infanterie og 5000 Md. Cavallerie, og marcherede til Castelbaldo, hvor han i Forveien havde ladet slaae Broer — et Manoeuvre, som Catinat blot antog for en Demonstration — og hvor han den 18de passerede Etsch.

Tessé indberettede dette til Catinat, men denne var dysset i Ro af falske Speidere og antog Demonstrationerne og Tilberedelserne ligeover for sig som de virkelige Forarbeider til en Overgang over Floden, og svarede Tessé, at han Intet havde at frygte. Tessé sendte dog maréchal-de-camp St. Fremont med 5 Regimenter Cavallerie og 3000 Md.

---

*) Generalgouverneuren af Mailand. Hans Søn, Prinds Carl Thomas af Vaudemont stod i Keiserlig Tjeneste, og man vogte sig derfor at forverle disse to Prindser.

Infanterie den 18de til Carpi for at besætte og befæste denne Post. Eugen detacherede den 28de General Vaubonne over Canal bianco til Palantone, for her at slaae Broer over Po, en Bevægelse, som bragte Catinat paa den Tanke, at det kunde være Eugens Hensigt at trænge ind i Modena og maaskee marchere til Neapel, hvor Keiseren havde et stort Partie. Han lod derfor kun 1200 Md. Cavallerie og 300 Md. Infanterie blive ved Carpi under St. Fremont, og sendte Resten til Ostiglia. Men Eugen rev ham snart ud af denne Tro, og viste ham, hvad der var hans Hensigt. Natten imellem den 8de og 9de Juli brød han op med Armeen, som havde passeret Canal bianco ved Castel Guglielmo, og førte den ved Trecenta over Tartaro i 2 Colonner. Han marcherede derpaa mod St. Fremont, som han efter en kort Fægtning tvang til at trække sig tilbage til Legnano.

Under disse Omstændigheder var det alt for voveligt for Catinat at beholde sin Stilling bag Etsch; han forlod altsaa denne Flod aldeles, og satte sig bag Mincio imellem Peschiera og Mantua. Hertugen af Savoyen, der ifølge den ovenomtalte Tractat med Frankrig var udnævnt til Generallissimus af Ludvigs Armee i Italien, kom den 26de Juli til den i Stillingen bag Mincio, og nogen Tid efter ankom ogsaa hans Tropper, der tilligemed nogle andre Forstærkninger gjorde den franske Armee 52 Bataillioner og 77 Escadroner stærk. Eugen samlede sine Tropper ved Legnano, og marcherede derpaa mod de Franske, som ikke hindrede ham i at passere Mincio den 28de ved Salionze, men traf sig tilbage over Medoli, Canneto og Cremona, og indtoge en ny Stilling ved Soncino. Eugen indtog Castiglione della Stivera, og fortsatte sin Marche til Chiari, som han omgav med et stærkt Retranchement.

Over denne Armeens Inactivitet blev Ludvig saa utilfreds, at han sendte Marschall Villeroi til Italien med en Forstærkning af 32 Bataillioner, for at overtage Commandoen over Armeen*), og med den bestemte Ordre, at angribe de Keiserlige. For at udføre denne Ordre, passerede Villeroi Oglio Natten imellem den 28de og 29de August; Eugens Stilling recognosceredes, medens Armeen banede sig en Vei gjennem det af mange Canaler gjennemskjaarne Terrain, og da man antog, at Chiari, Nøglen til hele Positionen, kun var svagt besat, lod Villeroi denne By attaqueres den 1ste September. Eugen kjendte meget vel Chiaris Vigtighed, og havde derfor sendt en stor Deel af sit Infanterie til denne By, medens Resten bevogtede de andre velretrancherede Tilgange til Stillingen; de Franske toge nogle forangliggende Huse, hvis Besætning kastedes tilbage paa Byen: men da de i 4 Timer forgjæves havde bestræbt sig for at forcere dennes Retranchement, maatte de trække sig tilbage igjen, og satte sig imellem Chiari og Oglio. Alle de Forsøg, som de fra denne Stilling gjorde, for at lokke Eugen ud af sine Forskandsninger, vare frugtesløse, og da Villeroi omsider havde opgivet alt Haab om at formaae Eugen til et Slag, repasserede han Oglio den 12te og 13de November; kort efter gik Armeen i Quarterer.

Eugen forlod Chiari den 20de, men det var endnu ikke hans Hensigt at betrække Quartererne. Den 1ste December marcherede han for Canneto, som toges med Storm den 3die. Borgoforte toges den 10de, Governolo og Ostiglia forlodes af deres Besætninger den 11te, Guastalla besattes

---

*) Den fransk-spanske Armee var nu 75 Bataillioner og 78 Escadroner; i de faste Steder laae desuden 17 Bataillioner og 43 (?) Escadroner.

af de Keiserlige den 13de og Mirandola den 24de December. Vi forlade Eugen her og henvende os til Mantua, som holdtes besat af 14 Bataillioner under Tessé, og til Fæstningens Sikkerhed stod et Corps ved Goito. Da Villeroi havde repasseret Oglio, sendtes en betydelig Forstærkning til dette Corps, som nu bestod af 20 Bataillioner og 12 Escadroner, i Goito selv laae 3 Bataillioner. Eugen detacherede den 26de November Prindsen af Commercy med 4 Regimenter Cavallerie, hvortil skulde stede 2 Regimenter Infanterie og de til Italien komne danske Tropper, med hvilket Corps han skulde blokere Mantua. Commercy marcherede til Peschiera, der, som det synes, forlodes af de Franske; her passerede han Mincio og gik til Villa Franca, hvor de danske Tropper*) stødte til ham den 29de. Han marcherede derefter med sit henved 14,000 Md. stærke Corps mod Marmirolo, hvis 40 Md. stærke Besætning gjordes til Krigsfanger, og posterede sig paa Mincios venstre Bred for Mantua i Begyndelsen af December. De eneste paalidelige Efterretninger om denne Blokade ere, at Tessé og Villeroi holdtes i stor Frygt for at miste denne vigtige Fæstning, indtil de vedholdende Regne, som faldt i Slutningen af December twang Commercy til at sende sine Tropper i Qvarterer, der for en stor Deel af Corpset bleve i Nærheden af Mantua; det danske Corps indqvarteredes mellem Ostiglia og Governolo, paa hvilket sidste Sted Gyldenløve selv laae med Bataillonerne Prinds Georg og Jydland.

Eugen fortsatte Campagnen endnu i nogen Tid. Da de Franske havde slaget en Bro ved Casal Maggiore over Po, og han heraf frygtede, at de skulde gaae ind i det Par-

---

*) Disse vare i flere Afdelinger marcherede ind i Italien og samledes igien ved Rivoli.

mesanske, sendtes 4 Regimenter til Crostolo, for at forbyde dem Overgangen over denne Flod, og dække de Keiserliges Qvarterer Syd for Po. Den 3die Januar detacheredes Prinds Thomas af Vaudemont med 3 Regimenter Dragoner 2 Reg. Cavallerie, 6 Bataillioner og 4 Kanoner ind i Hertugdømmet Parma, Bercello besattes af 2 Bataillioner ifølge en Overeenskomst med Hertugen af Modena, med to Regimenter Dragoner og 1 Regiment Cavallerie posterede Vaudemont sig bag Enza, Resten af Corpset sendtes tilbage til sine Qvarterer.

Felttoget 1702.

Italien. Overfald paa Cremona.

Neppe vare disse Tropper komne tilbage, før Eugen allerede ponsede paa et nyt og vigtigere Foretagende, Overrumplingen af Cremona. Her havde Villeroi opslaaet sit Hovedqvarteer, Fæstningen var besat med 12 Bataillioner og 12 Escadroner, men de Franskes Sorgløshed og Mangel paa Forsigtighed havde nær spillet den i de Keiserliges Hænder. Mailand var maaskee den af de spanske Provindser, som var gunstigst stemt for Philip den 5te, og hvor det østrigske Partie var mindst, dog vare ikke Alle fornøiede med det Bestaaende, og saaledes havde Eugen i Cremona skaffet sig et Partie som skulde hjælpe ham til at indtage Fæstningen. Han sendte først til forskjellige Tider 400 forklædte Grenaderer ind i Byen, hvor de holdt sig skjult hos de østrigsksindede Borgere. 5000 Md. Infanterie og 3000 Md. Cavallerie fik Ordre til at forsamle sig ved Ostiano den 30te Januar, og Prinds Thomas af Vaudèmont fik samtidig hermed Ordre at marchere mod et Brohoved paa den høire Pobred, med 2 Regimenter Cavallerie og 2000 Md. Infanterie, hvor han skulde indtræffe om Morgenen den 1ste Februar, forcere Værket og trænge ind i Cremona over Pobroen, medens Eugen paa samme Tid vilde trænge ind i Byen fra den anden Side. En af de Sammensvorne, en Præst ved Navn Crostoli,

boede tæt ved Volden, gjennem hvilken en Afløbsrende*) førte til hans Huus. Igjennem denne sendtes Natten mellem den 31te Januar og 1ste Februar 500 Grenaderer ind i Byen, hvor de forenede sig med de allerede forhen ankomne Keiserlige, og bemægtigede sig to Porte, gjennem hvilke Eugen derpaa lod sine Tropper marchere ind i Byen, og besætte adskillige Puncter, navnlig Torvene. Men disse Fordele gik snart tabt. Vaudemont var nemlig ført vild af sin Veiviser, og ankom ikke til den bestemte Tid til Brohovedet; et Infanterieregiment, som netop var forsamlet til Exercits, opholdt Eugen indtil Generallieutenant Revel kunde samle flere Tropper, og med disse trænge de Keiserlige tilbage til Porten St. Margrethe, hvor Eugen havde ladet alle tilstødende Gader barricadere, og hvor han holdt sig mod de Franskes heftige Attaquer. Imidlertid kom Vaudemont til Brohovedet, men de Franske vare allerede opmærksomme og opdagede ham itide, hvorpaa de afbrøde Broen, og Prindsen maatte med uforrettet Sag trække sig tilbage. Da Eugen erfarede dette, opgav han ethvert Haab om et lykkeligt Udfald og gav sine Tropper Ordre til at trække sig tilbage. Iblandt de Fanger, som de Keiserlige gjorde i Cremona, befandt sig ogsaa Marschall Villeroi, som netop var kommen tilbage fra Mailand, hvor han havde udkastet en Plan med Prinds Henrik af Vaudemont til et Overfald paa de Keiserliges Quarterer. Da han nemlig fik at vide, at Eugen var trængt ind i

---

*) I Almindelighed kaldes den aqueduc, du Vault kalder den ogsaa fausse-porte, andre Forfattere sige, at det var en Afløbsrende „für den Unflath der Stadt." Crostoli foregav, at den udbredte en forpestende Stank, og forlangte den renset, hvilket synes at bestyrke den sidste Mening. Den var under Reparation, da de Keiserlige overfaldt Cremona.

Cremona, gav han sin Secretair Ordre til at brænde alle vigtige Papirer, og forlod sit Huus, for at begive sig til Citadellet. Da han fandt den nærmeste Vei besat, vendte han om, for at tage en anden Vei, men her stødte han paa et Detachement under en Capitain Macdonald, som tog ham tilfange, og hvem han forgjæves søgte at bevæge til at føre sig til Citadellet ved at tilbyde ham 1000 Pistoler og et fransk Cavallerieregiment.

Eugen traf sig efter denne Affaire uhindret tilbage til Ostiano. Generallieutenant Crequi commanderede i Nærheden af Cremona 23 Bataillloner og 12 Escadroner, med hvilke han satte sig i Marche for at undsætte Cremona, men da han paa Veien herhen fik den Efterretning, at de Keiserlige havde indtaget Fæstningen, forlod han sine Qvarterer ved Po, som Eugen derpaa besatte, og marcherede mod Mantua, for at undsætte denne Fæstning, hvorfra han dog strax tilbagekaldtes.

Kongen af Frankrig sendte derpaa Hertugen af Vendome til Italien, for at commandere den franske Armee, som endnu fik en Forstærkning af 14 Bataillloner og 28 Escadroner, og til hvis Recruttering 18000 Md. sendtes over Alperne. Vendome kom den 18de Februar til Armeen, som Vaudemont havde samlet bag Adda. Hans fornemste Hensigt var at befrie Mantua, men han kunde ei marchere denne Fæstning til Undsætning før i Mai, da Armeen ikke før denne Tid vilde være fuldkommen recrutteret, deels ogsaa for at ikke det ustadige Foraar skulde tvinge ham til at forlade de lavere og fugtige Egne igjen, eller maaskee endog blive hans Tropper fordærveligt. Imidlertid søgte han ved en Diversion paa den høire Pobred at drage Eugens Opmærksomhed herhen, og maaskee bevæge ham til at svække Blocadecorpset for Man-

tua, hvorved Tessé vilde faae friere Hænder. I denne Hensigt passerede han Po i Slutningen af Marts, og marcherede mod Nurafloden, men Eugen lod sig ikke vildlede ved denne Bevægelse, han lod kun de Tropper, som havde Qvarteer Syd for Po ryfke frem, Cavalleriet bag Enza, og Infanteriet til Luzzara. Da Vendome saaledes saae, at han ingen Nytte havde af sin Diversion, gik han tilbage igjen for at oppebie en bedre Aarstid og Troppernes marchefærdige Tilstand, og lod kun et lidet Corps blive paa den høire Pobred.

Mantua var imidlertid hele Vinteren holdt blokeret af de Tropper, som havde cantonneret omkring Fæstningen, og saasnart Aarstiden tillod det, traf Commercy flere Tropper herhen, ved hvilken Leilighed ogsaa det danske Corps atter synes at være bleven anvendt til Blokaden, i det mindste en Deel deraf. Tessé gjorde hyppige Udfald og Blokadecorpset foretog adskillige Attaquer paa Fæstningens detacherede og Udenværker, hvorved det altsaa hyppigt kom til Skjærmydsler, men de Efterretninger herom, som jeg har kjendt og benyttet til denne Afhandling, ere desværre saa upaalidelige og mangelfulde, at det er vanskeligt at udfinde Sandheden eller endog kun en til den grændsende Sandsynlighed. Jeg forbigaaer dem derfor med Taushed, og anfører kun een, som har det Fortrin for de Andre, at begge Parter omtale den, skjøndt yderst forskjelligt. Den 22de Mai detacheredes General Trautmannsdorff med 500 Mand Cavallerie, 200 Husarer og 1000 Mand Infanterie mod en Post, St. Antonio, udenfor Mantua. De Franske havde ikke besat denne Post, og 60 Mand, som stode udenfor Fæstningen, traf sig ind i den. Under Tessé selv gjorde derpaa 3000 Mand et Udfald mod St. Antonio, og efter en 2 Timers Kamp maatte Trautmannsdorff træfke sig tilbage. Af det danske Infanterie var et Detachement (maaskee Ba-

taillonen Dronning) under Oberst Brockdorff ved denne Affaire, hvilket nævnes med Roes. Ogsaa af Dragonerne synes et Detachement at have været tilstede, da Oberstlieutenant Mösting angives som tabt *).

Vendome sætter sig i Marche mod Mantua.

Vendomes Opmærksomhed var, som vi ovenfor allerede have bemærket, især henvendt paa denne vigtige Fæstnings Befrielse. Uden derfor at oppebie Hertugen af Savoyens Tropper, passerede han den 1ste Mai Adda ved Cremona, hvor han ogsaa lod det paa den høire Pobred posterede Corps passere Po, og satte sig den 4de i Marche mod den nedre Oglio. Eugen, hvis Operationsplan fornemmelig gik ud paa at forhindre Vendome fra at nærme sig Mantua, hvis Blokade Commercy fortsatte, samlede sin Armee ved Bozzolo, for at modsætte sig de Franskes Overgang over Oglio, hvorhen han ogsaa lod Vaudemont marchere, da der ingen Fare var mere for Modena, efterat Vendome havde kaldt alle sine Tropper bort fra den høire Pobred. Eugen havde en ikke ringe Opgave at løse dette Aar: med omtrent 34,000 Md. skulde han forsvare de erhvervede Fordele og søge at vinde nye mod en Armee paa henved 50,000 Mand. Vendomes Tropper vare for største Delen regelmæssigt betalte, Eugens havde saa at sige været i Activitet hele Vinteren og bleve saa slet betalte, at Officererne maatte anvende den strengeste Mandstugt og en stor Deel af deres egen Formue, for at

*) Du Vault siger, at et Partie paa 3000 Mand skulde falde over de franske Fourrageurer. Tessés Styrke angiver han til alle Grenaderer i Mantua og det derværende Cavallerie. Oberstlt. Mösting, som angives at være tabt i denne Affaire, forekommer endnu længe siden (Bilag Nr. 4) og er derfor rimeligviis bleven fangen, men senere udløst igjen. De Allieredes Tab angives af Theatrum Europæum til 220 Døde og Saarede, af du Vault til 500 Mand, hvoraf 199 Fanger.

ikke Armeen skulde blive en Røverbande *). Hvorledes han udførte sit Hverv, ville de følgende Blade vise os.

Vendome saae snart de Vanskeligheder, der lagde sig i Veien for en Overgang over en seilbar Flod, paa hvis anden Bred den fjendtlige Hovedstyrke, om ogsaa kun halv saa stærk som hans Armee, stod posteret. Han sendte derfor Generallieutenant Crequi til Pontevico for at occupere Broerne her, og for at vildlede Eugen, lod han ham ikke marchere op ad Floden, men sendte ham i Retningen mod Cremona, som om hans Corps blot var detacheret til denne Fæstnings Sikkerhed, paa denne Maade lykkedes det Crequi at iværksætte Overgangen ved Pontevico, hvorhen Vendome var brudt op den 12te, og hvor hele Armeen passerede Oglio den 15de, uden at de Keiserlige lagde ham nogen Hindring i Veien. Et Detachement, som stod ved Pavone, vilde derpaa afbryde de herværende Broer over Mela, men den franske Avantgarde, som strax rykkede frem imod denne Flod, tvang det til at trække sig tilbage, før det kunde udføre sit Hverv, og de Franske forsikkrede sig saaledes ogsaa Overgangen over denne Flod.

---

*) Jvfr. Kausler: Leben des Prinzen Eugen von Savoyen. Denne Forfatter giver ikke alene i Felttoget 1702, men ogsaa i de følgende, en Skildring af den keiserlige Forpleining og alle Forretningers for Krigen fordærvelige Langsomhed, man vilde maaskee ved at læse dem forledes til at troe, at han overdrev Sagen for at hæve sin Helt, men de Extracter af enkelte Breve, som ere os bevarede (Gen. Comm. Coll. Archiv) ere et altfor talende Vidnesbyrd om det Modsatte. Man see kun, hvorledes den ene Officeer efter den anden søger sin Afskeed, fordi han har tilsat sin Formue og Sundhed i Italien, man læse den Beretning, at det endelig i Marts eller April 1703 var lykkedes at udvirke Troppernes Lønninger til October 1702, og at man i Wien vægrede sig ved at betale de Officerer, som reduceredes i Marts 1703, deres Gage efter October 1702, altsaa forlangte, at de skulde tjene ½ Aar uden Gage!

Eugen marcherede vel op ad Floden for at modsætte sig Vendomes Overgang, men han kom først til Ostiana, da de Franske allerede havde besat Pavone, og traf sig derpaa tilbage til Campitello, hvorfra han fortsatte sin Retraite til Montagnara. Vendome lod det af de Keiserlige forladte Ostiana besætte, og tog Canneto den 19de, hvorefter han den 22de passerede Chiese og marcherede til Goito. Commercy kunde under disse Omstændigheder ikke fortsætte Blokaden, han maatte forlade sine Stillinger Nord og Ost for Mantua, og trække sig tilbage til Armeen, som satte sig imellem Montagnara og Pietole. Vendome marcherede den 3die Juni til Rivalta, efterat Generalliéutenant Revel den 1ste havde indtaget Castiglione della Stivera, og Villepion Castel Goffredo, hvis Garnisoner af 400 og 300 Mand bleve Krigsfanger.

De Keiserlige ophæve Blokaden.

I denne Stilling finde vi Armeerne til den 8de Juli, uden at noget Vigtigt forefaldt. Vendome havde ved sin Marche frelst Mantua, men Eugens Stilling var saa stærk, at han ikke vovede at angribe den, og han besluttede derfor at dele Armeen i 2 Dele, Vaudemont skulde med 33 Bataillioner (foruden 14, som laae i Mantua) og 60 Escadroner beholde Leiren ved Rivalta, medens Resten skulde passere Po og erobre Stæderne i det Modenesiske, eller efter Omstændighederne vel og gjøre en Attaque paa den keiserlige Armee i Ryggen. Philip den 5te, som selv vilde commandere denne Armee, og tillige lade sig hylde i sine italienske Stater, kom den 13de Juli til Cremona, hvorhen Vendome havde ført en Deel af det til Operationerne paa den høire Pobred bestemte, 41 Bataillioner og 83 Escadroner stærke Corps, den anden Deel stod ved Casal Maggiore. Kongen lod derpaa Generallieutenant Crequi passere Floden ved Cremona med 23 Bataillioner og 41 Escadroner; Resten

gik den 22de over Po ved Caſal Maggiore, og begge Corps ryfkede i Forening over Colorno til Sorbolo, hvor Kongen ankom til Armeen den 25de.

Saaſnart Eugen erfarede Vendomes March til Cremona og heraf ſluttede at det gjældte de Keiſerliges Poſter Syd for Po, lod han Oberſt Gehler opkaſte en retrancheret Leir til 6,000 Mand ved Borgoforte, og ſendte General Viſconti med 3000 Mand Cavallerie til St. Vittoria, hvor han ogſaa havde iſinde at anlægge en befæſtet Leir. Da Vendome med Avantgarden af den franſke Armee kom til Caſtel Novo den 26de, erfarede han dette, og beſluttede, uden at tabe Tid, at overfalde Viſconti. Med 22 Escadroner og 24 Grenadeercompagnier ſatte han ſig derfor ſtrax i March mod St. Vittoria. De Keiſerlige, ſom endnu troede Fjenden langt borte, overrumpledes ſaaledes, og gjorde kun en kort Modſtand, Faa kunde komme til Heſt før de Franſke allerede havde kaſtet Corpſet og taget Heſtene, og ſaaledes blev denne Affaire, uagtet kun lidet blodig, *) meget fordærvelig for det Keiſerlige Cavallerie. Den nærmeſte Følge af denne Affaire var, at Modena, Reggio og Carpi uden Modſtand beſattes af de Franſke, den anden, at Eugen den 2den Auguſt forlod ſin Stilling for Mantua, og paſſerede Po ved Borgoforto, hvor han lod 12 Bataillioner til Dækning af Overgangene. Vaudemont beſatte derefter Montanara, og ſendte en Forſtærkning til Kongen. Denne, ſom herved var bleven 53 Bataillioner og 101 Escadroner (c. 40,000 Mand) ſtærk, ſatte ſig den 15 Marts i Marche mod Luzzara, hvis Beſætning trak ſig ind i Slottet, og herfra aabnede en heftig Ild paa de Franſke, ſom under Vendome opſloge deres Leir imellem Byen og Po.

Overfald ved St. Vittoria.

*) Franſke Skribenter angive de Keiſerliges Tab til 600, deres egne Skribenter til 300 Døde. De Franſke gjorde 3 à 400 Fanger og toge 10 Eſtandarter og 2 Par Pauker.

Slag ved Luzzara.

Eugen, som ogsaa var marcheret frem imod Luzzara, besluttede at attaquere de Franske, før de vare komne i Orden, og lod derfor sin Armee marchere imod dem i 2 Colonner *). Skjulte af Terrainet kom de Keiserlige uformærkt i Nærheden af de Franske, da en Officeer, som recognoscerede en Dæmning langs Po, opdagede deres Tete. Vendome — Kongen var endnu ikke ankommen — satte strax de Tropper, som vare ankomne, i en meget fast Stilling bag en Deel Gjærder, og sendte Efterretningen om de Keiserliges Nærmelse til Kongen, hvem han bad paaskynde Marchen med de resterende Tropper, hvilke ogsaa for største Deel synes at være komne i Slagets Gang, og at have taget Deel deri. Venstre Fløi, som stottede sig til Floden, bestod af 5 à 6 Infanteriebrigader under Generallieutenant Tessé, en liden Skov, som fandtes her, var besat af 4 Bataillioner, og Generallieutenant Besons stod bag Infanteriet med 9 Cavalleriregimenter. Høire Fløi, under Generallieutenant Crequi stod i et endnu mere couperet Terrain foran Luzzara.

Endskjøndt Eugen saaledes fandt de Franske beredte paa at modtage ham, tovede han dog ikke med at attaquere dem. De Franskes venstre Fløi lod han Commercy attaquere med den Keiserlige høire Fløi, der forstærkedes af 2den Linie, hvoriblandt 3 danske Bataillioner. Venstre Fløi under General Stahremberg attaquerede de Franskes høire, i Centrum synes Terrainet at have været saa couperet, at nogen egentlig Attaque ikke kunde finde Sted her. Attaquen begyndte Kl. 5 Eftermiddag. Commercy kastede de Franske tilbage fra

*) Hver Træfning dannede en Colonne. Af danske Tropper synes kun 6 Bataillioner (hvoraf Bat. Dronningen, Prinds Christian, Prinds Carl, Prinds Georg og Jydland) og Dragonerne at have taget Deel i Slaget. De 6 Battailloner synes at have været paa høire Fløi, Dragonerne have vistnok været paa venstre Fløi.

adskillige Gjerder, men han nød ikke længe Frugten af sin Seir: de 4 Bataillioner, som holdt Skoven besat, kunde ikke kastes ud af denne, de toge de Keiserlige i Flanken, og da Prindsen selv faldt, vege hans Tropper tilbage. Fyrsten af Lichtenstein førte de ikke brugte Tropper i Ilden, og samlede de kastede, de Franske maatte endnu engang vige, da Tessé ilede dem til Hjelp med friske Tropper, og tvang Fyrsten til at forlade de vundne Fordele. 3 Gange fornyedes Attaquen saaledes forgjæves, indtil Eugen selv satte sig i Spidsen for de danske Bataillioner, de Tydske fulgte dem, og efter en morderisk Kamp maatte de Franske atter vige fra deres Gjærder. Paa venstre Fløi havde Stahremberg ogsaa kastet de Franske, men tabte snart sine Fordele igjen, og Slaget synes her, som paa høire Fløi, at have været aldeles uafgjort; thi da Natten gjorde Ende paa det, bleve begge Armeer staaende i deres Stillinger, hvor de retrancherede sig. Ligesaa unøiagtige og ubestemte som Relationerne om selve Slaget, ere ogsaa Angivelserne om Tabet, der vistnok omtrent kan antages at have været omtrent lige stort paa begge Sider *).

Besætningen af Luzzara, 550 Md. stærk, overgav sig derefter paa Discretion, og de Franske sloge en Bro over Po, hvorved de betoge Eugen al Communication med Bercello. Dagen efter Slaget kanonerede begge Armeer paa hinanden, uden dog at anrette synderlig Skade, og næsten hele Resten af

*) Du Quincy histoire milit. de Louis le grand har de Keiserliges til 5 à 6000, de Franskes til 3500 Mand; Theatr. Europ. har de Keiserliges til 793 Døde og 1907 Saarede, de Franskes til 5000 Mand; du Vault har de Franskes til 400 Døde og 1800 Saarede, i et Brev fra Tessé til Krigsministeren, Chamillart, siges, at de Keiserlige selv tilstaae at have 1500 Døde og 3500 Saarede; Kausler har paa hver Side 2000 Døde, og paa keiserlig 2000, paa fransk Side 4000 Saarede, o. s. fr. Angaaende de Danskes Tab veed jeg kun, at der faldt 9 Officerer.

Felttoget tilbragtes i denne Stilling. Philip sendte Generallieutenant Vaubonne med 12 Bataillioner og 21 Escadroner imod Guastalla, hvis Besætning ved idelige Streiftog i de Franskes Ryg meget foruleiligede Armeen. Trancheerne aabnedes Natten imellem den 31te August og 1ste September, Batterierne begyndte at spille den 2den, og da Breschen var practicabel, capitulerede General Solari den 12te og den 2500 Md. stærke Garnison fik fri Afmarch med Vaaben og Bagage, dog med den Betingelse, ikke at tjene mod de Franske og Spanske før April 1703. Herefter arbeidede de Franske paa en Linie over Carpi, Reggio og Bercello, hvilken sidste Fæstning de holdt blokeret hele Vinteren, da de havde gjort et forgjæves Forsøg paa at tvinge den ved en Beleiring, og Tessé sendtes med en Forstærkning til Mantua.

Efterat Philip den 2den October havde forladt Armeen, brød Vendome op fra Luzzara Natten den 4de og 5te November, og marcherede mod Mirandola. For at dække denne vigtige Fæstning, brød ogsaa Eugen op, passerede Sechia og satte sig ved Grændsen af Ferrara. Herved havde Vendome opnaaet sin Hensigt, som ene var at fjerne Armeen fra Borgoforte, mod hvilket Slot Tessé marcherede. Stahremberg sendtes det vel til Undsætning med 2 Keiserlige Regimenter Infanterie, 2 Reg. Cavallerie og 500 Danske, men den 500 Mand stærke Garnison havde før hans Ankomst overgivet sig som Krigsfanger, og Stahremberg maatte med uforrettet Sag vende tilbage. I Begyndelsen af December betraf begge Armeer deres Vinterquarterer, men Operationerne standsedes ikke mere i denne end i den foregaaende Vinter. Dengang havde Eugen havt Fordelene, nu var det Vendome: Den 17de December detacherede han Generallieutenant Mongon med 20 Grenadeercompagnier og 600 Md. Cavallerie mod Governolo. Natten mellem den 17de og 18de aabnedes en

Art Løbegrav, og efterat de Franske den 22de havde bemægtiget sig nogle af de Keiserlige occuperede Huse, fik Commandanten af Governolo Ordre til at forlade Slottet og sætte Ild paa det. Han efterkom sin Ordre, men dens Hensigt opnaaedes kun halvt, thi, da de Franske strax attaquerede Slottet, indhentede og nedsablede de endnu en Deel af Garnisonen, og det lykkedes dem at slukke Ilden og derved redde en Deel af de i Slottet værende Magasiner. De Keiserlige forlode derpaa alle deres Poster ved Po med Undtagelse af Ostiglia, og Resultatet af 2 Aars Felttoge vare saaledes, at Eugen stod i Italien med en i høi Grad ruineret Armee: hvad han havde vundet 1701, tabte han igjen 1702.

Nederlandene. Det danske Corps.

I Aaret 1702 begyndte Krigen ogsaa at rase i Nederlandene og Tydskland, paa det første Sted finde vi det Corps, som det foregaaende Aar blev sendt derhen, og som vi forlode i Qvartererne. Her reiste sig snart en Strid om Rangen, idet de andre Nationers (Hollands og Lüneborgs) Tropper forlangte, at denne skulde bestemmes efter Obersternes Anciennitet, de danske Oberster forlangte derimod, som Kongelige Tropper, Forrangen for alle andre ikke Kongelige Tropper. For at reglere denne og nogle andre opstaaede Stridigheder, sendte Wilhelm den 3die i Begyndelsen af 1702 Lord Albermale til Haag, hvor Hertugen havde opholdt sig hele Vinteren, med den Bestemmelse, at 1, Corpset ei skulde adskilles, men blive samlet under sin egen Chef; 2, Befalingerne skulde sendes til denne Chef, og fra ham sendes til Regimenterne, dog, naar Omstændighederne udkrævede en hurtigere Expedition, kunde de sendes directe til Regimenterne, og skulde da communiceres Chefen; 3, de danske Tropper skulde have Rang næst efter de engelske; 4, Lønningerne, som hidindtil ikke vare faldne saa regelmæssige, skulde for Frem-

tiden betales regelmæssigt fra Englands Side, og hos Hollænderne vilde Albermale ligeledes udvirke en regelmæssig Betaling. Som en Følge af disse Bestemmelser fik de 5 i Flandern liggende Bataillioner den næste Vinter deres Quarterer ved det øvrige Corps, den anden Punkt gav endnu i nogen Tid Anledning til Strid med den hollandske General-Feltmarschall, Fyrst Walrad af Nassau-Saarbrück, som sendte Befalingerne directe til Regimenterne, indtil Hertugen sendte Tropperne Ordre ei at efterkomme andre Befalinger end hans, den 4de Punkt overholdtes mindst saavel af Englænderne, som især af Hollænderne, og den slette Betaling gav Anledning til hyppige Klager, og flere end een Gang truede Kongen med at tilbagekalde Tropperne, saafremt ei en bedre Betaling paafulgte.

Wilhelm den 3die døer.

Før vi omtale Krigen, maa vi først henvende vor Opmærksomhed paa en Omstændighed, som atter spændte de i Sagen interesserede Fyrsters Opmærksomhed, og lode denne frygte, den anden haabe en vedvarende Fred: Wilhelm den 3dies Død den 19de Marts 1702. Keiseren, og de Fyrster, der havde gjort hans Interesse til deres, frygtede, Ludvig haabede, at Wilhelms Efterfølger, Anna, skulde have fredeligere Principer, og træde ud af Alliancen, hvoraf Følgen efter al Rimelighed vilde være, at Hollænderne vilde gjøre det Samme, Keiseren blive tvungen til Fred, og Spanien uhindret tilfalde Philip den 5te. Men Anna fulgte aldeles sin Forgjængers Politik, og den eneste Følge af Kongens Død var at Krigserklæringen forsinkedes en kort Tid. Til Generallissimus over de engelske Armeer udnævntes Hertugen af Marlborough, som ogsaa Hollænderne anbetroede den øverste Commando, dog anordnede de ved Siden af ham et Feltcommissariat, der ved sin Uvidenhed og Ængstlighed virkede Intet mindre end heldig paa Operationerne.

I det Foregaaende er det omtalt, at de Franske anlagde et Retranchement fra Antwerpen til Namur, et lignende Retranchement anlagdes ogsaa fra Antwerpen langs Grændsen i Flandern, for at beskjærme det spanske Flandern mod et Indfald nordfra. Hvormegen Nytte disse Retranchements gjorde, ville vi snart faae at see, her ville vi blot omtale en Begivenhed, som den flanderske Linies Anlæggelse gav Anledning til. Denne Linie var ligesom den brabantske forsynet med Redouter, af hvilke en anlagdes under Kanonerne af Sas van Gent, og i Musketsskuds Distance fra det hollandske Fort St. Antoine. Hollænderne saae heri et Brud paa den westphalske Fred, hvis 58de Artikel indeholder, at ingen af Parterne maae anlægge nye Fæstninger i Nederlandene; de protesterede derfor imod denne Skandses Anlæggelse, og forlangte, at det Opførte skulde rives ned igjen. De Franske knyttede vel Underhandlinger for at undersøge Retmæssigheden af Hollændernes Fordring, men imidlertid vedbleve de med Arbeidet, hvorfor Generalstaterne gave Gouverneuren af Sas van Gent Ordre til at nedskyde Værket, hvilket ogsaa skete.

Armeerne samles.

I Marts begyndte de Allierede at samle de Tropper, der vare bestemte til at fægte i Nederlandene og ved Nederrhin i 4 Corps: Fyrsten af Nassau-Saarbrück commanderede henved 20,000 Md. ved Rhinen, hvilke under Navn af Keiserlige Hjelpetropper skulde foretage en Beleiring, og agere mod det Köllnske, Grev Claudius Tilly *) stod med 15 Batailloner og 32 Escadroner (c. 15,000 Md.) paa Mookerheden, for at true Geldern; Coehorn commanderede henved 15,000 Md. i Flandern, og Athlone stod med c. 18,000 Md.

---

*) Denne maa ikke forverles med den lüttichske General, Fyrst Tserclas Tilly, der hørte til det modsatte Partie.

ved Rozendal. Af de danske Tropper vare Hertugen, Scholten og Rantzau med Cavalleriet og de 4 Bataillioner: Garden, 1ste og 2den Prinds Carl og Oldenborg hos Tilly *), Harboe med de andre 5 Bat. var ved Corpset i Flandern. De Franske trak omtrent paa samme Tid deres Armee sammen i 4 Corps: Generallieutenant Tallard stod i det Köllnske, Tserclas Tilly ved Lüttich, den spanske General Bedmar i Flandern, for at dække Strækningen fra Havet til Diest med 52 Bataillioner og 37 Escadroner (c. 30,000 Md. **), og Marschall Boufflers havde 30,000 Md. ved Diest. Commandoen over Armeen skulde Hertugen af Bourgogne føre, indtil hans Ankomst commanderede Boufflers de franske, og Bedmar de spanske Tropper.

Kaiserswerth beleires.

Fyrsten af Nassau gik med sit Corps den 16de April for Kaiserswerth, hvis Garnison bestod af 6 Bataillioner franske Tropper under maréchal-de-camp Blainville. Paa Grund af Tallards Stilling paa den venstre Rhinbred kunde Fæstningen ikke aldeles indesluttes, og Garnisonen kunde saaledes bestandigt faae Forstærkninger og forsynes med alle Fornødenheder, hvilket foranledigede, at Beleiringen i Forhold til Fæstningens ringe Styrke blev meget langvarig. Trancheerne aabnedes Natten imellem den 18de og 19de og samme Nat begyndtes med Batteriernes Anlæggelse. Da de Franske ved Midnat opdagede de Allieredes Arbeider, aabnede de en heftig Ild paa dem, men Beleirerne havde allerede nedgravet sig saa meget, at de Franskes Ild ingen synderlig Skade kunde gjøre dem. Den 23de April vare Batterierne bragte istand, og de Allierede begyndte at beskyde Fæstningen med 52 Kanoner og 34 Morterer og Haubitser.

---

*) De danske Tropper forlode deres Qvarterer den 20de Marts.

**) Fæstningernes Garnisoner iberegnede.

Den 25de attaquerede Prindsen af Anhalt=Dessau med 1100 Md. en D i Rhinen, der var besat med 500 Md. De Franske trak sig strax ind i en paa Den anlagt Redoute, hvor Commandeuren vilde holde sig imod de Angribende, men den største Deel af Folkene vægrede sig ved at adlyde ham, og overgave sig til de Allierede. Officererne og den trofastere Deel af Folkene søgte deres Redning i en Baad, men da denne blev skudt i Sænk, lykkedes det kun Faa at naae Fæstningen: de Fleste druknede.

Imidlertid var Tilly den 19de April marcheret til Xanten, for at være nærmere ved Belejringscorpset, og Boufflers brød ogsaa op den 18de, for at undsætte Kaiserswerth, eller maaskee slaae Tilly før han kunde forstærkes med flere Tropper, og paa denne Maade tvinge Fyrsten af Nassau til at ophæve Belejringen. Han bestemte sig for det Sidste, og marcherede, efterat have passeret Maas ved Stevenswerth den 20de, mod Xanten. Den 27de om Eftermiddagen kom han i Nærheden af Tillys Leir med Cavalleriet, men da Terrainet ikke tillod Operationer med denne Vaabenart, maatte han oppebie Infanteriet, som først kom om Aftenen og tildeels om Natten til den 28de. Boufflers opsatte derfor Attaquen til den næste Dag, men Tilly traf sig om Natten tilbage til Cleve, og der forefaldt kun en ubetydelig Rencontre med Boufflers Avantgarde, som kom til Xanten før Tillys Arrieregarde aldeles havde forladt Leiren. Boufflers satte sig derpaa i den af Tilly forladte Stilling imellem Xanten og Sonsbek, for at oppebie Forstærkninger, og detacherede den 28de Tallard, som han paa sin Marche mod Xanten havde trukket til sig, atter op ad Rhinen. Athlone forlod ved Efterretningen om Boufflers Marche, Rozendal med 32 Escadroner og 11 Bataillioner, for at observere den franske Armee, og komme det truede Punkt til Hjelp. Han kunde

Tilly og Boufflers.

imidlertid ikke komme tidligt nok for at forstærke Tilly ved Xanten, men den 28de forstærkede han Corpset ved Clarembek, over hvilket han tog Commandoen, med Cavalleriet, Infanteriet kom hertil den 29de.

Beleiringen af Kaiserswerth.

Tallard gjorde, efter atter at være sendt op ad Rhinen, en Diversion mod Düsseldorf, som han truede med et Bombardement, for derved at bevæge de Allierede til enten at ophæve Beleiringen af Kaiserswerth, eller gjøre et stærkt Detachement fra Beleiringscorpset til Düsseldorfs Sikkerhed; men da de Allierede uforstyrret vedbleve Beleiringen, og Arveprindsen af Hessen *) gjorde Mine til at bombardere Bonn som Repressalie, fik Tallard Ordre til at afstaae fra sit Forsæt, og traf sig derpaa nærmere til Kaiserswerth, til hvilken Fæstning han sendte 3 Bataillioner. Han anlagde derpaa nogle Batterier paa den venstre Rhinbred, fra hvilke han meget incommoderede Beleiringscorpset, som desuden led ved Blainvilles hyppige Udfald, og formindskedes i den Grad, at Athlone den 28de Mai maatte sende det en Forstærkning af 4 Bataillioner under Hertugen af Augustenborg, blandt hvilke den danske Bataillon Oldenborg. Den 9de Juni attaqueredes den bedækte Vei, og efter en 3 Timers haardnakket Kamp, som kostede de Allierede 7 à 800 Døde og 1500 Saarede, logerede de sig paa den. Imidlertid var Prindsen af Hessen med sit Corps stødt til Prindsen af Nassau; Tallard havde faaet Ordre at forstærke Hovedarmeen, og den venstre Rhinbred var altsaa fri, hvilket de Allierede benyttede til at gaae over Floden, og bemægtigede sig Fortet paa den venstre Bred. Blainville gjorde den 11te et forgjæves Forsøg paa at tage det tilbage, og da de paa den bedækte Vei anlagte Batterier betydeligt havde udvidet Brescherne, capitule-

*) Frederik, senere Konge af Sverrig.

rede Blainville den 15de paa de Betingelser, at Garnisonen skulde udmarchere den 17de med Vaaben og Bagage, 2 Kanoner, 2 Morterer og alle Honneurs, og de Allierede skulde sløife Fæstningsværkerne af Kaiserswerth.

Operationer i Flandern.

Imedens dette foregik ved Rhinen havde Coehorn forceret de franske Linier i Flandern, og marcherede mod Middelburg, hvis 120 Md. stærke Garnison overgav sig som Krigsfanger. Han marcherede derpaa mod St. Donas, som han i 9 Dage beskjød og bombarderede, og hvis Garnison, da Fortet var aldeles nedskudt og den havde tabt 50 Md., traf sig tilbage Natten imellem den 15de og 16de Mai. Bedmar forlod ved Efterretningen om denne Invasion Antwerpen den 11te Mai med 7 Bataillioner og 5 Escadroner og forenede sig med Generallieutenant la Mothe, som commanderede 15 Bataillioner og 11 Escadroner i Nærheden af Brügge. Hans første Hensigt var at attaquere Coehorn, men da han fandt ham for vel posteret ved St. Donas, besluttede han at drage hans Opmærksomhed fra dette Fort, ved at marchere mod Hulst. St. Donas faldt før denne Marche kunde udføres, Coehorn lagde 600 Md. i Garnison i Slottet og marcherede mod Fort Isabella, som han ogsaa begyndte at beskyde meget heftigt, men ikke med den samme Virkning. La Mothe havde imidlerttd trukket sig nærmere til Hulst, og Coehorn saae sig nødsaget til at detachere et Corps til denne Fæstnings Undsætning, hvorefter han forlod Fort Isabella og traf sig tilbage til Sluys. La Mothe gik den 11te Juni for Middelburg, som han efter en stærk Kanonade tog den 12te, Garnisonen, 3 à 400 Md. stærk, blev Krigsfanger. Aardenburg toges paa samme Tid, og Bedmar vilde benytte sin Overmagt over Coehorn til at bombardere Sluys, men, da han i Slutningen af Juni maatte sende en betydelig Forstærkning til Hertugen af Bourgogne,

som imidlertid havde taget Commandoen over Hæren, saae han sig ikke istand dertil, og gik tilbage indenfor Linierne.

Operationer ved Maas og Rhin.

Hertugen af Bourgogne kom til den franske Armee ved Xanten i Mai med den største Deel af Huustropperne. Tallard faldtes tilbage, Bedmar maatte sende en Forstærkning fra Flandern, saa at den franske Armee var 54 Bataillioner og 104 Escadrdner stærk, efterat den havde gjort et Detachement til Mosel, hvor et Corps samledes. Bourgogne besluttede at benytte sin Overlegenhed over Athlone, som kun var 24 Bataillioner og 70 Escadroner stærk, og detacherede den 9de Juni Generallieutenant Allegre for at foretage en Recognoscering. Allegre fandt Athlones Stilling saa stærk, at man opgav den Hensigt at attaquere den, men derimod besluttedes det at omgaae ham og afskjære ham fra Grave og Nimwegen. I denne Hensigt brød den franske Armee op den 11te og søgte at omgaae Athlones høire Flanke, men den hollandske General lod ogsaa sin Armee bryde op, Generallieutenant Fagel sendtes med 4 Bataillioner til Grave, Resten gik til Nimwegen. Generalmajor Rook sendtes med 6 Escadroner Cavallerie og 2 Regimenter Dragoner til Høiderne ved Mook for at dække Retraiten, han skulde souteneres af Hertugen af Würtemberg med 12 Escadroner, Artilleriet og Infanteriet marcherede først med Bagagen, Athlone fulgte det med Cavalleriet. De Franske nærmede sig imidlertid de af Rook besatte Høider, som forlodes af de Allierede, der sluttede sig til Colonnen, de Franske fulgte dem, dog uden at det kom til noget Engagement. Paa Plainen ved Nimwegen opmarcherede begge Armeer, det allierede Infanterie under Scholten kastedes ind i Nimwegens bedækte Vei og Udenværker, Cavalleriet under Athlone satte sig ved Foden af Glaciset i 2 Linier. De Franske opmarcherede ogsaa i 2 Linier og plantede deres Kanoner, hvormed de beskjød det allierede Cavallerie meget

heftigt. Det franske Cavallerie rykkede ogsaa adskillige Gange frem til Attaque, hvilket dog var uden Følger, men endelig tvang den heftige Ild Athlone til at lade Cavalleriet rykke deels ind i den bedækte Vei, deels over Floden, som den næste Dag passeredes af Resten af Cavalleriet med Undtagelse af 6 Escadroner, der med Infanteriet bleve paa den venstre Bred under Scholten. De Franske gik Natten imellem den 11te og 12te tilbage og satte sig i en Stilling ved Clarembek. Det allierede Cavallerie satte sig imellem Nimwegen og Schenkenskandse, som det ikke kunde forhindre et fransk Partie fra at overrumple den 19de Juni.

I denne Stilling modtoge de Allierede betydelige Forstærkninger, deels ved Fyrsten af Nassaus Corps, som efter Kaiserswerths Capitulation marcherede til Nimwegen, deels ved de hessiske og lüneborgske Tropper, hvorved Armeen voxede til 60,000 Md. *). Hertugen af Marlborough kom den 1ste Juli til den, og lod den passere Waal den 7de og betrække en Leir ved Nimwegen. De Franske gik den 3die Juli bag Niers, hvor de satte sig imellem Goch og Gennep, hvor de traf den Forstærkning til sig, som Bedmar havde detacheret i Slutningen af Juni, og som blev anvendt for at dække en Convoy, der paa samme Tid skulde føres fra Mecheln til den franske Armee. Hertugen af Würtemberg detacheredes med 3 à 4000 Md. fra Grave for at overfalde denne Convoy, hans Avantgarde traf ved Eyndhoven den franske Oberst Ahremberg, som med 400 Md. Cavallerie var sendt Convoyen imøde, og slog de Allierede. Würtemberg rykkede vel frem til dens Soutien, men da han erfarede, at Convoyen dækkedes af 18 Bataillioner og 34 Escadroner under General-

*) De preussiske Tropper bleve under Gen. Heyden ved Wesel, Lottum commanderede et andet Corps ved Kaiserswerth.

lieutenant Surville, traf han sig tilbage uden at tentere Noget. Den 15de gik de Allierede til Mookerheden, og Marlborough lod slaae Broer over Maas ved Grave, hvor Armeen den 26de passerede Floden, den 27de gik den til Nunen og Leyshout, den 28de satte den sig imellem Geldorp og Mierle. Bourgogne, som ved denne Marche saae Brabant truet, besluttede hellere at give Geldern til Priis, og gik derfor den 27de til Venlo, og derfra til Roermonde, hvor han passerede Maas. Marlborough marcherede den 30te til Hammont, og lod, da Commandanten havde afslaaet Opfordringen, Slottet Grevenbroek attaqueres den 31te, hvorpaa den 80 Md. stærke Garnison endnu samme Dag overgav sig paa Discretion. Armeen marcherede derpaa til St. Huberts Lille imellem Hammont og Klein-Brügel.

Bourgogne fortsatte imidlertid ogsaa sin Marche og satte sig den 1ste August i en meget stærk Stilling imellem Brey og Peer. For at angribe ham her, satte Marlborough sig i Marche til Peer den 2den August, men Bourgogne traf sig tilbage til Sonhoven. Marlborough vilde derpaa angribe ham her, men allerede nu viste sig de hollandske Feltdeputeredes skadelige Indflydelse, og Marlborough maatte afstaae fra et Foretagende, der paa Grund af de Franskes slet valgte Stilling, idet deres venstre Flanke stod aldeles i Luften, havde al Sandsynlighed for et godt Udfald. Bourgogne blev dog ikke længe i denne Stilling, men gik, efterat have trukket Tserclaes Tillys Corps til sig, den 4de til Beringen. Marlborough satte sig den 5te ved Peer.

For at tvinge de Allierede til en tilbagegaaende Bevægelse, og derved aabne sig en Communication med Geldern, fra hvilket han aldeles var afskjaaren, besluttede Bourgogne at true deres Operationslinier, og gik desaarsag den 9de August til Moll og den 10de til Bergeyk og Rythoven. Dette

havde den Følge, at de Allierede den 12te, efterat have demoleret Fæstningsværkerne af Brey og Peer, gik tilbage til Everbek. Den 13de detacheredes Berwick med 6 Bataillooner og 7 Escadroner samt 10 Kanoner til Eyndhoven, for at besætte denne By, hæve Contributioner i dens District og falde over en Transport, som skulde tilføres den allierede Armee fra Herzogenbusch. Marlborough detacherede Generallieutenant Albermale med 2000 Md. Cavallerie for at convoyere denne Transport, som ogsaa uantastet kom til Leiren den 20de.

Scholten var imidlertid den 13de detacheret mod Werth med 1000 Md. Cavallerie, 3 à 400 Md. Infanterie og noget Artillerie. Byen besattes den 14de da Garnisonen traf sig ind i Slottet, mod hvilket Scholten anlagde et Batterie. Den 17de slog Commandanten Chamade og fik fri Afmarche med sin 200 Md. stærke Garnison. Et andet Detachement*) gjordes den 12te under General Opdam, for i Forening med Heyden at berende Venlo, dog fjernede dette Detachement sig ikke langt fra Armeen, og blev siden trukket til den igjen.

Kanonade paa Peerderheden.

Esterat Armeen havde modtaget den ovenomtalte Transport, gik den den 22de tilbage til Brügel og den 23de til Helchteren. Bourgogne lod ogsaa den franske Armee bryde op den 22de og marchere mod Peer, og fortsatte Marchen i det Haab, endnu at kunne indhente de Allieredes Arrieregarde. Da Marlborough fik Kundskab herom, lod han sin Arrieregarde forcere Marchen, og medens Bourgognes Avantgarde defilerede ind paa Peerderheden ved Hechtel, opslog den allierede Armee sin Leir ved Helchteren. Terrainet mellem disse to Byer synes at have været fladt, men opfyldt med Gjærder, Buske

*) Ved dette var det 2det Sjellandske Cavallerieregiment.

og impasſable Moradſer, hvilke ſidſte i Særdeleshed forhindrede et Slag, der, saafremt Terrainet havde tilladt det, vist havde været Følgen af de to Armeers Nærhed. Bourgogne lod sin Armee, efterhaanden som den defilerede ind paa Heden, sætte sig i Slagorden; Marlborough traf Opdam til sig igjen og marcherede mod de Franske, som ogsaa paa deres Side satte sig i Marche, og Armeerne rykkede saaledes mod hinanden, indtil de kun adskiltes ved et Morads, som Ingen af dem vovede at passere. Kl. 3 Eftermiddag begyndte en heftig Kanonade, som varede indtil Kl. 8, da Mørket gjorde en Ende paa den, uden dog at tilføie nogen af Parterne synderlig Skade*). Begge Armeer traf sig om Natten noget tilbage, og bleve i denne Stilling den 24de. Det var Marlboroughs Hensigt, at gjøre et Forsøg paa at passere Moradset den næste Dag, eller trænge frem paa Flankerne, for at komme i Engagement med Fjenden, men de Franske forekom dette ved om Natten at trække sig tilbage gjennem Defileet ved Hechtel til Moll og Balen, hvorfra de den 27de marcherede til Beringen. Marlbourough detacherede 6 Escadroner, som havde en ubetydelig Rencontre med den franske Arrieregarde ved Hechtel, og derpaa vendte tilbage til Armeen, som den 29de marcherede til Asche, for at dække Beleiringen af Venlo. Fra Asche detacheredes Prindsen af Cassel den 1ste September mod Stockem, hvis 150 Md. stærke Garnison den 3die overgav sig paa Discretion. Maseyk besattes omtrent paa samme Tid af de Allierede.

Operationer i Flandern.

I Flandern holdt de krigførende Magter sig meget ro-

---

*) Af det danske Infanterie taltes 36 Døde og Saarede. Major Schwanenwedel og Ritmester Lesten af det 2det Sjell. Cavallerieg. holdt i Teten af Escadronen og toge en Prise Tobak, da en Kanonkugle borttog Begges Hoveder.

lige: Harboe stod med et Corps*) ved Isendyk for at dække Cadsand, medens Resten af Coehorns Corps laae i Fæstningerne; de Franske stode bag deres Linier. Den 26de August samlede Bedmar et Corps paa 20 Bataillioner, 8 Escadroner og 10 Kanoner, og marcherede mod Hulst, for ved denne Diversion at bevæge de Allierede til at sende en Forstærkning til Flandern fra deres Hovedarmee, eller maaskee endog lade sig forlede til at udsætte og aldeles opgive Beleiringen af Venlo, til hvilken de gjorde betydelige Forberedelser. Han bemægtigede sig den 28de nogle detacherede Forter, men da Hollænderne fra deres andre flanderske Pladse kastede Forstærkninger ind i Hulst og satte Egnen under Vand, maatte han den 2den September drage tilbage, efter at have sprængt de erobrede Forter.

Venlo beleires.

Paa Beleiringen af Venlo havde Bedmars Operation ingen Indflydelse. Da de Franske havde trukket sig bort fra Peerderheden detacheredes Opdam paany med 10 Bataillioner og 23 Escadroner (2det Sjellandske Cavreg.) og nærmede sig Venlo, som berendtes den 29de**): af Opdam paa den venstre, af Heiden, som ogsaa havde nærmet sig med Preussерne, paa den høire Maasbred. Beleiringsarmeen,

---

*) Herved de danske Bataillioner: 1ste Prinds Georg, 1ste og 2den Sjelland. Bat. 2den Prinds Georg marcherede den 27de Juni til Sas van Gent, Bat. Fyen synes at være bleven i Bergen op Zoom.

**) De fleste Forfattere angive den 29de, dog siger Scholten i et Brev til Geheimeraad Lente den 28de, hvilken Dato ogsaa Marlborough angiver i et Brev til Lord Godolphin dat. $\frac{\text{20de August}}{\text{2den Septbr.}}$, i hvilket han siger: — — Venloo, which place was invested last monday, hvilket var den 28de August. (Coxe: memoires of the duke of Marlborough). I Texten angiver Coxe denne Dato feilagtigt til den 5te Septbr. Du Quincy har ved en Tryk- eller Skrivfeil den 19de August.

som commanderedes af Fyrsten af Nassau-Saarbrück, forstærkedes senere af 4 Escadroner og 5 Bataillioner (1ste Prinds Carl) og talte nu henved 35 Bataillioner og 40 Escadroner.

Venlo selv laae aldeles paa den høire Maasbred, og var befæstet ved en Muur med vaad Grav og en enkelt bedækt Vei. Paa den venstre Bred af Floden laae Fortet St. Michael, en regulair Femkant med Halvmaaner foran Courtinerne og en enkelt bedækt Vei. Garnisonen, som commanderedes af Brigadeer Labadie bestod af 4 Bataillioner Infanterie, 300 Md. Cavallerie og 600 Md. Milits; den spanske Gouverneur var Grev Varo. Efterat Trancheerne vare aabnede den 10de, og Batterierne anlagte, begyndte de Allierede at beskyde saavel Fortet som Byen den 15de. Den 18de stormedes den bedækte Vei for St. Michael. Besætningen havde faaet Ordre til at forlade den og trække sig ind i Fortet, men før denne Ordre kunde efterkommes, stormede de Allierede og fulgte den retirerende Besætning ind i Fortet, hvis Skjæbne snart var afgjort. Til Uheld for Fortets Besætning havde de Allieredes Artillerie ødelagt Broen, som forbandt Fortet med Byen, og det lykkedes neppe 80 Md. at undkomme ved Hjelp af nogle Baade. I Fortet anlagdes derpaa ogsaa Batterier, hvilke begyndte at beskyde Byen den 23de, og i den Grad ængstede Borgerne, at disse forlangte, at Labadie skulde capitulere. Han undslog sig, men et Tilfælde bevirkede dog Fæstningens Capitulation samme Dag. Om Eftermiddagen kom nemlig Efterretningen om Landaus Indtagelse af de Allierede til Beleiringsarmeen, og Fyrsten af Nassau befalede, at denne Begivenhed skulde feires paa den ved deslige Leiligheder sædvanlige Maade: Tropperne opmarcherede i Slagorden og 3 Salver gaves af hele Linien og af Batterierne. Da Labadie, som endnu Intet vidste af Landaus Indtagelse, saae disse Tilberedelser, troede han, at de

Allierede vilde foretage en Generalstorm, og saasnart Ilden begyndte fra deres Batterier, lod han slaae Chamade. Da hans Signaler ikke bemærkedes af de Allierede, sendte han Tambourer ud med Underretning om sit Ønske, hvorpaa man afsluttede en Capitulation, ifølge hvilken Garnisonen afmarcherede den 25de med Vaaben og Bagage, alle militaire Honneurs og 2 Kanoner, 1160 Md. stærk.

Armeerne.

Imidlertid havde Bourgogne den 6te September forladt Armeen, og overdraget Commandoen til Boufflers, som den 11te brød op fra Beringen og marcherede til Herk, den 12te gik han til St. Tron og den 13de satte han sig imellem Tongern og Borgloon. Til Lüttich, hvorhen Tserclaes Tilly allerede forud var detacheret, sendtes den 12te en Forstærkning af 6000 Md., og for at gjøre de Allierede en Diversion paa den høire Rhinbred, sendtes Tallard med 10 à 12,000 Md. til Bonn. Marlborough forlod ogsaa sin Stilling ved Asche og satte sig den 13de mellem Lonaken og Soutendal, hvorfra han efter Venlos Capitulation detacherede Claudius Tilly med 1200 Md. for at berende Stevenswerth og Generallieutenant Noyelles i samme Hensigt mod Roermonde; Beleiringen af disse to Stæder blev overdragen til Beleiringscorpset for Venlo. Stevenswerth berendtes den 25de, Trancheerne aabnedes den 27de, og ifølge Capitulationen, som afsluttedes den 2den October, afmarcherede Garnisonen med Vaaben og Bagage, alle militaire Honneurs og 2 Kanoner. Roermonde berendtes den 26de, Trancheerne aabnedes først den 2den October, og da der den 6te var lagt Bresche i Fæstningen, capitulerede Gouverneuren, Grev Horn, og Garnisonen, 4 Bataillioner stærk, fik fri Afmarche med Vaaben og Bagage, alle Honneurs og 4 Kanoner. De preussiske Tropper detacheredes derpaa til Rhinen, for at observere Tallard, som havde gjort et Streifog paa den høire

Stevenswerth og Roermonde indtages.

Rhinbred, Resten af Beleiringscorpset stødte igjen til Armeen.

Imidlertid havde Boufflers retrancheret sin allerede af Naturen faste Stilling, og gjort den næsten uantastelig. Da Marlborough eller vel rettere de hollandske Deputerede ikke vilde sætte Armeen og de i dette Felttog gjorte Erobringer paa Spil ved et Slag, blev Lüttichs Beleiring besluttet; Armeen brød derfor op den 12te, og kom den næste Dags Aften for Lüttich, som berendtes af 12 Bataillioner og 20 Escadroner under Opdam. Boufflers kaldte Tilly til sig og gik den 13de til Montenaken, den 17de gik han til Hannut og den 25de traf han sig ind i Linierne.

Lüttich beleires.

Ved de Allieredes Ankomst for Lüttich traf Garnisonen sig ind i Forterne, og Byen capitulerede den næste Dag, hvorpaa Marlborough lod den besættes af 6 Bataillioner. Lüttich beherskedes af 2 Forter: det gamle Citadel i Byens nordøstre Hjørne, og et nyt Fort, Chartreuse*), paa den høire Maasbred. Mod Citadellet, hvorhen 8 Bataillioner havde trukket sig tilbage, rettedes først Angrebet, Trancheerne aabnedes den 20de og Batterierne begyndte at spille samme Dag. Den 23de stormedes den bedækte Vei paa 2 Steder, hver Attaque bestod af 500 Grenaderer, seconderede af 4 Bataillioner. Attaquen til høire, hvor vi finde de danske Tropper, commanderedes af Generallieutenant Sommerfeldt, Grenadererne af den danske Oberst Pottrie, og de seconderende Bataillioner vare 1 engelsk, den danske 1ste Prinds Carl (som samme Dag var kommen fra Roermonde med en Artillerietransport) 1 hessisk og 1 lüneborgsk; Attaquen til venstre commanderedes af Generallieutenant Fagel. Besætningen af den bedækte Vei traf sig ind i Citadellet gjennem

*) La chartreuse, Kartheuserklosteret.

Breſchen*), Grenaderne forfulgte dem op paa Breſchen, hvor de modtoges af den franſke maréchal-de-camp Vilaine, ſom ſelv havde ſat ſig i Spidſen for Garniſonen og repousſerede dem to Gange. De 8 Bataillioner, ſom ſkulde ſoutinere dem, fik imidtertid Leilighed til at komme dem til Hjelp og Stormen fornyedes. Vilaine ſlog Chamade, men enten de Stormende ikke bemærkede, eller ikke vilde bemærke det, fortſatte de Angrebet og kaſtede Beſætningen tilbage fra Breſchen, hvorpaa den overgav ſig og førtes til Maſtricht. Af Danſke faldt i denne Storm 23 Md., hvoriblandt Oberſtlieutenant Prætorius, 53, hvoriblandt Oberſt Pottrie, bleve ſaarede.

Prindſen af Heſſen ſendtes derpaa den 25de med 10 Bataillioner og 14 Escadroner over Maas mod Chartreuſe. Formedelſt det ſlette Veir kunde han førſt begynde at beſkyde den den 29de, hvorpaa den ſtrax capitulerede, og Garniſonen, 6 Bataillioner, fik fri Afmarche med Vaaben og Bagage, alle Honneurs ſamt 2 Kanoner og 1 Morteer. Den afmarcherede den 31te, men den ſtørſte Deel af den deſerterede og vendte tilbage til Lüttich. De Allierede lagde 14 Bataillioner og 6 Regimenter Cavallerie i Lüttich, og betrak derpaa Qvartererne; Boufflers lod den franſke Armee marchere i Qvarteer den 12te November. Tallard bemægtigede ſig den 25de October Trier, den 6te November beſatte han Trarbach, og efterat han endnu havde beſat et Par andre Stæder ved Moſel, betrak han Qvartererne her.

Rheinberg beleires.

Prinds Frederik af Brandenborg var imidlertid den 21de October rykket for Rheinberg med de preusſiſke Tropper. Han aabnede Trancheerne den 22de, men de hyppige Regne i Forbindelſe med de Franſkes ødelæggende Udfald twang ham

*) Denne var ſaa ſtor, at man næſten med Escadroner kunde ride derop. (Rantzau til Kongen af 24de October.)

til at forandre Beleiringen til en Blokade, over hvilken Lottum fik Commandoen. Den i Fæstningen commanderende maréchal-de-camp Grammont capitulerede den 6te Februar 1703, og Garnisonen fik fri Afmarche med Vaaben og Bagage, alle Honneurs, 3 Kanoner og 2 Morterer.

Det danske Corps.

Det danske Corps havde under Felttoget været adskilt i 2 Dele, og Hertugen af Würtemberg arbeidede paa at faae det forenet allerede før det betraf Qvartererne. Som vi ovenfor have bemærket, skete dette ogsaa, idet de 5 Bataillioner, som havde været i Flandern, fik Ordre at marchere til Maas, hvor Qvartererne for Corpset anvistes:

Lüttich — 1 Bat. Oldenborg.

Mastricht — 1 Bat. Garde. — 4 Esc. { Liv Regiment. 3die Jyd. Reg.

Venlo — 1 Bat. Fyen.

Arnheim — 1 Bat. 2den Pr. Georg. — 2 Esc. Cuirasseerreg.

Deventer — 1 Bat. 2den Pr. Carl. — 4 Esc. { 2det Sjell. Reg. Holst. Reg.

Zütphen — 2 Bat. { 1ste Pr. Carl. 1ste Sjelland. — 2 Esc. 4de Jyd. Reg.

Zwoll — 1 Bat. 1ste Prinds Georg. — 4 Esc. { 2det Jyd. Reg. 5te — —

Kampen — 1 Bat. 2den Sjelland.

Scholten fik Commandoen i Lüttich, men opholdt sig den største Deel af Vintren i Haag, Hertugen gjorde en Reise til Würtemberg og Rantzau reiste til Kjøbenhavn. De 5 Bataillioner, som laae i Flandern førtes i December tilsø:s til deres anviste Qvarterer.

Tydskland.

I Tydskland finde vi vel ingen danske Tropper dette Aar, dog vil det være nødvendigt i Korthed at omtale Krigs-

begivenhederne her, da vi saavel 1703, som 1704 finde danske Tropper paa denne Skueplads.

Den franske Konge, som endnu til det Sidste haabede at formaae de tydske Rigsstænder, eller idetmindste den fran=kiske og schwabiske Kreds, til at erklære sig neutrale, eller vel endog gribe Frankrigs Partie, havde kun sendt 30 à 35000 Mand til Rhinen under Marschall Catinat; Prinds Ludvig af Baden commanderede den tydske, 42,000 Mand stærke Armee, indtil Kongen af Rom, (senere Keiser Joseph den 1ste) som var bestemt til at commandere denne Armee, selv kunde komme til den. Prinds Ludvig lod Armeen passere Rhinen den 17de April ved Mannheim, og lod Landau be=leire den 12de, medens Catinat endnu var ifærd med at samle sin Armee i Elsaß. Armeen marcherede imidlertid til Lauter, hvor den opkastede et Retranchement, og kom først den 16de Juni for Landau. Efterat Artilleriet den 18de var kommet for Landau, aabnedes Trancheerne den næste Dag mod Nord= og Sydsiden, men Arbeiderne forsinkedes betydeligt ved de heftige Regne og de Franskes idelige Ud=fald. Efterat Kongen af Rom var kommen til Armeen for Landau den 27de Juli, foretoges Natten mellem den 30te og 31te en Skinattaqne paa den bedækte Vei paa Byens Øst=Side, der Natten mellem den 7de og 8de August efter=fulgtes af en virkelig Attaque paa en Lunette Syd for Fæst=ningen, hvilken Lunette efter en haardnakket Kamp faldt i de Allieredes Hænder. Samme Nat besattes den af de Franske forladte første bedækte Vei for Citadellet paa Lan=daus Nordvest=Side. Den bedækte Vei for Byen stormedes og toges den 14de, den inderste bedækte Vei for Citadellet stormedes Natten mellem den 16de og 17de, og efter 3 for=gjæves Attaquer lykkedes det de Allierede at sætte sig fast her.

Landau beleires.

Catinat var imidlertid marcheret frem til Hagenau, og gjorde herfra et Detachement for at undsætte Landau, men da Baden sendte 7000 Md. til Lauterburg, vendte det franske Detachement med uforrettet Sag tilbage. Han marcherede derpaa med hele Armeen mod Linierne, men vendte om igjen, da Kongen og Baden begave sig til Lauter med 25,000 Md. For Landau foretoges nogle partielle Storme, hvilke, da de bleve afslagne, vare uden Følger; men, da Generallieutenant Melac ikke troede sig istand til at modstaae en Generalstorm, slog han den 9de September Chamade, og ifølge Capitulationen, som undertegnedes den 11te, afmarcherede Garnimed Vaaben og Bagage, 4 Kanoner, 2 Morterer og alle militaire Honneurs.

Churfyrsten af Baiern erklærer sig for de Franske.

Imedens denne Beleiring varede, havde de tydske Rigsstænder erklæret sig for Keiseren og Churfyrsten af Baiern for Frankrig, og den sidste begyndte Fjendtlighederne i Hjertet af Tydskland, idet han, tagende Anledning af den frankiske og baierske Kredses Erklæringer, bemægtigede sig den vigtige Rigsstad Ulm. Imidlertid indsaae han meget vel, at han ikke vilde være istand til at modstaae de med Keiseren forbundne Magter, saafremt han ikke fik en betydelig Forstærkning fra Frankrig, og den Franske Konge indsaae lettelig den Fordeel han vilde have af at vedligeholde Krigen i Hjertet af Tydskland, og paa Grændserne af de østrigske Arvelande. Det blev derfor besluttet, at Villars skulde føre 30 Bataillioner og 40 Escadroner igjennem Schwarzwald ind i Baiern. For at lette disse Troppers Marche igjennem de schwarzwaldske Passe, detacherede Churfyrsten sin Feltmarschall Arco med 10,000 Md., paa samme Tid som Villars marcherede op ad Rhinen til Hüningen (i Slutningen af September).

Operationer ved Rhinen.

Ved Efterretningen herom lod Baden — Kongen af Rom var strax efter Landaus Indtagelse reist tilbage til Wien

— et Corps ved Lauter under General Thüngen, og gik selv til Friedlingen; hvor han forskandsede sig og snart samlede 30,000 Md., Defileerne i Schwarzwald lod han besætte med adskillige Detachements, som vare stærke nok til at forbyde Arcos Corps at passere. Da Villars den 30te September kom til Hüningen, traf han alle Forberedelser til at passere Rhinen, som her deler sig i 2 Arme, den første passerede han den 1ste October, over den anden anden sloges en Bro, og paa den høire Bred anlagdes et Brohoved. De Keiserlige nærmede sig vel dette Retranchement, men det lader til at de af de Franskes Artillerieild ere blevne afskrækkede fra et alvorligt Angreb, og efter $^3/_4$ Times Forløb traf de sig tilbage til deres Leir. Efterat de Franske den 12te October havde bemægtiget sig Slottet Neuburg, lod Villars sit Corps marchere over Rhinen den 14de, og besætte Stillingen ved Friedlingen, som de Keiserlige samme Dag havde ombyttet med den ved Ettlingen, for ikke ved Neuburgs Besætning at blive afskjaaren fra Freiburg. Ved Efterretningen om Villars Marche, vendte Baden om og marcherede mod de Franske. Villars sendte Generallieutenant Desbordes med 4 Infanteriebrigader mod de Keiserliges Tete, som havde besat en Skov tæt ved Friedlingen, og efter en haardnakket Kamp, i hvilken Desbordes selv faldt, lykkedes det de Franske at trænge Fjenden tilbage. De forfulgte derpaa de Keiserlige ud af Skoven, men da Baden sendte 3 Escadroner i deres Ryg, kom de i Uorden, og det Keiserlige Infanterie besatte Skoven igjen. Imidlertid havde Baden ogsaa ladet sit Cavallerie rykke frem, men dette sprængtes strax og flygtede i stor Uorden. Infanteriet holdt sig endnu, men da Cavalleriet saa aldeles var slaget af Marken blev ogsaa Infanteriet nødt til at retirere, hvilket skete i god Orden.

Da Baden derefter ved Stauffen, hvorhen han var gaaet, blev forstærket af 10,000 Md. under General Styrum, og da Arco ikke kunde forcere Passene i Schwarzwald, men med uforrettet Sag var vendt tilbage til Baiern, gik Villars ved Hüningen tilbage over Rhinen, og kort Tid efter betrak alle tre Armeer deres Vinterqvarterer.

Felttoget 1703.

Allerede tidligt begyndte Troppebevægelserne dette Aar, og det var de Allieredes Hensigt, allerede at aabne Campagnen i Marts. De første Troppebevægelser synes dog kun at have været nogle Omflytninger af Garnisonerne, idet fra Fæstningerne ved Maas nogle Bataillioner sendtes til Rhinen, og andre Bataillioner igjen sendtes til Maas. Ved denne Omflytning sendtes de danske Bataillioner 1ste og 2den Prinds Carl den 1ste April til Mastricht, 1ste Prinds Georg og 2den Sjelland til Roermonde og 1ste Sjelland til Venlo. Det danske Cavallerie brød op den 9de April, og marcherede i Cantonnements langs Maas imellem Mastricht og Roermonde, med Undtagelse af Liv- og tredie Jydske Regiment, som bleve i Mastricht, hvor man begyndte at samle et Corps under den hollandske Feltmarschall Owerkerke, medens et andet Corps, der skulde commanderes af Marlborough, samledes ved Köln. Ved Owerkerkes Armee finde vi det danske Cavallerie, og Bat. Garde, 1ste og 2den Prinds Carl, 1ste og 2den Prinds Georg og 1ste Sjelland; Bataillonerne 2den Sjelland og Fyen marcherede den 14de April fra Venlo og Roermonde til Köln; Bat. Oldenborg blev foreløbig i Lüttich. Nederlandene.

Marlborough lod Generallieutenant Bülow den 24 April berende Bonn, hvis Garnison, 11 Bataillioner stærk, commanderedes af Generallieutenant Allegre, og hvis Beleiring Bonn beleires.

Marlborough derpaa selv vilde foretage med Corpset ved Køln, 40 Bataillioner og 60 Escadroner med 100 Stykker Beleiringsartillerie. Beleiringscorpset kom for Bonn den 25de og 26de, og efterat de fornødne Forberedelser vare trufne, aabnedes Trancheerne den 3die Mai Kl. 11 om Aftenen under Coehorns Direction. Der besluttedes 3 Attaquer, 1 mod Fortet paa den høire Rhinbred, under Coehorn selv, ved hvilken Attaque de danske Bataillioner fik deres Plads, 1 paa den venstre Rhinbred ovenfor Byen under Prindsen af Hessen, og 1 paa samme Bred nedenfor Byen under Generallieutenant Fagel. De Franske bemærkede først Løbegravenes Aabning da de Allierede allerede havde nedgravet sig saameget, at Fæstningens Ild ikke kunde anrette synderlig Skade mere. Batterierne begyndte at spille den 7de, og den 8de havde de ødelagt Broen over Rhinen mellem Bonn og Fortet, hvorpaa de Allierede den 9de Kl. mellem 7 og 8 Aften stormede det sidste med 500 Grenaderer under den danske Oberstlieutenant Donep, seconderede af 3 Bataillioner. Allegre sendte nogle Baade over Rhinen for at føre Fortets Besætning til Fæstningen, hvilket dog kun tildeels lykkedes ham, og saavel Fortet som dets Reduit faldt i de Alliieredes Hænder efter en kort Modstand. Den 13de stormedes den første bedækte Vei for Fæstningen selv, de Allierede repousseredes 3 Gange, men satte sig omsider fast, hvorpaa de Franske ogsaa forlode den inderste bedækte Vei, paa hvilken de Allierede ligeledes logerede sig om Natten. Da den lagte Bresche allerede var betydelig, og Allegre ikke vilde lade det komme an paa en Generalstorm, slog han den 14de Chamade, og ifølge Capitulationen udmarcherede den 3600 Md. stærke Garnison med Vaaben og Bagage, alle Honneurs, 6 Kanoner og 2 Morterer *).

*) I et Brev til Kongen af 15 Mai siger Würtemberg at 1 Bataillon og 2 Compagnier skulde være Krigsfanger, rimeligviis er dette Fortets Garnison.

Af Beleiringscorpſet ſendtes derpaa 20 Bataillioner og 21 Escadroner til Flandern under Coehorn, 6 Bataillioner (de 2 danſke) og 25 Escadroner ſendtes til Armeen ved Maſtricht, og Reſten blev ved Rhinen.

Armeernes Bevægeſer.

Den franſke Hovedarmee, 54 Bataillioner og 103 Escadroner, under Marſchall Villeroi, forſamledes den 6te Mai bag Linierne, og marcherede den 8de til Montenaken. Hertugen af Würtemberg, ſom laae i Tongern fik ved Efterretningen herom Ordre at ſamle de 6 Cavallerieregimenter *) ved Bergen, en Landsby tæt ved Tongern, og Armeen ved Maſtricht fik Ordre at holde ſig marcheſærdig, for at kuune ſoutenere ham i denne Stilling. Da de Franſke imidlertid den næſte Morgen nærmede ſig, og den allierede Armee endnu ikke var ſamlet, fik Würtemberg Ordre at retirere med de danſke Cavallerieregimenter, til hvilke et hollandſk Dragonregiment, ſom havde ſtaaet i Tongern, var ſtødt **). Armeen ſatte ſig derpaa imellem Maſtricht og Lonaken, og traf den ſtørſte Deel af Lüttichs Beſætning (hvoriblandt Bat. Oldenborg) til ſig; de andre Tropper, ſom vare beſtemte til denne Armee, ankom ogſaa, og den talte nu 45 Bataillioner og 100 Escadroner.

Villeroi marcherede derpaa mod Tongern, hvor Brigadeer Els commanderede 2 Bataillioner. Den berendtes den 10de, og da Els afſlog Opfordringen, beſkjøde de Franſke Byen med deres Kanoner, og da 20 Grenadeercompagnier nær-

---

*) Liv- og 3die Jydſke Reg. vare endnu i Maſtricht.

**) Ved denne Retraite afſkjares Hertugens og Harboes Bagage, ſom havde været i Tongern, fra Armeen, den faldt ſiden tilligemed Overauditeur Kampferbach og Harboes Adjutant, Capitain Hjort, i de Franſkes Hænder, hvilke, med det Galanterie, ſom beſtandigt har characteriſeret denne Nation, ſendte Bagagen tilligemed Hertugens Domeſtiquer tilbage til den allierede Armee.

mede sig den saa godt som aabne By til Storm, capitulerede Els, og overgav sig med Garnisonen som Krigsfanger. Natten mellem den 13de og 14de Mai marcherede Villeroi derpaa mod de Allierede, som han haabede at kunne overrumple, men han fandt dem forberedte; da hans Avantgarde opdages af de Allierede, satte disse sig i Slagorden i et meget fordeelagtigt Terrain, og paa de faa Steder, hvor Naturen ikke dækkede Armeen, lod Scholten i Hast opkaste et Retranchement. Da de Franske saae dette, vovede de ikke at attaquere de Allierede, men gik om Aftenen tilbage til Tongern.

Efterat Marlborough og den Deel af Beleiringscorpset for Bonn, som skulde støde til Hovedarmeen, vare komne til Leiren ved Mastricht, brød den allierede Armee op den 25de, passerede Jaer og gik til Høiden af Viset, hvorfra den den 26de gik til Tongern, fra hvilken By Villeroi ved Efterretningen om Marlboroughs Marche havde trukket sig tilbage til Borgloon og Drey. Den 30te satte Marlborough sig igjen i Marche, og gik til Tys, Villeroi gik tilbage imellem St. Tron og Montenaken, og da de Allierede den 9de Juni gik til Hannef, fortsatte han Retraiten til Braive, hvor han satte sin høire Fløi, venstre støttede sig til Jaers Kilder.

Imellem Armeer, der stode saa nær ved hinanden, kunde det ikke mangle paa Skjærmydsler, især synes en Mængde at være forefaldne imedens de stode ved Hannef og Braive. Men de os levnede Efterretninger ere kun Avis-efterretninger, og da Skjærmydslerne som oftest kun omtales af det Partie, der har havt Fordelene, og som vist i Almindelighed, om ikke altid, overdriver sin Seir, har jeg forbigaaet dem med Tavshed, hvilket jeg om saa meget mere kan gjøre, som de ingen Indflydelse have paa Armeernes Bevægelser og da vi ikke opdage danske Tropper. Her vil jeg derimod omtale et Par, om hvilke Hertugen og Rantzau til-

ſkrive Kongen. Den 14de Juni detacheredes den danſke Oberſtlieutenant Lübbersdorff med 150 Md. Cavallerie. Den næſte Morgen ſtødte han paa 600 (ifølge du Quincy kun 300) Md. Cavallerie, ſom under Marquis Coigny vare udſendte fra den franſke Leir. Lübbersdorff kunde ikke undgaae en Fægtning, han lod altſaa ſine Folk attaquere de Franſke, men kaſtedes: han ſelv tilligemed 1 Ritmeſter, 1 Cornet og 27 Md. toges tilfange, 20 (25), hvoraf 9 af det danſke Cavallerie, bleve paa Valpladſen. Reſten kom tilbage og medbragte 2 Fanger og 5 Heſte. Samme Dag havde det danſke Cavallerie et andet Uheld, idet et franſk Partie faldt ind paa Fourrageurerne, og borttog 23 Heſte af Cuirasſeerregimentet. Den 18de gjorde de Allierede Gjengjeld ved at falde ind paa de franſke Fourrageurer og bortføre et lignende Antal Heſte. Den 19de kom et Partie paa 150 Md. mod den venſtre Flois Forpoſter; de havde hollandſke Felttegn og udgave ſig for et Partie, der kom tilbage fra en Recognoſcering. En Vagt paa 10 (if. du Quincy 30) Md. ophævedes og de gik nu mod den bagved ſtaaende Vagt, der beſtod af 40 Md. under Ritmeſter Münchhauſen af 3die Jydſke Cavallerieregiment. Da Ritmeſteren bemærkede dem, lod han ſine Folk ſidde op, og red ſelv frem mod Partiet, ſom ſaa uanmeldt havde paſſeret den førſte Forpoſtlinie. Et Par Officerer rede frem for at gjøre Rede, men da de kom tæt til Münchhauſen, greb de hans Heſt i Tøilerne, og førte ham fangen med ſig, hvorpaa de marcherede mod hans Vagt. Ved en Huulvei, ſom de maatte paſſere, fandt Münchhauſen Leilighed til at undſlippe, og ſatte ſig igjen i Spidſen for ſin Vagt. De Franſke deelte ſig nu, 90 Md. gik mod Oberſtlieutenant Halbey, ſom commanderede en anden Poſt paa 50 Md. (37 Danſke) og Reſten gik mod Münchhauſen, ſom ſprængte dem, og derpaa ilede Halbey til Hjelp. Denne var

imidlertid angreben af de i 2 Trops sig delende Franske i Fronten og venstre Flanke, han attaquerede og sprængte den Trop, som havde viist sig i hans Front, den anden opholdt han indtil Münchhausen kom ham til Hjelp. Prinds Philip af Hessen-Homburg var imidlertid ogsaa rykket ud med Piquettet, og de Franske repousseredes og forfulgtes ½ Miil, hvor de optoges af 2000 Md. under Generallieutenant Bay.

Operationer i Flandern.

I Flandern havde de Allierede ogsaa samlet et Corps, som efter Bonns Indtagelse forøgedes, og hvorover Coehorn tog Commandoen, et andet Corps stod ved Rozendal under Opdam. Det var besluttet at angribe de franske Linier, hvilket paa samme Tid skulde skee paa 3 Steder: Coehorn skulde forcere dem i Flandern, Opdam ved Antwerpen, hvilken By han skulde søge at bemægtige sig, og paa samme Tid skulde Marlborough forcere dem ved Geten. Overeensstemmende med denne Operationsplan sendte Coehorn den 28de Juni Generallieutenant Spar med 12 Bataillioner til Steckene, medens han selv attaquerede dem ved Calloo; Coehorn fandt kun liden Modstand, ved Steckene derimod stode 7 Bataillioner, der først efter en haardnakket Modstand forlode Linierne, som de Allierede derpaa raserede.

Slag ved Ekeren.

Opdam, som commanderede 13 Bataillioner og 25 Escadroner, havde ikke fundet det raadeligt at attaquere Linierne ved Antwerpen, hvor Bedmar havde sammendraget en betydelig Styrke. Han leirede sig derfor ved Ekeren for at oppebie en Forstærkning, men de Franske benyttede sig af hans Tøven til hans Undergang. Villeroi, som bag Linierne havde trukket sig til Diest, detacherede Boufflers med 30 Grenadeercompagnier og 30 Escadroner til Antwerpen, hvor han kom den 30te Juni, og forenede sig med Bedmar til en Styrke af 28 Bataillioner og 48 Escadroner. Med disse Tropper rykkede han mod Opdam, og bemægtigede sig, ubemærket af

Hollænderne, adskillige Punkter i deres høire Flanke, hvorved han afskjar dem fra Lillo og Bergen op Zoom. Herpaa rykkede Boufflers fra den ene og Bedmar fra den anden Side med Cavalleriet mod Opdam, som imidlertid havde sat sig i Slagorden, og afslog deres Angreb. Da det franske Infanterie var ankommen Kl. 4 Eftermiddag, attaquerede Boufflers Ecken, og trængte dens Besætning efter en haardnakket Modstand ud af Byen, paa samme Tid som Hertugen af Guiche trængte dem ud af Landsbyen Orderen, og Bedmar attaquerede dem i Fronten. Opdam, hvis Corps nu befandt sig i en cul de sac, indsaae for sildig sine Feil ved at have vovet sig for langt frem, og ikke holde Retraiten reen; havde han concentreret sin Styrke ved Ecken eller Orderen, da vilde han kunne have trukket sig tilbage igjennem de herværende Defileer, de eneste Punkter, hvorover Redning var mulig. Han blev afskjaaren fra sit Corps, men det lykkedes ham at slaae sig igjennem til Breda; Generallieutenant Slangenburg skulde nu redressere hans Feil. Han samlede Corpset, og gjorde en fortvivlet Attaque paa Orderen, som var svagest besat af de Franske, længe modstode de ham, men endeligt lykkedes det ham at bane sig Vei, og med Tabet af henved 1000 Døde og 1500 Saarede, blandt hvilke Generallieutenant Fagel, at naae Lillo.

Marlborough havde den 27de passeret Jaer ved Drey, og gik til Opheer, den 28de gik han til Borgloon, den 29de til Hasselt og den 30te til Beringen, uden at kunne finde Leilighed til at attaquere Linierne, da Villeroi bestandigt fulgte ham indenfor dem. Ved Beringen modtog han Efterretningen om Slaget ved Ecken, hvorpaa han den 2den Juli marcherede til Moll og Balen og den 3die til Thielen, for at forhindre de Franske fra at benytte Seiren til en Invasion i Holland. Villeroi satte sig imellem Antwerpen og Sand-

hoven udenfor sine Linier, og de Allierede besluttede at angribe ham med forenede Kræfter. I denne Hensigt gik Marlborough den 23de Juli til Loenhout, og marcherede den 24de mod de Franske, som Slangenburg, der af Coehorn var forstærket til 26 Bataillioner og 34 Escadroner ogsaa nærmede sig fra sin Kant. Villeroi traf sig ind i Linierne, hvorpaa Slangenburg blev staaende ved Kappelen, og Marlborough gik til Calmthout, og da Projectet mod de franske Linier efter en foretagen Recognoscering fandtes at være for voveligt, opgaves det, og det besluttedes, at Armeen skulde gaae tilbage til Maas. Efterat Marlborough derpaa den 1ste August havde trukket Slangenburg til sig, brød han op den 2den August, og marcherede den 3die til Thielen, den 4de til Moll og Balen, passerede Demer den 8de ved Hasselt, og gik til Borgloon. Herfra detacheredes Generallieutenant Noyelles den 13de med 6 Bataillioner (1ste Prinds Georg) og 10 Escadroner (Genm. Rantzau og 1 Escadron af 2det Jydske Reg.) til hvilket Corps 3 Bataillioner fra Lüttich og Mastricht skulde støde, og som senere forøgedes til 20 Bataillioner (Genn. Harboe og Bat. 1ste Pr. Georg) og 14 Escadroner (Rantzau, 1 Esc. 2det og 1 Esc. 4de Jydske Reg.) — for at belcire Huy. Armeen marcherede den 15de til Vignamont, og Generallieutenant Sommerfeldt detacheredes med 15 Bataillioner (Brigadeer Bjelke med Bat. 1ste Prinds Carl, 1ste og 2den Sjelland) og 6 Escadroner, for at vedligeholde Forbindelsen imellem Beleiringscorpset og Armeen. Villeroi, som bestandigt var fulgt Marlboroughs Bevægelser, satte sig ved Wasseige.

Huy beleires.

Huy, som forsvaredes af 2 Bataillioner under Brigadeer Milon, berendtes den 15de. Byen rømmedes strax af Garnisonen, som traf sig tilbage til Slottet og de dette beskyttende Forter, fra hvilke den aabnede en heftig Ild, som dog

ingen synderlig Virkning havde. Natten imellem den 18de og 19de aabnedes Trancheerne mod Slottet. Da Batterierne vare færdige den 20de, begyndte man at beskyde Forterne med 48 Kanoner, 6 Morterer og 16 Haubitser. Commandanten paa Fort Joseph capitulerede den 23de, og fik fri Afmarche til Slottet, men da Milon negtede at modtage ham, blev Garnisonen Krigsfanger. Besætningen af de andre Forter traf sig efter St. Josephs Fald tilbage til Slottet. I St. Joseph anlagdes derpaa Batterier mod Slottet, hvilke allerede begyndte at spille samme Dag. Den 25de foretoges en Storm paa Slottet af Harboe med 400 Grenaderer secunderede af 3 Bataillioner. Paa et Taarn i Byen havde man posteret en Deel Grenaderer, hvilke toge de til det angrebne Punkts Forsvar ilende Franske i Ryggen, og tilføiede dem et saa føleligt Tab, at Milon slog Chamade. Efter nogle Disputer overgav han Garnisonen som Krigsfanger; den udverledes kort efter mod de 2 Bataillioner, som de Franske havde taget i Tongern.

Limborg indtages.

Den 5te September gik den allierede Armee til Hannut, og den 6te til St. Tron. Herfra detacheredes Generallieutenant Bülow den 9de med 20 Escadroner for at berende Limborg, og fulgtes den næste Dag af Prindsen af Hessen-Cassel med 20 Escadroner og 24 Bataillioner (Brigadeer Hertugen af Augustenborg og Bat. 1ste Sjelland). Efterat Marlborough, som selv vilde commandere denne Beleiring, var kommen for Limborg den 18de, og Batterierne vare anlagte, forlangte Commandanten, maréchal-de-camp Reignac, at capitulere, men da man ikke vilde tilstaae ham en Stilstand af 6 Dage, og efter denne Tids Forløb fri Afmarche, afbrød han Underhandlingerne. Neppe havde imidlertid Batterierne begyndt at spille, før han capitulerede, og overgav Garnisonen, 1400 Md. stærk, som Krigsfanger.

Geldern indtages. De preussiske Tropper holdt derpaa Geldern bloferet, hvis Garnison den 17de December fik fri Afmarche med Vaaben og Bagage, alle Honneurs og 2 Kanoner.

Efter Indtagelsen af Limborg posteredes et Corps paa 8000 Md. under Prindsen af Cassel ved Stablo, for at observere Generallieutenant Pracontal, som commanderede et Corps paa 12 à 13,000 Md. ved Mosel. Den 25de October detacheredes det 3die og 5te Jydske Cavreg. for at forstærke Prindsen, hvilke 2 Regimenter dog allerede den 1ste November igjen vare ved Tongern, hvorhen Armeen var marcheret den 12te October. Den 1ste November sendtes den allierede Armee i Vinterqvarterer, hvilke for det danske Corps bleve:

Det danske Corps.

Aachen	2 Bat.	Garden 2den Prinds Georg *).		
Lüttich	4 Bat.	1ste 2den	Prinds Carl.	
		1ste Prinds Georg		
		2den Sjelland.		
Mastricht ...	2 Bat.	Fyen.	5 Esc.	Dragonreg.
		Oldenborg.		Würtemberg-Dels.
		Infreg. Würtemberg-Dels.		
Roermonde	1 Bat.	1ste Sjelland.		
Nimwegen			4 Esc.	Liv-Regiment. 3die Jydske Reg.
Arnheim			4 Esc.	Holsteenske Reg. 4de Jydske Reg.
Zütphen			2 Esc.	5te Jydske Reg.
Deventer			2 Esc.	Cuirassеer Reg.
Zwoll			2 Esc.	2det Jydske Reg.
Kampen			2 Esc.	2det Sjell. Reg.

*) Denne Bataillon sendtes senere til Bonn.

I ovenstaaende Qvarteerliste finde vi 2 nye Regimenter, Infanterieregimentet Würtemberg-Oels og et Dragonregiment af samme Navn. Ifølge Tractaten af 1701 skulde Kongen stille 12,000 Md., men han saae sig dengang ikke istand til at stille mere end de 10,000 Md. I Begyndelsen af 1703, medens Hertugen var i Würtemberg, underhandlede Generalstaterne i Haag med Scholten, og forlangte ikke alene de 2000 Md., Kongen ifølge Tractaten skulde stille, men ønskede, at han endnu skulde forøge det i Nederlandene staaende Corps med 4000 Md., nemlig:

5 gamle Bataillioner à 700 Md....	3500	Md.
1 nyt Infanterieregiment.....	1000	„
Infanterie.....	4500	Md.
1 gammelt Reg. Dragoner eller Cavallerie	500	Md.
1 nyt.....	1000	„
Dragoner eller Cavallerie.....	1500	Md.

Endskjøndt denne Forøgelse aldeles stemmede med Tractatens 1ste hemmelige Artikel, fandt Kongen sig dog foranlediget til at afslaae at sende mere end 1000 Md. Infanterie og 1000 Dragoner, deels fordi han paa Grund af sine Troppers mindre accurate Betaling var utilfreds med Staterne, deels ogsaa fordi han ikke turde blotte sit Rige saalænge Carl den 12te stod i Polen, og de sig stedse fornyende Stridigheder med det gottorpske Huus ikke vare afgjorte. I Aaret 1701 havde han allerede sluttet et Forbund med Hertugerne af Würtemberg-Oels, ifølge hvilket det var overdraget Oberst Bonar at oprette et Dragonregiment under Hertug Frederiks, og et Infanterieregiment under Hertug Christian Ulrichs Navn, begge skulde commanderes af Bonar, indtil Hertugerne vare myndige, og selv kunde overtage Commandoen over deres respective Regimenter. Disses Etat var:

		Hoveder.
Dragonregimentet, Stab	8	
10 Compagnier à 100 Md.	1000	
		1008
Infanterieregimentet, Stab	7	
10 Compagnier à 100 Md.	1000	
		1007
		2015

Da Kongen ikke lod sig bevæge til at stille mere end ovennævnte 2 Regimenter til Generalstaternes Disposition, søgte man at formaae ham til at forøge Infanteriregimentet med 2 Compagnier, for at deraf kunde dannes 2 Bataillo=ner, da Regimentet paa sin nuværende Fod var for stærk til 1 og for svag til 2 Bataillioner, men ogsaa dette afslog Kongen, og de hollandske Deputerede maatte modtage Regi=gimenterne paa deres ovennævnte Fod, hvilket skete i Mai eller Juni 1703. Infanteriet embarqueredes derpaa, og før=tes til Zwoll, hvorfra det marcherede til Bergen op Zoom, Dragonerne marcherede til Nimwegen, i hvilke Garnisoner begge Regimenter bleve indtil Campagnens Udgang; som vi ovenfor have seet fik de deres Vinterqvarterer i Mastricht.

De franske Linier force=res.

I December fik en Deel af Garnisonerne i Mastricht, Lüttich, Aachen og nogle nærliggende Pladse, tilsammen hen=ved 16,000 Md., hvoriblandt den største Deel af det danske Infanterie, Ordre at holde sig marchefærdige, og marcherede den 26de under Genlt. Noyelles mod de franske Linier ved Was=seige, hvilke de efter en kort Modstand forcerede den 29de, og derpaa begyndte at rasere. Da de franske Tropper ved Efter=retningen herom ogsaa satte sig i Bevægelse, fandt Noyelles det ikke raadeligt at opholde sig længere, men gik tilbage til Maas, hvorefter de Franske i Vinterens Løb atter reparerede den Skade, Linierne havde lidt.

Italien og Tydskland. Det danske Corps.

Det var ifølge Tractaten med Keiseren afgjort, at det danske Corps, som overlodes i hans Sold, skulde stilles paa samme Fod som de keiserlige Regimenter. Hidindtil var dette ikke skeet, men i Foraaret 1703, før Corpset rykkede i Felten, foregik denne Reduction, ved hvilken det kom til at bestaae af

1 Regiment Dragoner à 1000 Md., dannet af de 2 Dragonregimenter, og

3 Regimenter Infanterie à 1500 Md., nemlig

det 1ste, dannet af Bataillonerne Dronningen og Prinds Georg, samt $^1/_3$ af Bataillonen Marine.

det 2det, dannet af Bat. Prinds Christian, Prinds Carl og $^1/_3$ Marine.

det 3die, dannet af Bat. Sjelland, Jydland og $^1/_3$ Marine.

Kongen var ifølge Tractaten forpligtet til at stille 2000 Md. endnu, og traadte derfor allerede 1701 i Underhandlinger med en Grev Schlieben om Oprettelsen af 1 Regiment Cavallerie, og 1 Regiment Infanterie, hvert paa 1000 Md. Efterat Terminen for Oprettelsen af disse 2 Regimenter var forlænget fra Tid til anden, udgik den 5te Juni 1702 en Ordre, at de skulde mynstres i det Oldenborgske, hvor deres Quarterer vare dem anviste; men Greven havde paa sin Side ikke opfyldt Contrakten, og for at undgaae de ubehagelige Følger heraf, fandt han det ikke raadeligt at indstille sig til Mynstringen, ved hvilken de 2 Regimenter befandtes i en jammerlig Tilstand. En ny Capitulation afsluttedes derpaa med Oberst Dithmersen om Cavallerie- og med Oberst Enden om Infanterieregimentet, og det synes at Tropperne have været nogenlunde i Stand i Foraaret 1703, skjøndt der endnu paa denne Tid fandtes adskillige Vacancer og andre Mangler. I April mynstredes de i det Oldenborgske af den keiserlige

Commissarius Brentano, som fandt Infanteriets Styrke at være 940 Md., og Cavalleriets 876 Md. og 927 Heste. Foruden disse 2 Regimenter tog Kongen endnu en meklenborgsk Bataillon paa 500 Md. under Oberstlieutenant Maltzahn i Sold, hvilken befandtes i en endnu slettere Tilstand da den mynstredes i Meklenborg af Brentano. I Begyndelsen af Mai satte Dithmersen og Enden sig i Marche fra Oldenborg, og Maltzahn fra Meklenborg, deres Marche rettedes paa Nürnberg, hvor de skulde støde til General Styrums Corps, og vi ville nedenfor komme til at omtale dem igjen. De gamle Tropper bleve derimod endnu dette Aar i Italien *), hvor vi, saa meget de ufuldstændige Kilder tillade det, ville følge dem.

Operationer i Italien.

Efter en paa mindre Operationer særdeles rig Vinter, begyndte Vendome sine Operationer i Slutningen af Mai, for at ende Krigen i Italien, og den keiserlige Armees slette Tilstand gav ham Haab om et gunstigt Udfald: Den svage keiserlige Armee var formindsket endnu mere i Vinterens Løb, Recrutterne ankom kun sparsomt, Forstærkninger kunde den fra alle Sider truede Keiser ikke sende til Italien saa at Stahremberg, som dette Aar havde Commandoen i Italien, kun havde 16 à 17,000 Md. Infanterie og 6 à 7000 Md. Cavallerie at stille imod den 35 à 40,000 Md. stærke franske Armee. Vendome vilde ødelægge Stahremberg med eet Slag, og deelte derfor sin Armee i 3 Dele: selv vilde han med 38 Bataillioner og 75 Escadroner afskjære de Keiserlige fra Tyrol, og angribe dem fra Nord, Vaudemont skulde med 22

---

*) Kausler siger urigtigt, at de i Foraaret marcherede til de østrigske Arvelandes Dækning. Da Gyldenløve var reist bort fra Corpset og Trampe i Corpsets oeconomiske Anliggender var i Wien, commanderedes det under hele Felttoget af Genm. Harthausen.

Bataillоner og 45 Escadroner gaae mod deres Centrum paa den høire Fobred, og Generallieutenant Albergotti paa samme Tid med 6 Bataillоner og 10 Escadroner over Mirandola attaquere deres venstre Flanke i Finale di Modena. Vendome passerede Mincio den 20de Mai, og marcherede mod Ostiglia, men da de Keiserlige satte Terrainet under Vand, blev han nødt til at trække sig til Sanguinetto, og Stahremberg gik med de paa venstre Fobred cantonnerende Tropper (hvoriblandt de danske) til Ponte Molino. Paa samme Tid var Prinds Henrik af Vaudemont gaaet til St. Benedetto og Albergotti til Mirandola, for at angribe Prinds Thomas af Vaudemont, som commanderede det keiserlige Corps paa den høire Fobred, men da Vendome ikke kunde udføre sine Planer paa den venstre Fobred, fik ogsaa de Ordre til at trække sig tilbage. Thomas af Vaudemont havde imidlertid detacheret General Ulfeldt med 2 Regimenter Cavallerie og 3 Bataillоner mod Mirandola, hviklet Corps Stahremberg lod forstærke ved 11 Bataillоner, 10 Grenadeercompagnier og 1200 Md. Cavallerie med Ordre at attaquere Albergotti. Denne havde allerede tiltraadt Retraiten, da Arrieregarden, som han selv førte, blev afskjaaren af de Keiserlige, og næsten aldeles ødelagt. Albergotti selv slog sig igjennem, men efterlod 250 Døde og Saarede og lige saa mange Fanger.

Efterat denne Plan var strandet, gjorde Vendome en Bevægelse mod Legnano, for at afskjære General Vaubonne, som commanderede 4000 Md. ved den øvre Etsch, fra Stahremberg, og derpaa angribe ham særskilt. Vaubonne traf sig imidlertid op til Rivoli, og Vendome vovede ikke at følge ham i de besværlige Alpepasse, hvorved han vilde være bleven nødt til at forlade den keiserlige Hovedarmee. Han

traf sig derfor tilbage til Mantua, men nærmede sig allerede den 29de Juni atter Etsch.

Operationer ved Rhinen.

Vi maae forlade de italienske Armeer her, for at kaste et Blik paa Felttogets Gang i Tydskland. Vi have i det Foregaaende seet, at Ludvig i Tyskland fik en vigtig Allieret: Churfyrsten af Baiern; det var imidlertid nødvendigt at hjelpe ham, og Villars fik endnu engang det Hverv at føre en Forstærkning ind i Baiern. Imidlertid fandt man det hensigtsmæssigt, først at tage Kehl, for at aabne sig en ny Overgang over Rhinen ved Strasborg, Villars marcherede derfor først mod dette Fort, som capitulerede den 9de Marts, men de schwarzwaldske Passe vare saa godt besatte, at han ikke vovede at forsøge deres Forcering. Han gik derfor tilbage over Rhinen igjen, og Prindsen af Baden benyttede Tiden til at opkaste et Retranchement imellem Stollhoven og Bühl.

Operationer i Baiern.

Imod Churfyrsten af Baiern sendtes imidlertid 2 Corps: det ene under Grev Styrum skulde gjøre et Indfald fra Böhmen, medens General Schlick paa samme Tid skulde trænge frem paa Baierns østlige Grændse. Schlick marcherede i Marts over Salzborg, bemægtigede sig Ried og trængte frem til Schardingen. Churfyrsten gik først imod ham, passerede Inn ved Braunau den 10de Marts med 8000 Md. og overrumplede Schlick, som, ikke belavet paa at modtage et saa aldeles uventet Besøg, efter Tabet af henved 1500 Md. og den største Deel af Corpsets Bagage, traf sig til Passau. Herefter vendte Churfyrsten sig mod Styrum, som den 5te Marts ved Dietfurt var trængt ind i Baiern og den 17de havde taget Neumarkt. Amberg sendte Deputerede til Styrum, for at underhandle om Byens Overgivelse, men da man ikke kunde blive enig om Betingelserne, sendte han et Corps imod Byen, og gik med Resten til Schmiedmühlen, for at forhindre Ambergs Undsættelse, da Churfyrsten nærmede

sig i 2 Colonner. Churfyrsten bragte ved sit Artillerie det keiserlige Cavallerie i Uorden, hvorpaa ogsaa Infanteriet traf sig tilbage, og Styrum retirerede til Neumarkt. Istedenfor at forfølge sin Seier, lod Churfyrsten ham samle nye Kræfter, vendte sig mod Regensborg, som han indtog, og gik derpaa op ad Donau. Styrum marcherede til Nördlingen og Schlick benyttede sig af Churfyrstens Bortgang til at bemægtige sig Innpassagen ved Schardingen, hvorpaa begge Corps gjorde Streiftog ind i Baiern, ikke forhindrede af Churfyrsten, som havde et vigtigere Foretagende: at lette de Franskes Marche til Baiern.

Villars Marche.

Villars passerede paany Rhinen den 12te April, og efterat have gjort en Demonstration mod Schwarzwald, for at drage Badens Opmærksomhed derhen, gik han mod Linierne ved Stollhoven, foran hvilke han viste sig den 18de. Generallieutenant Blainville detacheredes med 23 Bataillioner for at omgaae Liniernes venstre Flanke, og attaquere de Keiserlige i Ryggen, men han førtes vild af sin Guide, og vendte tilbage til Armeen. Baden traf Forstærkninger til sig fra Schwarzwald, og da Linierne vare særdeles stærke, og befrygtede ham for et Angreb i Fronten, besluttede Villars at afstaae fra deres Attaque, og derimod vende sig mod Schwarzwald, som nu kun var meget svagt besat. Han traf sig derfor den 26de April tilbage til Offenburg, og medens Tallard observerede Baden, gik Villars op ad Kinzigdalen til Hornberg, idet han let forcerede de kun svagt af Landmilitsen besatte Passe, fortsatte Marchen over Villingen og ned ad Donau, og forenede sig den 12te Mai ved Duttlingen med Churfyrsten, som var marcheret ham imøde hertil. Saasnart Baden havde erfaret denne Bevægelle, lod han kun et mindre Corps til Liniernes Dækning, og gik selv med 16000

Md. til Stutgard, hvorfra han den 19de Mai marcherede mod Villars, som imidlertid havde sat sig i en stærk Stilling ved Dillingen.

Churfyrstens Tog til Tyrol.

Vi forlade Armeerne her, observerende hinanden, medens vi følge Churfyrsten paa et Tog, der let kunde være blevet yderst fordærveligt for Keiseren. Det var nemlig besluttet, at han skulde trænge ind i Tyrol fra Baiern af, medens Vendome paa samme Tid skulde gjøre et Indfald i det fra Italien, de skulde derpaa forenes og saaledes afskjære den keiserlige Armee i Italien fra Arvelandene; man vilde paa denne Maade tvinge den til en Capitulation og fjerne Krigsskuepladsen herfra, man kunde maaskee paa denne Maade tvinge Keiseren, og med ham Ludvigs andre Fjender til en Fred, der sikkrede Philip den 5te Spaniens Besiddelse, og forøgede Churfyrstens Besiddelser med Tyrol. I Overeensstemmelse hermed satte Churfyrsten sig den 14de Juni i Marche med 16000 Md. igjennem Inndalen, og kom den 18de for Kuffstein. Grev Wolkenstein lod ved Bairernes Nærmelse Forstæderne stikke i Brand, men Vinden drev Luerne ind i Byen og fra denne andtændtes Slottet, som Wolkenstein forlod med den største Deel af Besætningen; 100 Md., som han lod blive tilbage for at dække sin Retraite, bleve afskjaarne, og gjorte til Krigsfanger. Næsten uden Modstand bemægtigede Churfyrsten sig alle Stæder i Inndalen, General Geschwind, som stod ved Innspruck, trak sig tilbage, og Tyrols Hovedstad aabnede sine Porte for Churfyrsten, som derpaa gik mod Brenner, for over denne at naae Etschdalen. Til Brenner havde imidlertid Vaubonne sendt 1000 Md., for at spærre Veien for Baiern, men disse Tropper havde maaskee ikke været tilstrækkelige til at forhindre Churfyrstens Fremtrængen, dersom ikke Tyrolerne selv havde reist sig imod ham. Det uventede Indfald havde overrasket dem, og de havde ikke havt Tid til

at samle sig, ifølge de udstedte Proclamationer vilde de faae en bedre Behandling under Churfyrsten end de havde havt under Keiseren, og den alle Bjergnationer saa eiendommelige Troskab mod deres Landsherre var ved en slet Behandling veget for den ligesaa characteristiske Frihedsaand. Men Churfyrsten forlangte flere Contributioner af de sig underkastende Districter, der holdtes ikke den tilbørlige Mandstugt i hans Armee, Tyrolerne kom sig af den første Overraskelse, samlede sig, og tilfoiede Bairerne ved deres Bjergkrig mangt et foleligt Tab. Et baiersk Detachement sendtes mod Salzborg, men maatte med stort Tab trække sig tilbage, Churfyrsten vendte sig mod Brenner, men Tyrolerne tilfoiede ham allerede paa Veien hertil et betydeligt Tab, og da hans Angreb paa Passene afsloges, vendte han tilbage og besluttede at forsøge sin Lykke ved Finstermünz. Men ogsaa her traf han Landfolket under Vaaben, og maatte vende om igjen, hans Communication med Baiern var næsten aldeles afskjaaren af Tyrolerne, hvilket bevægede ham til at forlade Grevskabet igjen, efterat han havde lidt betydelige Tab i dets Bjerge, og han beholdt kun en Besætning i Kuffstein.

Vendomes Tog til Tyrol.

Vendome satte sig først i Marche den 20de Juli. Vaubonne, der som vi have seet, detacherede 1000 Md. til Brenner, posterede sit øvrige Corps i Bjergene, for at forhindre Vendome fra at rykke ind i Etschdalen. Det synes ogsaa at denne hans Hensigt er opnaaet, men han spærrede ikke paa denne Maade Tyrol for den franske General, der gik Vest om Garda Søen, efterat han den 22de Juli havde besat Desenzano, og tog i Begyndelsen af August Riva. Arco opholdt de Franske indtil den 17de August, og først den 1ste September kunde de komme til Cadeno (i Nærheden af Trient). Til Trient havde Vaubonne imidlertid ført sine Tropper, som vare blevne forstærkede af en Deel Tyroler, der havde sam-

let sig her for at modsætte sig de Franskes Fremtrængen; hans Stilling var saa fast, at Vendome ikke vovede at angribe den, Tyrolerne havde tvunget Churfyrsten til at trække sig tilbage, og Hovedøiemedet af Expeditionen var saaledes strandet, hans eget Corps led desuden vist ogsaa meget af de omstreifende tyrolske Skytter, og efterat han havde bombarderet Trient den 5te og 6te, for at tvinge det til at betale Contributioner, tiltraadte han Tilbageveien til Italien, hvor vi finde ham igjen i Midten af September.

Armeerne i Baiern.

Imedens dette foregik stode Stahremberg og Vaudemont ganske rolige og observerede hinanden, det danske Corps synes at være marcheret til Revere fra Ponte Molino i den første Halvdeel af Juli. I Tydskland derimod vilde Keiseren benytte sig af Churfyrstens Fraværelse. De nye danske Tropper stødte ved Nürnberg til Styrums Corps, men da denne fik Ordre at føre en Deel af sin Armee til Badens Forstærkning, gik Herbeville, som det synes, med de andre, hvoriblandt ogsaa de danske, til Eger. Herfra fik de Ordre at marchere til Innspruck, men Ordren forandredes derhen, at de skulde blive ved Passau. Schlick, som havde commanderet Corpset her, var commanderet til Wien, for at gaae imod de ungarske Rebeller, og Befalingen over Corpset ved Passau var overdraget den danske Generalmajor Reventlow. Efterat de til Corpset bestemte Forstærkninger vare ankomne, brød Reventlow op den 14de August og brød den 18de ved Fürstenzell igjennem de baierske Linier, som kun bevogtedes af Landmilits. Derpaa gik han mod Schardingen, som bombarderedes den 26de, Vilzhofen og nogle andre Poster ved Donau toges og sattes under Contribution, men da Churfyrsten efter at være kommen tilbage fra Tyrol marcherede imod ham, gik han tilbage til Passau. Herbeville, som havde gjort

et lignende Streiftog fra Böhmen, trak sig ogsaa ved Churfyrstens Nærmelse tilbage.

Baden og Villars havde imidlertid kun observeret hinanden og de Franske havde adskillige Gange tilintetgjort Badens Forsøg paa at passere Donau. Den 30te Juli detacherede han Grev de la Tour med 5000 Md. for at passere Donau ved Münderkingen, og afskjære de Franske fra Schweiz, men Villars detacherede 3500 Md. under Generallieutenant Legal, som først blev kastet af la Tour, men ved et nyt Angreb tvang ham til at repassere Donau. Badens Hensigt med sine Forsøg paa at passere Donau havde især været at sætte sig i Besiddelse af Augsborg, i hvilken Hensigt han ogsaa den 28de August brød op med 30 Bataillooner og 50 Escadroner fra sin Stilling ved Donau, hvor han lod Styrum blive for at observere de Franske, og masskere Hovedarmeens Marche, passerede Donau og viste sig for Augsborg, som strax aabnede sine Porte for ham. Hervved saae Churfyrsten, som var kommet tilbage fra sit Tog i Tyrol og stod imellem Lech og Iller, sig afskjaaren fra den største Deel af sit Fyrstendømme og indskrænket til det Stykke, som ligger Syd for Donau og Vest for Lech; men han besluttede at benytte sig af den keiserlige Armees Adskillelse til at angribe den enkeltviis, og da Badens Stilling blev anseet for uantastelig, besluttedes det at angribe Styrum. Villars havde imidlertid passeret Donau og ladet Generallieutenant Usson i Linierne ved Lawingen med 19 Bataillooner, og det bestemtes, at Usson med dette Corps skulde angribe Styrum fra den ene og Villars og Churfyrsten skulde med deres samlede Styrke, 48 Bataillooner og 70 Escadroner, passere Donau ved Donauwerth, og angribe ham fra den anden Side. For at Angrebet kunde skee samtidigt, skulde Villars og Churfyrsten give Usson et Signal med 3 Kanonskud, naar de

vare saa nær ved Styrum, hvorpaa Ulsson skulde bryde op fra Lawingen med sit Corps. Styrum var imidlertid marcheret til Höchstädt og befandt sig i en fast, men under disse Omstændigheder yderst critisk Stilling, mod Syd forhindrede Donau hans Marche, mod Nord gjorde det yderst couperede Terrain den vanskelig, paa de andre 2 Sider havde han Fjenden, og kun et Tilfælde reddede hans Corps fra at blive aldeles oprevet. Da han nemlig den 20de September erfarede, at den fransk-baierske Armee passerede Donau ved Donauwerth, belavede han sig paa at modtage den og gav ved 3 Kanonskud sine Fourrageurer Signalet til at komme ind til Corpset. Usson antog dette for Churfyrstens Signal, og rykkede imod ham, men da Churfyrsten og Villars endnu vare langt tilbage, kunde Styrum vende sig alene mod Usson, som med et stort Tab maatte trække sig tilbage til sine Linier. En Time derefter saae Styrum sig angrebet fra den modsatte Side, hans Cavallerie blev snart kastet, og for største Deel oprevet, Infanteriet traf sig ind i Skovene mod Nord, og førtes af Styrum til Nürnberg. Baden saae sig efter dette Slag ei istand til at beholde sin Post ved Augsborg, han forlod derfor Byen, som kort efter besattes af Bairerne, og traf sig til Bodensøen, hvor han opløste sit Corps til Besættelsen af de schwarzwaldske Passe, og i October gik ogsaa den fransk-baierske Armee i Vinterqvarteer*).

Ved Passau forefaldt imidlertid nogle mindre Affairer imellem Reventlow, og den baierske General Tattenbach, som Churfyrsten havde detacheret til sin østlige Grændses Sikkerhed, hvilke dog vare yderst ubetydelige, men da det synes, at de danske Regimenter næsten udelukkende ere brugte, for at skaane de Keiserlige, som vare bestemte til Ungarn, hvorhen

---

*) Villars afløstes i Vinterens Løb af Marschall Marcin.

de ogsaa marcherede i October, vil jeg anføre de mig bekjendte her. Den 3die September detacherede Tattenbach 600 Md. for at falde ind paa Reventlows Fourrageurer; Escorten, som bestod af 400 Md., kastedes, men da Reventlow sendte den en Forstærkning af 600 Md., maatte Bairerne vige med Tabet af 26 Heste og nogle Ryttere. Den 22de gik Tattenbach mod det af de Keiserlige besatte Slot Neuburg ved Inn. Reventlow, som troede, at det var hans Hensigt at beleire dette Slot, sendte det en Forstærkning af 200 Md., hvilke omringedes, men de angrebe Bairerne med Bajonetten og det lykkedes den største Deel at slaae sig igjennem. I November sendte Reventlow sine Tropper i Vinterqvarterer, men de havde ikke engang betrukket disse, før de danske Tropper fik Ordre at marchere til Tyrol. I Slutningen af December, eller Begyndelsen af Januar 1704 gik Churfyrsten mod Passau, som capitulerede den 9de Januar, og Churfyrsten udstrakte nu sine Qvarterer henimod Enz.

Operationer ved Rhinen.

Ved Rhinen havde Ludvig imidlertid sammendraget en anden Armee paa 46 Bataillioner og 69 Escadroner, som skulde commanderes af Hertugen af Bourgogne. Vi forlode denne Armee i Kinzigdalen under Tallard, for at dække Villars Marche til Baiern; da denne var fuldført, repasserede de Franske Rhinen, for at modtage de Forstærkninger, som vare bestemte til Armeen. Bourgogne kom til den den 9de Juni, og gjorde en Bevægelse mod Landau, hvis Garnison forstærkedes af Thüngen, som selv synes at have passeret Rhinen med sit Corps, og derved forhindret Bourgogne fra at passere Lauter. Efterat Hertugen havde staaet i nogen Tid ved Weißenburg, gik han tilbage til Straßborg, hvor han atter passerede Rhinen den 16de Juli og marcherede mod Breisach*)

*) Alt-Breisach, paa den høire Rhinbred.

den 15de August. For at gjøre en de Franske en Diversion, og derved befrie Breisach, gik Thüngen mod Bischweiler, men da dette ei afholdt de Franske fra at fortsætte Beleiringen, ophævede Thüngen den af ham foretagne, efterat han havde faaet Efterretningen om Breisachs Capitulation, som undertegnedes den 6te September. Han gik derefter tilbage til sine Linier, Bourgogne forlod den franske Armee, som Tallard derpaa i Begyndelsen af October førte tilbage over Rhinen, for at beleire Landau, som berendtes den 11te. Medens Armeen laae her, marcherede Prindsen af Hessen-Cassel op ad Rhinen fra Nederlandene med 12 Bataillioner og 29 Escadroner og kom den 13de til Speir. Villeroi havde detacheret Generallieutenant Pracontal med 21 Bataillioner og 24 Escadroner for at følge Prindsen af Hessen, men denne var endnu en Dagsmarche tilbage, da Hessen i Forening med de under Fyrsten af Nassau-Weilburg i Linierne staaende pfalziske Tropper passerede Rhinen den 15de, og satte sig med høire Fløi støttet til Rhinen ved Speir, venstre støttet til Speirbach. Endskjøndt Pracontal endnu var langt tilbage, besluttede dog Tallard at angribe de Allierede, han overlod derfor Beleiringens Fortsættelse til Generallieutenant Laubanie, og marcherede den 14de med 28 Bataillioner og 48 Escadroner imod dem, Pracontal fik Ordre at marchere forud med sit Cavallerie, og forstærkede saaledes Tallard den næste Morgen med 24 Escadroner. Den 15de rykkede Tallard mod de Alliieredes Stilling, Fyrsten af Nassau gik imod de Franske med venstre Fløi, og det synes at de Allierede ved det første Sammenstød have havt nogle Fordele, men de benyttede sig ikke heraf, Tallard samlede snart sit kastede Cavallerie igjen, angreb paany, og sprængte det allierede Cavallerie aldeles, Infanteriet fulgte snart dets Exempel, og Nederlaget var fuldkomment. 5500 Md. betækkede Valpladsen, de Franske

gjorde 3500 Fanger, toge 38 Faner, 33 Estandarter, 30 Kanoner og hele Leiren. Den vigtigste Følge af Slaget var, at Gouverneuren af Landau, Grev Fries, flog Chamade da han fik Efterretningen derom — han fik fri Udmarche med Vaaben og Bagage, alle Honneurs, 4 Kanoner og 2 Morterer. Hermed endtes dette Aars Felttog ved Rhinen, thi fort efter Landaus Capitulation sendtes begge Armeer i Vinterqvarterer, med Undtagelse af 11 Bataillioner og 11 Escadroner, som Tallard sendte til Italien, hvor Sagerne havde taget en for de Franske meget ugunstig Vending.

Vi have i det Foregaaende seet, hvad der bestemte Hertugen af Savoyen til at gribe det franske Partie. Men Enigheden varede ei længe. Hertugen var ifølge Tractaten med Frankrig udnævnt til Generallissimus over Armeen i Italien, han kom til Armeen, men de franske Generaler lode ham Intet uden Titlen, i Krigsraadet havde de franske Generaler Overvægten, de hyldede det Princip, at deres Marschall de facto skulde commandere Armeen, og Hertugen kunde følgelig Intet sætte igjennem, og naar endeligt en Ting var besluttet, handlede de franske Generaler ofte tvertimod de dem givne Ordres. En saadan Adfærd maatte naturligviis opvække Hertugens Uvillie, de Franske søgte at besmykke den ved at beskylde Hertugen for Forræderie. At der herskede Forræderie i den franske Armee er der al Grund til at formode, thi Eugen syntes underrettet om Alt, selv om de hemmeligste Krigsraadsbeslutninger; i Armeen kunde han have Spioner, men ofte fik Armeen Ordres, som vare ganske imod Krigsraadets Beslutninger, og som først paa Marchen bleve forandrede, Eugen kjendte da den nye Ordre før Armeen, og lod sig ikke vildlede af dens Demonstrationer. Men var Hertugen Forræderen, da maatte Forræderiet ophøre saasnart han forlod Armeen, men Eugen var noie underrettet selv

Italien.

efter denne Tid, og Forræderen fjernede sig ikke med Hertugen. Det hører ikke herhen at undersøge denne Ting — Hertugen blev fornærmet over den Ringeagt og Mistillid, man viste ham, han forlod ikke alene Armeen med et fjendtligt Sindelag til Frankrig, men laante ogsaa Øre til de Allieredes Propositioner: Keiseren lovede ham Montferrat, som som ved Hertugen af Mantuas Achtserklæring tilligemed hans andre Lande var hjemfalden til Kronen, der aabnedes Hertugen Udsigter til en Kongekrone, og han var vunden.

Imedens Churfyrsten af Baiern og Vendome ved deres Marche i Tyrol truede den keiserlige Armee i Italien med Undergang, var en Tractat imellem Keiseren og Hertugen af Savoyen nær ved sin Afsluttelse. Ludvig havde længe været mistænksom mod Hertugen, og lod nu sin Minister i Turin forlange, at Hertugen skulde indrømme de Franske 3 af sine Fæstninger, som Garantie for sin mod Frankrig gunstige Stemning. Tilskyndet af de Allieredes Agenter, og fornærmet over Ludvigs Forlangende, afslog Hertugen dette Forlangendes Opfyldelse, og Følgen heraf var, at Vendome fik Ordre til at arrestere de savoyiske Tropper, som ifølge Tractaten af 1701 vare ved den franske Armee. Dette skete den 26de September — Hertugen arresterede som Represalie de franske og spanske Ministre i Turin, saavelsom alle Franske og Spanier, der opholdt sig i hans Lande, og dannede en Armee ved en almindelig Folkevæbning. Krigen var saaledes kommen til Udbrud, og Vendome ilede mod Savoyen, for at tvinge Hertugen til at vende tilbage til sit Forbund med Frankrig, medens Henrik af Vaudemont fik det Hverv at observere de Keiserlige; Stahremberg overlod Commandoen til Thomas af Vaudemont, og ilede Hertugen til Hjelp med 16 000 Md. At følge Krigen til Savoyen, hører ikke herhen, Beskrivelsen af den spanske Successionskrig kan læses

hyppigt nok, og jeg vil ikke gjentage det, som saa ofte er gjentaget, mit Arbeide er bestemt til at drage det Skjulte frem for Lyset og omtaler kun Krigen for saa vidt det er nødvendigt til de danske Troppers Historie.

Det danske Corps.

Vort Corps havde i al denne Tid staaet ved Revere, og blev her indtil Armeerne i November betraf Qvartererne, da Trampe, som imidlertid var kommen til Corpset, fik Ordre at marchere til Tyrol, for at betrække Qvartererne her. Endnn paa Marchen fik han Ordre at marchere til General Heister, som ved Churfyrstens Bortgang havde besat de af ham forladte Steder, og gjort et Par forgjæves Attaquer paa Kuffstein. Til dette Corps fik ogsaa de nye Regimenter under Reventlow Ordre at marchere; men kort efter Ankomsten, eller maaskee endnu paa Marchen fik det hele danske Corps Ordre at marchere til Erkehertugdømmet Østrig, og indqvarteredes i Omegnen af Linz, for fra nu af at bruges mod Ungarerne, og vi forlade derfor dette Corps, som ikke mere brugtes mod de Franske.

Felttoget 1704.

Vi have i det Foregaaende seet, hvor farlig Krigen blev for de Allierede ved Churfyrsten af Baierns Deeltagelse i den. Vel mislykkedes Operationen mod Tyrol, men Churfyrsten kunde ved Felttogets Slutning udstrække sine Qvarterer ind i de østrigske Arvestater, og hvorledes skulde det tydske Rige modstaae den franske Armee ved Rhinen, den fransk-baierske Armee i Baiern, og paa samme Tid i Østen sætte en Grændse for de ungarske Oprørere, som næsten vare trængte frem til Wiens Mure? Uden en kraftig Hjelp af sine Allierede vilde Keiseren ikke kunne modstaae denne Magt, han vilde blive tvungen til en Fred, som Ludvig kunde dictere, og Frugten af 2 Aars Anstrængelse vilde vist blive mindre end Intet. Ikke alene i Tydskland stode Sagerne paa en saa betænkelig Fod: i Spanien havde vel Erkehertugen samlet en Armee under sine Faner, men denne maatte ogsaa understøttes kraftigt, for at den ikke skulde oprives, Oprøret mod Philip qvæles og Portugal atter tvinges til Forbund med Frankrig; i Italien havde vel Hertugen af Savoyen erklæret sig for Keiseren, men han var omringet af de Franske, og, truet fra alle Kanter, kunde han let opgive sin det forløbne Aar fulgte Politik, naar man ikke ved en betydelig Hjelp holdt ham i Alli-

ancen. Det var saaledes en vanskelig Opgave, Eugen og Marlborough havde at løse dette Aar, ikke alene som Feltherrer men ogsaa som Diplomater, den Første havde not at bestille i Wien, for at den tydske Armee ikke skulde gaae aldeles tilgrunde, medens de Sager, der trængte til den hurtigste Afgjørelse, gik den sædvanlige Sneglegang i Krigscollegiet; Marlborough skulde arbeide i London og Haag, hvorfra Hjelpen skulde komme. At formaae Hollænderne til at sende deres Tropper til Donau, derpaa var ei at tænke saalænge en stærk fransk Armee truede Republiken. Marlborough besluttede derfor at lade de hollandske og en Deel af Auxiliairtropperne observere den franske Armee i Nederlandene, med de engelske og danske Tropper vilde han ile Keiseren til Hjelp. Til Spanien sendtes Tropper og Penge fra England, til Italien formaaedes Kongen af Preussen at sende et Auxiliaircorps i hollandsk Sold. Til Nederlandene sendtes en engelsk Forstærkning af 10,000 Mand, og for at skuffe Hollænderne, som vist vilde have gjort mange Modsigelser, og maaskee aldrig givet deres Samtykke til Marlborough, at marchere saa langt over deres Grændser med de engelske Tropper, hvilket stred aldeles imod den mellem Holland og England oprettede Separattractat, foregav Marlborough at ville operere med dette Corps ved Mosel.

Nederlandene.

I Slutningen af April begyndte Noyelles at samle et Corps ved Tongern paa 30,000 Md.; Scholten samlede et mindre ved Haccourt, ved hvilket vi finde Harboe med det danske Dragonregiment og de 6 Bataillioner: Garden, 1ste og 2den Prinds Carl, 1ste og 2den Prinds Georg og Fyen. Bat. 2den Sjelland stødte senere til dette Corps, de andre 2 Bat. og Infanterieregimentet Würtemberg-Oels bleve dette Felttog over i Garnisonerne Mastricht, Roermonde og Stevensverth. Marlborough og Owerkerke begave sig i Mai til

Armeen, som Marlborough derpaa forlod med 15,000 Md., for at begive sig til Rhinen, hvor han skulde forstærkes af lüneborgske og hessiske Tropper. Det danske Cavallerie havde ogsaa faaet Ordre til at forlade Qvartererne og marchere til Maas, men Hertugen vægrede sig ikke alene for at efterkomme denne Befaling, men gav endog Regimenterne Ordre til ikke at marchere, før de fik hans Ordre dertil. Grunden hertil var den slette Betaling, som var Aarsag i at Tropperne maatte gjøre Gjæld paa de Steder, hvor de laae i Qvarteer, hvilken Gjæld Stæderne forlangte at de skulde betale før de marcherede, og dette kunde de ligesaalidet, som sætte sig i marchefærdig Stand, før de engelske og hollandske Restancer idetmindste for største Deel vare betalte. De engelske Restancer faldt først, men disse bleve udbetalte til Infanteriet, de hollandske betaltes først i Slutningen af Mai, og Hertugen gav nu Regimenterne Ordre at marchere til Maas for at støde til Armeen. Den 26de Mai fik han Ordre til at samle Cavalleriet ved Venlo, og forblive der indtil nærmere Ordre, og da Overkerke den 27de Mai fik Ordre fra Marlborough at sende ham en Forstærkning, bestemtes de danske Tropper hertil.

Før vi følge det danske Corps paa Marchen til Tydskland, hvorhen Marlborough imidlertid havde sat sig i Bevægelse, ville vi i Korthed omtale de faa Operationer, som forefaldt i Nederlandene. Villeroi samlede den franske Hovedarmee bag Linierne, som han forlod den 17de Mai, og marcherede til St. Tron, Bedmar dækkede Linierne i Flandern mod det hollandske Corps under Generallieutenanterne Spar og Salisch. Da Marlborough marcherede til Rhinen, troede Villeroi, at det var hans Hensigt at bryde ind i Frankrig igjennem Lothringen, og for at dække denne Rigets svageste Grændse, marcherede han med 38 Bataillioner og 59 Esca-

droner til Namur, hvor han passerede Maas den 18de og 19de Mai og overlod Operationerne mod Owerkerke til Guiscard, som traf sig ind i Linierne med Resten af Armeen. Owerkerke marcherede til Wasseige, hvor han trængte ind i Linierne, men han traf sig tilbage til Tongern, da Guiscard nærmede sig ham. Ligesaa isoleret staaer hans Marche mod Namur, som han bombarderede fra den 26de til den 28 Juli. Spar gik med sin flyvende Leir ved Sluys for Brüssel, som han ved et Bombardement tvang til at betale Contribution, Salisch gik den 31te Juli mod Fort Isabella, som capitulerede den 4de August. De smaae Armeer, som bleve i Nederlandene, frygtede hinanden gjensidigt, og vovede ikke at foretage sig Noget, og efter et paa Begivenheder meget fattigt Felttog, gik begge Parter i Vinterqvarterer i Slutningen af October.

I Tydskland forberedtes Hovedslaget, og her faldt det tungt paa Ludvig den 14des Hoved. Ligesaa magtpaaliggende som det var Keiseren at befrie sig for den Fjende, som var opstaact imod ham paa Grændsen af hans Arvestater, lige saa vigtigt var det for Ludvig at bevare en saa farlig Bundsforvandt, og medens Eugen og Marlborough arbeidede for at undertrykke Churfyrsten, arbeidede Ludvig paa at forstærke ham, og anede vist mindst det Slag der i Aarets Løb traf ham netop paa den Kant, hvor han troede sig stærkest. Den ved Rhinen commanderende Marschall Tallard fik det Hverv at tilføre Churfyrsten en Forstærkning af 13,000 Md., en stor Deel Ammunition og Penge, Ting, hvortil denne trængte i lige høi Grad. De Allierede havde, som vi ovenfor have seet, besat Passene i Schwarzwald, for at forhindre en Forstærknings Passage, men Tallard lod sig ikke afskrække heraf. I Begyndelsen af April samlede han Tropperne i Nærheden af Straßborg. Ved at udsprede det Rygte, at det var

Tydskland.

Churfyrsten af Baiern faaer Hielp fra Frankrig.

hans Hensigt at gaae igjennem Schweiz, forledte han de Allierede til at samle en Deel af deres Styrke ved Republikens Grændse, og ved sine Anstalter til en Overgang over Rhinen nedenfor Stollhoven, bevægedes Prindsen af Baden til at concentrere sin Hovedstyrke her, og overlade Bevogtningen af de schwarzwaldske Passe til Militsen og nogle enkelte Regimenter. Den 11te April lod han sine Tropper marchere til Breisach, hvor han passerede Rhinen, og gik derpaa mod Freiburg. Generallieutenant Coignies, som commanderede et Corps ved Mosel, marcherede paa samme Tid med 14 Bataillioner og 30 Escadroner op ad Rhinen, som han passerede ved Rheinau, og gik derpaa ogsaa i Retningen mod Freiburg, for at dække Tallards venstre Flanke mod Baden. Da Tallard kom til Freiburg, fandt han at Veien over St. Peter enfileredes af et Fort ved Freiburg, hvorfor han valgte en mindre brugt og vanskeligere Vei Syd for Freiburg, hvilken de Allierede kun havde besat med noget Milits. Neppe viste de Franske sig, før disse uøvede Tropper forlode deres Post, og traf 3 Regimenter Infanterie, som stode i Nærheden, med sig, og Tallard fortsatte saaledes uhindret sin March mod Villingen, hvorhen Churfyrsten marcherede ham imøde. Den keiserlige General Thüngen havde ved Villingen samlet et Corps, for at forhindre Foreningen imellem Tallard og Churfyrsten, men en Ordre fra Baden afholdt ham fra at foretage sig Noget, og han gik tilbage til Rothweil, hvorhen Baden ogsaa begav sig med en Forstærkning, der forøgede det herværende Corps til 30,000 Md. Endskjøndt Tallard paa denne Tid (den 19de Mai) ikke var mere end 1 eller 2 Dagsmarcher fra Churfyrsten, og der altsaa ingen Tid var at spilde, men et raskt Angreb paa Churfyrsten var nødvendigt for at trænge ham tilbage og forhindre Tallards Forening med ham, besluttede

Baden dog først at oppebie General Vibra, som skulde tilføre ham en Forstærkning af 1 Regiment Dragoner og 10 Bataillioner. Hermed bortgik den kostbare Tid, thi medens Baden ventede paa Vibra, naaede Tallard den baierske Leir. Selv efterat Foreningen var foregaaet, vilde Baden kunne have attaqueret de af lange og besværlige Marcher udmattede franskbaierske Tropper, men han lod Churfyrsten uhindret gaae tilbage til sine Lande, og Tallard til Rhinen. Først da de fjendtlige Tropper havde tiltraadt Retraiten, gik Baden til Riedlingen, for at afskjære dem denne, men da Churfyrsten erfarede dette, gik han over Stockach og Bieberach og kom lykkeligt til Ulm. Tallard førte sine Tropper tilbage over Rhinen ved Breisach, og Baden tog den 7de Juni en Stilling ligeoverfor Churfyrstens ved Ulm.

Marlboroughs Marche.

Vi maae nu følge Marlborough, der, som vi ovenfor have seet, forlod Nederlandene og marcherede til Rhinen, for, som han sagde, at operere ved Mosel; men hans Hensigt var at fortsætte Marchen til Baiern. Den 18de Mai finde vi ham ved Bedburg, den 20de ved Kerpen og den 23de ved Sinzig, fra hvilken Stilling han anholdt om en Forstærkning, da Villeroi fulgte ham med sin Hovedstyrke; vi have ovenfor seet, at man hertil bestemte det danske Corps for saa vidt det skulde i Felten. Ved Coblenz passerede han Mosel og Rhinen, fortsatte Marchen over Mainz til Ladenburg, hvor han passerede Neckar den 3die Juni, derpaa vendte han sig mod Osten og passerede Neckar igjen ved Lauffen den 9de. I Mundelsheim kom Eugen til ham, og i Heppach kom ogsaa Prindsen af Baden til Corpset, hvorpaa disse 3 Overgeneraler holdt en Conference, i hvilken det bestemtes, at Eugen skulde commandere ved Rhinen, hvor henved 25,000 Md. stode i Linierne ved Stollhoven og Bühl, Baden og Marlborough derimod skulde commandere den store Armee

mod Churfyrsten af Baiern, og for at der kunde være mere Enhed i Armeens Operationer, skulde de daglig skiftes til at føre Overbefalingen over den. Før man skred til alvorlige Forholdsregler, skulde man forelægge Churfyrsten de Betingelser, at han skulde blive i rolig Besiddelse af sine og de erobrede Lande, indtil han kunde faae Skadeserstatning for sine Erobringer, og hans Broder, Churfyrsten af Köln skulde restitueres i sine Lande; derimod skulde han bortsende de franske Tropper, som skulde have sikkert Leide til Frankrig, og stille et Contingent til den allierede Armee. Churfyrsten forkastede dette Tilbud, og Vaabnene skulde altsaa afgjøre, om han eller Keiseren var den Stærkere.

Franske Modanstalter.

Villeroi havde imidlertid bestandigt fulgt Marlborough for at dække de franske Grændser og kom den 9de Juni til Landau. I en Conference mellem ham og Tallard besluttedes det, at Tallard skulde passere Rhinen ved Straßborg, Coignies ved Fort Vauban (St. Louis) og Villeroi ved Philipsborg, hvorefter de alle tre skulde gaae mod Eugen og saaledes trænge ham bort fra Rhinen, eller om muligt søge at oprive hans Corps. Var dette skeet, da skulde en ny Forstærkning sendes til Baiern, og man kunde efter Omstændigheden lægge nye Planer med Hensyn til Operationerne mod Eugen. Denne Plan bifaldtes aldeles ikke af Ludvig, som befalede, at Tallard skulde marchere til Baiern med sit Corps, medens Villeroi skulde operere ved Rhinen. Tallard passerede derfor Rhinen den 1ste Juli ved Straßborg med 26,000 Md., og marcherede mod Waldkirch.

Operationer i Baiern.

Marlborough forenede sig med sit Cavallerie den 14de Juni ved Urspring med Baden, hvorpaa de marcherede til Giengen, hvor det engelske Infanterie under General Churchill den 27de stødte til Armeen, som nu var 96 Bataillioner og 202 Escadroner stærk. Den fransk-baierske Armee havde

imidlertid sat sig i en vel forskandset Leir mellem Dillingen og Lawingen, 88 Bataillioner og 160 Escadroner stærk, hvorfra Arco var detacheret med henved 12,000 Md. for at besætte det tæt ved Donauwerth liggende Schellenberg, paa hvilket Arco opkastede et Retranchement. Marlborough og Baden besluttede at angribe ham og derved aabne sig en Overgang over Donau, de satte sig i denne Hensigt i Marche og kom den 1ste Juli til Amerdingen. Den 2den satte Marlborough, som denne Dag havde Commandoen, sig i Marche med 10 à 12,000 Md., som fulgtes af den øvrige Armee under Baden. Da Marlborough havde passeret Wernitz, og saae, at Arco var ifærd med at fuldføre sit Retranchement paa Schellenberg, besluttede han at angribe ham, uden at oppebie Baden, for ikke ved sin Tøven at give Arco Leilighed til at forstærke sig end mere. General Thüngen beordredes med de keiserlige Tropper at attaquere en Bastion tæt ved Donauwerth, medens de engelske og hollandske under Generallieutenant Goor skulde passere en Skov, og attaquere Bjerget fra den modsatte Side, men da Skoven var impassabel, fik Goor Ordre at attaquere en Bastion ved denne Skov. Kl. 6 Eftermiddag begyndtes Attaquen af de engelske og hollandske Tropper, men Goor faldt og hans Tropper trak sig i Uorden tilbage, dog uden at forfølges af Arco, som indsaae, at hans fornemste Styrke var Retranchementet. Paa høire Fløi havde ogsaa Thüngen stormet, men hans Angreb var ligeledes afslaaet. Tropperne samlede sig snart igjen, fornyede Attaquen og repousseredes flere Gange. Under denne Kamp kom Baden med Armeens Gros til det delabrerede Corpsets Undsætning. Til Donauwerth havde Arco detacheret 4 Bataillioner, som fra den bedækte Vei skulde flankere de Allierede, men Commandanten fandt det hensigtsmæssigere at placere de 2 Bataillioner paa Volden. Baden atta-

Slag ved Schellenberg.

querede Donauwerths bedækte Vei, og trængte de to Bataillioner tilbage, hvorved han havde aabnet sig en Vei til at bestige Bjerget, hvis mod Fæstningen vendende Side ikke var retrancheret. Arco blev altsaa nødt til at concentrere sin Hovedstyrke her for at modstaae Baden, hvilket lettede Englænderne, der paa samme Tid foretoge en ny Storm, Seiren, og de trængte indenfor Retranchementet. Nu var ikke at tænke paa Frelse mere for de fransk-baierske Tropper, som i en forvirret Flugt, deels gjennem Donauwerth, deels over en Bro tæt ved Byen, søgte at naae Armeen, der var rykket frem til deres Undsætning, men endnu stod paa den høire Donaubred. . Baiern traf sig derpaa tilbage til Augsborg, hvor han satte sig i en meget stærk Stilling, de Allierede besatte det af Bairerne rømmede Donauwerth, hvor de passerede Donau, og gik den 6te til Mertingen.

Det danske Corpses Marche.

Det vil nu være paa Tiden at vende tilbage til det danske Corps, som vi forlode med Ordren at marchere til Tydskland for at støde til Marlborough; Cavalleriet under Würtemberg ved Venlo, Dragonerne og de 7 Bataillioner, som skulde i Felten, ved Haccourt under Scholten. Begge Corps marcherede til Neuss, hvor de forenedes og gik derpaa op ad Rhinen, som de passerede den 9de, Cavalleriet og Dragonerne ved Köln og Infanteriet ved Mühlheim. Marchen fortsattes til Siegburg, hvor Würtemberg deelte Corpset i 3 Colonner, han selv marcherede over Dietz med den ene, Rantzau over Wetzlar med den anden Cavalleriecolonne, Scholten førte Infanteriet over Limborg til Frankfurt, hvor de 3 Colonner atter samledes den 20de. Herfra fortsattes Marchen med Cavalleriet over Milteburg, hvor det passerede Main, Infanteriet paa den venstre Mainbred, for at marchere til Hall. Paa Veien fik imidlertid Würtemberg den 26de en Ordre fra Marlborough, at lade Infanteriet mar-

chere til Rhinen, som de Franske gjorde Anstalter til at passere nedenfor Linierne, og Scholten fik derfor Ordre at marchere til Heidelberg, og fik det Hverv at observere Rhinen fra Philipsborg til Mainz med de 7 danske og 8 andre Bataillioner. Med Cavalleriet marcherede Würtemberg derimod til Donauwerth, hvor han den 6te August passerede Donau og marcherede derpaa til Mertingen, for at forene sig med Marlborough *).

Videre Operationer.

Den allierede Armee passerede derpaa Lech den 10de ved Gunderkingen og marcherede til Purkheim, hvor den blev til den 18de. Mod Rhain, som var besat af 700 Md., under Brigadeer Mercy, sendtes Greven af Friesland, og efterat det var besluttet fra den 15de om Morgenen, capitulerede Mercy den 16de og fik fri Afmarche med sin Garnison. Den 17de brød Armeen op, kom den 18de til Aichach, hvor den blev i 3 Dage, og marcherede derpaa til Friedberg**), hvis Besætning traf sig tilbage over Lech til Armeen. Paa hele denne Marche, og ligeledes under Opholdet i Friedberg, skjendte og brændte de Allierede det ulykkelige Land, der paa

---

*) Desertionen havde været meget stærk paa denne Marche, saa at Afgangen ved Cavalleriet og Dragonerne da de kom til Mertingen var 303 Md., skjøndt man havde hvervet paa hele Marchen.

**) Kausler siger, at de Allierede kom til Friedberg den 19de rimeligviis vildledet af Coxe som siger „On the 19th they proceeded towards Friedberg." Men selv dette modsiges i et Brev fra Marlborough til Harley af 25de Juli, i hvilket han omtaler en Skrivelse fra Aichach den foregaaende Søndag (20de). I det sidste Brev siger han, at Tropperne kom til Friedberg samme Dag (den 25de); Hertugen af Würtemberg daterer et Brev fra Friedberg den 23de, og siger, at Armeen den Dag kom dertil; ifølge memoires du marquis de Maffei, som var i baiersk Tjeneste, og med Armeen stod ved Augsborg, kom de Allierede allerede den 21de til Friedberg.

en gruſom Maade maatte undgjelde for ſin Beherſkers Politik. At de franſke Skribenter hævne denne Adfærd med deres Pen, vil jeg her ikke omtale, jeg vil kun anføre nogle Ord af den danſke Generalmajor Rantzau: „Svinehuſet og Gudshuſet er os eens, hvilket endda ikke er at undres over, naar man giver Soldaten Tøilen, men at vi brænde Fourragen i Huſene og Kornet paa Marken og ruinere de rige Kloſtre og Slotte, hvori der har været Korn og Qvæg for hele Armeen i nogle Maaneder, at vi ruinere Møllerne, ſom ligge i Hovedqvarteret lige for Generalernes Næſe, det er vel uhørt." Aarſagen til disſe Excesſer ſynes at have været, at twinge Churfyrſten til at indgaae de ham foreſkrevne Betingelſer, da hans Stilling ved Augsborg var ſaa ſtærk, at at de Allierede ikke kunde forcere den. Han ſyncs ogſaa at have laant Øre til de Bønner, hvormed hans Gemalinde i denne Henſeende beſtormede ham, men da han fik den Efterretning, at Tallard havde paſſeret Schwarzwald og var i fuld Marche for at forene ſig med ham, forkaſtede han Fredstilbudet igjen — han drømte kun alt for lidet om, hvorſnart han ſkulde blive et Offer for ſin Haardnakkethed.

Tallards Marche.

Tallard paſſerede imidlertid uden Modſtand Paſſet ved Waldkirch, og medens Villeroi, for at dække hans Marche, gik ind i Kinzigdalen med 25,000 Md. og Coignies truede Eugens høire Flanke med 16 à 18,000 Md. ved Druſenheim, gik Tallard over Hornberg mod Villingen, ſom han lod Generallieutenant Hautefort beleire. Hautefort kom for Villingen den 16de Juli og aabnede ſamme Dags Aften Trancheerne, hvorpaa han begyndte at beſkyde Pladſen. Da Tallard imidlertid blev preſſet af Churfyrſten til at forcere ſin Marche, ophævede han Beleiringen Natten imellem den 21de og 22de og fortſatte Marchen. Den 23de paſſerede han Donau ved Tuttlingen, og fortſatte Marchen paa dens

høire Bred over Møskirchen, Neufra, Weißenhorn til Dierdorf, hvor han kom den 3die August.

Eugens Marche.

Saasnart Eugen erfarede Tallards Marche, overlod han Liniernes Bevogtning til Fyrsten af Nassau-Weilburg med 32 Bataillioner og 27 Escadroner, og gik med 60 Escadroner og 18 Bataillioner, hvoriblandt de danske, i Eilmarcher over Rastadt og Pforzheim gjennem Nagolddalen og forenede sig, efterat have passeret Neckar ved Rothenburg, den 26de Juli med Prinds Maximilian af Hannover, som den 13de var detacheret fra Armeen under Marlborough og Baden med 36 Escadroner. Følgende Tallard paa den venstre Donaubred, marcherede han til Plainen ved Höchstädt, hvor han ankom den 3die August. Længere ned ad Donau turde han ikke gaae, for at ikke Tallard og Churfyrsten efter en Forening, der var let at iværksætte, skulde afskiære de Allierede fra Würtemberg og de andre Lande mod Vest, hvorfra de for en stor Deel skulde have deres Tilførsler til Armeens Subsistents; Marlborough kunde ei heller godt forlade sin Stilling, og gaae over Donau, for at forene sig med Eugen paa den venstre Bred, da han i saa Fald vilde aabne Churfyrsten Forbindelsen med München og Landet Syd for Donau. I de Stillinger, hvori Armeerne nu stode, kunde de ei heller godt forblive, for at ikke den fransk-baierske Armee skulde slaae dem enkeltviis, og Marlborough besluttede derfor foreløbig at nærme sig Donau, hvorfor han ogsaa den 4de August gik til Aichach, og den 5te til Schrobenhausen. Herhen begav Eugen sig, og det besluttedes, at Baden skulde marchere mod Ingolstadt med 24 Bataillioner og 23 Escadroner keiserlige Tropper medens Eugen og Marlborough skulde operere mod den fransk-baierske Armee.

Tallard og Churfyrsten satte sig begge i Marche den

Cte til Biberach, hvor de fulkomment forenedes *). Da det i et Krigsraad var besluttet at passere Donau og tage Post ved Blindheim, hvor man vilde finde en fordeelagtig Stilling og Fourrage i Overflødighed, satte Armeen sig i Marche mod Dillingen, hvor den passerede Donau den 9de og 10de, og hvorfra den den 12te marcherede til Blindheim. Disse Bevægelser bestemte Marlborough til at passere Donau og forene sig med Eugen, før Churfyrsten og Tallard kunde angribe ham enkelt. Fra Sandizell, hvorhen Armeen var marcheret den 8de, detacheredes Hertug Alexander af Würtemberg med 27 Escadroner og Churchill med 20 Bataillioner, for at passere Donau ved Marxheim, Armeen marcherede den 10de til Rhain, og Eugen begav sig igjen til sin Armee, som han fandt i fuld Retraite til Donauwerth, hvilken han netop kom tidligt nok til at standse, og han lod den derpaa sætte sig bag Kessel. Marlborough passerede den 11te Lech ved Gunderkingen og Donau ved Donauwerth, og førte endnu samme Dag sin Armee til Kessel, hvor den satte sig paa venstre Fløi af Eugens. Da man den 12te fik den Efterretning, at de Franske vare i Marche mod Höchstädt, begave Eugen og Marlborough sig paa en Recognoscering, og op-

*) Denne Armees Styrke angives imellem 82 Bataillioner og 147 Escadroner og 90 Bataillioner og 152 Escadroner, som et Middeltal kunde maaskee 56 à 57,000 Md. antages. Den allierede Armees Styrke angives ligesaa forskjelligt, man turde maaskee antage den til 55,000 Md. Efter en ordre de bataille i Krigsarchivet i Wien angiver Kausler den til 61 Bataillioner og 179 Escadroner, Coxe angiver den efter en Liste, som Marlborough sendte til Generalstaterne til 64 Bataillioner og 166 Escadroner, efter en Liste i det Kgl. (engelske) Haandbibliothek til 66 Bataillioner og 166 Escadroner, efter Harleys Journal over Felttoget 1704 66 Bataillioner og 160 Escadroner, Hertugen af Würtemberg i et Brev til Kongen til 63 Bataillioner og 172 Escadroner, Scholten til 67 Bataillioner og 174 Escadroner.

dagede, at de Franske afstak en Leir imellem Blindheim og Lutzingen, hvorfor det blev besluttet at angribe de Franske før de kunde faae Tid til at forskandse sig i den nye Stilling. Denne Dag hengik med nogle lette Skjærmydsler mellem Forposterne, den 13de August Kl. 2 om Morgenen satte den allierede Armee sig i Bevægelse, for at fægte et Slag, som stedse vil blive mindeværdigt, saavel for den militaire, som for den politiske Historie, et Slag, som afgjorde Churfyrsten af Baierns, ja man kan maaskee sige Ludvig den 14des og Keiserens Skjæbne.

Slag ved Höchstädt (Blindheim.)

Forbi den fransk-baierske Armees Front løb den lille Aa Nebelbach med sine mosede Bredder, som ansaaes for impassable undtagen ved de 5 Veie, der førte over Aaen, og ved 2 Vandmøller, som laae tæt ved dens Udløb. Længere tilbage hæver Terrainet sig under en ringe Vinkel, og danner saa at sige to Plainer, hvoraf den paa den høire Nebelbred dominerer den paa venstre Bred. Paa den første af disse var det, at den fransk-baierske Armee havde taget sin Stilling, høire Fløi under Tallard støttet til Donau, og venstre under Churfyrsten og Marcin til Skoven ved Lutzingen og Eichberg. Kl. 7 bleve Tallard og Churfyrsten af deres Forposter paa den høire Aabred underrettede om den allierede Armees Anmarche, en tet Taage forhindrede dem fra at indhente nærmere Efterretninger. De kaldte deres Fourrageurer tilbage og gjorde følgende Disposition: I Blindheim posteredes, under Generallieutenant Clerembault, hele Infanteriet af høire Fløi, med Undtagelse af 9 Bataillonер, som posteredes bag 1ste Træfning af Cavalleriet, over Weiherbrunnen, som deelte Byen i 2 Dele, sloges en Mængde Broer, Brigaden Monroux stod som Reserve bag Byen, hvis Kirkegaard og et gammelt Slot besattes som Reduiter, hver med 100 Md., det øvrige Infanterie posteredes bag Hegnene og de i Hast

anbragte Barricader i Fronten og venstre Flanke af Byen. Imellem denne og Donau posteredes Brigadeer Hautefeuille med 4 Dragonregimenter tilfods, til Byens venstre Flanke, støttede Cavalleriet, som stod i 2 Linier paa Høiderne imellem Blindheim og Ober-Glauheim, sig. Af venstre Fløis Infanterie vare 18 Bataillioner posterede i Skoven ved Gaarden Eichberg, Resten stod deels i Lutzingen og Ober-Glauheim, deels bag disse Byer. Churfyrstens Cavallerie sluttede sig til Tallards, dets venstre Fløi stod bag Lutzingen. Foran Fronten stode 90 Kanoner, deels rettede mod Overgangsstederne, deels mod de Allieredes Batterier, men efterat Attaquen var begyndt, synes Artilleriet ikke at have spillet nogen synderlig Rolle i Slaget, da det snart maskeredes af de andre Vaaben.

Kl. 2 om Morgenen satte den allierede Armee sig i Marche i 9 Colonner: høire Fløicolonne dannedes af Eugens Infanterie af høire Fløi, den synes at have bestaaet af 7 danske og 11 preussiske Bataillioner under Fyrsten af Anhalt-Dessau og marcherede mod Eichberg; dernæst hans Cavallerie i 2 Colonner, og Infanteriet af venstre Fløi mod Ober-Glauheim; Marlboroughs Cavallerie af høire Fløi, Infanteriet i 2 Colonner, Cavalleriet af venstre Fløi, hvorved de danske Escadroner *), og yderst paa venstre Fløi Generallieutenant Cutts med 20 Bataillioner og 15 Escadroner, der vare bestemte til Attaquen paa Blindheim. Paa Plainen imellem Schwenenbach og Gremheim opdeployerede Colonnerne og formerede 2 Linier, med Infanteriet paa Fløiene af hver Armee og Cavalleriet i Centrum **). Den venstre

---

*) Kausler og Coxe give i Slagets Gang det danske Cavallerie Plads paa Englændernes høire Fløi, men saavel Hertugen som Rantzau sige at det stod paa venstre Fløi.

**) Den almindelige Opstillingsmaade var Infanteriet i Cen-

Fløicolonne under Cutts dannede ligesom et særegent Corps, og stod i 6 Træfninger, 1ste og 2den hver af 5 Bataillioner, 3die 8 Escadroner, 4de og 5te hver 5 Bataillioner og 6te 8 Escadroner. Den almindelige Indledning til et Slag, Kanonaden, begyndte Kl. imellem 8 og 9 om Morgenen og varede til Kl. mellem 1 og 2, i hvilken Tid de Allierede sloge adskillige Broer over Nebelbach. Kl. 1 lod Marlborough Cutts rykke frem med sin Colonne mod Blindheim. Den første Træfning passerede Aaen og rykkede op imod Byen under Generalmajor Rowe; men denne blev dødelig saaret og hans Folk kastedes tilbage. De forfulgtes af 3 Escadroner af det franske Gensdarmerie, men optoges af 2den Træfning — 5 hessiske Bataillioner — hvilke ved deres Ild bragte de Franske til at standse. Imidlertid havde ogsaa den 3die Træfning passeret Aaen, og kastede ved sin Attaque de franske Escadroner tilbage over Weiherbrunnen, men ved at forfølge dem toges Englænderne i Flanken af Besætningen af Blindheim, og attaqueredes paa samme Tid af det franske Cavalleries høire Fløi under Generallieutenant Surlauben, som kastede dem tilbage paa den hessiske Brigade, der atter gjorde en Standsning i det franske Cavalleries Fremrykning, og twang det til at trække sig tilbage igjen.

I dette Mellemrum var Curchill med det engelske Infanterie passeret Floden tilhøire af Cutts, og Cavalleriet af 1ste Træfning satte ogsaa over den. Saasnart Tallard bemærkede dette, kastede han sig med hele Cavalleriet paa de Allierede, som han sprængte og forfulgte til Aaen, men her modtoges han af det engelske Infanterie, som ved sin Ild twang ham til at standse, og 2den Træfning, som nu ogsaa satte over Aaen, drev ham tilbage bag Weiherbrunnen igjen,

---

trum og Cavalleriet paa Fløiene, her gjorde Terrainet den nævnte Forandring nødvendig.

hvorpaa det allierede Cavallerie satte sig paa Høiderne, men det tog sin Stilling for langt frem, saa at det kunde flankeres af 2 Bataillioner, som fik Ordre at rykke ud af Blindheim, og ved deres Ild tvang det til at trække sig tilbage, hvorpaa det franske Cavallerie atter indtog sin første Stilling.

Mod Ober-Glauheim og Eichberger Skoven kunde Attaquen, formedelst den besværligere Vei, Eugen havde at tilbagelægge, først skee senere. Ober-Glauheim attaqueredes af 11 Bataillioner under Prindsen af Holsteen-Beck, men han blev saaret, og hans Tropper kastedes tilbage. Cavalleriebrigaden Bernstorff kom dem til Hjelp, og det lykkedes de Allierede ogsaa her at holde sig paa den høire Nebelbred. Den høire Fløicolonne marcherede mod Eichberg, og attaquerede Bairernes venstre Fløi, souteneret af høire Fløis Cavallerie under Prinds Maximilian af Hannover og Hertug Alexander af Würtemberg. Cavalleriet kastede Bairerne ind i Skoven, men maatte derpaa vige, det baierske Cavallerie kom atter frem og kastede sig over de blottede preussiske og danske Bataillioner, hvilke dog ved deres Ild standsede Cavalleriet og naaede Skoven, hvis Besætning de begyndte at trænge tilbage. Eugen havde imidlertid selv sat sig i Spidsen for det atter samlede Cavallerie, og førte det igjen i Ilden, men med ligesaalidet Held, det sprængtes, og gav sit Infanterie til Priis. Dette trængte dog saa langt frem, at det tildeels var kommet Bairerne i Flanken, da Eugen førte sit Cavallerie frem til den 3die Attaque, men denne havde et ligesaa uheldigt Udfald som de 2 foregaaende, Cavalleriet sprængtes og satte ved sin Flugt Infanteriet i Fare for at blive aldeles omringet, en Fare, hvoraf kun en tilbagegaaende Bevægelse og Marlboroughs Fremskridt befriede det.

Mod Blindheim vare imidlertid adskillige Attaquer foretagne, men de vare alle afslagne med et betydeligt Tab for de Allierede, og Marlborough gav derfor Cutts Ordre til at

afstaae fra de alvorlige Attaquer, og kun ved Allarmeringer at beskjæftige de Franske i Byen. Som vi ovenfor have seet, havde han faaet sin hele Armee over Aaen og stillede den i 2 Træfninger imellem Ober=Glauheim og Blindheim, dog saaledes, at den ikke flankeredes fra nogen af disse 2 Byer. Kl. henved 5 syntes der at være indtraadt en Standsning, ligesom om begge Armeer vilde samle nye Kræfter til den begyndende afgjørende Fægtning, en Cavallerieattaque var afslagen af de Franske, men deres Rækker vare blevne betydeligt formindskede af Infanterieilden, som de saa ofte havde været udsatte for, og deres Mod begyndte at synke med deres Kræfter. En ny Chock afgjorde Dagen til Fordeel for de Allierede, det franske Cavallerie vendte Ryggen og gav de 9 Bataillioner, som havde staaet imellem 1ste og og 2den Træfning, til Prins. Marcin, som commanderede høire Fløi af Churfyrstens Armee, traf sig, for at undgaae en flankerende Ild, tilbage, og for ikke at blive afskjaaren, rømmede Besætningen af Ober=Glauheim denne By, som derpaa besattes af Holsteen=Becks Bataillioner. Tallard samlede vel sit Cavallerie igjen, men en ny Attaque skilte det i 2 flygtende Hobe, den ene mod Höchstädt, hvilken forfulgtes af 20 Escadroner under Generallieuteuant Hompesch, den anden mod Sondersheim, hvilken Marlborough selv forfulgte. Det lykkedes vel Hautefort at samle en Deel af Escadronerne igjen, og opholde de Allierede saalænge, at man kunde bringe Lazarethet i Höchstädt over Donau, og at Retraiten kunde skee med noget mere Orden, men det kunde ikke undgaaes at nogle Escadroner kastede sig i Donau, og for største Deel fandt deres Grav i dens Bølger. Dette Udfald af Sagerne paa de Alliereedes venstre Fløi havde en særdeles heldig Indflydelse paa Eugens Attaque, hvor de Franske ingen Modstand gjorde mere, men tiltraadte Retraiten, som skete i god Orden til Lawingen.

Da Tallard ved Cavalleriets Retraite saae at Slaget var tabt, gav han Besætningen af Blindheim Ordre til at træffe sig tilbage, men Byen blev omringet før denne Befaling kunde efterkommes, og da Tallard troede, at Clerembault ikke havde faaet hans Ordre, og derfor selv vilde begive sig derhen, blev han taget tilfange. Marlborough gav derimod Cutts Ordre til at fornye Attaquen mod Blindheims Front, og lod Churchill marchere mod dens venstre Flanke og Queu, Brigaden Denonville, som stod i den venstre Flanke og havde været et Øienvidne til hele Fægtningen, tabte Modet endnu mere ved at see disse Anstalter, og strakte Geværet ved den første Opfordring, hvorpaa Brigadeer Blansac, som commanderede, i Byen da Clerembault var forsvunden *), capitulerede og overgav den 24 Bataillioner stærke Besætning som Krigsfanger. Brigadeer Hautefeuille fulgte hans Exempel med de tilhøire af Byen posterede 12 Escadroner. Marlborough havde saaledes vel Æren af at have afgjort Slaget, men en stor Deel i Seiren havde unegteligen Bataillonerne i Eichbergerskoven, thi uden den Demonstration, som deres tappre Modstand gjorde Churfyrsten, vilde denne have seet sig istand til at sende Tallard en Forstærkning, og det er et stort Spørgsmaal, om det da vilde være lykkedes Marlboroughs Cavallerie at kaste de Franske. De vilde have faaet nyt Mod, Churfyrsten vilde have kunnet trænge Eugen i den Grad, at Marlborough var bleven nødt til at sende ham en Forstærkning, og Slaget kunde da let have taget en anden Vending.

Saaledes endtes et af de berømteste Slag, Ludvigs Haab og Keiserens Frygt. Tabet lader sig kun angive nær-

---

*) Da han saae Slagets uheldige Udgang, forsøgte han at redde sig ved at svømme over Donau, men toges tilfange af de Allierede.

melsesviis. Hertugen af Würtemberg angiver de Allieredes til c. 10,000 Md., de Franskes til 12,000, Scholten har de Allieredes til 8 à 9000, de Franskes til 12,000 Md. Ifølge Core skal Tallard have anslaaet de Franskes Tab ialt til 40,000 Md., hvilket ogsaa et andet Sted anføres af samme Forfatter ifølge opsnappede Breve; du Quincy angiver de Franskes Tab til 5 à 6000 Døde og 7 à 8000 Saarede, Kausler har paa allieret Side 4434 Døde og 7323 Saarede o. s. fr. Tabet i selve Slaget, Fangerne uberegnede, har vistnok været temmeligt eens paa begge Sider, thi det Tab, det franske Cavallerie led ved saa hyppigt at falde i det allierede Infanteries Ild, og ved at nogle Escadroner sprængtes i Donau, kan vist omtrent opveies med det Tab, som de forskjellige Storme bibragte det allierede Infanterie, og vi kunne saaledes maaskee regne henved 5000 Døde og 7 à 8000 Saarede paa hver Side. Men tage vi nu i Betragtning, at 12 à 13,000 Md. strakte Gevær i Blindheim, at den største Deel af de 9 Bataillioner, som gaves til Priis ved Cavalleriets Retraite og en Deel af dette toges tilfange, at de Franske desuden kun kunde drage en Deel af deres Saarede tilbage, medens de Allierede, som Herrer af Valpladsen beholdt alle deres, kunne vi vist uden Overdrivelse antage, at de Allierede paa denne Dag gjorde henved 20,000 Fanger; og ville vi til dette Tab regne det, som Armeen led ved Desertion, idet den største Deel af de baierske Tropper forlod den, saa bliver Angivelsen af 40,000 Md. ikke saa aldeles urimelig, endskjøndt jeg for mit Vedkommende antager den for høi. Saameget er imidlertid vist, at den fransk-baierske Armee led et stort Tab, medens den allierede ved Deserteurer og Fanger snart fik sit Tab erstattet, og at Ludvig led et større Tab derved, at Churfyrsten af Baiern ikke saae sig istand til at forsvare sit Land imod de Allierede, og

Slagets Følger.

at Krigen saaledes fra de østrigske Arvelandes Grændser blev forplantet til Rhinen *).

Levningerne af den franſk-baierſke Armee paſſerede derpaa Donau ved Dillingen og Lawingen og gik til Ulm, i hvilken By Churfyrſten lod en Beſætning af 9 Bataillioner under den baierſke Oberſt Plettendorf. De fortſatte derpaa Retraiten til Villingen, hvor Villeroi, ſom havde ſtaaet ved Offenburg, optog dem, og trak ſig derpaa igjennem Kinzigdalen til Kehl, hvor Armeen paſſerede Rhinen den 31te Auguſt, 1ſte og 2den September. Churfyrſten og Villeroi ſatte ſig derpaa i Marche mod Landau, og leirede ſig den 6te langs Queich. De Allierede fulgte ham ſnart og kom den 21de for Ulm, ſom berendtes, da Plettendorf afſlog Opfordringen. Baden forlod Ingolſtadt, hvor han kun lod 5 Reginenter Cavallerie under General Auffäß, og fulgte Eugen og Marlborough op ad Donau med ſit øvrige Corps, ſom den 27de forenede ſig med dem ved Ulm. General Thüngen blev derpaa for at beleire denne By med 22 Bataillioner og 19 Escadroner, medens Armeen marcherede til Philipsborg, hvorhen Naſſau-Weilburgs Corps ved Stollhoven ogſaa fik Ordre at marchere, for her at paſſere Rhinen, og derpaa at beleire Landau.

Fyrſten af Naſſau paſſerede Rhinen her den 6te September; de Franſke marcherede den næſte Dag imod ham, men da Marlborough ſendte det engelſke og hollandſke Cavallerie til hans Undſætning, trak de Franſke ſig tilbage til Queich, hvis Overgangsſteder de retrancherede, ſom om de

---

*) Trophæerne vare 40 Kanoner og en ſtor Deel Faner og Eſtandarter; det danſke Cavallerie tog 4 Eſtandarter og 8 Faner. Baiern blev taget under keiſerlig Sequeſtration, og Churfyrſten og hans Broder, Churfyrſten af Köln, erklæredes i Rigets Acht.

vilde forbyde de Allierede at trænge længere frem. Den 8de gik Resten af Armeen over Rhinen, og det besluttedes at angribe de Franske den næste Dag, men disse forlode om Natten deres Stilling og marcherede til Lang-Kandel. Herfra gik de den 10de tilbage bag Lauter, og den 11te bag Moderfloden, de Allierede fulgte dem, og toge den 12te Post bag Lauter under Eugen og Marlborough, medens Baden med 38 Bataillioner og 25 Escadroner foretog Beleiringen af Landau, i hvilken Fæstning Generallieutenant Laubanie commanderede 12 Bataillioner og 1 Regiment Cavallerie.

Landau beleires.

Landau berendtes den 9de September, og imod Sædvane var Artilleriet saa tidligt ved Haanden, at Trancheerne kunde aabnes Natten imellem den 13de og 14de. Thüngen havde imidlertid tvunget Ulm til Capitulation den 12te September — Garnisonen fik fri Afmarche med Vaaben og Bagage, alle Honneurs, 2 Kanoner og 1 Morteer — og stødte derpaa til Baden, som herved blev 60 Bataillioner og 44 Escadroner stærk, og til hvis Corps Kongen af Rom kom den 22de, for anden Gang i denne Krig at være Vidne til denne vigtige Fæstnings Fald. Natten imellem den 9de og 10de October attaquerede de Allierede en Lunette for Landau, og bemægtigede sig den, men de bleve atter fordrevne fra den, før de kunde logere sig. Den 11te om Aftenen stormede de den igjen, og efter en haardnakket Modstand, i hvilken Laubanie selv saaredes af et Granatstykke, satte de Allierede sig fast i den. De erobrede ogsaa efterhaanden adskillige Vaabenpladse i den bedækte Vei, men de franske Miner anrettede en stor Ødelæggelse iblandt dem, de Allierede gik ogsaa frem med Minegange, og saaledes opstod den meest morderiske af alle Kampe, der gik næsten ingen Dag at jo enten de Allierede eller de Franske eller begge Parter lode Miner springe, og omsider tvang disse de Franske til at forlade den bedækte

Vei. Den 22de November stormedes endelig Breschen, men efter en haardnakket Kamp lykkedes det kun de Allierede at logere sig paa Breschens Fod. Garnisonen var imidtertid sammensmeltet til 3600 Md., af hvilke de 600 Mand vare aldeles ude af Stand til at fægte og 400 meer eller mindre saarede, Fæstningen var i en maadelig Forsvarsstand, og Laubanie gav derfor efter for sine Officerers Anmodninger, og slog Chamade, hvorefter Garnisonen den 26de November afmarcherede med Vaaben og Bagage, alle militaire Honneurs, 4 Kanoner og 2 Morterer.

Imidlertid havde Villeroi forskandset sig bag Moder, og Eugen havde staaet ligesaa rolig bag Lauter, og efter Landaus Indtagelse betrak begge Armeer Vinterqvarterer. Marlborough havde allerede før denne Tid forladt Eugens Armee med de danske, hessiske og hollandske Tropper. Da der var kommet Efterretning, at Coignies med et Corps var marcheret til Mosel, sendtes Scholten med 27 Bataillioner, hvoriblandt de danske, den 21de October til Trier, og Marlborough fulgte ham med 50 Escadroner, hvoriblandt de danske. Cavalleriet kom den 29de og Infanteriet den 30te til Trier, som Marlborough lod befæste af Omegnens Bønder.

Fra Nederlandene beordredes samtidigt hermed 12 Bataillioner (1ste Sjelland) og 7 Escadroner til Mosel, for at beleire Trarbach, som berendtes den 3die November. Efter at Artilleriet var ankommet, begyndte de Allierede at beskyde Trarbach den 8de. Den 21de lod Brigadeer Trogne, som commanderede Beleiringen, en Storm foretages af 500 Grenaderer, hvorved ogsaa Grenadeercompagniet af den danske Bataillon, men Stormen afsloges *), hvorpaa man rettede

*) Du Quincy siger med Tabet af næsten hele Colonnen, men dette synes ikke at stemme med Hertugens Brev, ifølge

Attaquen mod et andet Punkt, og Prindsen af Hessen fik Commandoen over Beleiringscorpset, som tillige synes at være blevet forstærket. Efter 3 Storme logerede de Allierede sig paa Contrescarpen, hvorpaa Brigadeer Reignac capitulerede den 17de, og Garnisonen, 300 Md. stærk, fik fri Afmarche med Vaaben og Bagage, alle militaire Honneurs og 2 Kanoner. Den afmarcherede den 20de *).

Hertugen af Würtemberg, som havde faaet Commandoen over Corpset ved Trier, da Marlborough gik tilbage til Lauter, marcherede med Cavalleriet til Konz, for at observere Generallieutenant Allegre, som havde et Corps paa 5 à 6000 Md. ved Thionville. Infanteriet marcherede den 6te November til Konz under Generallieutenant Hompesch, efterat et Detachement paa 200 Md. havde besat Slottet Wasserbillich, som ved Detachementets Nærmelse forlodes af sin 50 Md. stærke Besætning. Den 7de marcherede Hertugen med 1000 Md. Cavallerie, 10 Bataillioner (1ste og 2den Prinds Carl) og 16 Kanoner mod Saarburg. Commandanten afslog Opfordringen, og Byen beskjødes til om Natten, begunstiget af en stærk Taage lod Hertugen den 8de Porten stormes, hvilken sprængtes, og Byens Besætning trak sig ind paa Slottet, hvilket Würtemberg traf Anstalter til at lade stormes, men Commandanten slog endnu samme Dag Chamade, og overgav sig som Krigsfange med den 170 Md. stærke Garnison, hvorpaa Hertugen gik tilbage til Konz, og lod Tropperne cantonnere langs Saar. Selv begav han sig til Trier. I Begyndelsen af December sendte Allegre et Detachement mod Saarburg, for at tage det tilbage, men da

---

hvilket det danske Grenadeercompagnie kun havde 19 Døde og 25 Saarede.

*) Af den danske Bataillon taltes i hele Beleiringen kun 30 Døde og 79 Saarede.

Hertugen lod de i Nærheden af Byen cantonnerende Tropper træffe sig sammen, gik det franske Detachement tilbage. Derimod sendtes Hompesch mod Dachstuhl, som tilligemed nogle andre Punkter ved Saar faldt i de Allieredes Hænder, et Project mod Saarlouis maatte derimod opgives formedelst den ubequemme Aarstid. Først i Midten af December sendtes Cavalleriet i Qvartererne, hvorhen Infanteriet var marcheret i Begyndelsen af Maaneden. Hertugen reiste derpaa til Haag, hvorhen Scholten allerede var reist i Begyndelsen af November, og i Generalmajor Rantzaus Sygdom fik Brigadeer Rantzau Commandoen over det danske Corps, som fik følgende Qvarterer:

Castellaun.....2	Escadroner	1 Bataillon	
Simmern.....2	—	1 —	
Marienthal...1	—		
Kirchberg.....3	—		
Kirn.....2	—	1 Bat.	1ste Prinds Georg
Oberstein.....2	—		
Birkenfeld....1	—		
Taun 1	—		
Boppart .....=	—	1 Bat.	
Rees 2	—	3 Bat.	2den Pr. Georg(?)
Trier 5	— Dragonreg.		2den Sjelland
			Fyen
Coblenz 1		Bat.	
Mastricht 1		Bat.	Oldenborg
Stevenswerth, Roermonde		Reg. Inf.	Würtb.-Dels.

Felttoget 1705.

I dette Aar vilde Marlborough udføre den Plan, han det foregaaende Aar havde forelagt Generalstaterne, for at faae deres Samtykke til at forlade Nederlandene, igjennem Lothringen at trænge ind i Hjertet af Frankrig. Imod Nord stode de spanske Nederlande, og bag dem en tredobbelt Fæstningsrække som en Dæmning for Frankrig, ved Øvre-Rhinen vare ogsaa stærke Fæstninger, som man ikke turde lade ligge i Ryggen, i Italien stod den franske Armee endnu i Hertugen af Savoyens Lande, og Alperne skjærmede den franske Grændse, mod Lothringen derimod laae kun faa Fæstninger, og Terrainet syntes ogsaa her at egne sig meest til en Invasion. Det besluttedes derfor at indskrænke sig til Defensiven paa de andre Krigsskuepladse, medens Hovedstyrken skulde samles ved Mosel, hvorhen de tydske Fyrster lovede at sende store Subsidier, deels Tropper, deels Penge, Levnetsmidler, Artillerie og andre Krigsfornødenheder.

Ludvig var imidlertid ogsaa bleven opmærksom paa dette Punkt, ved den stærke Indqvartering ved Mosel, og bestemte til Lothringens Dækning 75 Bataillioner og 110 Escadroner under Marschall Villars, hvilken Armee skulde forøges efterhaanden som den allierede forstærkedes. Allerede i Februar satte Villars sig i Bevægelse for at bemægtige sig Trier, men Noyelles, som commanderede det allierede Corps ved

Mosel, lod Generalmajor Jørgen Rantzau ryfke ud med de danske Cavallerieregimenter (Reg. Holsteen blev i Qvarterne) og Bataillonerne Garden, 1ste Prinds Carl, 1ste og 2den Prinds Georg, og postere sig bag Saar imellem Dachstuhl og Saarlouis. Nedenfor Dachstuhl vare rimeligviis andre Tropper trufne sammen, og denne Udrykning paa de Allieredes Side bevægede Villars til at trække sig tilbage til Qvartererne, og lade det allerede indskibede Artillerie udskibe igjen. Imidlertid var denne Demonstration til ikke ringe Skade for de Allierede, som havde lidt betydeligt ved den lange, med strenge Marcher forbundne forrige Campagne, og som ved den Activitet, hvori de bestandigt holdtes efter neppe 2 Maaneders Ro, kun maadeligt kunde erstatte det lidte Tab, især var dette Tilfældet med Cavalleriet, som havde lidt betydeligt ved en Sygdom, der havde sat sig i Hestene *), og som i Stillingen ved Saar leed meget af Mangel paa Fourrage. Efterat de Franske vare gaaede tilbage til Qvartererne, Villars var reist til Paris, og Alt var roligt igjen paa Grændsen, fik Brigadeer Brockdorff Ordre til at blive der med et Detachement af 120 Md. pr. Cavallerieregiment, og 200 Md. pr. Bataillon, hvorimod Resten sendtes tilbage til Qvartererne, for at nyde en kort Ro.

I April vare de Franske atter i Bevægelse, og Villars passerede Saar ved Saarlouis **) for at falde ind i de danske og hessiske Qvarterer. Saasnart Noyelles fik Efterretning

*) Det danske Dragonregiment havde kun 140 Heste i Begyndelsen af Aaret, Cavalleriet mistede i den forrige Campagnes og Vinterens Løb 3000 Heste. Ved Mynstringen den 8de, 9de og 10de Juni var Corpset dog for største Deel complet.

**) Du Quincy angiver hans Corps til 1000 Grenaderer og 30 Escadroner, ifølge Breve fra Genlt. Rantzau og Oberst Stocken var det derimod 3 Reg. Inf., 2 Reg. Dragoner og 1 Reg. Cavallerie, hvilke fulgtes af 25 à 26,000 Md.

herom, fik Tropperne atter Ordre til at trække sig sammen, de Danske ved Kirchberg, forsaavidt de ei stode ved Saar, og Hessterne ved St. Vendel. Villars marcherede derpaa mod Homburg, hvis Commandant afslog Opfordringen, og da Villars, som det synes, intet Artillerie førte med sig, opbrændte han Byen, men lod Slottet ligge, og fortsatte Marchen mod Zweibrücken, hvor han gjorde en Deel Bagage, som Hessterne havde forladt, til Bytte. Noyelles gav derpaa Generallieutenant Rantzau Ordre til at trække de 3 Corps ved Saar, Kirchberg og St. Vendel sammen ved Taun, og observere de Franske, som, da Hensigten af deres Marche ei kunde opnaaes, fordi der var stor Mangel paa Fourrage, Desertionen greb stærkt om sig, og vedholdende Regn gjorde Terrainet ufremkommeligt, traf sig tilbage igjen, og Villars lod dem atter betrække Qvartererne. Det dansk-hessiske Corps blev derimod ved Taun indtil den første Halvdeel af Mai, da Rantzau fik Ordre at føre det til Trier, hvor Mosel-Armeen paa denne Tid samledes, og hvorhen det danske Infanterie kom den 16de, det hessiske den 17de og Cavalleriet den 18de Mai.

Marlborough kom til Armeen den 26de Mai, men fandt den ikke nær samlet. Villars havde imidlertid ogsaa samlet sin Armee ved Thionville, og marcherede til Sierk, hvorfor Marlborough besluttede at marchere til Saar, for at forbyde de Franske Overgangen over denne Flod. Uden at oppebie de preussiske og nogle andre Tropper, som vare paa Marchen, ligesaalidet som de 30,000 Md. stærke Rigstropper, som Baden skulde tilføre ham, brød han op fra Trier med 95 Escadroner og 83 Bataillioner den 3die Juni, passerede Saar og Apach, paa hvis høire Bred han derpaa posterede sig. De franske Forposter, som vare pousserede frem til Apach, traf sig ved de Allieredes Nærmelse tilbage til Villars,

som med sin 40,000 Md. stærke Armee, der kort efter forstærkedes af 15,000 Md. fra Nederlandene, havde sat sig i en næsten uantastelig Stilling ved Sierk. Marlborough fik vel en Forstærkning af 12,000 Md., og var saaledes Villars overlegen i Troppeantal, men han vovede ikke at angribe sin Modstander i den valgte Stilling. En Beleiring besluttedes, men det manglede paa alle hertil nødvendige Requisiter: Artilleriet var ført til Trarbach, men for at føre det herfra til Armeen, manglede det paa Vogne og Heste, hvilke de tydske Fyrster vel havde lovet, men dette Løfte opfyldtes ligesaalidet som det, at forsyne Armeen med Proviant og Fourrage, paa hvilket sidste den især led stor Mangel i det golde Land. Prindsen af Baden skulde tilføre ham 30,000 Md. fra Rhinen, den ene Dag gik efter den anden, den ene Uge efter den anden, uden at han kom; istedetfor 30,000 Md. talte hans Corps kun 17 à 18,000 — endelig kom det i Nærheden, og nærmede sig i smaae Dagsmarcher — Chefen var reist i Badet. Corpset kom til Mosel, da de truende Conjuncturer i Nederlandene havde kaldt Marlborough herhen *).

---

*) Dette var den ulykkelige Følge af Seiren paa Schellenberg, som Englænderne tilskreve Marlborough alene, medens Hollænderne og de Tydske alene tilkjendte Baden Æren. Marlborough havde den Dag Commandoen, og han besluttede Angrebet paa de baierske Forskandsninger, men var Baden ikke kommet ham til Hjelp, var det vist ikke lykkedes ham. Begge havde saaledes lige Deel i Seiren og Æren, men Baden kunde ikke taale Rivalen, og der opstod et Fjendskab, som ogsaa paa de følgende Operationer kunde have havt en høist skadelig Indflydelse, havde Baden ikke foretrukket at have Commandoen over en Beleiring for at dele Commandoen over en Armee med sin Rival. Slaget ved Höchstädt forøgede dette Fjendskab end mere, og Baden lod sine egne Følelser tale et mægtigere Sprog end sin Herskers Interesse.

Owerkerke havde imidlertid ogsaa samlet den allierede Armee, som skulde operere i Nederlandene, ved Mastricht, medens Churfyrsten af Baiern og Villeroi i Linierne sammentrak en Armee paa 50 Bataillioner og 72 Escadroner. Den 19de Mai forlod den franske Armee Linierne, og marcherede mod Huy som berendtes den 27de; Garnisonen trak sig ind i Slottet, hvorpaa Byen overgav sig den 30te. Samme Dag aabnedes Trancheerne mod Slottet og dets Forter, de Sidstes Besætning trak sig tilbage til Slottet, da Forterne stormedes den 3die og 4de Juni, og da Breschen var lagt i Slottet, slog Gouverneuren Chamade og overgav sig med den 13 à 1400 Md. stærke Garnison efter nogle Disputer om Capitulationsbetingelserne som Krigsfanger. Den 15de brøde de Franske op igjen, efterat have raseret Fort Joseph, og marcherede mod Lüttich. Magistraten af denne By sendte Deputerede til Churfyrsten, for at underhandle om Byens Overgivelse, men da man ikke kunde blive enig om Betingelserne, lod han den attaquere den 18de, og da Besætningen efter en kort Modstand trak sig ind i Citadellet, besattes Byen af de Franske. Batterier bleve derpaa anlagte mod Citadellet, men da Churfyrsten fik at vide, at Marlborough havde forladt Mosel, for at ile Owerkerke til Hjelp, lod han sit Artillerie indskibes igjen og føres til Namur, hvorpaa han med sin Armee trak sig tilbage bag Linierne, hvor han traf Forstærkninger til sig, saa at han snart havde 119 Bataillioner og 160 Escadroner.

Churfyrstens truende Marche mod Lüttich, og de slette Udsigter til snart at kunne operere ved Mosel, bevægede Marlborough til at marchere til Nederlandene, og sætte en Grændse for de Franskes Progresser her. Under General Aubach bleve 11 Bataillioner og 11 Escadroner ved Trier for at observere Villars, Resten passerede den 17de Juni

Mosel og marcherede i 3 Colonner over Prüm, Düren og Herzogenrath til Viset, hvor Cavalleriet ankom den 29de Juni og Infanteriet den 1ste Juli. Her passeredes Maas den 2den Juli, Dwerkerke satte sig samme Dag i Marche fra Mastricht, og Armeerne forenedes den 4de Juli imellem Lens de Begignes og Tourine, hvorfra Dwerkerke den 7de gik til Vignamont, for at dække Beleiringen af Huy. Mod denne By var Scholten detacheret den 6te med 12 Bataillioner (1ste Prinds Georg) og 12 Escadroner (1 af Liv-Reg. og 1 af Dragonreg.) Byen capitulerede strax, hvorefter Scholten passerede Maas den 8de og strax lod 2 Batterier, 1 paa 12 Kanoner og 1 paa 6 Haubitser anlægges paa den Høide, hvor Fort Joseph havde staaet, mod Forterne Rouge og Picard. Den næste Dags Eftermiddag Kl. 4 fik den danske Oberst Stöcken Ordre at storme disse 2 Forter med 400 Md.; 1 Capitain og 19 Mand toges tilfange, Resten af den 150 Md. stærke Garnison trak sig ind i Slottet. Mod dette rettedes nu Ilden af 20 Kanoner og 12 Haubitser, hvilke Natten imellem den 10de og 11te forøgedes med 10 Kanoner og 10 Haubitser, og den næste Dag med 10 Kanoner, og da Breschen var practicabel, capitulerede Brigadeer St. Pierre den 11te om Eftermiddagen Kl. 5, og hans 5 à 600 Md. stærke Garnison blev Krigsfanger. De Allierede tabte i denne Beleiring 20 Døde og 17 Saarede, de Franske havde kun 5 Døde og 34 Saarede. Scholten lagde 2 Bataillioner i Garnison i Huy, og gik tilbage til Armeen, dog rykkede han ikke ind i Leiren, men stod med sit Corps, der endnu forstærkedes af 6 Escadroner, paa høire Fløi *). Det var nemlig besluttet at forcere de franske Linier ved Neerwinden: Dwerkerke skulde passere Mehaignen, og ved en

*) Hertugen af Würtemberg siger, at Scholten forstærkedes af nogle Bataillioner, hvoriblandt den danske 1ste Sjelland,

Bevægelse mod Linien imellem Boneffe og Namur drage de Franskes Opmærksomhed herhen, medens paa samme Tid 3 Colonner under Noyelles, fulgte af Marlboroughs Armee, skulde marchere mod det virkelige Angrebspunkt: Scholten med 18 Escadroner og 10 Bataillioner mod Neer-Hespen, Pfalzgreven af Weldern med 10 Bataillioner mod Wangen, og Hompesch med 12 Escadroner mod Heilisheim.

De franske Linier forceres.

I Overensstemmelse med denne Disposition passerede Øverkerke Mahaignen den 17de, hvilken Demonstration havde den ønskede Virkning, thi Churfyrsten traf den største Deel af sin Styrke sammen her, hvor han ventede et alvorligt Angreb. Kl. 9 om Aftenen satte de 3 Colonner, og en Time derefter Armeen sig i Bevægelse mod Neerwinden, i Nattens Mørke forvildede Førerne sig, dog redresseredes Feilen igjen, og Kl. 4 om Morgenen stode de 3 Colonner ved Linierne. Scholten lod 60 Grenaderer angribe en Post ved Over-Hespen paa 40 Md., hvilken kastedes efter en kort Modstand, han slog derpaa Broer over Geten, og kom lettelig med sit Infanterie indenfor det næsten ubesatte Retranchement, i hvilket han derpaa lod gjøre Aabninger for Cavalleriet, som strax rangerede sig indenfor Rentranchementet. Weldern og Hompesch havde paa samme Tid besteget Linierne næsten uden Modstand, og rangerede deres Tropper indenfor dem; 3 Regimenter Dragoner, som stode ved Ostmal, traf sig strax tilbage. Churfyrsten af Baiern satte sig ved Efterretningen

---

herom taler Scholten selv ikke, men nævner kun de 6 Escadroner. Senere siger han, at Noyelles havde et andet Corps paa 12 Bataillioner og 20 Escadroner (rimeligviis Welderns og Hompesches Corps); Marlborough siger i et Brev til Harley (Coxe) at Noyelles commanderede alle 3 Colonner, hvis Styrke han angiver til 20 Bataillioner og 30 Escadroner, hvilket ogsaa stemmer med den nedenfor i Texten angivne Styrke. Den danske Bataillon 1ste Sjelland har derfor maaskee været ved Welderns Corps.

herom i Marche mod de Allierede med 35 Escadroner, men imidlertid havde ogsaa Marlborough ladet Armeen, til hvilken Dwerkerke atter var stødt, defilere gjennem de gjorte Aabninger i Linierne, og Noyelles havde med 5 Bataillioner (1ste Sjelland) besat en Huulvei imellem Heilisheim og Thirlemont, hvor han opholdt Churfyrsten saalænge, at Marlborough kunde faae en Deel af sit Cavallerie indenfor Retranchementet. Med dette passerede han derpaa Huulveien, attaquerede og kastede de Franske, Churfyrsten samlede sine Tropper igjen og kastede de Allierede tilbage til Huulveien *), men friske Tropper havde passeret denne, og de Franske kastedes endnu engang, og flygtede imod Thirlemont. Generallieutenant Caraman, som havde fulgt Churfyrsten med 21 Bataillioner, traf sig tilbage til et Defilee, som han besatte, og forbød saaledes det allierede Cavallerie at forfølge det franske, som atter samlede sig og fortsatte Retraiten i god Orden til Löwen, hvorhen ogsaa Villeroi førte de øvrige Tropper, og den franske Armee indtog derpaa en Stilling bag Dyle imellem Neer-Ysche og Demer. Efter Træfningen, i hvilken de Franske tabte 7 à 8000 Md., blandt hvilke Generallieutenanterne Allegre og Horn, som bleve fangne, og 10 Kanoner, sendte Marlborough et Detachement mod Thirlemont, hvis 500 Md. stærke Besætning gjordes til Krigsfanger, og den 19de marcherede de Allierede til Vleerbeck, hvor de leirede sig ligeoverfor de Franske, paa hvilken Marche de gjorde henved 2000 Fanger, deels Marodeurer, deels Deserteurer fra den franske Armee. Da saa at sige kun Dylen

---

*) Marlborough blev ved denne Leilighed afskjaaren og omringet af de Franske. En Officeer førte et Hug efter ham med en saadan Kraft, at han, da han ikke traf ham, styrtede af Hesten. Ved den fornyede Attaque blev Marlborough befriet fra denne mislige Stilling.

adskilte de to Armeers Forposter, var det naturligt, at der maatte forefalde Skjærmydsler imellem dem. En af disse syntes at ville faae et alvorligere Udfald. Den 21de Juli gjorde de Franske en Bevægelse, som om de ville passere Dylen nedenfor Løwen, hvorpaa Marlborough sendte 2 Bataillioner til sin derværende Feltvagts Forstærkning. Herved forlededes Churfyrsten til at troe, at de Allierede vilde passere Floden, og sendte en Forstærkning til sin Vagt, efterhaanden bleve flere Tropper trukne sammen her, men da ingen af Parterne vilde passere Floden, opløste det Hele sig i en Kanonade, i hvilken de Allierede havde 30 à 40 Døde og Saarede, blandt de Saarede Generalmajor Wood og Brigadeer Dopf.

Det var Marlboroughs Hensigt at forfølge sin havte Fordeel ved at angribe de Franske ved Nedre-Dylen; men i Førstningen hindrede Veiret, og siden Cabaler og Uvidenhed ham heri. Den 29de Juli sendtes General Salisch med Generallieutenanterne Hertugen af Würtemberg, Drenstjerne og Heukeloom, 30 Bataillioner og 20 Escadroner op ad Dyle, for at passere den ved Corbek. Den 30te Kl. 7 Morgen passerede Heukeloom Floden med 9 Bataillioner, kastede de Franske ud af nogle Hegn og fordrev dem fra 2 Landsbyer; Drenstjerne passerede ogsaa Floden og havde nogle Fordele over de Franske, Würtemberg derimod kunde ei passere den før han sik Forstærkning. Armeen var imidlertid, venstre afmarcheret, gaaet op ad Floden, Marlborough, som den bageste, var endnu for langt borte til at kunne assistere Würtemberg, de hollandske Feltdeputerede, regjerede af den Marlborough fiendske hollandske General Slangenburg, nægtede ham ikke alene den ansøgte Hjelp, men gave endog Heukeloom Ordre til at trække sig tilbage over Floden, da denne anholdt om en Forstærkning for at kunne modstaae

Churfyrsten, som marcherede imod ham med Armeen. Oxenstjerne blev ved Heukelooms Retraite ogsaa nødt til at trække sig tilbage, og saaledes endte en Attaque, der var begyndt under saa heldige Auspicier. Den anden Gang gik det ham ei bedre. Han besluttede nemlig, aldeles at omgaae de Franske, og enten ved sin Marche mod deres Operationslinie bevæge Churfyrsten til at forlade sin Stilling ved Dylen, eller gaae imod hans høire Flanke. Marchen fortsattes derfor op ad Dylen og efterat Marlborough i nogen Tid havde staaet imellem Wawre og Meldert *) for at oppebie Tilførsler fra Magasinerne, passerede han Dylen den 15de August ved Cour St. Etienne, den 16de gik han til Genappe, og da de Franske bleve roligt staaende, gik han den 17de til Hulpen. Først nu indtoge de Franske en ny Stilling bag Yschen, høire Fløi støttet til Soignies Skoven og venstre til Dylen. General Churchill detacheredes mod den høire Flanke med 20 Bataillioner og 24 Escadroner, med den øvrige Armee nærmede Marlborough sig den 18de de Franske, som endnu vare ifærd med at indtage deres nye Poster. Marlborough recognoscerede dem, og besluttede strax at attaquere, Hollænderne ansaae dette at være altfor voveligt, især da der kom Bud fra Churchill, at de Franske havde dækket deres høire Flanke ved et Forhug, Dagen hengik med Deliberationer, og den næste Morgen havde de Franske forskandset sig i deres nye Stilling, saa at Marlborough foretrak en Retraite og repasserede Dylen ved Wawre, hvorpaa han indtog en Stilling imellem Meldert og Bossut.

---

*) Fra denne Stilling gjordes adskillige Detachements, saaledes sendtes blandt andre den 2den Bat. Prinds Georg til Diest, 1ste Prinds Carl og anden Sjelland til Thirlemont. Bat. Oldenborg laae endnu i Mastricht og Reg. Würtemberg-Oels i Stevenswerth og Roermonde.

Saaledes see vi 2 Foretagender strande, som vist vilde have havt betydelige Følger for hele Europa, dersom de vare komne til Udførelse. Blev den allierede Armee slagen, da vilde de Franske atter have sat sig i Besiddelse af de tabte Landstrækninger, og paany ængstet de hollandske Grændser; en Fred, som Ludvig kunde dictere, vilde ufeilbarligen have været Følgen heraf — slog Marlborough derimod de Franske, da vilde Følgen heraf have været, at de Allierede allerede dette Aar tildeels havde gjort de Fremskridt, som vi ville see dem gjøre det næste Aar efter eet Slag. Marlborough lovede sig Stort af et vundet Slag, han stolede paa den Lykke, som hidindtil havde fulgt ham, og hvorfor mistvivle om Udfaldet af et Slag, hvor Fordelene vare større for de Allierede end Aaret i Forveien ved Höchstädt? Den moralske Kraft og Tilliden til sig selv og deres Anfører, der bør besjæle enhver Armee, med hvilken noget Stort skal udrettes, denne Tillid, som gjerne er Følgen af et vundet Slag, den besjælede idetmindste de Tropper, som havde fegtet med Marlborough ved Höchstädt, og fra dem var den vistnok gaact over paa de øvrige Tropper. Idet de Allierede forcerede Linierne og affloge Churfyrstens Angreb, havde denne Tillid slaaet dybere Rødder, og Tropperne brændte af Begjærlighed efter at fornye Scenen af forrige Aars 13de August. Churfyrstens Armee bestod vel af udvalgte Tropper, Kjærnen af den franske Armee, Huustropperne, udgjorde en Deel af den; men ogsaa det foregaaende Aar havde gode Tropper fægtet ved Blindheim, Tropper, som endog havde havt Fordele over de Allierede, som vare animerede af den heldige Passage igjennem Schwarzwald, som anførtes af en Feltherre, der flere end een Gang havde lagt sin Duelighed for Dagen, og dog maatte de vige for Marlboroughs, som nu atter stode lige over for de Franske. Villeroi havde just ikke plukket

Laurbær i Italien, som oftest havde han holdt sig paa Defensiven, og kun foretaget enkelte Beleiringer, hvori de Allieredes svage Magt ikke kunde hindre ham; Churfyrsten havde ved Höchstädt deelt Commandoen med Tallard, og skjøndt heldigere end denne, havde dog ogsaa han ikke kunnet modstaae de Allierede der, ligesaa lidet som ved Heilisheim. Marlborough besluttede at angribe de Franske bag Dylen, men vedholdende Regne lagde ham Hindringer i Veien, indtil de havde retrancheret deres Front i den Grad, at han ikke vovede at passere Floden; han sendte derfor et Corps op ad den, for at attaquere de Franske i Flanken, Attaquen begyndte med Held, men i sin egen Armee havde Marlborough den største Fjende at bekrige: de hollandske Deputerede og Generaler. De Første kjendte kun Krigen fra deres Arbeidsbord, eller med andre Ord, de vare heri den personificerede Uvidenhed, de Sidste forstode Krigen, men lave Lidenskaber beherskede dem — Historien viser os kun altfor mange Exempler paa disses skadelige Indflydelse, og dette er kun en Draabe i det store Verdenshav. Enten det var Misundelse over den Fremmedes Hæder, eller Uvillie over at skulle tjene under ham, eller hvilken anden Følelse det var, der besjælede dem, det lader sig ikke godt afgjøre, men hvilken skadelig Indflydelse denne Uenighed havde paa Operationerne, see vi ved de to ovennævnte Foretagender. Da Salisches Corps havde forceret de franske Poster ved Dyle, vilde de hollandske Generaler ikke understøtte det, de forestillede deres Deputerede, at det vilde være altfor voveligt, at sende Armeen over Dylen, da Churfyrsten allerede trængte de passerede Tropper tilbage, og disse, som kun beregnede, hvor store Summer selv et vundet Slag vilde koste Staterne i Recrutpenge, gave gjerne deres Samtykke til at kalde Tropperne tilbage. Marlborough passerede derpaa Dylen høiere oppe og marcherede mod Yschen,

og hvorledes var de Franskes Stilling her? Først da Marlborough kom til Hulpen forandrede de deres havte Stilling og satte sig bag Yschen, da han den 18de August marcherede imod dem, fandt han en stor Deel af Armeen endnu i Marche, Fronten dækkedes af en Flod, som paa mange Steder var passabel, og hvis Hovedovergange ikke engang vare tilborligt besatte*), men de hollandske Generaler paastode, at Stillingen var uantastelig, og da de, efter Marlboroughs Opfordring recognoscerede den, fandt de kun Vanskeligheder og Umuligheder. Da den engelske Generalqvarteermester Bothmar, som ledsagede dem, og som havde fegtet ved Höchstädt, gjorde dem opmærksom paa, at de Franskes Stilling der havde været meget mere begunstiget af Naturen, svarede Slangenburg, at hiint Slag havde været en uoverlagt og dumdristig Gjerning, og da en Strid opstod om den franske Armees Styrke, traf Slangenburg en (falsk) **ordre de bataille** op af sin Lomme, ifølge hvilken den franske Armee var den allierede betydeligt overlegen. Saaledes hengik Tiden med Deliberationer, den næste Dag var hele Armeen samlet bag Ysche og havde retrancheret sig, saa at et Angreb nu vilde have været et dumdristigt Foretagende. Sagen gav Anledning til de heftigste Debatter, saavel i England som i Holland; Marlborough vilde ikke beholde en Commando, hvori han saaledes saae sig indskrænket; han vilde nedlægge sin Commandostav, men bevægedes dog til at beholde den, da Generalstaterne entledigede Slangenburg fra alle hans Functioner, og gave Marlborough en mere udvidet Myndighed, hvis gavnlige Følger viste sig i Slaget ved Ramilies; men desværre omgav man de andre Generaler kun alt for snart igjen med disse ængstelige

*) Som Beviis herpaa tjene, at de allierede Marodeurer forcerede Overgangen over Over-Ysche, og fordrive de Franske fra denne By, som de derefter plyndrede.

Feltdeputerede, og standsede derved Operationernes hurtigere Gang.

Vi vende tilbage til Armeen, som vi forlode imellem Meldert og Bossut. Herfra sendtes et Detachement til Liniernes Rasering, og Generallieutenant Deden detacheredes med 15 Bataillioner og 15 Escadroner (Generalmajor Schönfeld og 1 Esc. af Holsteenske Reg.) mod Leau, som besat af 400 Md. under Brigadeer du Mont. Den 2den September aabnedes Trancheerne, og da Batterierne vare anlagte, capitulerede du Mont, og overgav Garnison, som da var 40 Officerer og 350 Md. stærk, som Krigsfanger. Pladsen, hvis Indtagelse havde kostet de Allierede 30 Døde og 40 Saarede, besattes derpaa af Brigadeer Els med 800 Md., hvilke afløstes af 400 Md. under den danske Oberstlieutenant Kragh, da Armeen marcherede fra Meldert.

Operationer i Flandern.

Imidlertid havde Baron Spar, som stod i Flandern med 10 à 12,000 Md., attaqueret de franske Linier, hvilke her dækkedes af la Mothe. Den 3die August marcherede han imod dem imellem Gent og Brügge, slog 2 Broer over Canalen, som her dækkede dem, og erobrede en Redoute. Han bemægtigede sig endnu et Par Redouter, og begyndte at sløife Linierne, men da Churfyrsten sendte la Mothe en Forstærkning, traf Spar sig tilbage igjen.

De store Armeer.

Marlborough blev staaende imellem Bossut og Meldert, indtil Linierne fuldkomment vare raserede, og Thirlemont, hvis Garnison (1ste Bat. Prinds Carl og 2den Sjelland) atter stødte til Armeen, var demoleret. Den 18de September marcherede han til Diest, hvor han passerede Demer, og den følgende Dag opslog han sin Leir ved Arschot, som de Franske forlode ved hans Nærmelse. Churfyrsten passerede ogsaa Demer, og satte sig bag Linierne imellem Werchtern og Lier. Den 28de gik de Allierede til Herenthals, Churfyrsten con-

centrerede sin Styrke ved Lier, og vi finde Armeerne atter rolige indtil den 20de October, da Marlborough marcherede mod Calmthout, hvor han den 24de opslog sin Leir; Churfyrsten satte sig bag Linierne imellem Antwerpen og Lier. Fra Calmthout detacheredes Noyelles med 7 Bataillioner og 8 Escadroner (1 af 2det Sjellandske Reg.), hvilket Corps forstærkedes af 4 Bataillioner (1ste Prinds Carl), for at beleire Sandvliet, som var besat af 1000 Md. under Brigadeer de Castro. Den 26de aabnedes Trancheerne, og Natten derpaa forlode de Franske, uden at være attaquerede, Contrescarpen, som de Allierede derpaa besatte den 28de. Batterierne begyndte at spille den 27de, og da der allerede den 29de var lagt 2 Bresche i Sandvliet, capitulerede de Castro, og Garnisonen, 700 Md. stærk, blev Krigsfanger.

Imedens de Allierede laae for Sandvliet, og da Churfyrsten ikke vilde udsætte sine Tropper ved at føre dem ud af Linierne for at undsætte Fæstningen, besluttede han derimod at benytte den allierede Armees Stilling saa langt fra Demer, og sendte Generallieutenant Artagnan den 25de October med 18 Bataillioner og 42 Escadroner mod Diest. Efterat et Udenværk var indtaget, capitulerede Brigadeer Goltdecker, og overgav Garnisonen, som bestod af 4 Bataillioner (2den Prinds Georg) og 1 Regiment Dragoner, som Krigsfanger. Samme Skjæbne havde 200 Md., som laae i Haelen.

Noyelles stødte til Armeen den 3die November, efterat have demoleret Sandvliet. Den 4de marcherede de Allierede til Hoogstraten, og den 6te til Tornhout, hvorfra de den 10de gik i Vinterqvarterer. For det danske Corps bleve disse: Det danske Corps.

Lüttich.....	2 Bat.	1ste Sjelland. Fyen.

Mastricht ...	2 Bat.	Garde. Oldenborg.		
Bilsen	1 Bat.	2den Sjelland.		
Stevenswerth		3 Comp. af Infreg. Würtemberg-Dels.		
Roermonde	2 Bat.	Würtemberg-Dels (7 Comp.) 1ste Prinds Georg.		
Nimwegen	2 Bat.	1ste 2den	Prinds Carl.	7 Esc. 2det Sjell.R. Dragonreg.
Arnheim				2 Esc. 4de Jyd. R.*)
Hatten Elburg		.....		2 Esc. 2det Jydske R.
Zütphen	1 Bat.	Samlingsplads for Bat. 2den Prinds Georg.		3 Esc. Cuirass. Reg. 1 Esc. af Holsteenske Reg.
Doesburg				1 Esc. af Holst. Reg.
Kampen				2 Esc. 5te Jydske R.
Deventer				2 Esc. Liv-Regiment.
Zwoll				2 Esc. 3die Jydske R.

Ogsaa dette Aar havde Cavalleriet lidt betydeligt af Hestesygdomme, Hertugen beretter saaledes under 12te December, at det danske Cavallerie mangler 1809, og Dragonerne 596 Heste. Værst synes Sygdommen at have raset iblandt det engelske nationale Cavallerie, som var 4000 Md. stærkt, og neppe bragte 300 Heste i Qvartererne. Bataillonen 2den Prinds Georg, der, som vi ovenfor have seet, faldt i fransk Fangenskab, havde det ikke stort bedre end Bataillonen Prinds Christian havde havt det 1695. Den førtes først til Valenciennes, hvorfra omtrent 20 Md. deserterede, og atter kom til Armeen, senere blev den forlagt i Arras, Lille, Tournay,

---

*) Forlagtes i Januar 1706 til Deventer.

Ypern, Furnes og Menin. Den 20de Januar udverledes den i Thirlemont, og marcherede derpaa til Zütphen, hvor den erstattede sin betydelige Afgang.

Betalingen var endnu meget slet, maaskee det sletteste den endnu havde været: af Lønning m. m. for 1704 manglede endnu i December 1705 100,000 Florins, for 1705 manglede 400,000 fl. af Generalstaterne. Med Betalingen af Infanteriets Restancer gik det i det Hele taget bedre end med Cavalleriets, det Første kunde derfor ogsaa sættes tidligt nok istand til at rykke i Felten, Cavalleriets Recrutpenge faldt saa sildigt, at Hertugen foreløbigt satte et Compagnie Cavallerie paa 50 istedenfor 60 Ryttere, og et Compagnie Dragoner paa 75 istedenfor 85 Gemene. De sattes dog igjen paa deres etatsmæssige Fod før de rykkede i Felten.

Felttoget 1706.

Under Villeroi og Churfyrsten af Baiern samledes den franske Armee i Mai ved Löwen, paa samme Tid som den allierede begyndte at samles ved Mastricht. Churfyrsten marcherede den 10de til Thirlemont, Marlborough gik med de engelske og hollandske Tropper og de 5 danske Bataillioner Garde, 1ste Sjelland, Fyen, Oldenborg og Würtemberg-Oels den 20de til Bilsen, og derfra til Borgloen. De 2 Bataillioner Prinds Carl, som laae i Nimwegen, vare ogsaa bestemte i Felten*), tilligemed hele Cavalleriet, men Hertugen nægtede at lade dette marchere før Restancerne vare betalte saa vidt, at Regimenterne kunde betale den Gjæld, som de havde maattet gjøre i Garnisonerne. Herpaa byggede Ludvig det Haab, at de ei saasnart vilde komme i Felten, Hannoveranerne, Preusserne og Hessерne vare endnu temmeligt langt tilbage, og Churfyrsten havde desaarsag Ordre til at vove et Slag. Men Generalstaterne sendte den 4de Mai 114,000 fl. i Afbetaling paa deres Restancer, og Hertugen gav paa samme Tid Ordre til Opbrud. Cavalleriet samledes ved Nimwegen, hvorfra det satte sig i Marche den 14de Mai, passerede Maas ved Roermonde, og kom den 22de om Aftenen til Borgloen,

*) I Garnison bleve Bat. 1ste og 2den Prinds Georg, 2den Sjelland og 3 Comp. Würtemberg-Oels.

efterat det paa Marchen havde forenet sig med de 2 Bataillioner Prinds Carl som havde passeret Maas ved Mook. Marlborough havde nu 73 Bataillioner og 122 Escadroner*), og satte sig den 23de i Marche, da han erfarede at Churfyrsten med den 74 Bataillioner og 128 Escadroner stærke franske Armee marcherede imod Mehaignen, begge havde isinde at besætte Stillingen ved Ramilies, men Churfyrsten forekom heri de Allierede, og satte sig deels imellem Ramilies og Autre Eglise — hvor den gjennem impassable Moradser flydende lille Gete og de bag denne liggende Hegn dækkede Fronten — deels imellem Geten og Mehaignen, som dækkede den høire Flanke. Franquenies og Taviers besattes af 2 Brigader Infanterie, Ramilies, som Stillingens Centrum, med 5 baierske og 10 franske Bataillioner (de baierske, kölnske og franske Garder), herfra stod Infanteriet i 2 Linier med Cavalleriereserver over Offuz til Autre Eglise, hvilke Byer, og især den sidste ogsaa besattes. Cavalleriet stod for største Deel paa det mere aabne Terrain imellem Ramilies og Mehaignen, hvor det var til mere Nytte end bag Gjerderne imellem Ramilies og Autre Eglise. Da den allierede Armees Avantgarde Kl. 10 Formiddag kom til Mierdrop og Jandrinoeul, var den franske endnu i Marche for at indtage sine Poster. Marlborough spildte derfor ingen Tid med at sætte sig imellem Foulz og Boneffe, rede til at modtage et Angreb, eller selv at gjøre et; Churfyrsten lod ham uforstyrret træffe sine Dispositioner. Infanteriet sendtes for største Deel mod Geten med enkelte Reserver af Cavallerie, for at forfølge Seiren naar Infanteriet var trængt igjennem; 4 Bataillioner (den hollandske Garde) bestemtes til at rense Franquenies;

Slag ved Ramilies.

*) Ifølge Coxe. Ifølge Würtemberg havde han 75 Bataillioner og 117 Escadroner, ifølge Scholten 74 Bataillioner og 138 Escadroner.

det hollandske og engelske Cavallerie stod i 2 Linier ved Grav-høien af Ottomond, medens Hertugen af Würtemberg med det danske dannede en 3die Linie for at gaae i de Franskes høire Flanke, naar Byerne ved Mehaignen vare rensede. Efterat disse Dispositioner under Artillerieildens Faveur vare gjorte, og Tropperne havde naaet deres forskjellige Poster, begyndte de Allierede Slaget med en Attaque paa Autre Eglise. Hensigten af denne Attaque var kun at fængsle Churfyrstens Opmærksomhed til dette Punkt, og forlede ham til svække sin høire Flanke, men Attaquen blev 2 Gange afslagen, og da Marlborough saae, at hans Hensigt ikke opnaaedes, lod han sin høire Fløi trække sig tilbage til Foulz. Oberst Wertmüller gik paa samme Tid med den hollandske Garde mod Franquenies, og da han havde fordrevet de Franske herfra, gik han mod Taviers. Churfyrsten, som vidste hvor vigtigt dette Punkt var ham, sendte dets Besætning en Soutien af 14 Escadroner tilfods og 12 Bataillioner, Marlborough sendte ogsaa en Forstærkning til Wertmüller, som tog Taviers, før den franske Soutien ankom. Imidlertid havde Marlborough ogsaa ladet sit Cavallerie rykke frem, for at prøve Styrke med Kjærnen af det franske Cavallerie, Huustropperne. Overkerke gjorde en Chock med det hollandske Cavallerie, han havde i Førstningen det Held at kaste et Par Escadroner, men da de franske Huustropper rykkede imod ham, kastedes det hollandske Cavallerie, og sprængte i Uorden tilbage. I Spidsen for 17 Escadroner, som endnu ikke havde været i Ilden, lykkedes det Marlborough at standse de Franske, indtil Prindsen af Hessen atter havde samlet det hollandske Cavallerie, forstærket sig ved nogle friske Escadroner fra høire Fløi og nu igjen satte sig i Marche mod de Franske. Paa denne Tid var Kampen i Taviers afgjort, og Hertugen af Würtemberg havde benyttet sig heraf, for at marchere i de Fran-

ſkes høire Flanke, ſom han attaquerede paa ſamme Tid ſom Prindſen af Caſſel deres Front. Kampen var ſnart afgjort, de franſke Escadroner opløſte ſig i Flygtende, og gave Infanteriet til Priis.

Paa ſamme Tid ſom denne Cavalleriefegtning foregik, attaquerede Scholten med 12 Bataillioner (Garde og Oldenborg) Ramilies. De 9 Bataillioner ſendte han mod Byens Front, med de 3 gik han ſelv mod dens Flanke, de foran Byen poſterede Bataillioner kaſtedes ind i den, og de baierſke Grenaderer, ſom havde beſat dens høire Flanke, trængtes tilbage. Længe blev Scholten dog ikke Herre af Hegnene, ſom han ſaaledes havde vundet, den baierſke Generallieutenant Maffey førte ſine Grenaderer ſoutenerede af adſkillige Bataillioner frem igjen, og tvang Scholten til atter at forlade Byen. Han fik imidlertid en Forſtærkning af 20 Bataillioner, fornyede Angrebet og Maffey trængtes omſider ud af Byen. Udenfor den blev han angreben af Cavalleriet, ſom under Würtemberg havde nærmet ſig Ramilies, Maffey ſelv toges tilfange, og hans Bataillioner ſprængtes aldeles.

Heldigere var de Franſkes venſtre Fløi. Da Churfyrſten ſaae, at Slaget var aldeles tabt ved høire Fløis Deroute, ſatte han ſig i Spidſen for Cavalleriet af venſtre Fløi foran Offuz, for at dække Retraiten af de øvrige Tropper, ſom endnu occuperede deres førſte Poſter, men nu fik Ordre at retirere til Judoigne. Paa Autre Egliſe lod Marlborough gjøre en Attaque, paa ſamme Tid ſom den blev forladt af de Franſke, dog ſynes det ikke at være kommet til nogen egentlig Action her, da Terrainet meget begunſtigede Retraiten. Men paa ſelve denne indtraf endnu et Uheld for de Franſke. Bagagen var nemlig ikke ſendt fra Valpladſen, og da Slaget nu var tabt, toge de Franſke deres Bagage med ſig til Judoigne. I et Defilee, ſom ſkulde paſſeres,

gik en af Bagagevognene itu, og standsede saaledes den bagved marcherende Colonnes Marche, men da det allierede Cavallerie fulgte de Franske i Hælene, gave disse sig ikke Tid til Skaden var repareret, men traf sig ud paa Terrainet, som her var en fuldkommen Plaine. Saasnart de Allierede opdagede dette, hug de ind paany, og de Franske flygtede i Norden for at naae Teten af Colonnen, eller den store Gete. Kl. 5 var Slaget endt, men de Franske forfulgtes indtil Mørket forhindrede Forfølgelsen, da de allierede Tropper vendte tilbage til Armeens Bivouac paa Valpladsen. De Franskes Tab kan med temmelig Rimelighed antages til 6000 Døde og ligesaa mange Fanger, thi vi ville ikke lade os blænde af en fransk Skribent fra hiin Tid, som siger, at de 25 Escadroner Huustropper ikke havde mere end 75 Døde og 160 Saarede i Slaget; det franske Cavallerie havde hidtil stedse udmærket sig, skulde dets Kjærne have vendt Ryggen efter et saa ringe Tab?! De Allieredes Tab angives til 2000 Døde og ligesaa mange Saarede; de danske Tropper indlagde sig stor Hæder, Cavalleriet tog i Flankeattaquen paa de Franskes høire Fløi 5 Estandarter og 11 Faner, Dragonerne under Oberst Bonar kastede 4 Escadroner af de hidtil uovervundne Huustropper. Af de danske Tropper faldt 3 Officerer (Brigadeer Lütterwig) 399 Md. og 617 Heste. 20 Officerer, 220 Md. og 166 Heste saaredes. Trophæerne vare, foruden en stor Deel af Bagagen, 50 Kanoner og 80 Faner og Estandarter, men da de Allierede Dagen efter Slaget begik den Uforsigtighed, at fjerne sig fra Valpladsen for at forfølge de Franske, uden først at føre de tagne Kanoner bort, eller bringe deres ligesom de franske Saarede i Sikkerhed, og uden endog at lade en Bedækning for disse blive tilbage, gik Garnisonen af Namur ud, og bemægtigede sig det paa Valpladsen Tilbageblevne.

Følgerne af dette Slag vare særdeles vigtige, skjøndt ikke saa vigtige som de af Slaget ved Höchstädt, at de franske Tropper saae sig overvundne, svækkede meget deres moralske Styrke, og viste sin Indflydelse saalænge Krigen varede *). Den franske Armee traf sig efter Slaget tilbage til Löwen, deels her, deels paa den senere Retraite samlede Churfyrsten den nogenledes igjen, men den stærke Desertion, især af Flamlænderne, af hvilke hele Bataillioner deserterede, vare en stor Afgang for den. De Allierede gik den 24de til Meldert, de Franske oppebiede dem ikke, men gik tilbage over Senne, efterat have ødelagt Magasinerne i Löwen, Forraadene i de andre Byer ødelagdes ogsaa eller uddeeltes blandt Borgerne, for saavidt de ei kunde følge Armeen, som fortsatte Retraiten til Gent. Marlborough forfulgte den stedse, passerede den 25de Dylen ved Löwen, som havde sendt ham sine Nøgler og hyldede Carl den 3die, ligesom alle andre Stæder, man passerede, den 27de kom han til Brüssel, hvor han modtog de brabantske Stænders Hylding til Carl. De Franske havde imidlertid sat sig ½ Miil fra Gent imellem Lys og Schelde, hvorfor Marlborough den 28de detacherede Hertugen af Würtemberg med 1000 Md. Cavallerie, 2000 Md. Infanterie, 20 Kanoner og 40 Pontons, for at occupere Gavre og slaae Broer over Schelden ved denne By. Würtemberg marche-

Følger af Slaget.

---

*) Ludvigs Vrede gik blandt Andre ud over den danske Gesant Meyerkrone, som havde sagt Kongen, at de danske Tropper ikke vilde marchere, før de bleve betalte. Da han stolede herpaa, og da de andre Auxiliairtropper havde en længere Marche at gjøre før de kunde naae den allierede Armee, gav han Churfyrsten Ordre at indlade sig i et Slag; men da dette gik saa uheldigt, og Kongen fik at vide, at de danske Tropper havde været med i det, fik Meyerkrone Ordre til at forlade Frankrig inden 2 Dage. I Bilag 5 findes et Uddrag af en Rapport angaaende det senere paa Gesandten foretagne Mordforsøg.

rede den 29de til Aloſt og den 30te til Gavre, hvorhen Armeen kom den næſte Dag for at paſſere Schelden, og endnu engang attaquere de Franſke, men disſe oppebiede den ikke; allerede da Würtemberg marchere mod Schelden, havde de trukket ſig tilbage til Deinſe, og da nu Marlborough fulgte ham, traf de ſig indenfor deres gamle Linier i Flandern, ſendte Infanteriet ind i Fæſtningerne og Cavalleriet under disſes Kanoner, og Villeroi beholdt kun et lidet Corps ved St. Amand. Gent ſendte ſine Nøgler til Marlborough, Citadellets 900 Md. ſtærke Garniſon blev afvæbnet, og fik derefter Tilladelſe til at gaae, hvorhen den vilde; Brügge overgav ſig ligeledes ſaaſnart de Allierede viſte ſig. Mod Dudenarde ſendtes 6 Escadroner under den danſke Oberſt Dewitz, Borgerne ſendte Deputerede med den Forſikkring, at de gjerne vilde aabne deres Porte, men de vare ikke Herrer af Garniſonen, hvorfor Scholten ſendtes mod Fæſtningen med 7 danſke Bataillioner, der ſtode nærmeſt, og kun 1 Miil fra Dudenarde. Ved hans Nærmelſe overgav Garniſonen ſig, den afvæbnedes og fik Tilladelſe at gaae, hvorpaa Dudenarde beſattes af Bat. Fyen og Würtemberg-Oels under Oberſt Voigt. Mod Antwerpen, ſom var beſat af 6 franſke og 6 ſpanſke Bataillioner under den ſpanſke Gouverneur Marquis Taraſena og den franſke Oberſt Pontis, ſendtes Generallieutenant Orkney med 8 Escadroner og 20 Bataillioner. Spaniernes og Borgernes Ulyſt til at afvente en Beleiring tvang de Befalende til at capitulere den 8de Juni før et Skud var løsnet imod Fæſtningen; Garniſonen fik fri Afmarche med Vaaben og Bagage, alle Honneurs, 4 Kanoner og 2 Morterer, men Taraſena og de ſpanſke Tropper hyldede Carl den 3die og toge Tjeneſte blandt de Allierede. Imedens Marlborough ſaaledes lod ſine Detachements tage disſe Stæder i Beſiddelſe, gik han ſelv den 5te Juni til

Aersele, hvorfra Dwerkerke den 15de detacheredes med 30 Escadroner (5 danske: 3die Jydske Reg., 1 Escadron af Holsteenske under Oberstlieutenant Winterfeldt og 2 af Dragonreg. under Major Schulenburg) og 19 Bataillioner (2den Prinds Carl under Oberstlieutenant Prætorius), hvilket Corps endnu skulde forstærkes af 21 Bataillioner, som under Generalieutenant Fagel havde staaet i hollandsk Flandern, og beleiret Ostende fra Landsiden, medens den engelske Admiral Fairborn skulde understøtte Foretagendet med en engelsk-hollandsk Escadre.

Ostende beleires.

Ostende var en meget stærk Fæstning, ikke alene ved sine Fæstningsværker, men ogsaa ved sin Beliggenhed, da den var omgiven af Havet paa den ene, og af et af Canaler og Vandløb meget gjennemskjaaret Marskland, i hvilket man ikke kunde indskjære sig mere end 1 Fod, paa den anden Side. Tilgangen beherskedes af Nieuwport, Plasendal og et andet Fort ved Plasendal-Canalen, Sandwork, hvilke 3 Forter beherskede Sluser, ved hvilke Terrainet kunde sættes under Vand. I 3 Aar havde den i den nederlandske Frihedskamp modstaaet Spinola, men nu var der ikke den Enighed i Byen som dengang — Garnisonen bestod af et Regiment Dragoner og 8 Bataillioner under Generallieutenant la Mothe, Fæstningen var vel forsynet og istand til at yde en kraftig Modstand, men de spanske Tropper, som udgjorde en Deel af Garnisonen, og Borgerne i Byen kunde ikke enes med de Franske, de vare smittede af deres Landsmænds Exempel, og lamnede la Mothes Forsvar ved deres Ulyst til at blive under Philips Herredømme i samme Grad, som de lettede Dwerkerke Indtagelsen af Ostende. Dwerkerke vendte sig først mod Nieuwport, hvis Garnison han lod observere af Brigadeer Brockdorff med 6 Escadroner (1 af 3die Jydske Reg.) og 3 Bataillioner; med sit øvrige Corps fortsatte han Marchen mod Ostende, som berendtes

den 20de. Fagel havde ogsaa sat sig i Marche med sit Corps, og bemægtigede sig paa Veien til Ostende Plassendal og Sandwork, hvis Garnisoner bleve Krigsfanger. Natten imellem den 28de og 29de aabnedes Trancheerne med et Tab af 100 Md. (5 Danske) mod Nordost, paa det eneste Sted hvor man langs et Dige kunde nærme sig Fæstningen, da de Franske ved Hjelp af de Sluser, som endnu vare i deres Magt, havde sat det øvrige Terrain under Vand, og man begyndte at beskyde Ostende med 45 Kanoner, 18 Morterer og 12 Haubitser, medens Byen paa samme Tid maatte udholde en heftig Ild fra Skibene. Contrescarpen forceredes den 5te Juli *), hvorpaa la Mothe lod gjøre et Udfald med 1300 Md., for atter at fordrive de Allierede fra Contrescarpen, men Udfaldet blev afslaget, hvilket især skyldtes en engelsk Grenadeer. De Franske attaquerede nemlig en Vagt paa 50 Md., som med Standhaftighed forsvarede deres Post, 28 Md. vare segnede, da ogsaa den sidste Officeer faldt, men en engelsk Grenadeer tog øieblikkeligt Commandoen, da han saae sin Lieutenant falde, og maintenerede Posten, indtil Trancheevagten kunde komme ham til Hjelp, og kaste de Franske **). De Allierede anlagde derpaa Batterier paa Contrescarpen, og da Breschen var practicabel, capitulerede la Mothe den 8de og Garnisonen fik fri Afmarche med Bagage og Sidegevær, men uden Faner og Overgevær, og med den Forpligtelse, ei at kjæmpe mod de Allierede i 6 Maaneder. Spanierne toge næsten Alle Tjeneste hos de Allierede, som saaledes lettelig erstattede deres Tab for Ostende, der

---

*) Du Quincy siger efter en haardnakket Modstand, Würtemberg derimod, at den forlodes af sin Besætning, og kun kostede de Allierede 3 Md.

**) Grenaderen blev til Belønning for denne Handling udnævnt til Fændrik.

beløb sig til 100 Døde og 300 Saarede (den danske Bataillon havde 4 Døde og 12 Saarede).

Armeernes Bevægelser.

Ved den franske Armee var Villeroi imidlertid bleven afløst af Vendome, og en Forstærkning af 30 Bataillioner og 26 Escadroner sendtes Churfyrsten fra Rhinen; Marcin, som havde havt 18 Bataillioner og 14 Escadroner ved Mosel, havde allerede i Mai faaet Ordre til at støde til Churfyrsten, men kunde først iværksætte sin Forening med ham paa Retraiten fra Brabant. Imedens de Allierede beleirede Ostende, samlede Churfyrsten sine Tropper igjen, deels ved Ypern, hvilket Corps det synes at Vendome har commanderet, deels ved Tournay, hvor Churfyrsten rimeligviis selv har ført Commandoen. Marlborough marcherede derfor den 18de Juni til Rousselaer, hvor han var nærmere ved, og altsaa bedre kunde dække Beleiringen af Ostende. Omtrent paa samme Tid forlod Churfyrsten Tournay med 4000 Md. og marcherede til Enghien; Marlborough, som frygtede for at han skulde forstyrre Befæstningsarbeiderne ved Oudenarde, og maaskee bemægtige sig denne vigtige Overgang over Schelden igjen, sendte Generalmajor Bernstorff den 22de med 2000 Md. (Brigadeer Boiset og Grenadeercompagnierne af 1ste Prinds Carl og 1ste Sjelland) til denne Fæstnings Dækning; Hannoveranerne (8 Bataillioner og 14 Escadroner) og Preusserne (9 Bataillioner og 21 Escadroner), som fra Maas nærmede sig det nye Krigstheater, stode allerede saa nær ved Brüssel, at de dækkede denne Stad mod ethvert Forsøg af Churfyrsten til atter at sætte sig i Besiddelse af den. Churfyrstens Hensigt med Marchen til Enghien synes at have været at bemægtige sig Brüssel, og da denne Plans Opnaaelse strandede ved de preussiske og hannoverske Troppers Nærhed, synes han at have trukket sig til Mons, hvorfra han siden gik til Valenciennes, da de Al-

lierede nærmede sig Schelden. Marlborough marcherede den 6te Juli til Harlebek, og den 11te til Helchin, hvor Hannoveranerne og Preussерne stødte til ham den 19de, og hvor ogsaa Dwerkerke og Bernstorff atter stødte til Armeen.

Fra Helchin detacheredes Generallieutenant Salisch den 22de Juli med 32 Bataillоner (Scholten, Hertugen af Augustenborg og Brigadeer Schwerzel med Bat. 1ste Prinds Carl og 1ste Sjelland), 24 Escadroner (1 Escdr. af Liv-Reg., 1 af 4de Jydske Regiment og 1 af Cuirassеerregimentet), 120 Kanoner og 50 Morterer, og berendte Menin den 23de.

Menin belcires.

Befæstningen af denne By bestod af en Hovedvold med 6 Bastioner, Halvmaaner og en bedækt Vei, Vauban havde endnu forsynet den med et Hornværk foran Lille- og et andet foran Brüggeporten; noget synderligt Minesystem, hvorved Vauban ellers saa mesterligt vidste at forstærke sine Fæstninger, synes ikke at have været anlagt her, rimeligviis fordi den fugtige Jordbund forhindrede Arbeider af den Natur, men en anden Forstærkning havde Menin, som de fleste andre nederlandske Fæstninger, i sine Sluser, ved hvis Hjelp det omkring Fæstningen liggende Terrain kunde sættes under Vand. Garnisonen bestod af 1 Regiment Dragoner og 12 Bataillоner, men saa svage, at deres tilsammentagne Styrke kun var 4800 Md., og commanderedes af Generallieutenant Caraman, som benyttede den Tid, de Allierede anvendte til Circumvallationslinien og de nødvendige Forberedelser til Trancheernes Aabning, til at forbedre og forstærke Fæstningsværkerne, især dem foran Portene til Lille og Brügge. De Allierede rettede dog ikke deres Attaque mod noget af disse Steder, men aabnede Trancheerne Natten imellem den 4de og 5te August mod Porten til Ypern paa 2 Steder: Attaquen tilhøire commanderedes af Scholten og aabnedes med 4 Bataillоner (1ste Prinds Carl) og 600 Arbeidere,

den tilvenstre af Orkney og aabnedes med 4 Bataillioner (1ste Sjelland) og 1000 Arbeidere, og endnu samme Nat anlagdes den første Parallel i Musketskuds Distance fra Fæstningen. Caraman havde siden Menins Berending bestandigt udsendt Recognoscerингspatrouiller, og blev saaledes snart underrettet om Trancheernes Aabning, hvorpaa han aabnede en stærk Ild mod de Allierede, som denne Nat tabte 80 Døde og 50 Saarede. Den næste Morgen lod han 700 Md. gjøre et Udfald, men disse repousseredes før de kunde naae Trancheerne; fra Volden og den bedækte Vei aabnedes derimod en heftig Ild paa de forfølgende Allierede, som herved lede et betydeligt Tab. Under lignende Udfald nærmede de Allierede sig Fæstningen, og arbeidede paa deres Batterier, som begyndte at spille den 9de, og allerede den næste Dag havde de demonteret Fæstningens Kanoner og ødelagt Sluserne, hvorved Oversvømmelserne for en stor Deel afledtes og udtørredes. Marlborough sendte Salisch en Forstærkning af 18 Bataillioner, deels for at erstatte det allerede lidte Tab, deels fordi Vendomes Corps, som var marcheret til Lille, her betydeligt forøgedes og lod de Allierede befrygte et Angreb paa Beleiringscorpset, og hvorfor ogsaa Marlborough udstrakte sin Leir og satte høire Fløi nærmere ved Menin. Her gik man stedse frem med Approcherne og anlagde Natten imellem den 12te og 13de den 3die Parallel som kun var 12 Skridt fra de fremspringende Vinkler i den bedækte Vei. Man fortsatte dog Approcheringen mod de indad gaaende Vinkler, og stormede først den bedækte Vei den 18de. Paa Scholtens Attaque sprængtes først 2 Miner, derpaa attaquerede 2. Trops, hver bestaaende af 50 Grenaderer, hvilke seconderedes af 400 Md.; paa Orkneys Attaque sendtes kun 1 Trop paa 50 Grenaderer, seconderet af 450 Md., mod den fremspringende Vinkel. Efter Grenadererne fulgte paa hver Attaque 1000 Arbeidere og det Hele seconderedes af 4

Bataillonerne*). De Franske forlode den bedækte Vei, men før de Allierede kunde dække sig mod Fæstningens Ild, tabte de 274 Døde og 1011 Saarede. Man begyndte derpaa at anlægge Batterier paa den bedækte Vei, hvormed de allerede lagte Breschер udvidedes, og den 22de slog Caraman Chamade. Garnisonen udmarcherede den 25de, 3500 Md. stærk, med Vaaben og Bagage, alle Honneurs, 4 Kanoner og 2 Morterer. De Allierede havde i denne Beleiring 2 à 3000 Døde og Saarede.

Dendermonde indtages.

Kort Tid efter Menin faldt ogsaa Dendermonde i de Allieredes Hænder. Allerede den 8de Juni vare 400 Md. Infanterie og 300 Md. Cavallerie detacherede for at aflede Vandet omkring denne Fæstning: den havde kun en svag Garnison, men da Churfyrsten gjorde sin Marche til Enghien kastede han en Forstærkning af 2 Bataillonerne under Generallieutenant Verboom ind i den, og forsynede den paa samme Tid med alle til en lang Beleiring nødvendige Ting, uden at Brigadeer Meredith, som imidlertid var sendt derhen med 1500 Mand, kunde forhindre det. Meredith var for svag til at kunne foretage en ordentlig Beleiring, han forsøgte imidlertid paa at twinge den til at overgive sig ved at bruge sit Artillerie, men da dette ikke lykkedes ham, holdt han den blokeret, og arbeidede kun paa at aflede Vandet fra Engene, hvilket Foretagende fremmedes særdeles ved 6 Ugers Tørke. Bataillonen Fyen blev i denne Tid sendt fra Oudenarde til hans Forstærkning **), men først efter Menins Indtagelse foretoges en alvorlig Beleiring. Den 24de Au-

---

*) Af hvert af de 2 danske Grenadeercompagnier vare 18 Md. ved Scholtens Attaque. Oberstlieutenant Kragh commanderede Arbeiderne, der bestode af Commandoer fra hver Bataillon. Af samtlige danske Commanderede faldt 20 og saaredes 54 Md.

**) Oberst Voigt blev som Commandant i Oudenarde.

gust sendtes endnu 6 Bataillioner og 6 Eskadroner (1 af 1ste Jydske Reg.) for Dendermonde; det hele Corps skulde commanderes af General Churchill, som den 1ste September aabnede Trancheerne. Da en Bresche var lagt i en Redoute foran Gentporten, stormedes den af det fyenske Grenadeercompagnie under Lieutenant Lucan den 5te, og toges efter en kort Modstand tilligemed et andet Udenværk foran denne Port. I Fæstningen selv var endnu ingen Bresche lagt, ikke destomindre forlangte Garnisonen en Capitulation og overgav sig som Krigsfanger *). Dagen derefter begyndte en Regn, som varede i 4 Dage, og vilde have tvunget de Allierede til at ophæve Beleiringen, da den satte det særdeles lave Terrain omkring Fæstningen aldeles under Vand.

Vi maae nu tilbage til den alliererede Armee, som vi endnu finde ved Helchin, den franske stod under Vendome bag Deule for at dække Lille og Ypern, og Churfyrsten ved Valenciennes. Fra begge Sider udsendtes hyppige Streifpartier, og det kom herved ofte til Skjærmydsler. Da den allierede Armee saaledes den 3die August foretog en Generalfourragering, faldt et fjendtligt Partie ind paa Fourrageurerne, af 1ste Linie, som tabte 200 Md. og lige saa mange Heste. Et andet Tab lede de ved en Fourragering den 16de August, der foretoges mod Tournay under Bedækning af 1000 Md. Cavallerie og 6000 Md. Infanterie. Den engelske Generalqvarteermester, Brigadeer Cadogan havde med 400 Md. Cavallerie nærmet sig Tournay for at recognoscere den, men han blev angreben af 2000 Md., som under General Rosel havde forladt Fæstningen, og uagtet det lykkedes Fændrik Neve af de danske Dragoner, der havde en særskilt Commando af 20 Md., at kaste et Detachement, som var

*) Dendermonde kostede de Allierede kun 50 Døde og Saarede. Garnisonen var 2000 Md. stærk.

sendt imod ham, blev Hovedcommandoet, mod hvilket Rosel selv gik med sin Hovedstyrke, kastet, og Cadogan selv fangen. Neve maatte nu ogsaa retirere, og de Franske faldt ind paa Fourrageurerne. Af de Danske, som vare ved Cadogans Commando, faldt 20 Ryttere og 5 Dragoner, af de danske Fourrageurer tabtes 9 Md. og 15 Heste*). Den 9de September brød Marlborough op fra Helchin, passerede Schelden, og marcherede den 14de til Grammetz.

Ath beleires.

Paa Marchen var Owerkerke detacheret med 30 Escadroner (Genlt. Rantzau og Brigadeer Schmettau med 3 danske Escadroner: 1 af Holsteenske, 1 af 4de og 1 af 5te Jydske Regiment) og 40 Batailloner (Brigadeer Boiset med de 2 danske Bataillioner Garde og Oldenborg) for at beleire Ath, som forsvaredes af 5 Bataillioner og 150 Escadroner, ialt 2000 Md. under den franske Brigadeer St. Pierre og den spanske Gouverneur Spinola. Beleiringscorpset fra Dendermonde fik Ordre at dække Artillerietransporten og med denne støde til Beleiringscorpset for Ath. Generallicutenant Rantzau berendte Fæstningen den 16de September, og da Artilleriet var kommet, aabnedes Løbegravene den 20de af 4 Bataillioner (den danske Garde). De Franske opdagede først Arbeiderne, da de Allierede vare dækkede, og tilføiede dem derfor kun et yderst ubetydeligt Tab med den fra Fæstningen aabnede Ild. Den 23de begyndte de Alliredes Batterier at spille, Artilleriet bestod af 60 Kanoner og 40 Morterer og Haubitser. Dagen derpaa gjorde de Franske et Udfald med 200 Md., de kastede ogsaa Teten af Trancheevagten og begyndte at sløife Arbeiderne, men repousseredes snart af Oberst Biegen med Bataillonen Olden-

---

*) Du Quincy angiver de Alliredes hele Tab til 400 Døde og 400 Fanger; Hertugen af Würtemberg derimod til 150 Md.

borg, som ved denne Leilighed havde 2 Døde og 26 Saarede. Efterat de Allierede den 28de havde trukket den anden Parallel, forlode de Franske den bedækte Vei, paa hvilken de Allierede logerede sig den næste Dag under en heftig Ild fra Fæstningen, der tilføiede dem et Tab af 30 Døde og 142 Saarede. Breschen var allerede temmelig betydelig, og da St. Pierre ikke vilde vove det Yderste, slog han den 1ste October Kl. 5 Eftermiddag Chamade og forlangte fri Afmarche med alle Honneurs; men da Owerkerke ikke vilde tilstaae ham anden Capitulation, end at Garnisonen skulde være Krigsfanger, afbrødes Underhandlingerne og Ilden begyndte igjen. Allerede den næste Dag slog St. Pierre imidlertid atter Chamade, og den 1200 Md. stærke Garnison blev Krigsfanger. 7 à 800 Md. toge Tjeneste hos de Allierede, som i denne Beleiring tabte henved 200 Døde og 4 à 500 Saarede, af de danske Tropper vare 8 Døde og 32 Saarede.

Imidlertid var Vendome marcheret til Mortagne, Marlborough blev staaende ved Grammetz for at dække Beleiringen, og Operationerne indskrænkede sig til de sædvanlige Skjærmydsler. Den 27de detacherede Marlborough 300 Md. Infanterie paa en Fourragering mod Conde, hvilke i Nærheden af Slottet Briffort saae sig omringede af 14 franske Escadroner. De Allierede kastede sig ind i Slottet, og opholdt her de Franske indtil Marlborough kunde lade sit Cavallerie rykke ud, hvorpaa de franske Escadroner trak sig tilbage, og de Allierede gik tilbage til Leiren. Den 13de October marcherede de Allierede til Cambron, hvorfra Generalmajor Murray den 15de detacheredes til Courtray med 6 Batailloner, for at fortsætte de begyndte Fæstningsarbeider. Den 23de detacheredes Ritmester Rieben af det 4de Jydske Regiment for at dække Fourrageurerne af 4de og 5te Jydske

Regiment, ved hvilken Leilighed et fjendtligt Partie opsnappede 25 Heste. Paa Tilbageveien stødte Rieben paa et 60 Md. stærkt fransk Partie, som han snart kastede, og fortsatte derpaa Marchen til Leiren. Men en Soldat af det slagne Partie havde skjult sig i en Grøft; hvorfra han skjød Ritmesteren, som strax efter opgav Aanden. Foruden ham havde Detachementet kun 1 Død og 2 Saarede. Den 26de marcherede Marlborough til Enghien, og da de Franske betrak Vinterqvartererne, gav ogsaa Marlborough Ordre til at betrække disse i Begyndelsen af November. Men før Armeen adskiltes, indløb den Efterretning, at de Franske samlede et Corps ved Courtray, hvorfor Schwerzel fik Ordre at marchere derhen med 9 Bataillioner (de 5 danske: 1ste og 2den Prinds Carl, 1ste Sjelland, Fyen og Oldenborg) til hvilke endnu Bat. Würtemberg-Dels skulde støde fra Oudenarde. De bleve her indtil Midten af November, da de marcherede til deres Qvarterer, hvorhen Resten af Armeen allerede var marcheret den 6te.

Det danske Corps.

Angaaende det danske Corps havde Hertugen allerede i Begyndelsen af October soliciteret Qvartererne i Brügge og bag Kanalen mellem denne By og Gent, hvilket Marlborough ogsaa lovede Corpset. Staterne af Flandern søgte imidlertid at afværge denne Indqvartering og Generalstaterne gave Ordre til at forskaane Landet for den, men Marlborough talte de danske Troppers Sag saa kraftigt, at det bestemtes, at 8 Bataillioner og 3 Escadroner skulde ligge i Brügge, 3 Escadroner i Dendermonde og de øvrige Tropper bag Schelden og Kanalen til Brügge. De 3 Bataillioner, som havde ligget ved Maas (1ste og 2den Prinds Georg og 2den Sjelland), skulde ogsaa lægges ved det øvrige Corps og Qvartererne bestemtes saaledes for Bat. 1ste Prinds Georg i Deinse, Würtemberg-Dels (7 Comp.) i Sluys og de andre

8 Bataillioner i Brügge; de 3 Compagnier af Würtemberg-Dels, som havde ligget i Stevenswerth, bleve der ogsaa i Vinter. Med Magistraten var endnu en Mængde Stridigheder angaaende Indqvarteringen, saaledes var der ikke sørget for tilbørligt Staldrum, og Hertugen maatte derfor lade det Holsteenske Regiment, som skulde ligge i Brügge, tage Qvarterer paa Landet, indtil Magistraten fik indrettet Staldrum til det. Af Infanteriet skulde Garden ligge hos Borgerne, de andre 7 Bataillioner derimod i Baraquer, hvor Magistraten blandt andet havde tilstaaet en Seng for 3 Md. Hertugen protesterede herimod og forlangte en Seng for 2 Md., men først da han havde truet med at ville indqvartere Alt, som ikke paa denne Maade kunde faae Plads, hos Borgerne, tilstod Magistraten en Seng paa 2 Md. Ikke alene i Brügge fandtes Qvartererne i en saa slet Orden; 1 Escadron af 2det (3die) Jydske Regiment skulde ligge i Blankenberg, et usselt Fiskerleie, hvor Folkene neppe kunde finde Huusly for dem selv og deres Heste, og endnu mindre Foden, men da Hertugen erfarede dette, lagde han Escadronen omkring paa Landet, indtil andre Anstalter kunde gjøres for dens Indqvartering, hvorfra den senere marcherede til Brügge og blev indqvarteret i denne By. Ved Mynstringen i Qvartererne manglede det danske Corps 2162 Md. og 1324 Heste, det næste Foraar befandtes Cavalleriet at være complet og af Infanteriet manglede kun 300 Md.

Det var vel ikke i Tractaten bestemt, at alle Befalinger til Corpset skulde gaae igjennem Hertugen af Würtemberg, men Hertugen udvirkede, som vi ovenfor have seet, en Befaling desangaaende fra Wilhelm den 3die. Hermed synes især de hollandske Generaler ikke at have været tilfredse, da de syntes, at en Deel af deres Myndighed derved gik tabt, og den 15de Marts 1706 udkom fra Generalstaterne et nyt

Reglement for alle i deres Sold staaende Tropper. Scholten *) indberetter dette i et Brev dateret Haag den 6te April og udhæver følgende Punkter af Reglementet, hvilke især havde Indflydelse paa det danske Generalitets Commando, og paa Justitiens Udøvelse.

I. Om Commandoen.

§ 16, At Tropperne skulde tilhøre England og Generalstaterne undtagen for saa vidt herimod var indeholdt Noget i Tractaten.

§ 17, At det ei tillodes de fremmede Generaler, at modsætte sig nogen Ordres Udførelse, den være som den vilde, naar den ei stred imod det, som Tractaten indeholdt med rene Ord.

§ 18, I modsat Tilfælde vilde de drages til Ansvar for en Krigsret i Leiren.

§ 19, At de Fyrster, hvem Tropperne tilhørte, ei maatte tillægge deres Generaler nogen hemmelig Ordre, som indskrænkede Englands og Hollands uindskrænkede Myndighed over Tropperne, eller stred imod deres Befalinger, men naar de havde Noget at klage over, skulde de henvende dem til Regjeringerne.

§ 20, At disse Punkter skulde overholdes med Strenghed.

II. Om Justitien.

§ 23, Ingen Dom maatte excequeres uden Ordre af den hollandske General en chef.

§ 24 og 25, tillægge den hollandske General Ret til at pardonnere Forbrydelser, som ere begaaede i Leiren undtagen af Stabsofficerer.

---

*) Hertugen var paa den Tid i Würtemberg.

§ 28, Den hollandske Fiscal skulde holde Forhørerne over alle af Auxiliairtropperne begaaede Excesser.

§ 29, Disse Forhører skulde sendes til Corpsets Chef, som inden en vis Tid skulde nedsætte en Krigsret over Delinqventen; i modsat Tilfælde skulde den holdes af Krigsraadet i Leiren.

§ 30, Disse Domme skulde først forelægges den hollandske General en chef, som skulde vaage over

§ 31, at Dommen var affagt efter de hollandske Krigsartikler, og

§ 32, at de fremmede Generaler ei gave Pardon.

§ 33, Naar den hollandske Chef maatte finde det fornødent, da skulde han lade Fiscalen bivaane de fremmede Troppers Retterthing, ligesom

§ 34, Krigsfiscalen skulde revidere deres Justitsprotocoller.

§ 100 og 101, paalægge samtlige Generaler, hver især at beedige, at de ville efterleve og overholde dette Reglement i alle sine Punkter uden nogensomhelst Forbeholdelse.

Scholten nægtede at gjøre dette før han vidste sin Konges Villie, og ledsager de ovennævnte Punkter med følgende Bemærkninger:

1. Om Commandoen.

Hertugen af Würtemberg har aldrig undslaaet sig for at efterkomme de engelske og hollandske Generalers billige Befalinger, men naar der er afgaaet Ordre til Troppernes Udskillelse, Marche uden Penge, Forlæggelse i flanderske Garnisoner, hvor i Vinteren $\frac{1701}{1702}$ 5 Bataillioner næsten ruineredes af den der herskende Climatfeber, eller andre deslige Ordres, hvis Efterlevelse vilde medføre Corpsets Ruin, og for en stor Deel stride imod de i Tractaten hjemlede Rettig-

heder, da har han først holdt Raad med de andre danske Generaler, som have været tilstede, og har da, naar man fandt det fornødent, protesteret imod Befalingerne, og ikke ladet dem udføre, Hollænderne have herimod indvendt, at denne Fremgangsmaade ei hjemledes i Tractaten, men herimod have vi (de danske Generaler) atter sagt, at Art. 10 tilstod Tropperne deres egne Generaler, og at disse vare Nuller, saalænge de ikke havde Commandoen over Tropperne, desuden skulde dette Corps behandles som de 7000 Md., der 1689 sendtes til Irland, og det, hvorom der handledes, havde aldrig været Tilfældet ved disse 7000 Md.

II. Om Justitien.

Tropperne ere vel gjorte bekjendte med de hollandske Krigsartikler, fordi de i en vis Henseende maae rette sig efter dem saalænge de tjene her, men der er hidtil aldrig holdt Ret over dem efter disse Artikler, Dommene have aldrig været forelagte den hollandske General en chef, langt mindre har man tilladt denne nogen Indblanding i deres Excecution, eller Fiscalen nogen Inquisition og Undersøgelse ved Corpset, eller Indblanding i og Adgang til Retsproceduren, hvilket ei heller tilforn har været forlangt. Naar derimod Feltmarschallen har forlangt Undersøgelse anstillet om en eller anden Ting, har han henvendt sig til Corpsets Chef, som derefter har foranstaltet det Videre, og har en Excecution paa Ære eller Liv *) skullet finde Sted, da er dette blot communiceret den hollandske General en chef, og han har aldrig forlangt mere.

---

*) Angik Dommen Æres eller Livs Fortabelse, da indsendtes den, naar den var over en Officeer, til Kongen af Danmark, var den over en Underofficeer eller Gemeen, da stadfæstedes eller formildedes den af det danske Generalitet.

Der kunde siges Meget pro og contra i Sagen om Commandoen. Det er unægteligt, at der ikke kan tænkes kraftige Foretagender i en Armee, som ikke bestyres med Eenhed, og man kunde saaledes sige, at den hollandske og engelske General en chef i Ordets sande Betydning burde være Chef for Armeen, og ikke møde nogen Modstand af de underordnede Generaler. Men dette kunde, og vilde sikkert, have de sørgeligste Følger for Auxiliairtropperne, man vilde spare de egne, og til alle fatigante Toure bruge de fremmede Tropper. Hvad vilde Følgen heraf være? At Auxiliairtropperne snart vilde være aldeles oprevne, og hermed kunde deres respective Fyrster ikke være tjente. De danske Generaler havde det dem undergivne Corpses Conservation for Øie, de forsømte derfor ikke de Allieredes almene Bedste, men de modsatte sig dog ofte Befalinger, som de antoge, ikke at stemme med deres Pligt mod deres Konge. Med Hensyn til Justitiens Forandring kunde Generalstaternes Mening derimod neppe forsvares, da den stred aldeles mod Tractaten, som henviser til den af 1689, og denne indeholder i

Ar. 5, Rettens Pleie overlades den danske Generallieutenant, og fuldbyrdes efter de danske Krigsartikler.

I det første Corps paa hvilket man bestandigt beraabte sig, var vel 1695 skeet et Brud paa denne Artikel, med Hensyn til Generalmajor Elnbergers Dom, da han havde overgivet Dixmuyden. En Ret af danske Officerer kunde ikke nedsættes over ham, med mindre man enten lod ham komme til Dannmark, eller sendte et tilstrækkeligt Antal Generaler til Nederlandene for at dømme ham, hans Forseelse var desuden begaaet som Commandant af en Fæstning, der var anfortroet ham af de Allierede, og man nedsatte en combineret Ret,

som dømte ham fra Livet. Dommen blev indsendt til Wilhelm den 3dies Stadfæstelse, en Forseelse var det, at man tillod dens Excecution uden Christian den 5tes Ratification; at denne Ting ikke paaankedes af den danske Konge, gav Anledning til en Art Forsvar for de ovennævnte Fordringer, men kunde aldrig hjemle deres Retmæssighed.

Felttoget 1707.

Da Frosten i Februar begunstigede Operationer, frygtede de Allierede for Courtray, og et Detachement af 26 Md. pr. Bataillon sendtes derfor til denne Fæstnings Dækning (de 260 Md. Danske commanderedes af Oberstlieutenant Prætorius); men da Tøveiret atter gjorde Terrainet impassabelt, vendte disse Tropper tilbage til deres Qvarterer. I Slutningen af Marts begyndte de Franske atter at trække sig sammen, og et andet Corps af 26 Md. pr. Bataillon (de Danske under Oberstlieutenant Kragh) sendtes til Courtray, hvor de bleve indtil Armeerne gik i Felten. Dette skete i Mai, da Marlborough traf sin Armee, 99 Bataillioner og 165 Escadroner, sammen ved Anderlek, hvorfra han den 21de marcherede til Hall, og den 26de til Soignies, — de danske Tropper forlode Brügge den 16de og kom den 22de til Hall, med Undtagelse af Infanterieregimentet Würtemberg-Dels og Bataillonen Oldenborg, hvilke skulde blive i Garnison, Bataillonen Oldenborg i Sas van Gent, af Regimentet Würtemberg-Dels 5 Compagnier under Oberstlieutenant Grev Sponeck i Damme, 2 Compagnier under Major Bülow i Sluys og 3 under Oberstlieutenant Jensen i Stevenswerth. Den franske Armee under Churfyrsten af Baiern og Vendome forsamlede sig paa samme Tid 123 Bataillioner og 187 Escadroner stærk ved Binche.

Ligesaa rigt paa Begivenheder som det foregaaende Aar havde været, ligesaa fattigt var dette. Man ventede, at Marlborough vilde forfølge de havte Fordele, og tilkjæmpe sig nye, men han blev nødsaget til at holde sig paa Defensiven, fordi man var bleven nødt til at sende en betydelig Hjelp til Spanien, hvor det østrigske Partie havde lidt et betydeligt Nederlag ved Almanza, og hvorfra Hertugen af Orleans truede at ville fordrive det aldeles. Ogsaa til Italien maatte man sende en ny Forstærkning, ved Rhinen vare de franske Vaaben ligeledes heldige, og Marlborough havde paa Grund heraf kun en mindre Armee under sin Commando, og de ved de Franskes Held i Spanien og Tydskland ængstede Hollændere vandt atter dette Aar Hænderne paa ham, for at de Allieredes Sager ikke aldeles skulde komme i Decadence ved et Nederlag paa Frankrigs Nordgrændse. Ludvig havde i Begyndelsen frygtet for at Marlborough skulde forfølge sin Seir endnu videre end han havde gjort det foregaaende Aar, og bestemte derfor en stærk Armee til Nederlandene, men da han snart saae, at her Intet var at frygte, søgte han at faae nogle af sine tabte Fordele tilbage. Men Marlborough vidste at tilintetgjøre Churfyrstens og Vendomes Planer, og saaledes opløste Felttoget sig i intetsigende Marcher.

Den 28de Mai gik de Franske til Sombreff, og truede derved Löwen og hele Strækningen henimod Maas; Marlborough, opmærksom paa enhver af deres Bevægelser, besluttede at marchere til Nivelle, men da han fandt Passet Roncquieres, som han maatte passere, besat af de Franske, og ikke kunde forcere det, gik han den 28de til Hall, den 29de til Brüssel, hvis Garnison forstærkedes med 9 Batailloner og Generalmajor Weckmann sendtes forud med 8 Bataillioner (Brigadeer Schwerzel og Bat. 2den Prinds Carl) til Löwen, for foreløbig at dække denne By, dersom de Franske

ſkulde nærme ſig den, men disſe gave ſig Tid, og Marlborough, ſom naaede Löwen den 31te Mai, opſlog ſin Leir den 1ſte Juni ved Meldert, og dækkede ſaaledes de truede Punkter; den næſte Dag gik de Franſke til Gemblour. I denne Stilling finde vi Armeerne til den 11te Auguſt, uden at der forefaldt Andet end ubetydelige Skjærmydsler; ſaaledes traf Major Schulenburg af de danſke Dragoner den 14de Juni, da han dækkede Fourrageurerne, et franſk Partie paa 15 Md. Infanterie, ſom ſtrax nedlagde Geværet og overgav ſig. Dagen i Forveien havde Lieutenant Huſum af 2den Bataillon Prinds Carl foretaget en Recognoſcering, dækket af 15 Md. Cavallerie og 30 Md. Infanterie. Da han fik Efterretning om at 40 Md. franſk Infanterie havde beſat et Huus, gik han imod dette Partie, nedlagde 7 Md. og tog Lieutenanten og 27 Md. tilfange, ved hvilken Leilighed han kun miſtede 1 Md. Vendome gjorde i denne Tid Mine til at beleire Huy og lod la Mothe, ſom havde ſtaaet med et Corps i Flandern for at obſervere det allierede Corps under Fagel *) ved Gent, marchere til Charleroi, men da Marlborough ikke lod ſig bevæge af disſe Anſtalter til at forlade ſin Stilling, ſendtes la Mothe tilbage til Flandern. Paa ſamme Tid detacheredes 16 Bataillioner og 21 Escadroner deels til Rhinen, deels til Provence, og Marlborough beſluttede at benytte ſig heraf og angribe det Franſke. Saaſnart disſe den 10de Auguſt havde faaet den Efterretning, at Marlborough var i Marche imod dem, ſattes Armeen i Slagorden, men Marlborough gik til Genap, for at falde i de Franſkes høire Flanke, hvorfor Churfyrſten og Vendome fandt det bedre at forlade deres Stilling, og de

*) Fagel blev ſenere ſyg og Spar fik Commandoen over Corpſet, ved hvilket Bataillonen Oldenborg. Det marcherede ſenere til Deinſe.

marcherede derfor den 11te til Pieton, og den 12te til Seneffe. Marlborough marcherede den 12te til Nivelle, hvorfra han detacherede Tilly med 40 Escadroner og Scholten med 5 à 6000 Grenaderer (i 13 Bataillioner) for at attaquere de Franske dersom de bleve staaende, og derved indlede en Fægtning, eller forfølge dem og falde ind paa Arrieregarden dersom de fortsatte Marchen. Churfyrsten og Vendome havde imidlertid besluttet at forsætte Marchen, da Terrainet ved Seneffe ei var gunstigt for Cavalleriet, de brøde derfor op om Natten imellem den 12te og 13de efter at have antændt en Deel Baal, hvilke Tilly antog for Vagtild, og derfor ikke strax gjorde Angrebet paa Arrieregarden. Først den næste Morgen opdagedes den franske Armees Marche, Tilly og Scholten forfulgte den og indhentede snart Arrieregarden, men dennes Marche skete med saa stor Orden og var saa begunstiget af Terrainet, at de ingen synderlig Skade kunde tilføie den, og da Terrainet blev mere aabent, satte Churfyrsten sin Armee i Slagorden, hvilket bevægede Scholten og Tilly til at trække sig tilbage. Marlborough fulgte vel Tilly med 20 Bataillioner og 30 Escadroner, og lod hele Armeen følge sig, men de Franske havde nu naaet et saa stort Forspring, at Marlborough ikke kunde indhente dem. Churfyrsten og Vendome kom saaledes uhindrede til St. Denis og gik den 14de til Cambron, Marlborough marcherede samme Dag til Soignies, hvorhen dog de danske Tropper, som havde Arrieregarden, først kom den 15de, og endnu den 18de var Armeen ikke samlet, paa Grund af den besværlige Marche igjennem et Terrain, som næsten var gjort impassabelt af Regnen, og var opfyldt af besværlige Defileer.

De Franske anlagde Retranchements bag den lille Flod Cambron, for saaledes at dække sig mod et Angreb, imidlertid synes det dog, at de have trukket sig tilbage til Leuze, og

derfra videre til Tournay den 31te August, da de Allierede brøde op fra Soignies, og betrak en Leir imellem Ath og Cambron. Den 2den September gik Marlborough til Lessines, den 5te passerede Armeen Schelden ved Oudenarde og gik til Petteghem, hvorfra den den 7de gik til Helchin. Her blev den allierede Armee indtil den 11te October, da den marcherede til Brüssel, og satte sig imellem denne By og Alost; de Tropper, som skulde ligge i Courtray denne Vinter, marcherede derhen fra Helchin den 11te, Resten af Armeen separeredes og marcherede til de respective Qvarterer den 2den November. Den franske Armee var imidlertid marcheret til Lille den 10de September, og blev her indtil den i Slutningen af October betrak Qvartererne.

Det danske Corps fik efter nogle Disputer følgende Qvarterer: Det danske Corps.

Brügge.....	4 Bat.	Garde.	16 Escadroner.
		1ste } 2den } Prinds Carl.	
		1ste Sjelland.	
Courtray.....	4 Bat.	1ste Prinds Georg.	
		2den Sjelland.	
		Fyen.	
		Oldenborg.	
Hulst.....	1 Bat.	2den Prinds Georg.	
Sluys (?)...	1 Bat.	Würtemberg-Dels.	
Dendermonde.....			5 Escadroner.
Stevenswerth	3 Comp.	af Infreg. Würtemberg-Dels.	

Paa Landet bleve dette Aar ingen Tropper indqvarterede, fordi 2 Esc. af Dragonerne den foregaaende Vinter havde begaaet adskillige Excesser i deres anviste Qvarterer. Ved Mynstringen manglede Corpset 1398 Md. og 1005 Heste, den største Deel af Folkene vare deserterede og Hestene døde

af Sygdomme, som havde raset iblandt dem siden de stode ved Rhinen 1704, og det blev dobbelt vanskeligt at erstatte dette Tab, da Generalstaterne vægrede sig ved at betale de Heste, der ei vare faldne for Fjenden. Da Tropperne mynstrede i Foraaret 1707, havde endnu adskillige Officerer været fraværende paa Hverving, disse ankom imidlertid før Felttogets Begyndelse med Recrutterne, men Generalstaterne vægrede sig ogsaa ved at lønne saavel de senere ankomne Recrutter, som de dengang fraværende Officerer; dog lykkedes det Hertugen saavel at udvirke disses Lønning, som og de af Sygdomme døde Hestes Betaling.

Felttoget 1708.

I Aarene 1692 og 96 havde Ludvig gjort tvende Forsøg paa at sætte Jacob den 2den paa den engelske Throne, men begge Gange mislykkedes de; 1708 gjorde han et Forsøg paa at sætte Jacobs Søn, den ældre Prætendent, paa Thronen, der løb ligesaa uheldig af. Allerede tidligt udrustedes en Flaade i Dunkerque, der var bestemt til at bringe Prindsen til Skotland, hvor Stemningen i det Hele var gunstig for det stuartske Huus. Disse Udrustningers Hensigt var vel en Hemmelighed for de Allierede indtil man fik Efterretning, at Prætendenten havde begivet sig til Dunkerque, for at indskibe sig paa den; imidlertid søgte man at dække sig paa alle Steder. En engelsk-hollandsk Flaade under Admiral Bings lagde sig for Dunkerques Havn, for at forhindre Flaaden at løbe ud, og skulde dette endda skee, da at følge den; til England sendtes 10 Bataillioner fra Flandern, og da man ikke tvivlede, at en Landgang paa de brittiske Der jo vilde finde Sted paa Skotlands Kyster, sendtes et Corps til Edingborg, for strax at kunne møde Prætendentens Tropper; andre Bataillioner sendtes til de flanderske Havne, men bleve foreløbigt her, for at kunne bruges, hvor end den franske Flaade vilde lande. Blandt disse vare de danske Bataillioner 1ste Prinds Carl, som sendtes til Sas van Gent, 2den Prinds Carl, som sendtes til Sluys, og 1ste Sjelland, som indskibedes og laae ved Middelburg. Uagtet Bings Paapasselhed lykkedes det dog den franske

Flaade at forlade Dunkerques Havn, men Bings forfulgte den og forhindrede Landgangen, hvorpaa Prætendenten vendte tilbage til Dunkerque; da Faren saaledes var forbi, sendtes Tropperne tilbage til deres Qvarterer, og de til England sendte 10 Bataillioner udskibedes igjen i Ostende i Begyndelsen af Mai.

Ludvigs Plan paa England strandede saaledes, ikke bedre gik det ham i Nederlandene, hvor det var hans Hensigt, deels ved sin Armee, deels ved sit Partie i de af de Allierede besatte Fæstninger, at gjenvinde de tabte Besiddelser. Hertugen af Bourgogne skulde føre Commandoen over den franske Armee *), under ham tjente Vendome og Marschall Matigny, Hertugen af Berry og Prætendenten (Ridder St. Georg) vare ved Armeen, som fra de forskjellige Samlingssteder traf sig sammen ved Soignies den 26de Mai. Marlborough førte dette Aar Commandoen over 112 Bataillioner og 180 Escadroner, hvilke han traf sammen ved Hall paa samme Tid, som de Franske marcherede til Soignies. De danske Tropper vare den 19de Mai marcherede fra deres Qvarterer og kom den 22de til Anderlek, med Undtagelse af de 4 Bataillioner, som laae i Courtray, hvilke først den 27de kom til Hall, hvorhen Marlborough var marcheret den 26de med de Tropper, han havde samlet ved Anderlek. I Garnisonerne bleve ingen sluttede Bataillioner, af de Danske synes de 3 Compagnier, som laae i Stevenswerth at være blevne her, af de 10 Bataillioner deta-

---

*) Den franske Armees Styrke angives af du Quincy til 139 Bataillioner og 204 Escadroner; i memoires du baron D*** (Mscr.) findes en trykt ordre de bataille, ifølge hvilken den talte 121 Bat. og 198 Esc., efter Deserteurernes Udsagn har dette Manuscripts Forfatter 124 Bat. og 207 Esc.; Coxe angiver 124 Bat. og 197 Esc.; Hertugen af Würtemberg 124 Bat. og 196 Escadroner. Vi kunne altsaa antage den omtrent 12 Bat. og 20 Esc. stærkere end

cheredes 36 Mand pr. Bataillon, hvoraf Detachementerne af Bataillonerne 2den Prinds Georg og Würtemberg-Dels laae i hollandsk Flandern, de øvrige derimod i Courtray *). Ved Mynstringen manglede endnu 150 Md. Infanterie og 38 Dragoner, hvilke dog alle vare komne før den 7de Juni **).

Den 29de Mai gik Marlborough til St. Renelle, hvor han fik Efterretning, at Bourgogne Natten imellem den 1ste og 2den Juni var marcheret til Nivelle. Marlborough blev ved denne Bevægelse afskjaaren fra Løwen og fra alle Erobringer Øst for Dylen, han brød derfor strax op og marcherede over Brüssel til Løwen, hvor han ankom den 3die Juni. Bourgogne satte sig i en fast Stilling imellem Genap og Braine la Leud, og da hans Planer imod Stæderne i det Østlige vare strandede, henvendte han sin Opmærksomhed alene paa det Vestlige.

Efter Slaget ved Ramilies have vi seet, at de fleste flanderske Stæder uden nogen Modstand aabnede deres Porte for de Allierede, og hyldede Carl den 3die. Men de følte sig langtfra tilfredse ved det gjorte Bytte, de maatte betale store Contributioner, Provindserne vare blevne Krigens Skue-

den allierede, men det maa derhos bemærkes, at de allierede Troppeafdelinger vare stærkere end de franske, og vi kunne i Mandtal antage dem omtrent lige stærke (henved 80,000 Md.).

*) Hertugen var neppe kommen til Armeen med med det danske Corps, før han fik Ordre at holde Corpset eller en Deel deraf færdigt til at marchere til Danmark. De idelige Stridigheder med det gottorpske Huus havde nemlig atter faaet en alvorlig Characteer ved de nedersachsiske Fyrsters Indblanding i Sagen; men Sagen blev bilagt i Mindelighed ved Sømagternes Mellemkomst, og Tropperne bleve i Nederlandene. Det følgende Aar udbrød som bekjendt den svenske Krig, vi finde derfor ofte Talen om Troppernes Tilbagekaldelse, men de bleve dog i Nederlandene saalænge Krigen varede her.

**) Ved Desertion havde det danske Corps allerede paa denne Tid havt en Afgang af 50 Md. Cavallerie og 250 Md. Inf.

plads og om Vinteren bebyrdedes de med hele Indqvarteringen. En stor Deel af Indvaanerne vare det franske Partie virkeligt hengivne, og i de fleste Stæder dannede sig stedse voxende Coalitioner for at gjenoprette Philip den 5tes Herredømme. En saadan Coalition i Antwerpen var allerede før Felttogets Aabning opdaget, og Hovedmændene afstraffede, men dette knækkede ikke Modet paa det franske Partie i de andre Byer, navnlig i Gent og Brügge, hvor snart næsten hele Befolkningen var franskſindet. Hertugen af Bourgogne besluttede at bemægtige sig disse, og om muligt endnu flere Byer i Flandern, han haabede at indtage Fæstningerne igjen ved Borgernes Hjelp, og saaledes for det Første udelukke de Allierede fra Flandern. Den 4de Juli detacheredes i denne Hensigt Generallieutenanterne Chemerault og Grimaldi fra Armeen, den Første for at besætte Overgangene over Dender og slaae Broer til Armeens Overgang over denne Flod, den Anden for at besætte Gent. I denne By havde de Allierede ingen Garnison, kun dens Citadel var besat med 400 Md., og tæt ved Byen stod Brigadeer Daudignies med 2 Bataillioner og 1 Regiment Dragoner, detacheret herhen af Generalmajor Murray, som commandererede et lidet Corps i hollandsk Flandern. Allerede den 25de Juni havde det Rygte udbredt sig, at de Franske vilde besætte Gent, og han lagde derfor 200 Md. Infanterie og 100 Dragoner ind i Byen, men da det dengang befandtes at være et tomt Rygte, toges de paa Magistratens Ansøgning ud igjen af den. Da Grimaldi den 5te Juli rykkede for Gent, var hans Marche skeet saa hemmeligt, at hverken Murray eller Daudignies havde ringeste Nys derom, før de Franske allerede havde besat Byen. Det var nu for sildigt at bebreide sig den havte Tillid til Magistraten, som med deres Hoveder havde indestaaet for Byens Sikkerhed, de Franske vare Herrer af den, og

Gent og Brügge indtages af de Franske.

Murray ikke stærk nok til at drive dem fra den; han trak sig derfor tilbage til Biervliet og Cadzand, og kastede en Forstærkning ind i Damme og de nærliggende Forter. Citadellet i Gent capitulerede den næste Dag, og Garnisonen afmarcherede den 10de. Paa samme Tid og paa samme Maade som Grimaldi bemægtigede sig Gent, toges Brügge af la Mothe, som med et særskilt Corps havde staaet i Flandern, og som derefter, da hans Forsøg mod Damme strandede, tog Plassendal ved Storm den 10de Juli.

Med den franske Armee var Bourgogne imidlertid fulgt disse Detachements og passeret Senne den 5te ved Thubzie. Da Marlborough blev underrettet om hans Opbrud fra Genap, brød han endnu om Natten imellem den 4de og 5te op, og tog en Stilling imellem Lennik og Anderlek, hvorfra Brigadeer Bothmar detacheredes med 4 Regimenter Cavallerie til Dendermonde, for at redde de flanderske Stæder, hvilket dog ikke lykkedes ham. Om Aftenen, medens næsten alle Generaler vare i Brüssel, lod den franske Armee sig tilsyne paa de Allieredes høire Fløi, Marlborough ilede strax til Leiren, og detacherede General Schulenburg med 20 Escadroner og 5 Bataillioner mod de Franske, for at opholde dem indtil Armeen kom i Slagorden, og indlede en Fægtning; men Bourgognes Hensigt var kun at afskjære de Allierede fra Flandern, hvorfor han ogsaa fortsatte Marchen til Ninove, hvor han passerede Dender den 6te, og satte sig bag denne Flod imellem Ninove og Alost. Schulenburg forfulgte ham, dog uden at kunne komme i Engagement med de Franske før de passerede Dender, hvor han fik Leilighed til at afskjære 300 Md. og en Deel af Bagagen. Marlborough gik samme Dag (den 6te) til Asche.

Eugen havde i Begyndelsen af Felttoget samlet et Corps paa 35,000 Md. ved Mosel, hvormed han ifølge en hemme-

lig Overeenskomst med Marlborough skulde marchere til Nederlandene og forene sig med den allierede Armee her, for at denne kunde virke kraftigere, end Marlborough alene var istand til. Dette Corps var brudt op den 29de Juni og befandt sig nu paa Marchen til Brüssel, men Eugen selv var gaaet i Forveien, og forenede sig allerede i Brüssel med Marlborough. Vi finde saaledes for anden Gang Datidens 2 største Feltherrer sammen i Spidsen for en Armee; Europa ventede noget Stort af dem, og blev ikke skuffet i sine Forventninger. For at de Franske ikke skulde gjøre for store Fremskridt i Flandern, besluttedes det, ikke at oppebie Eugens Corps, men med Marlboroughs Armee alene at passere Dender, og skulde de Franske passere Schelden, da ogsaa denne Flod, og søge at komme i Engagement med den franske Armee. I Overeensstemmelse hermed detacheredes den danske Generalmajor Rantzau*) og den engelske Genmaj. Cadogan med 8 Bataillioner, 8 Escadroner, 6 Kanoner og 62 Pontons den 8de Juli for at bane Veien for Armeen til Lessines, og slaae Broer over Dender ved denne By. Den 10de Kl. 6 Morgen havde han fuldført sit Hverv og fattet Post paa den høire Denderbred; Marlborough satte sig i Marche den 9de ved Daggry, marcherede hele Natten, og allerede Kl. 10 den næste Formiddag passerede Teten af Armeen Dender ved Lessines. De Franske havde imidlertid sat sig imellem Alost og Dordighem, og satte sig ved Efterretningen om Rantzaus Marche i Bevægelse for at forbyde

---

*) Kausler siger urigtigt, at det var den preussiske Generalmajor Rantzan, ligesom han i det Hele ofte forverler de danske med andre Generaler. Coxe lader alene Cadogan føre Commandoen, i de danske Breve omtales kun Rantzau Begge vare imidlertid tilstede, og da Rantzau var ældre Generalmajor end Cadogan, er det rimeligt, at han har havt den øverste Commando.

ham Overgangen, eller kaste ham tilbage over Floden, men da Bourgogne fik den Efterretning, at Marlborough ogsaa var brudt op, blev det i et Krigsraad besluttet, at trække sig tilbage bag Schelden, som derpaa passeredes ved Gavre den 10de.

Chemerault var imidlertid marcheret mod Oudenarde, men han kunde Intet udrette mod denne Fæstning, og Tiden tilbragtes med Skjærmydsler imellem hans Corps og Garnisonen. Da den allierede Armee var passeret Dender fik Rantzau en Forstærkning af 8 Batailloner, og satte sig Kl. 6 Eftermiddag i Marche, for at slaae Broer over Schelden ved Oudenarde. Saasnart Chemerault erfarede dette, forlod han Fæstningen, og traf sig tilbage til Gavre, hvor han atter forenede sig med Armeen. Rantzau passerede igjennem Oudenarde den 11te Kl. 7 Morgen, og lod strax slaae 4 Broer over Schelden imellem Oudenarde og Abbediet Enaeme; til disses Dækning bleve 4 Batailloner, Resten af Infanteriet posteredes paa Bakkerne foran Bevere og Cavalleriet paa Eynebækkens høire Bred imellem Schaerken og Schelden, Alt med Front mod Gavre. I Nærheden af Heurne bemærkedes nogle franske Escadroner, som dækkede Fourrageurerne, thi man tænkte de Allierede endnu en heel Dagsmarche fra Schelden; mod disse sendte Rantzau et Par Escadroner, som kastede de Franske, men modtoges af den 12 Escadroner stærke franske Avantgarde under Generallieutenant Biron, som allerede var marchefærdig, da det var Bourgognes Hensigt at marchere op ad Schelden, og kastedes af denne tilbage igjen, hvorpaa Biron satte sig ved Mollen ved Eyne. Slag ved Oudenarde.

Imidlertid havde den allierede Armee ved Dagens Frembrud ogsaa sat sig i Marche i 4 Colonner. Saasnart Marlborough fik Efterretning at de Franske havde passeret Schelden ved Gavre, og at Fægtningen imellem dem og Rantzau allerede fandt Sted, satte han sig tilligemed Eugen i Spidsen for Cavalleriet af 2den Træfnings høire Fløi (c. 40 Escad.),

og marcherede forud med dem til Rantzaus Forstærkning. Da Biron tog Post ved Eyne, kom denne Cavalleriecolonne netop til Broerne ved Enaeme, og da Biron bemærkede den, og troede, at det allerede var hele Armeen, der var saa nær, vendte han tilbage til Bourgogne, da han ikke fandt det raadeligt at holde sin Post under disse Omstændigheder. Det var nu for sildigt at undrage sig en Kamp, man maatte altsaa sætte sig i en Stilling, hvor man kunde modtage et Angreb, og denne var let at finde i et af Gjærder og naturlige Forhindringer saa gjennemskjaaret Terrain, som det imellem Oudenarde og Gavre. Men netop det store Udvalg af fordeelagtige Stillinger blev dennegang de Franskes Ruin. Vendome var den Første, som fik Birons Rapport, her var ingen Tid at spilde, og uden derfor at oppebie Bourgognes Ordres, beordrede han Brigadeer Pfiffer at besætte Heurne med 7 Bataillioner, og 30 Escadroner at secondere og dække Byens Flanker. Hans Hensigt var, at sætte den franske venstre Fløi i Heurne, og høire i Moreghem, men Bourgogne foretrak en Stilling bag Norken, de allerede marcherende Tropper fik Contraordre, der opstod en Uorden, og medens de franske Generaler bestræbte sig for at redressere denne, marcherede Pfiffer til Eyne istedenfor til Heurne, og det ham seconderende Cavallerie satte sig bag Heurne. De allierede Generaler benyttede sig strax heraf: Rantzau sendte Brigadeer Werthmüller med 3 Bataillioner mod Eynes høire Flanke, Oberst Seckendorf med 2 Bataillioner mod Fronten og Brigadeer Govin med 3 Bataillioner mod den venstre Flanke, Brigadeer Sabin førte Reserven, 4 Bataillioner. Paa samme Tid, som disse 12 Bataillioner attaquerede Byen, passerede Rantzau Eynebækken med sine 8 Escadroner tæt ovenfor den. Oberstlieutenant Holst, som havde Avantgarden med sin Escadron (af det danske Liv-Regiment), attaquerede 150 Md. fransk Cavallerie, som vare

pousserede frem mod Eyne, og Nantzau kom saaledes imellem denne By og det franske Cavallerie ved Heurne, hvilket ryk=kede imod ham, men snart kastedes, og i Uorden sprængte til=bage over Norken. Kampen i Eyne var ikke af lang Va=righed, 4 af de franske Bataillioner sloge sig med stort Tab igjennem, de tre andre maatte strække Gevær.

Imedens denne Fægtning aabnede Slaget, havde Ven=dome og Bourgogne sat den franske Armee mellem Wanneg=hem og Chaussеen til Gent paa Norkens venstre Bred. Bour=gogne vilde kaste sin høire Fløi længere frem, og beordrede Grimaldi med 16 Escadroner og besætte Diebenbeck, men da Grimaldi bemærkede, at de Allierede stedse opmarcherede med flere Tropper paa Høiderne ved Heurne, traf han sig tilbage igjen til Møllen af Royeghem. Da Vendome, som comman=derede den venstre Fløi, bemærkede dette, lod han ogsaa den venstre Fløi rykke over Floden, men Bourgogne befalede ham at trække den tilbage igjen, der opstod en ny Uorden, og havde de Allierede været nære nok, vilde den have havt de skade=ligste Følger for Armeen, nu afstedkom den kun Tidsspilde. Paa allieret Side lod Marlborough sine Tropper forcere deres Marche, til Grone Velde sendtes 2 af de Bataillioner som havde været anvendte til Broernes Dækning, og Cado=gan fik ogsaa Ordre at marchere herhen med de 12 Batail=loner, som havde taget Eyne; det preusiske Cavallerie, som var kommet med Marlborough, fik Ordre at marchere frem paa Høiderne ved Heurne, det engelske kom omtrent paa samme Tid over Schelden, og opmarcherede ved Be=vere. I iden Uorden, som paa denne Tid opstod paa de Franskes venstre Fløi, synes det dog, at enten Vendome eller Bourgogne har bemærket Cadogans Marche til Herlehem, og har besluttet at besætte dette Terrain, thi før Cadogan kunde komme til det ham bestemte Punkt, angrebes

de 2 Bataillioner, som vare posterede i Gröne Velde af 30 franske Bataillioner, men de Allierede forsvarede sig indtil Cadogan kunde komme dem til Hjelp, og kort efter kom ogsaa Hertugen af Argyle med 20 Bataillioner til Grøne Velde, og posterede sig tilvenstre af Cadogan. De Franske sendte ogsaa flere Tropper i Ilden, den anden allierede Infanterie-colonne, 20 Bataillioner under Lottum, førtes ogsaa i Ilden, og snart rasede Kampen fra Grøne Velde til Schaerken, og fra Schaerken til Slottet Bruan. Argyle overfløiedes og kastedes tilbage, men hans Tropper toge de tabte Hegn tilbage, Lottum trængtes ud af Barwaen og Boulancy, men vandt ogsaa her noget af det tabte Terrain igjen. Yderst paa høire Fløi saae det værst ud for de Allierede, her var Cadogan aldeles trængt ud af de occuperede Hegn, og de Franske havde en Fordeel efter den anden over ham. Ved at forfølge ham for hidsigt, kom det franske Infanterie imidlertid ind paa Plainen, og attaquereredes her af Generallieutenant Nazmar med 12 Escadroner, som kastede dem tilbage igjen. I sin Hidsighed forfulgte han dem for langt og stødte ved Noyeghem paa de franske Huustropper, som atter kastede ham tilbage. Imedens Cadogan saaledes havde et Dieblifs Ro, havde de 2 andre Colonner af den allierede Armee ogsaa passeret Schelden. Af den 3die Colonne (1ste Træfnings-venstre Fløi) sendtes strax 4 Bataillioner (1 af den hollandske Garde og de danske: Garde, 1ste Prinds Carl og 1ste Sjelland) til Cadogans Forstærkning, de øvrige 18 Bataillioner afløste Lottum, som med sine 20 Bataillioner sendtes til den yderste høire Fløi, hvor de Allierede snart vandt de tabte Fordele tilbage, og fordreve de Franske fra adskillige af deres Poster.

Marlborough, som selv havde taget Commandoen over den venstre Fløi, medens Eugen førte den høire, kastede med

den 3die Colonnes Infanterie de Franske atter ud af Boulancy, og trængte frem til Diebenbeck. Den 4de Colonne under Dwerkerke havde imidlertid ogsaa passeret Schelden igjennem Oudenarde, og stod ved Moreghem opmarcheret i 2 Colonner. Da Marlborough bemærkede, at Høiderne ved Rethelhoef ikke vare besatte af de Franske, fik Dwerkerke Ordre at besætte dem med sin Colonne, og falde de Franske i Flanken. Mod Slottet Bruan sendtes 2 Bataillioner under Generalmajor Weck, de andre 18 Bataillioner sendtes under Fyrsten af Nassau-Dietz (Oranien) og Generallieutenant Drenstjerne mod Mollen af Dyke, og fulgtes af Cavalleriet under Tilly og Würtemberg. Weck forcerede Posten Bruan, og kastede de Franske tilbage over Bækken, Nassau fandt ingen Fjende ved Mollen, gjorde derfor en Svingning til høire, og attaquerede Skoven ved Rethelhoek. Tilly og Würtemberg fortsatte Marchen bag Infanteriet til Mollen af Royeghem, hvor Würtemberg med 12 danske Escadroner tog Post Kl. melleni 7 og 8 Aften, og sluttede Armeens venstre Fløi. De Franske befandt sig nu i en meget mislig Stilling, næsten hele Infanteriet og en stor Deel af Cavalleriet var efterhaanden ført i Kampen og befandt sig i den Firkant, som dannes af Eyndebækkens 2 Arme og Skoven af Rethelhoek, medens den allierede Armee omgav den fra Herlehem til Mollen af Royeghem, og bestandigt vandt mere Terrain ikke alene i de Franskes Front, men ogsaa af det endnu ubesatte Stykke imellem Herlehem og Mollen Roye hem, altsaa mere og mere indesluttede de Franske. Disses høire Fløi bemærkede Faren, og søgte Redning i Flugten, som 4 Dragonregimenter søgte at dække, men de omringedes og bleve deels nedsablede, deels fangne. Gensd'armerne gjorde Retraiten med mere Orden, men stødte paa de Allieredes venstre Fløi, og lede et betydeligt Tab af det danske og hollandske Cavallerie. Imidlertid

var det begyndt at blive mørkt, Cadogans og Würtembergs Tropper, som stedse nærmede sig hverandre mere, og tilsidst næsten havde fuldendt Indesluttelsen, holdt sig gjensidig for Fjender, og verlede nogle Skud, Feiltagelsen bemærkedes dog snart, og for ikke at afstedkomme større Skade, fik den allierede Armee Ordre til at forblive roligt paa sine occuperede Poster. Den franske venstre Fløi havde ogsaa erfaret Indesluttelsen, og opløste sig i Flygtende, som havde Natten og den til den allierede Armee givne Ordre om Rolighed at takke for deres Frelse. En Deel af den franske Armee kom igjennem Rethelhoek Skoven til den franske Grændse, den største Deel tog Veien over Müllen, og optoges bag Norken af de Franskes venstre Fløi, som det ikke var Vendome muligt at faae over Floden. Slaget stod nu ikke mere til at redde, Frygt og Forvirring havde bemægtiget sig Alle, og i en forvirret Flugt gik Levningerne af den franske Armee til Gent, kun 25 Escadroner og nogle Bataillioner holdt Vendome samlet til de Flygtendes Dækning. Bag Canalen mellem Brügge og Gent samledes Armeen først igjen, og den forstærkede sin herværende, allerede i og for sig særdeles faste Stilling endnu mere ved Retranchements. Tabet paa de Franskes Side var meget stort, man kan vel med nogen Rimelighed regne henved 3000 Døde, 4000 Saarede og 7 à 8000 Fanger*), hvoriblandt Generallieutenant Biron, foruden c. 3000 Deserteurer og Marodeurer, som efter Slaget indfandt sig i den allierede Leir, eller opsnappedes af Streifpartier, en Deel Faner og Estandarter**). De Allierede tabte betydeligt mindre,

*) Endskjøndt den franske Armee havde en Vei aaben til Redning, gjorde de Allierede dog mange Fanger i den cul de sac, hvori de Franske ved Slagets Ophør befandt sig, idet Eugen lod sine Tambourer slaae den franske Appel, og herved forledte Mange til at løbe lige ind i den allierede Armee.

**) Kausler angiver deres Antal til 52 Estandarter og 56 Faner, og 9 Pr. Pauker. Marlborough i et Brev af 26de Juli (Core)

det almindeligst angivne er 8 à 900 Døde og 2000 à 2500 Saarede, dog ere disse Tal vist meget for smaae. Imidlertid blev dette Tab snart erstattet ved de Mange, som toge Tjeneste, og Bataillonerne og Escadronerne vare efter Slaget igjen mere fuldtallige, end de havde været før det. Af det danske Infanterie taltes 207 Døde og 398 Saarede, Cavalleriets Tab har vist ikke været betydeligt.

Dagen efter Slaget detacheredes Generallieutenanterne Bülow og Lumley med 40 Escadroner og 12 Bataillioner, for at forfølge Vendome, men de kom tilbage uden at have udrettet Noget, Brigadeer Portail, som forfulgte de mod Frankrig Flygtende, vendte tilbage med 4 Faner og 276 Fanger. Den franske Armees Stilling ved Gent synes at have været saa stærk, at hverken Eugen eller Marlborough vovede at angribe den, endskjøndt de havde en betydelig Overvægt, det blev derimod besluttet at marchere mod den franske Grændse, og ved at overskjære Operationslinien, tvinge de Franske til Retraite. Havde de forladt Gent, da skulde denne By indtages, og den almindelige Følge af et vundet Slag: Indtagelser af Fæstninger, skulde da lettes derved, at man kunde føre Artilleriet op ad Schelden, hvilket ikke lod sig gjøre, saalænge Gent holdtes af de Franske. Natten imellem den 13de og 14de detacheredes derfor General Lottum med 30 Bataillioner og 40 Escadroner, for at forcere de franske Linier ved Werwick; Liniernerne forlodes ved hans Ankomst af

---

til 98 Faner (og Estandarter), i Hollændernes officielle Beretning angives det til 80 Faner og Estandarter og 8 Pr. Pauker, Hertugen af Würtemberg siger i et Brev af 16de Juli, at de Allierede toge 30 Faner og Estandarter. Det danske Cavallerie tog 9 Faner, 6 Estandarter og 1 Pr. Pauker. Ogsaa siger Kausler, at de Allierede toge 5 Kanoner, men der brugtes aldeles intet Artillerie i Slaget, og de Franske førte ifølge D. kun 4 Feltstykker med sig, hvilke de ogsaa førte tilbage til Gent.

deres Besætning, og de svage Garnisoner af de fastere Poster, Houtem, Werwick, Commines og Warneton, overgave sig som Krigsfanger. Marlborough var den 14de marcheret til Helchin, og kom den 15de til Werwick, den næste Dag commanderedes 50 Md. pr. Bataillon for at sløife Linierne.

Til Mosel havde Ludvig dette Aar ikke bestemt nogen Armee, men da Eugen forsamlede sit Corps her, gik Churfyrsten af Baiern, som dette Aar commanderede ved Rhinen, med den største Deel af sin Armee til Saar, for at observere Eugen. Da denne satte sig i Marche mod Vest, detacherede Churfyrsten Hertugen af Berwick for at følge hans Bevægelser, og denne kom den 13de Juli til Mons, hvorfra han ved Efterretningen om de Alliieredes Marche mod Syd, marcherede imellem Tournay og Lille. En stor Deel af de franske Flygtninge fra Oudenarde stødte til ham, Bourgogne detacherede den 15de 15000 Md., hvilke ogsaa stilledes til Berwicks Disposition, og Hertugen satte sig ved Hautbourdin efterat have kastet en Forstærkning ind i de meest udsatte Fæstninger.

Lottum, som havde havt en særskilt Leir ved Warneton siden Armeen kom i denne Egn, detacherede den 17de 600 Md. Cavallerie og 400 Husarer under den danske Brigadeer Dewitz for at inddrive de Contributioner, som 1693 vare udskrevne i Artois af Hertug Ferdinand Wilhelm af Würtemberg, men endnu ikke betalte. Dewitz marcherede mod Arras, hvis Forstæder afbrændtes — formodentligt har Byen i Forstningen vægret sig ved at betale Contributionerne — han modtog derefter Gidsler fra denne By og fra hele det Land, som han gjennemstreifede, og vendte den 18de tilbage til Leiren. Imidlertid var Landfolket kommet under Vaaben, og angreb ham, de fratoge ham nogle af Gidslerne, og Følgen af denne Opstand var, at adskillige Landsbyer ødelagdes. Imidlertid synes de gjorte Løfter ikke at være holdte, thi den

25de detacheredes Tilly med 50 Escadroner (Genlt. Rantzau, Genm. Rantzau, Brigadeer Brockdorff og 7 danske Esc.), 12 Bataillioner (Genm. Schwerzel, Brigadeer Boiset og Bataillonerne 1ste Prinds Georg og Oldenborg) og 1000 Grenaderer, til Contributioners Inddrivelse i Artois og Piccardie. Den 26de kom han til Bassee, hvor et Detachement paa 30 Md. Cavallerie overgav sig. Oberst Lambert, som havde Avantgarden med sit engelske Dragonregiment og 300 Husarer, stødte paa Veien til Lens paa 10 franske Escadroner, hvilke Berwick, der imidlertid var marcheret til Douay, havde detacheret herhen. Lambert kastedes, men da Generalmajor Rantzau marcherede ham til Undsætning med 5 danske og 1 hollandsk Escadron, kastedes de Franske, og flygtede i Norden til Lens. Rantzau forfulgte dem til et lidet Kanonskud fra denne By, af hvilken nogle Bataillioner rykkede ud, men da Rantzau lod sine Dragoner sidde af, og gaae imod dem, traf de sig tilbage til Byen. Tilly fortsatte imidlertid Marchen i den Hensigt at indtage Lens, dersom de Franske skulde ville holde denne Post, men da han fik den Efterretning, at Berwick stod tæt ved Byen, og at 4000 Md., som Bourgogne havde detacheret fra Gent, allerede stode ved Bethune, gik han tilbage til Bassee, hvor det i et Krigsraad besluttedes, at man først skulde oppebie en Forstærkning, og derpaa marchere mod Berwick. Om Natten forlode imidlertid de Franske Lens, hvorpaa Tilly lod Generalmajor Rantzau besætte Byen med 2 Bataillioner og 10 Escadroner, og selv begav sig herhen den 28de, i Bassee blev Generalmajor Schwerzel med 6 Bataillioner. Marlborough sendte Tilly en Forstærkning af 15 Bataillioner og 20 Escadroner under Greven af Ostfriesland, hvilke ved Lens forenede sig med ham. Hovedcorpset blev staaende her, medens Generalmajor Greven af Erbach detacheredes med 2500 Md. Cavallerie og

Dragoner (150 danske Dragoner under Major Brandt) og 1000 Grenaderer: Infanteriet posterede sig foran Arras, medens Cavalleriet giorde et Tog ind i Piccardie, hvorfra det vendte tilbage til Lens den 1ste August, efterat have brændt 15 forladte Landsbyer, og medbragt 30 à 40 Gidsler og endeel Heste og Qvæg. Ogsaa i de andre Retninger udskreves Contributioner, og til Rousselaer og Oudenarde sendtes Detachements, for at afskjære Bourgognes Forbindelse med Frankrig, og dække den allierede Armees Tilførsler fra Brüssel.

Alle disse Bevægelser kunde dog ikke lokke Bourgogne fra Gent, hvorfra han gjorde hyppige Streiftog ind i hollandsk Flandern. De allierede Generaler holdt derfor den 24de Juli et Krigsraad, i hvilket Marlboroughs Mening var, at man ikke skulde opholde sig med Beleiringer, men marchere lige mod Paris. Et saa uhørt Foretagende som dette, at lade saa mange og vigtige Fæstninger ligge, at have en heel Armee, som kunde afskjære alle deres Tilførsler, i Ryggen, forkastedes selv af Eugen, og man besluttede at beleire Lille. Artilleriet var kommet til Brüssel, hvor Eugens Corps havde gjort Holdt, for at dække dets Marche, det maatte nu over Land føres til Lille, thi Schelden spæredes af de Franske, saalænge de havde Gent. Transporten var ikke alene i og for sig besværlig, men den krævede de største Forsigtighedsregler, thi under Bourgogne stod en fransk Armee ved Gent, og under Berwick en anden imellem Mons og Soignies. Eugen forlod den 3die August Werwick med 25 Bataillioner og 25 Escadroner, og marcherede til Ath; 10 Escadroner, som stode ved Oudenarde, skulde forene sig med ham, ligesom ogsaa 12 Escadroner, som den 4de eller 5te detacheredes fra Leiren. Hertugen af Würtemberg*) de-

*) Den danske Generallieutenant, og ikke som Kausler siger Hertug Alexander.

tacheredes med 30 Escadroner til Oudenarde den 7de, for at forhindre de Franske at attaquere Transporten paa den venstre Scheldebred, og i Nødsfald passere Schelden og forstærke Eugen; Generallieutenant Wood marcherede den 11te til Courtray med 30 Escadroner. Imidlertid forlod Artilleriet, som bestod af 94 Kanoner, 60 Morterer og 3000 Vogne, og indtog en Strækning af 3 Mile, Brüssel den 6te, dækket af Eugens Corps under Prindsen af Hessen-Cassel, og marcherede den 7de til Ath. Bourgogne havde detacheret 18,000 Md. under Vendome til Alost, hvilke rykkede frem mod Ninove, for at forsøge Noget mod Convoien, men da denne dækkedes af et saa stort Corps, og Würtemberg kunde passere Schelden og falde i de Franskes Flanke, afstod Vendome fra sit Forsæt, og vendte tilbage igien. Eugen førte derpaa Transporten fra Ath til Helchin, hvor den kom den 10de, Würtemberg fik Ordre at marchere herhen fra Oudenarde, og den 11te passerede den Schelden. Marlborough lod Fyrsten af Nassau-Dietz med 32 Bataillloner (Brigadeer Boiset og Bat. Garde, 2den Sjelland og Würtemberg-Dels) og 34 Escadroner (Cuirassierreg. og 2 Esc. danske Dragoner) blive ved Werwick, og marcherede med Hovedarmeen til Helchin, hvor hans og Eugens Armeer saaledes forenedes den 12te; den næste Dag skiltes de dog igjen, idet Eugen marcherede mod Lille, for at beleire denne Fæstning med sit og Nassau-Dietzes Corps, ialt 53 Bataillloner og 90 Escadroner.

Lille beleires.

Lille var allerede en stærk Fæstning før den 1667 blev indtaget af de Franske, Vauban havde siden den Tid forbedret dens Fæstningsværker, og forstærket den ved et stærkt Citadel i dens nordvestlige Hjørne. Marschall Boufflers var dens Gouverneur, han ventede, at det var de Allieredes Hensigt, at beleire Lille for Alvor, medens man i Almindelighed

troede, at deres Bevægelser mod Fæstningen kun vare en Finte, for at drage Bourgogne fra Gent, en alvorlig Beleiring af Lille blev anseet for et latterligt Foretagende, saa uindtagelig troede man den; men Boufflers sørgede dog for dens Sikkerhed, sørgede for tilbørlige Forraad, og efterat han selv den 20de Juli var reist til den fra Paris, forstærkede han den end mere ved adskillige Arbeider; og Udbedringer af de gamle, ved Miners Anlæggelse o. s. v., hvortil han havde en kraftig Hjelp i Citadellets Commandant, Puy Vauban, en Neveu af den berømte Ingenieur. Garnisonen bestod af 11 Bataillioner, 9 Escadroner og 800 Invalider, foruden 4 Bataillioner, som formeredes af Flygtninge fra Slaget ved Oudenarde, og talte ialt henved 10,000 Md.; Forsvarernes Antal var dog langt større, da enhver Borger tog Deel i Fæstningens Forsvar.

Allerede den 4de August detacheredes Generallieutenant Spar med 200 Md. Cavallerie under Oberstlieutenant Schmeling og 500 Md. Infanterie, for at ruinere Sluserne omkring Lille, Boufflers udsendte Detachements fra Fæstningen for at forhindre dette Foretagende, og Schmeling kom saaledes i Engagement med et Partie paa 60 Md., af hvilke han nedlagde 8 og gjorde 38 Fanger; men i det Hele synes dog Foretagendet at være mislykket. Den 11te August marcherede Fyrsten af Nassau-Dietz med sine 32 Bataillioner og 34 Escadroner til Marquens Munding i Deulen, hvor han forelobig fattede Post for at observere Besætningen af Lille, Eugen passerede med sit 21 Bataillioner og 56 Escadroner stærke Corps Marque den 13de og den næste Dag uddeeltes Qvartererne omkring Lille til Beleiringscorpset, hvorefter man begyndte at arbeide paa Circumvallationslinierne.

Efterat Lille var nøie recognosceret, besluttedes det, at Attaquen skulde føres paa dens nordvestlige Side paa begge

Bredder af Deulen. Befæstningen af den angrebne Front var følgende: Paa hver Side af Deulen, hvor denne gjennemskjærer Volden, var en Bastion, i Midten foran disse laae en Halvmaane, og umiddelbart foran denne en af Floden gjennemskjaaren Tenaille; foran hver af de to nærmeste Bastioner laae et Hornværk, som skulde være Grændsen for Attaquen. Trancheerne aabnedes den 22de af 4000 Arbeidere under Generallieutenant Wilkens, den daglige Trancheevagt var 10 Bataillioner; Batterierne begyndte at spille den 27de. Den 24de stormedes Capellet St. Magdalene (paa den høire Deulebred), som var besat med 200 Md., af 300 Grenaderer*), og toges efter en haardnakket Modstand: 50 Md. af Besætningen faldt, Resten gjordes til Fanger, de Allierede tabte 200 Døde og 300 Saarede. Natten imellem den 26de og 27de gjorde de Franske et Udfald og toge Capellet tilbage, hvorpaa de trak sig tilbage igjen efter at have sløifet dets Befæstning. I Attaquen tilhøire (mod Andreasporten) laae en fortificeret Mølle, som blev angreben og tagen den 29de af 300 Grenaderer, men neppe vare de Franske fordrevne fra den, før Boufflers gjorde et Udfald, og tog den tilbage. Trancheerne vare dog allerede pousserede saa langt, at Boufflers indsaae, at han ikke kunde holde Møllen, hvorfor han lod Besætningen trække sig tilbage om Aftenen, efterat have sat Ild paa Møllen. Ved de idelige Udfald og ved Fæstningens heftige og vedvarende Ild vare de allierede Bataillioner blevne svækkede i den Grad, at Eugen allerede den 31te August saae sig nødsaget til at sende 11 istedenfor 10 Bataillioner i Trancheerne, Arbeiderne gik dog temmeligt hur-

*) Alle Storme foretoges af Detachements af alle for Lille værende Bataillioner. Ved denne Attaque vare 100 Md. af den danske Garde, som havde Trancheevagt, commanderede til Grenaderernes Soutien, og havde 4 à 5 Saarede.

tigt fremad, saa at man allerede den 7de kunde storme den bedækte Vei *). Til den Ende commanderedes, foruden den almindelige Trancheevagt under Generallieutenant Wilkens, 800 Grenaderer, 800 Musketterer og 3000 Pionnerer for Attaquen tilhøire, og 1600 Grenaderer, 1600 Musketterer og 2600 Pionnerer for Attaquen tilvenstre; af Danske vare 129 Grenaderer og 129 Musketterer commanderede. I hver Attaque foretoges 4 Angreb: i den tilhøire dannedes hver af de 4 Colonners Tete af 200 Grenaderer, seconderede af 200 Musketterer, i den tilvenstre af 400 Grenaderer og 400 Musketterer. Klokken imellem 7 og 8 om Aftenen gaves Signalet til Angreb, ved en Decharge af alle Stykker fra de Allieredes Batterier. Boufflers havde allerede om Morgenen ved Spioner og Deserteurer været underrettet om de Allieredes Hensigt, han havde kun ladet en svag Besætning i den bedækte Vei, med Undtagelse af Vaabenpladsene, men disse sidste vare stærkt besatte, for at de Franske, naar de Allierede vare komne ind i den bedækte Vei, kunde forlade dem, og attaquere de Allierede i Flankerne, medens Artilleriet fra Hovedvolden og fra Udenværkerne skulde bringe Uorden i Colonnerne før de kunde logere sig, og Stormen saaledes afslaaes. Efter en kort Modstand lykkedes det de Allierede at trænge ind i den bedækte Vei, men nu aabnedes Ilden fra Fæstningen og de Franske forlode Vaabenpladsene; de 4 Attaquer afsloges, men foran Hornværkerne og Tenaillen paa Deulens Bredder gjordes Logements, til hvis Forstærkning og Udvidelse de følgende Dage anvendtes. Stormen kostede de Allierede 399 Døde og 2268 Saarede, af Danske taltes 60 Døde og 202 Saarede.

---

*) Fra Marlboroughs Armee detacheredes til denne Storm 1000 Grenaderer og 1000 Musketterer.

Armeernes Bevægelser.

Bourgogne havde i Førstningen deelt den almindelige Mening, at Foretagendet mod Lille kun var for at formaae ham til at forlade sin Stilling ved Gent, men da han mærkede, at man foretog en alvorlig Beleiring af denne Fæstning, havde han kun eet Formaal: at undsætte den. Han lod la Mothe blive ved Gent med 20,000 Md., og marcherede den 27de August med Resten til Ninove, hvor han kom den 29de; Berwick satte sig paa samme Tid i Marche med 27 Batailloner og 92 Escadroner og kom den 29de til Lessines. Marlborough havde imidlertid til Hensigt at forhindre de 2 Armeers Forening, deels herfor, og deels for at skaffe Eugens Armee større Plads til dens Fourragering, passerede han allerede den 23de Schelden, og satte sig imellem Escanaffe og Ainieres. Imidlertid opgav han sin første Hensigt, da han kun kunde forbyde Foreningen ved at fjerne sig fra Schelden, men ved et saadant Manoeuvre kunde han let blive afskjaaren fra Beleiringscorpset, og Bourgogne vilde da vinde et Forspring, som kunde blive farligt for Eugen. Paa den høire Scheldebred vilde han være udsat for et Angreb af den franske Armee, som efter Foreningen talte 140 Bataillioner og 250 Escadroner, medens Marlborough kun havde 69 Bataillioner og 140 Escadroner, og han besluttede derfor at repassere Schelden, hvilket han giorde den 30te, og nærme sig Lille; den 1ste September posterede han sig bag Marque med venstre Fløi i Tressin. Bourgogne iværksatte sin Forening med Berwick den 30te imellem Grammont og Lessines, passerede Schelden den 1ste September ved Tournay, og kom den 4de til Mons en Peule. Da de Franske saaledes marcherede mod Marquens Kilder, ledtes Marlborough paa den Formodning, at de vilde undsætte Lille ved at trænge frem imod Fæstningen imellem Marque og Deule, endnu mere bestyrkedes han heri, da Bourgogne lod sine Pionne-

rer arbeide paa at rydde Terrainets Hindringer af Veien til at omgaae Marquens Kilder, da Flodens mosede Bredder lagde for store Hindringer i Veien for en Overgang. Han forandrede derfor sin tagne Stilling ved Tressin, og satte sig imellem Peronne og Noyelles, hvor han lod opkaste et Retranchement paa en Høideræke, som beherskede det foranliggende Terrain. Eugen sendte ham en Forstærkning af 26 Bataillioner og 76 Escadroner, men da de Franske lode ham Tid. til at fuldføre sit Retranchement, og ikke endnu gjorde nogen Bevægelse imod ham, sendtes den største Deel af disse Tropper tilbage den 6te.

I den franske Armee herskede imidlertid en Operationerne lammende Uenighed imellem Vendome og Berwick, den Sidste stemte for et rask Angreb før de Allierede kunde gjøre deres Retranchement uangribeligt, Vendome, som i det Hele synes at have været en alt for forsigtig General, ansaae et Angreb allerede nu for en fuldkommen Umulighed, og raadede til Retraite. Bourgogne gik en Middelvei, og besluttede at oppebie la Mothe, som havde faaet Ordre at forene sig med Armeen, og saaledes hengik flere Dage i Uvirksomhed, som Marlborough benyttede til at forstærke sit Retranchement. Ludvig den 14de, som med Længsel ventede Efterretningen om Lilles Befrielse, blev yderst misfornøiet over denne Tøven, og sendte Krigsministeren, Chamillart, til Armeen med den bestemte Befaling, at angribe de Allierede, ifølge hvilken Ordre Bourgogne den 11te satte sig i Marche med sin Armee. Teten af den franske Armee opdagedes Kl. 2 Eftermiddag, og Marlborough lod strax den allierede Armee, som Eugen atter forstærkede med en Deel af Beleiringscorpset, sætte sig i Slagorden: den velbefæstede Landsby Ennetieres, som laae i Centrum af Stillingen, besattes med 2 engelske Infanteriebrigader og 4 hollandske Bataillioner, Resten sattes i 3 Linier med en Re-

ferve bag Retranchementet *). De Franske anlagde strax et Batterie paa 40 Kanoner mod Ennetieres; og begyndte at beskyde denne Landsby, hvilken Kanonade de fortsatte den 12te, paa hvilken Dag de ogsaa bemægtigede sig den tæt foran Retranchementet liggende Landsby Seclin, hvor de Allierede havde en Forpost, som ved de Franskes Nærmelse trak sig tilbage. Den 13 ophørte Kanonaden fra de Franskes Side, og de beskjæftigede sig med at opkaste et Retranchement foran Seclin, hvilket paa sit meest fremspringende Sted kun var 100 toises fjernet fra de Alliieredes. Flere Gange havde enkelte Afdelinger nærmet sig Retranchementet, som om det var de Franskes Hensigt at attaquere det, men de vare strax vendte tilbage igjen, og da Bourgogne indsaae, at han ikke kunde forcere Marlboroughs Stilling, opgav han aldeles Lilles Undsætning, og besluttede derimod at afskjære de Allierede fra deres Tilførsler. Han trak sig derfor den 15de tilbage til Orchies, hvorfra han detacherede 4 Bataillioner og 34 Escadroner til Douay, Bethune og Arras, for at forhindre de Alliieredes Streiferier i Artois, la Mothe fik Ordre at gaae tilbage til Brügge, og Resten af Armeen, som den 17de passerede Schelden ved Tournay, sattes bag denne Flod i 4 Corps, for at afskjære Forbindelsen imellem den allierede Armee og dens Depot i Brüssel.

Da de Franske havde trukket sig tilbage, forandrede Marlborough strax sin Stilling igjen, og satte sig paany bag Marquen, hvorpaa Brigadeer Chanclos detacheredes med 20 Escadroner til Oudenarde, for at observere de Franske. Ved

---

*) 1ste Linie: 33 Bat. og 108 Esc., hvoraf 8 danske Esc.

2den	—	17	—	83	—	—	6	—	— og 7 Bat.
3die	—	53	—	„	—	—	„	—	— „ —
Reserve		„	—	40	—	—	3	—	— „ —
Total		103 Bat. og 231 Esc., hvoraf 17 danske Esc. og 7 Bat.							

den Stilling disse indtoge bag Schelden, var Armeen unægteligt afskjaaren fra Brüssel, og denne By, saavelsom Ath vare udsatte for en Beleiring; det Sidste afhjalp Marlborough ved at drage Garnisonerne fra de hollandske Grændser og fra Maas, hvor Alt var roligt, til de mere truede Punkter, det Første erstattedes ved at etablere et nyt Depot i Ostende, hvorhen en til Portugal bestemt Transport af Krigsfornødenheder og 14 Bataillioner under Generallieutenant Erle beordredes. Bourgogne indsaae Nødvendigheden af ogsaa at overskjære Marlboroughs Communicationslinie med Ostende, saafremt hans Plan, at berøve de Allierede de nødvendige Midler til Beleiringens Fortsættelse, skulde lykkes, og Berwick detacheredes derfor fra Armeen for at forstærke og tage Commandoen over la Mothes Corps, og dermed afskjære Marlboroughs Forbindelse med Ostende. Commandanten af Plassendal aabnede Sluserne, for at sætte Egnen omkring Ostende under Vand, men Erle lod opføre Dæmninger, og holdt det saaledes tilbage. Den franske Brigadeer Villemort detacheredes for at bemægtige sig Oudenborg og Leffingen, men Erle havde occuperet disse Poster og forskandsede dem, saa at Villemort maatte vende tilbage med uforrettet Sag. Imidlertid havde Marlborough detacheret Brigadeer Elz med 6 Bataillioner, for at observere Besætningen af Dixmuyden og Brigadeer Landsberg med 6 andre (Bat. Fyen) for at escortere Convoien, den 26de detacheredes Generalmajor Webb med 12 Bataillioner til Cockelaer, for her at modtage den og Cadogan sendtes til Hooglede med 12 Bataillioner og 25 Escadroner, af hvilke han detacherede Infanteriet til Webbs Forstærkning, og 150 Md. Cavallerie under Grev Lottum til Oudenborg. Transporten forlod Ostende den 27de, passerede Canalen ved Leffingen, og kom uden Hindring til Ichtegem. Da Villemorts For-

søg paa at forstyrre dens Passage over Canalen var mislykket, besluttede la Mothe at gjøre et nyt Forsøg imod den ved Wynendal, og begav sig derfor herhen med 18 à 20,000 Md., uden at oppebie den Forstærkning, som skulde ankomme med Berwick. Grev Lottum, som dannede Avantgarden med sine 150 Md. Cavallerie, stødte den 28de ved Ichtegem paa de franske Fortropper, hvorpaa Webb med 22 Bataillоner marcherede til Wynendal, hvor en 4000 Skridt bred Plaine imellem 2 Skove afgav et Sted, der egnede sig til en Attaque paa Convoiens venstre Flanke, medens Terrainet paa den øvrige Marche havde været saa opfyldt med Defileer, at en Attaque var forbunden med de største Vanskeligheder. Som Webb havde formodet, bivouakerede la Mothe med sine Tropper imellem Ichtegem og Wynendal; han brød op saasnart de Allieredes Tete viste sig ved Wynendal, og satte sig i 6 Linier imellem de omtalte Skove: de 4 første dannedes af Infanteriet og de 2 bageste af Cavalleriet. Webb lod Lottum med sit Cavallerie harcellere de Franske og maskere de Allieredes Opmarche paa Plainen, 2 Bataillоner detacheredes strax for at besætte Skovene og falde de fremrykkende Franske i Flanken. Resten sattes i 2 Linier imellem Skovene. La Mothe havde imidlertid plantet 10 Kanoner, hvormed han beskjød Cavalleriet, som, da Webb havde indtaget den beskrevne Stilling, fik Ordre at trække sig tilbage. Convoien var imidlertid avanceret til Hooglede, og en Deel af den var allerede passeret bag Plainen, medens la Mothe beskjød de Allierede med sine Kanoner, hvilken Kanonade ikke synes at have havt nogen synderlig Virkning. For at opsnappe Convoien var det nødvendigt at bryde de allierede Bataillоner uden at spilde Tid, og la Mothe lod derfor sin første Linie rykke frem imod Webbs, men Bataillonerne i Skovene toge de Franske i Flanken, og bragte dem i Uorden. Den 2den

Linie fik derpaa Ordre at rense Skovene, i hvilke Webb, da hele hans Corps imidlertid var ankommet, havde kastet en Forstærkning, men denne Ordre blev ikke udført, og da la Mothe gjorde et nyt Angreb mod de Allieredes Front, lede hans Tropper paa ny ved Flankeilden fra begge Sider. Imidlertid kastedes dog 2 Bataillioner i Webbs Centrum, og la Mothe lod sit Cavallerie rykke frem for at benytte den herved opstaaede Uorden, men dette opholdtes saalænge af Ilden fra Skovene og af Lottum, at Webb fik Ordenen tilveiebragt igjen, og kastede de franske Bataillioner tilbage. Et nyt Forsøg havde ikke bedre Held end de foregaaende, og la Mothe afstod, efterat have tabt 2500 Mand, fra sit Foretagende, og lod Convoien i Fred fortsætte sin Marche til Lille, de Allierede tabte 131 Døde og 757 Saarede, hvoraf den danske Bataillon Fyen havde 4 Døde og 41 Saarede*). Cadogans Cavallerie, som havde nærmet sig Kampladsen, og havde passeret Defileerne ved Thorout, forfulgte la Mothe, som trak sig tilbage til Brügge, men Natten tvang det snart til at vende om.

Lilles Beleiring.

Ved den Forstærkning, som Eugen tilførte Marlborough, da de Franske nærmede sig ham, var Beleiringscorpset betydeligt svækket, hvoraf Boufflers besluttede at benytte sig til at fordrive de Allierede fra den bedækte Vei. Den 12te gjorde han derfor et Udfald, og det lykkedes ham ogsaa at sløife nogle af Arbeiderne, men de Franske bleve snart repousserede, og Skaden repareret. Allerede den 13de kom Eugen tilbage fra Leiren med sine Tropper, og der begyndte nu igjen at herske mere Liv i Arbeiderne mod Tenaillen, medens de Franske ogsaa efterhaanden bleve fordrevne fra deres endnu besatte Poster i den bedækte Vei. Den 21de September Kl.

---

*) Ifølge en Liste hos D. I et Brev fra Hertugen angives den danske Bataillons Tab til 4 Døde og 44 Saarede.

6½ Eftermiddag foretoges en Storm paa Tenaillen og nogle endnu besatte Vaabenpladse af den bedækte Vei med 2200 Grenaderer, 2400 Musketterer og 3400 Arbeidere. Stormen mislykkedes næsten aldeles, i Attaquen tilhøire logerede de Allierede sig paa Tenaillen, som var forsynet med flere Afsnit, bag hvilke Besætningen efterhaanden kunde trække sig tilbage, i Attaquen tilvenstre gjordes et Par Logements i den bedækte Vei, men Stormen paa Tenaillen afsloges aldeles. Eugen, som selv var nærværende, blev saaret tæt ved det venstre Øie af en Musketkugle, Tabet angives til 8 à 900 Md. Den 23de foretoges en ny Attaque, og de Allierede logerede sig nu ogsaa i Attaquen tilvenstre paa Tenaillen, Afsnittene toges den 29de, og de Franske occuperede kun en Reduit endnu. Den 3die October om Middagen foretoges en Storm paa denne Reduit, og tillige paa den bag Tenaillen liggende Halvmaane. Alle de foregaaende Attaquer vare skete om Aftenen, og Besætningen af Halvmaanen var saa tryg, især saalænge Reduiten af Tenaillen holdtes endnu, at de Stormende endogsaa fandt Skildvagterne nyde en behagelig Middagshvile. Den med Angrebet forbundne Støi vækkede imidlertid Besætningen, som, da den saae de Allierede indenfor Volden, kun søgte at naae Fæstningen deels i nogle Baade, deels ved at svømme over Graven, i hvilken endnu en Deel druknede. Tenaillens Reduit var til ingen Nytte mere da Halvmaanen var tagen, og forlodes derfor af de Franske, saasnart disse saae de Allierede i Besiddelse af Halvmaanen.

Man havde nu kun tilbage, aldeles at rense den bedækte Vei, hvilket skete ved en Mængde partielle Attaquer paa samme Tid, som man forberedte sig til en Storm paa Hovedvolden. Da Boufflers var Herre over Sluserne, tilintetgjorde han flere Gange de Allieredes Forberedelser; naar de

havde afledet Vandet fra Graven fyldte han den igjen, og det med Magt fremskyllende Vand ødelagde deres Gallerier. Endeligt havde de gravet en Afledningsrende saaledes, at selv om Boufflers atter aabnede sine Sluser, vilde Vandet ikke være til stor Skade for Overgangen over Graven, og Natten imellem den 21de og 22de October begyndte de at arbeide paa et nyt Gallerie og sloge 4 Broer over Floden, Artilleriet spillede med stor Heftighed, og vedblev den 22de, hvorfor Boufflers sammenkaldte et Krigsraad: Garnisonen var meget afkræftet ved den langvarige Modstand, Fæstningen begyndte at lide Mangel, bag de ældre Bresher vare opførte Afsnit, men de nye, som tildeels vare lagte i den sidst afvigte Nat, vare practicable, og man kunde ikke arbeide bag dem formedelst Artillerieildens vedholdende Heftighed. Krigsraadet besluttede derfor at capitulere, hvorfor Chamade sloges Kl. 4 Eftermiddag, og den næste Dag undertegnede Eugen og Boufflers Capitulationen, ifølge hvilken Garnisonen skulde træffe sig ind i Citadellet og en Vaabenhvile finde Sted til den 26de, hvilken siden forlængedes til den 29de. 18 à 1900 Md., som under Beleiringen havde havt Leilighed til at kaste sig ind i Lille, og hvoraf kun 1200 vare tilbage, skulde tilligemed de Syge og Saarede og Garnisonens overflødige Bagage afmarchere til Douay. Den 24de og 25de lod Boufflers derpaa sin Garnison marchere ind i Citadellet, og Lille besattes af 25 Bataillioner under Prindsen af Holsteen-Beck; Arbeiderne sløifedes og Fæstningens Skader repareredes af Omegnens Bønder. Tabet i denne Beleiring var paa fransk Side c. 4500 Md., de Allierede havde 11,946 Døde og Saarede, hvoraf de 3 danske Bataillioner talte 194 Døde og 366 Saarede.

Armeerne. Efterat Affairen ved Wynendal var løbet saa uheldig af for de Franske, sendtes Vendome til Brügge med en ny

Forstærkning, og havde nu 69 Bataillioner og 70 Escadroner. Han indtog og besatte Wynendal, Ghistel og Dudenborg, Leffingen vovede han ikke at attaquere, men ved Sluserne sattes Landet under Vand, og Veien fra Ostende til Menin var saaledes impassabel. De Allierede hjalp sig ud af denne Forlegenhed ved at føre deres Ammunition fra Ostende til Leffingen i fladbundede Fartøier, fra Leffingen gik en Chaussee, der var saa høi, at den ragede op over Oversvømmelserne; og paa denne kunde Transporten gaae til Menin, hvorfra den let førtes til Beleiringscorpset. Da den Ammnnition, som i Faveur af Kampen ved Wynendal var ført til Lille, næsten var opbrugt, sendtes 7 à 800 tomme Vogne under Escorte af Generallieutenant Webb med 20 Bataillioner og 20 Escadroner til Leffingen, men da Passagen gjordes meget usikker ved de Franskes idelige Streiferier fra de Poster, som de havde besat, marcherede Marlborough selv den 7de October til Rousselaer, og lod Hohendorff blive ved Roncq med de sachsiske og hessiske Tropper. Den 8de brød han op fra Rousselaer, og marcherede til Thorout, for at attaquere Dudenborg, men da han fik den Efterretning, at de Franske havde forladt denne Post, gik han tilbage til Rousselaer igjen, hvor han foreløbig blev staaende, for at dække Transporterne fra Leffingen. Denne Stilling afholdt dog ikke de Franske fra at fortsætte deres Arbeider paa at afskjære Forbindelsen imellem Ostende og Menin, og da man havde ført en Deel bemandede Baade ind paa Oversvømmelsen, foruroligedes de stadige Transporter meget ofte af de paa Baadene udsendte Partier. Cadogan lod ogsaa nogle Baade bemande, og saaledes opstod en Søkrig midt paa Landjorden. Leffingen var imidlertid en Post, som de Franske maatte have, for aldeles at kunne afskjære Communicationen, og mod denne sendtes Generallieutenant Puyguion med 25 Grenadeercompagnier og

1000 Dragoner. Paa et høitliggende ikke oversvømmet Dige mod Brügge anlagde han den 20de October et Batterie, og her aabnede han den følgende Nat sine Trancheer, men Besætningen gjorde et Udfald, og sløifede Arbeiderne. Man begyndte dem igjen, men de gik kun langsomt fra Haanden formedelst det ufordeelagtige Jordsmon, hvorfor Puyguion besluttede at tage Posten med Storm. Medens han lod sit Artillerie spille med stor Heftighed paa Siden mod Brügge, for at drage Besætningens Opmærksomhed herhen, gjorde han Natten imellem den 25de og 26de et Detachement, for at attaquere Posten fra Sydsiden. 50 Md., som havde Vagt i en Fleche, fandtes i Søvn, og Grenadererne kom saaledes let ind i Landsbyen, hvis 1200 Md. stærke Garnison gjordes til Krigsfanger, og de Franske fuldendte saaledes Indesluttelsen af den allierede Armee.

For at udvide de Hjelpemidler, som Armeen endnu havde tilbage til sin Subsistents, saa langt som muligt, sendtes Prindsen af Hessen til Bassee, som han forskandsede, Generallieutenant Lumley sendtes med 46 Escadroner til Deinse, Brigadeer Stair sendtes til Dirmuyden med 10 Bataillioner og 10 Escadroner, for at hæve Contributioner i Districtet omkring Furnes, og Fagel stod ved Cortemarken med 14 Bataillioner og 10 Escadroner til Forbindelse imellem ham og Armeen, som forblev ved Rousselaer. Stair besatte Dirmuyden og tog et Fort ved denne By den 9de November: den henved 300 Md. stærke Besætning blev Krigsfanger. Derpaa detacheredes Oberst Katt med 2 Bataillioner og 2 Escadroner til Hondscote, men her bleve de angrebne af de Franske den 14de og maatte overgive sig som Krigsfanger. For ikke at lide større Skade af maréchal-de-camp Monrour, som med 1 Cavallerie-, 1 Dragon- og 2 Infanteriebrigader var sendt til Furnes for at standse de Alliieredes

Fremskridt her, traf Stair sig tilbage til Cortemarken, hvor han forstærkede Fagels Corps.

For Citadellet af Lille havde de Allierede imidlertid anlagt Batterier paa Esplanaden mod Byen, og begyndte at spille med disse den 29de October, da Stilstanden var udløben, og samme Dag aabnedes Trancheerne paa denne Esplanade, det eneste Sted, hvor man kunde nærme sig Fortet, der paa de andre Sider var omgivet af Oversvømmelser. For at fremme Beleiringen, forøgedes Eugens Corps endnu med 9 Bataillioner, hvoriblandt den 2den af Prinds Georgs Regiment. Den 1ste bedækte Vei var saa godt som aldeles i de Beleirendes Hænder den 15de November, den 19de passeredes den yderste Grav, og man nærmede sig nu den inderste bedækte Vei med stærke Skridt; Garnisonen syntes saa udmattet ved Byens Forsvar, at de Allierede kun fandt en svag Modstand i Citadellets Indtagelse. Den 26de stormede de Allierede den inderste bedækte Vei, og logerede sig paa de fremspringende Vinkler, Churfyrsten af Bayerns Bevægelser havde imidlertid tvunget Eugen til at forlade Beleiringen med en Deel af Corpset, hvoraf Boufflers benyttede sig til at gjøre et Udfald den 28de, og fordrive de Allierede fra den inderste bedækte Vei igjen, men da Eugen den 30te var vendt tilbage, toges de tabte Fordele snart tilbage. Boufflers Forsvar af Citadellet var, som allerede anført, langtfra saa kraftfuldt, som det af Byen havde været, Besætningen var afmattet, der herskede Mangel især paa Ammunition, og da de Alliereges Batterier paa den bedækte Vei næsten vare færdige, slog han den 8de December Chamade, og fik fri Afmarche med alle Honneurs, Vaaben og Bagage, 6 Kanoner og 4 Morterer. Af 10,000 Md., som havde udgjort Besætningen i Begyndelsen af Beleiringen, resterede 5270 Md.; i Citadellets Beleiring tabte de Franske kun henved 200 Md., de Alliereges oversteg

Beleiring af Citadellet ved Lille.

neppe 1000, saa at man kan regne, at Lille i det Hele kostede henved 13,000 Md.

Af den allierede Armees indesluttede Stilling besluttede Churfyrsten af Baiern, som, efterat have endt et meget fredeligt Felttog ved Rhinen, var marcheret til Nederlandene med en Deel af sin Armee, at benytte sig, til at bemægtige sig Brüssel. Efterat han havde forstærket sig ved Detachements fra adskillige af Garnisonerne til 14 à 15,000 Md., satte han sig den 22de November i Marche fra Mons mod Brabants vigtige Hovedstad. Gouverneuren, Generallieutenant Pascal, afslog Opfordringen, hvorpaa Trancheerne Natten imellem den 24de og 25de aabnedes mod Sydsiden af Byen, og den 26de begyndte Batterierne at spille. I Brüssel var et stærkt Partie, som var Churfyrsten hengivent, paa dettes Medvirkning gjorde han Regning, men ved at udsprede, at Marlborough havde passeret Schelden, og nærmede sig til Byens Undsætning, holdt Regjeringen dette Partie tilbage fra noget Skridt til Churfyrstens Fordeel og styrkede den 7000 Md. stærke Garnisons Mod og Troskab mod Carl den 3die. Imidlertid var man ingenlunde rolig, og sendte derfor den ene Coureer efter den anden til Marlborough, for at skildre ham Byens Fare og anraabe om en hurtig Hjelp. Marlborough og Eugen besluttede ogsaa at ile den til Hjelp det koste hvad det vilde, Eugen lod 30 Bataillioner og 30 Escadroner under Hertug Alexander af Würtemberg for Lille, og forlod selv med 20 Bataillioner og 50 Escadroner Beleiringen den 24de, for at understøtte Marlborough i at forcere Overgangen over Schelde. De franske Poster langs Schelde vare paa denne Tid følgende:

ved Saulchoi stod Bourgogne selv med	...27	Bat. og	85 Esc.
— Pottes mar.-de-camp. Croissy med	10	—	6 —
— Escanaffe mar.-de-camp Chastre med	4	—	18 —
— Berchem Genlt. Souternon med.....	3	—	10 —
— Oudenarde Genlt. Hautefort med	...20	—	34 —
Jalt	64	Bat. og	153 Esc.

Marlborough besluttede at marchere mod 4 Punkter: han selv vilde med 45 Bataillioner og 80 Escadroner marchere mod Kerkhoven, Eugen gik med sit Corps mod Escanaffe, Lottum sendtes til Gavre med 16 Bataillioner og 40 Escadroner, og Brigadeer Chanclos, som stod i Oudenarde, fik Ordre at forurolige Hautefort ved et Udfald fra Fæstningen. Efterat de forskjellige Detachements vare indkaldte, forlod Marlborough Rousselaer den 25de og gik til Haerlebek, den 26de marcherede han til Kerkhoven, hvorhen Cadogan var sendt forud med 8 Bataillioner for at slaae Broer, hvilket ogsaa udførtes Natten imellem den 26de og 27de. Souternon fandt ikke raadeligt at holde sig ved Berchem, men traf sig tilbage til Tournay, hvorpaa Armeen uforstyrret iværksatte sin Overgang ved Kerkhoven. Eugen fandt ikke den samme Lethed ved Escanaffe, men da Marlborough saa let havde passeret Schelden, gik ogsaa han til Kerkhoven, hvorfra Armeen satte sig i Marche til Oudenarde. Hautefort oppebiede den ikke, men traf sig strax tilbage, han forfulgtes af Cavalleriet af venstre Fløi, som fratog hans Arrieregarde 3 Faner og 12 à 1300 Fanger, samt en Deel Bagage. Lottum fandt ingen Modstand ved Gavre, og marcherede derfra til Oudenarde, hvor vi saaledes igjen finde Armeen samlet. Den 28de gik Eugen tilbage til Lille, Marlborough marcherede derimod til Alost, for at angribe Chur-

fyrsten, og befrie Brüssel, men denne oppebiede ham ikke. Den 28de havde han taget den bedækte Vei, hvorfra han efter en haardnakket Kamp fordreves igjen, han traf just Anstalter til en ny Storm, da han fik Efterretningen om Marlboroughs lykkelige Overgang over Schelden, hvilket bevægede ham til at ophæve Beleiringen, og han gjorde sin Retraite saa hastig, at han efterlod 14 Kanoner og 2 Morterer, en stor Deel af sin Bagage, og hele Lazarethet med 800 Saarede.

Efterat dette Forsøg var mislykket, og de Allierede nu atter havde aabnet sig Veien til Brüssel, lod Bourgogne den franske Armee gaae i Qvartererne: la Mothe blev ved Gent og Brügge med 20,000 Md., Resten lagdes i de franske Fæstninger. De Allierede havde derimod besluttet at tage Gent før de sluttede Felttoget, og da Citadellet af Lille derfor havde capituleret, lod Eugen en Besætning i Fæstningen af 20 Bataillioner (2den Prinds Georg og Oldenborg) og 2 Escadroner under Prindsen af Holsteen-Beck, og brød med Resten af Beleiringscorpset op den 13de December, og marcherede til Oudenarde, hvorfra Fyrsten af Nassau-Weilburg med Cavalleriet, sendtes til Gamerage. Infanteriet marcherede til Gent. Denne Fæstning var imidlertid bleven omsluttet: Lottum stod med 36 Bataillioner og 30 Escadroner imellem Øvre-Schelde og Lys, Prinds Frederik af Hessen-Cassel med 20 Bataillioner og 40 Escadroner mellem Lys og Canalen til Sas van Gent, Würtemberg med 16 Bataillioner og 25 Escadroner mellem denne Canal og Nedre-Schelden, og Tilly i Scheldevinklen med 30 Bataillioner og 30 Escadroner. Kun imellem Veiene til Antwerpen og Courtray kunde man nærme sig Gent, og kun her kunde altsaa være Talen om en Attaque, Hovedangrebet ledtes derfor

af Lottum langs den venstre Scheldebred ovenfor Byen, Würtemberg førte et andet Angreb mod Byens Citadel langs Nedre-Scheldens venstre Bred, og Hohendorff havde en Skinattaque i Scheldevinklen. Trancheerne aabnedes Natten imellem den 25de og 26de December. Den 26de om Aftenen gjorde 10 Grenadeercompagnier, 1000 Ryttere og nogle 100 Dragoner et Udfald mod Tillys Qvarterer, og kastede en engelsk Bataillon, men bleve repousserede; den næste Aften gjorde 500 Grenaderer et Udfald mod Würtembergs Approcher, men bleve strax repousserede. Dette var den eneste Modstand, som la Mothe gjorde, uagtet han havde en Garnison af 30 Batailloner og 19 Escadroner, og Overflødighed af Alt. Men Borgerne af Gent frygtede for et Bombardement, og tvang ham til at capitulere den 29de før der var løsnet et Skud mod Byen, ja før endog Lottums Batterier vare istand. Den 2den Januar 1709 afmarcherede Garnisonen med Vaaben og Bagage, alle Honneurs og 6 Kanoner, Brügge rømmedes paa samme Tid af de Franske, der saaledes tabte alle de Fordele igjen, som de i Begyndelsen af Felttoget havde vundet.

Marlborough og Eugen endte nu ogsaa det langvarige Felttog, deres Tropper havde vundet et Slag, taget en af de stærkeste franske Fæstninger, og kjæmpet med mange andre Fatiguer, som vare en Følge af deres indesluttede Stilling, hvor de paa alle Sider omstreifedes af franske Partier. De havde staaet i Felten til det nye Aars Begyndelse, og kunde vel trænge til Qvartererne, for at samle nye Kræfter til det forestaaende Felttog, der ikke blev mindre vigtigt, skjøndt i mange Henseender mindre besværligt. Det danske Corps fik sine Qvarterer i

Det danske Corps.

Brügge ..... 16 Esc. { Holsteenske Reg. og 4 Bat. { Garde.
2det Sjell. — { 1ste Pr. Carl
2det Jydske — { 2den — —
3die — — { 1ste Pr. Georg
4de — —
5te — —
4 Esc. Dragoner.

Dendermonde 5 Esc. { Liv-Regiment
Cuirassеer-Reg.
1 Esc. Dragoner

Courtray ..... 4 Bat. { 1ste Sjelland
2den —
Fyen
Würtemberg-Dels

Lille ..... 2 Bat. { 2den Prinds Georg
Oldenborg

Stevenswerth ..... 3 Comp. { Würtemberg-Dels.

Afgangen ved Corpset havde været stor, men ved Fangerne fra Slaget ved Oudenarde og ved Deserteurerne, som skareviis kom til Armeen, erstattedes de lidte Tab efterhaanden, og da Corpset betrak Qvartererne, manglede kun 304 Heste ved Cavalleriet og 97 ved Dragonerne og 1653 Md. ved Infanteriet. Den 21de Mai var Cavalleriet complet ligesom ogsaa Dragonerne paa Oberstlieutenant Brockdorffs Compagnie nær, af Infanteriet manglede endnu 350 Md. — intet Under, da Tropperne en Maaned i Forveien endnu havde 800,000 Florins tilgode hos Generalstaterne.

Felttoget 1709.

Det forløbne Aars Felttog havde givet de franske Sager et meget misligt Udseende, at oprette de lidte Tab igjen med Vaaben, derpaa var neppe at tænke, thi Frankrig var svækket, en Opstand havde allerede fundet Sted i Sevennerne, og det var at befrygte, at de Allieredes Fremskridt i Nederlandene kunde vække en ny og almindeligere Opstand af det med Krigen utilfredse Folk, man maatte altsaa gribe andre Midler: Fredsunderhandlinger. Men disse havde ikke det ønskede Udfald, da de Allierede stemte deres Fordringer for høit, Ludvig havde dog den Fordeel ved dem, at det franske Folk opbragtes over de Allieredes uværdige Forslag, og glemte sin egen Undertrykkelse for Fædrelandets Ære. Fredsforhandlingerne, som afbrødes i Juni, standsede dog ikke Forberedelserne til Felttoget. Vendome, en General, paa hvem Ludvig havde bygget et stort Haab, havde i det foregaaende Felttog tabt sit Navn, deels ved Slaget ved Oudenarde, deels ved sin Opførsel mod Bourgogne*), mod Marlborough og

*) Da Prindsen engang vilde sætte en Mening igjennem, der var imod Vendomes Hoved, sagde denne, at han maatte erindre, at han kun befandt sig ved Armeen under den Betingelse, at lyde Vendome i Alt. Uenigheden gik tilsidst saa vidt, at hver havde sit eget Krigsraad til de forestaaende Operationer: Hvorledes kunde der da tænkes kraftige Foretagender?

Eugen maatte man ſtille en anden Feltherre, og man valgte den endnu uovervundne Marſchall Villars. Allerede tidligt begav denne ſig til Nederlandene, og anlagde en Forſkandsningslinie til den nordlige Grændſes Dækning fra St. Venant over Douay, Marchiennes, Denain, Conde og Mons til Maubeuge, hvor Naturen ikke var tilſtrækkelig opkaſtedes Retranchements, og man troede aldeles at have ſikkret Frankrigs Nordgrændſe, ved at opſtille en Armee paa 80,000 Md. bag denne Forſkandsning.

De Allierede traf i Begyndelſen af Juni 2 Armeer ſammen: Marlborough commanderede 104 Bataillioner og 163 Escadroner og Eugen 66 Bataillioner og 108 Escadroner; Generallieutenant Dompre ſtod med 12 Bataillioner og 15 Escadroner ved Aloſt, hvorfra han marcherede til Oudenarde, for at obſervere Luxemborg, ſom med 40 Escadroner ſtod i Nærheden af Mons. Af danſke Tropper blev Bataillonen Würtemberg-Dels i Garniſon i Dendermonde, 100 Md. Infanterie i Oſtende og 220 Md. i Courtray. Med Garniſonen af Brügge marcherede Hertugen i den førſte Halvdeel af Juni til St. Eloy vive, hvor vi finde ham den 16de, herfra marcherede han igjen den 20de og kom den 23de til Plainen ved Lille, hvorhen paa ſamme Tid de øvrige Tropper, ſom ſkulde danne Armeen, marcherede. Det har rimcligviis været de allierede Generalers Henſigt at attaquere de franſke Linier, hvilket Villars ogſaa troede; imellem St. Venant og Douay begunſtigede Terrainet et ſaadant Angreb meeſt, men da de Allierede traf hele deres Styrke ſammen ved Lille, traf ogſaa Villars ſin hele Armee ſammen her, og traf desuden Forſtærkninger ud af de fleſte Fæſtninger: i Ypern, ſom var meeſt udſat for et Angreb, kaſtede han derimod en Forſtærkning af 16 Bataillioner. De Allierede indſaae dog ſnart de ſtore Vanſkeligheder, der vare forbundne

med en Attaque paa Linierne, og det besluttedes derfor at beleire Tournay, en af de Fæstninger, af hvilke Villars havde truffet en Forstærkning til sin Armee. Ved at bane Veiene mod de franske Linier, holdtes Villars i den Tro, at de Allierede vilde angribe ham, da de den 26de Juni om Aftenen brøde op, men de toge en anden Retning, og gik mod Tournay.

Tournay beleires.

Tournay var en af de Fæstninger, som i den senere Tid havde modtaget betydelige Forbedringer af de franske Ingenieurer, navnlig af Megrigny, som selv befandt sig i Tournay, da den beleiredes; Schelden, som flyder igjennem Fæstningen, forsynede den halve Deel af dens Grav med Vand, medens den mod Vest vendende Halvdeel var tør, i det sydvestlige Hjørne laae et femkantet Citadel, som havde sin fortrinligste Styrke ved sit Minesystem; 3 Hornværker forøgede Fæstningens Styrke mod Vest, mod Syd og Nord var den forøget ved Oversvømmelserne, mod Øst laae atter et Hornværk og i det nordøstlige Hjørne fandtes en dobbelt bedækt Vei, det Hele forstærket ved Minegallerierne, som gik under alle Værker. Generallieutenant Surville commanderede i den velforsynede Fæstning en Garnison af 6 à 7000 Md.

Dompre fik Ordre at berende Tournay med sit Corps, hvilket han gjorde den 26de, Nassau-Dietz detacheredes med 12 Bataillioner og 30 Escadroner for at occupere nogle Poster i Nærheden af Fæstningen, hvis svage Besætninger fik fri Afmarche. Den 27de om Morgenen var Armeen i Nærheden af Tournay, hvis Beleiring Marlborough foretog med 60 Bataillioner og 56 Escadroner, af Danske vare her Generalmajor Hohndorff, 3 Bataillioner (1ste og 2den Prinds Carl og Oldenborg) og 4 Escadroner (Liv Regimentet og 2det Sjellandske Reg.). Beleiringen af Tournay var saa

uventet af Villars, at han havde commanderet endnu 4 Bataillioner af dens Garnison at marchere til sig, men da disse neppe havde forladt Fæstningen, stødte de paa de allierede Fortropper, og vendte derfor tilbage igjen. Da han ikke kunde undsætte Tournay uden at risikere alt for meget, sendte han Generallieutenant Artagnan med 3 Regimenter Infanterie og 13 Escadroner mod Warneton, som var besat af 700 Md. under den hollandske Oberst Buchwitz. Artagnan stormede Byen, som de Allierede havde begyndt at befæste, den 4de Juli, Garnisonen kunde ikke holde sig, og trak sig derfor tilbage, men da der ikke vare Baade nok til at den kunde komme over Floden, gjordes næsten hele Besætningen til Krigsfanger. Generallieutenant Wilkens sendtes Byen til Undsætning, men kom for sildig, hvorpaa han blev staaende ved Lille, for at dække de andre exponerede Poster ved Lys.

Mod Tournay rettedes 3 Attaquer: General Lottum havde Attaquen mod Citadellet med 24 Bataillioner (1ste og 2den Prinds Carl), Schulenburgs Attaque rettedes mod Nordvestsiden, hvortil han havde 18 Bataillioner (Hohndorff og Bat. Oldenborg), og Fagel havde den 3die Attaque mod Sydostsiden med 18 Bataillioner. Trancheerne aabnedes paa alle 3 Steder Natten imellem den 7de og 8de Juli, Vagten var 10 Bataillioner, 4 i Lottums og 3 i hver af de andre Attaquer, og af de andre 40 Bataillioner afgaves 100 Md. pr. Bataillon til Arbeiderne; Batterierne begyndte at spille den 13de. Lottums Attaque gik langsommere fremad, paa Grund af de mange Miner, af hvilke vel mange opdagedes før de bleve sprængte, men i det Hele anrettede de dog en temmelig stor Skade. Paa Fagels Attaque synes de mindste Hindringer at have været, og vi finde ham allerede den 22de i Besiddelse af Contrescarpen, men her lagde den dybe vaade

Grav Hindringer i Veien for en Storm paa Hovedvolden. Natten imellem den 26de og 27de satte Lottum sig fast paa Citadellets bedækte Vei nærmest Schelden, og den følgende Nat foretoges en Storm paa Hornværket for Schulenburgs Attaque, hvilket tilligemed en bagved liggende Ravelin toges med Tabet af 400 Md. Af Danske vare ved denne Storm 80 Grenaderer og Bataillonen Oldenborg*), de havde 2 Officierer og 39 Md. Døde, og 7 Officierer og 79 Md. Saarede. Om Morgenen derpaa gjorde de Franske et Udfald mod en Post, som var besat af Oberst Prætorius med 300 Md. af Bat. Oldenborg, men de bleve strax repousserede. Brescherne vare imidlertid blevne meget betydelige, og de Allierede traf paa Fagels og Schulenburgs Attaque alle Forberedelser til en Generalstorm, hvorfor Surville den 28de om Aftenen slog Chamade og sluttede en Capitulation, ifølge hvilken Garnisonen marcherede ind i Citadellet og Byen besattes af 10 Batailloner under Generallieutenant Albermarle. De danske Tropper vendte derpaa tilbage til Armeen og afløstes af de 2 Batailloner 1ste og 2den Prinds Georg.

Til Citadellets Beleiring bestemtes 30 Batailloner og 10 Escadroner, Lottum fortsatte sin Attaque Natten imellem den 30te og 31te, da den Stilstand, som var sluttet efter Byens Capitulation, var udløben, Schulenburg førte en ny Attaque fra Byen, men dennes Aabning udsattes i nogen Tid. Maréchal-de-camp Ravignan kom nemlig den 3die August fra Versailles med en Proposition om Slottets Overgivelse, man opsatte ogsaa en Convention, ifølge hvilken Citadellet skulde overgives den 5te September, og Garnisonen nyde fri Afmarche, dersom den franske Armee ikke inden denne

---

*) Hertugen siger Bataillonen 2den Prinds Georg, men denne var ikke ved Beleiringen, hvorimod Bat. Oldenborg netop havde Trancheevagt i Schulenburgs Attaque denne Nat.

Tid kunde ophæve Blokaden, hvortil Beleiringen skulde forandres, saasnart Ludvigs Ratification indtraf. Paa Lottums Attaque vedvarede Fjendtlighederne, og den 8de kom Navignan tilbage med den Efterretning, at Kongen vilde ratificere Conventionen, saafremt man vilde slutte en fuldkommen Stilstand imellem Armeerne, under hvilken man da skulde begynde Fredsunderhandlingerne igjen. Herpaa vilde Eugen og Marlborough ikke indlade sig, og det forblev altsaa ved Beleiringen: Schulenburg aabnede endnu samme Dag sin Attaque paa Esplanaden. Arbeiderne gik kun langsomt fremad paa Grund af den frygtelige Minekrig, som i den Grad svækkede Beleiringscorpset, at Eugen maatte sende det en Forstærkning af 11 Bataillonēr. En Mine, som sprængtes den 29de, medforte alene et Tab af 46 Døde og 128 Saarede, og Citadellet vilde ved dette frygtelige Forsvarsvaaben kunne have holdt sig længe endnu, dersom ikke Manglen paa Levnetsmidler havde tvunget Surville til at slaae Chamade den 31te August. Man vilde ikke tilstaae ham anden Betingelse end at Garnisonen skulde være Krigsfanger, men dette vilde Surville ikke, og Fjendtlighederne vedbleve til den 3die September, da Surville sluttede en Capitulation, ifølge hvilken den til 4336 Md. reducerede Garnison fik fri Afmarche, dog med den Betingelse, at den ikke maatte tjene mod de Allierede, før den var udvexlet ved et lige saa stort Antal allierede Fanger.

Armeerne.

Armeernes Bevægelser havde imidlertid ikke været af Betydenhed. Villars gik den 23de Juli til Denain med den franske Armee, og marcherede herfra den 28de Tournay til Undsætning, men da Eugen havde indtaget en meget fordeelagtig Stilling til Beleiringens Dækning, og Villars desuden fik Efterretning om Byens Capitulation, gik han tilbage igjen. Eugen gik den 6te August til Orchies, hvorfra et

Detachement den 18de gjordes mod Marchiennes, men da Brigadeer Angennes ryfkede denne Plads til Undsætning med 2 Regimenter Dragoner, traf de Allierede fig tilbage.

Efterat ogfaa Tournays Citadel havde capituleret, beſluttede de allierede Generaler at beleire Mons, til hvis Berending Prindſen af Heſſen-Caſſel detacheredes den 3die September med 4000 Md. Infanterie og 60 Escadroner. For at kunne indeſlutte Mons var det nødvendigt at bane fig en Vei over Haine og Trouille, bag hvilken Floder de Franſke havde opkaſtet deres Linier imellem Conde og Mons og imellem denne By og Maubeuge. Generallieutenant Orkney var allerede den 31te Auguſt detacheret med alle Grenaderer og 50 Escadroner, for at overrumple St. Ghislain, men han fandt dens Beſætning rede til at tage imod fig, og Generallieutenant Legal ſtod tæt ved Byen med 7 Bataillioner, hvorfor han uden at forſøge Noget blev ſtaaende i Nærheden af den. Heſſen ſaae fig under disſe Omſtændigheder nødt til at gaae Nord om Mons, og forſøge at forcere Linierne imellem Mons og Maubeuge, hvor de kun vare bevogtede af 3 Regimenter Dragoner, han paſſerede derfor Haine og gik til Havre, hvorfra han den 6te gik mod Linierne! Saaſnart Villars fik Efterretning om Prindſens Marche, detacherede han Luxemborg, ſom ſtod ved Conde med 30 Escadroner, til Trouillen, for at forſtærke Liniernes Beſætning, men før denne kunde naae ſit Maal, havde Prindſen allerede forceret Linierne, og taget Poſt foran Mons; de franſke Dragoner traf fig tilbage til Luxemborg.

Imidlertid havde ogfaa Armeen, med Undtagelſe af 26 Bataillioner og 10 Escadroner, ſom bleve ved Tournay, for at dække denne Fæſtnings Reparation, ſat fig i Marche Natten imellem den 3die og 4de, den paſſerede Trouille den 6te og :og en Stilling mellem Ciply og Quevy. Den 7de deta-

hercdes Generalmajor Cheuses med 14 Escadroner, 3 Regimenter Husarer og 4 Bataillioner, for at berende Mons fra Siden mod Conde og Valenciennes, rimeligviis er Fæstningen ogsaa samme Dag berendt fra de øvrige Sider, den 9de tog Generallieutenant Dedem St. Ghislain, som Legal havde forladt, og hvis 170 Md. stærke Besætning blev gjort til Krigsfanger.

Villars fik først den 4de Efterretning om de Allieredes Marche, hvorpaa han marcherede til Quievrain, den 5te gik han til St. Ghislain med Cavalleriet af høire Fløi, og da han her saae den allierede Armee paa den høire Hainebred, vendte han tilbage i den Hensigt, med hele Armeen at marchere Mons til Undsætning, thi han tvivlede ikke paa at de Allierede jo vilde beleire denne Fæstning. Det varede imidlertid til den 7de inden han kunde passere Honneau med sin Armee, og først den 9de finde vi ham tage en Stilling ved Malplaquet. De Allierede havde imidlertid allerede afskjaaret ham aldeles fra Mons: den 8de havde de sat den høire Fløi under Eugen i Ovaregnon medens venstre under Marlborough blev i Quevy, og ved Efterretningen at Villars var i Marche imod dem den 9de, avancerede de ogsaa, og satte sig imellem Aulnoit og Sart, hvorpaa der forefaldt en Kanonade og nogle ubetydelige Skjærmydsler mellem Forposterne. Villars havde erholdt Ordre at redde Mons, selv om det skulde skee ved at vove et Slag, og Boufflers var den 8de kommet til Armeen, for at være ham behjelpelig i Operationerne mod hans store Modstandere; Marlborough og Eugen havde ogden Hensigt at angribe de Franske, men de vilde først oppebie det Corps, de havde ladet for Tournay, og som var i Marche under Generallieutenant Withers til Armeen*).

*) 7 Bataillioner bleve som Garnison i Tournay, og Withers Corps talte altsaa 19 Bataillioner og 10 Escadroner.

Den 9de og 10de anvendte begge Armeer til at forstærke deres defensive Stilling: den allierede talte henved 90,000 Md. (incl. Withers Corps) og stod: Fyrsten af Nassau-Dietz med 26 Bataillioner imellem Skoven af Laniere og Tiry, Lottum med 14 Bat. i Skoven ved Tiry, imellem denne og Tournant stod Orkney med 13 Bataillioner, Tournant besattes med 7, og Strækningen imellem denne Gaard og Sart besattes med 18 Bataillioner. Eugens Infanterie, som først indtog sin Stilling den 10de, stod deels i Sart, deels ved denne By, hans Cavallerie under Hertugen af Würtemberg-Neustadt stod bag høire Fløi, hertil stødte høire Fløi af Marlboroughs Cavallerie, og Prindsen af Hessen-Cassel stod bag Infanteriets venstre Fløi med den venstre Fløi af Marlboroughs Cavallerie.

Det synes besynderligt, at Villars, som Intet havde at vente efter, ikke angreb de Allierede, men ogsaa anvendte Tiden til sin defensive Stillings Forstærkning, da han dog vilde redde Mons, og da den eneste Maade til at opnaae dette under nærværende Omstændigheder var et Slag. Den franske Armee talte kun henved 80,000 Md., og maaskee har Villars ventet, at de Allierede skulde anvende en Deel af deres Styrke paa Beleiringen af Mons, hvilket han da har villet benytte til at angribe det svagere Dækningscorps; imidlertid sørgede han for at erstatte sin ringere Styrke ved en stærkere Stilling, og saaledes sikkre sig for et Angreb af de Allierede. I Skoven ved Laniere satte han sin høire Fløi, 8 Brigader Infanterie under Generallieutenant Artagnan, og disse dækkede sig ved et Forhug; paa Plainen imellem Skoven af Laniere og den af Taisniere anlagdes en dobbelt Forskandsningslinie, bag den 1ste, som fortes over Høiderne foran Malplaquet, posteredes 14 Regimenter Infanterie imellem Skoven af Laniere og Capellet St. Jean Vauquier, foran

dette Capel paa Veien mod Tournant anlagdes et Batterie som forsvaredes af 2 irlandske Brigader, Redanlinien fra St. Jean til Skoven af Taisniere besattes med Garderne og 2 Regimenter Infanterie. I Skoven af Taisniere, der deels dækkedes af en Bæk i høire Flanke, deels af Retranchements og Forhug i Fronten, stode 4 Regimenter under Legal, til disse sluttede sig 4 andre under Albergotti, som dannede Liniens venstre Fløi, og støttede sig til en for impassabel anseet Eng, der skulde dække den venstre Flanke og Ryggen. Cavalleriet stod bag Infanteriet i Plainen, og naar den første Stilling var forceret, skulde man trække sig tilbage bag den anden Linie, som var anlagt imellem Malplaquet og Chaussee du Bois. Boufflers commanderede den høire og Villars den venstre Fløi.

Slag ved Malplaquet.

De allierede Generaler recognoscerede denne Stilling den 10de, og da Withers allerede var kommet til Ovaregnon, besluttedes det at angribe de Franske den næste Morgen. Schulenburg skulde med 40 Bataillioner (de 9 danske) attaquere den venstre Fløi i Skoven af Blangies, og Lottum med 22 Bataillioner paa samme Tid gaae mod Skoven af Taisniere. En halv Time efterat Attaquen var begyndt her, skulde Nassau-Dietz attaquere de Franskes høire Fløi med 31 Bataillioner, foruden de 19, som kom med Withers, og som skulde marchere herhen. Brigadeer Gouvain skulde med 3 Bataillioner forsøge at passere, og hvis dette ikke lod sig gjøre, omgaae Bækken og Engen, hvortil de Franskes venstre Fløi støttede sig, og naar Fløiene vare trængte tilbage, skulde Orkney med 15 Bataillioner attaquere Redanerne. Af Cavalleriet skulde 21 Escadroner under Prindsen af Hessen følge Nassaus Attaque, Auvergne med 30 Escadroner skulde følge Orkney og Resten af Marlboroughs Cavallerie, 95 Escadroner, fulgte Lottum, medens Würtemberg med 110

Escadroner bestemtes at følge Schulenburg. Senere forandredes dog Meget i denne Disposition, Skovene befandtes at være impassable for Cavallerie, og dette fik derfor, med Undtagelse af Hessens 31 Escadroner, Ordre at agere i Centrum, Withers fik Ordre med sit Corps at passere Skoven af Montreuil*), og marchere til Folie, for derfra at falde de Franske i Ryggen.

Kl. 7 om Morgenen satte Bataillonerne sig i Bevægelse til deres forskjellige Samlingssteder, begunstigede af en tæt Taage, som dog snart fordeelte sig, og en heftig Kanonade aabnede nu Slaget. Kl. 9 gaves Signal til Attaque paa venstre Fløi. Albergotti lod Schulenburgs Batailloner komme sig paa Pistolskuds Distance nær, før han gav Ild, som derfor var saa meget desto virksommere, og de forreste Batailloner bragtes i Uorden, og vege tilbage. Schulenburg førte sin anden Linie frem, og der opstod en yderst tvivlsom Kamp med Bajonetten. Nogle af Schulenburgs Batailloner havde imidlertid truffet for meget til høire, og forenede sig med Gouvains 3 Batailloner, Engen i de Franskes venstre Flanke var næsten tør og Bækken ubetydelig, saa at disse Batailloner snart stode paa den anden Bred, og angreb de Franske i Flanken, Albergottis Fløibataillon kom i Uorden, som allerede begyndte at udbrede sig til de andre Batailloner, og de Franske maatte forlade deres Forskandsninger. Bag disse 4 Batailloner synes imidlertid at have været posteret 12 andre, hvilke standsede de Allieredes Fremtrængen for nogen Tid, rimeligviis har dette været ved det andet Retranchement i Skoven.

Lottum attaquerede paa samme Tid Skovens høire Flanke, hvor Villars selv var tilstede, men ogsaa hans første

---

*) Nord for Skoven af Sart.

Angreb blev afslaget. Ordenen tilveiebragtes snart igjen, og Lottum førte atter sine Tropper i Ilden, da brød Generallieutenant Chemerault frem paa hans venstre Flanke med 12 Bataillioner af Centrum. Eugen bivaanede Schulenburgs Attaque, Marlborough var ved Lottums, og saae neppe dennes Fare, før han satte sig selv i Spidsen for Auvergnes Cavallerie, og ilte Lottum til Hjelp. Det kunde have seet slemt nok ud for Chemeraults Tropper, som befandt sig paa en aldeles aaben Plaine, men Villars bemærkede Marlboroughs Fremrykning, og gav derfor Chemerault Ordre til at trække sig tilbage, hvilket ogsaa skete før Marlborough kom ham nær nok for at gjøre nogen Skade. Dette skaffede imidlertid Lottum Luft, han forcerede det af Legal besatte Retranchement og trængte de Franske tilbage til Plainen i Centrum. Schulenburg havde kort i Forveien forceret det andet Retranchement, og trængte ogsaa Albergotti tilbage: Bataillonerne kom formedelst Underskovens Tæthed i Uorden, men dette forhindrede dem ikke i at benytte de Fordele, en Skov frembyder for Tirailleuren, og saavel Lottum som Schulenburg bleve saaledes længe opholdte i Skoven.

De Allieredes venstre Fløi stod under Tillys Commando, men det synes ikke at de under ham-commanderende Generaler have skjænket ham synderlig stor Opmærksomhed, men meget mere handlet paa egen Haand. Da den i Dispositionen bestemte halve Time var forløben, brød saaledes Nassau-Dietz frem uden Ordre af Tilly, og uden engang at lade ham det melde. Generallieutenant Hamilton førte 4 Bataillioner mod Besætningen af Laniereskoven, Spar og Oxenstjerne gik med 9 Bataillioner mod Retranchementet nærmest denne Skov, til høire af dem førte Dohna og Heyden 6 Bataillioner mod Batteriet foran Malplaquet, Weldern og Ranck gik med 4 Bataillioner mod den høire Flanke af det

fremspringende Retranchement ved Tiry, og Fagel og Pallant med 7 Bataillioner mod den venstre Flanke af dette Retranchement. Prindsen befandt sig selv ved Drenstjernes og Spars Colonne, det franske Artillerie anrettede en stor Ødelæggelse i hans Rækker, begge Generallieutenanter faldt, men Prindsen gik selv i Spidsen for Colonnen mod Retranchementet, da han kom i Nærheden deraf, toges han i Flanken af Batteriet foran Malplaquet, men dette standsede ham ikke, tvertimod forcerede han sin Marche for at komme ud af Ilden, og stormede Retranchementet. Teten trængte Besætningen tilbage, men Boufflers angreb Hollænderne før de kunde deployere, og drev dem tilbage igjen. Endnu engang førte han sine Tropper i Ilden, men med ligesaa lidet Held: Boufflers sendte sit Cavallerie efter de i Uorden bragte Bataillioner, men Prindsen af Hessen rykkede frem med sine Escadroner, og drev det franske Cavallerie tilbage. Ligesaa uheldigt gik det de andre Colonner, Fagel leed saa meget ved det franske Artillerie, at han maatte trække sig tilbage længe før han naaede Høiden, som han skulde storme. I Skoven af Tiry stod den preussiske Generallieutenant Nantzau med 4 Bataillioner, men maatte ikke forlade sin Post før nærmere Ordre, til ham henvendte den hollandske Deputerede Goslinger, som fulgte Fagel, sig, for at faae en Forstærkning, Nantzau vilde ikke overtræde sin Befaling, men gav ham dog omsider 2 Bataillioner. Forstærket ved disse, førte Fagel endnu engang sine Tropper i Ilden, yderst svækkede naaede de Retranchementet, Brigadeer Steckenburg modtog dem meget varmt, og skjøndt han selv faldt, dreve dog hans Tropper de Allierede tilbage igjen.

Schulenburg og Lottum trængte imidlertid bestandigt frem i Skoven, og havde aldeles overfløiet de Franskes Stilling. Villars bad Boufflers om en Forstærkning, men

denne var saa haardt trængt af Hollænderne, at han ikke kunde undvære een Mand, og Villars saae sig i den Nødvendighed, at tage 2 Regimenter fra Centrum til sin venstre Fløis Forstærkning. Men snart viste sig et andet Uveir: Withers havde passeret Skoven og fattet Post i Hegnene af Folie, og lod sit Cavallerie defilere ind paa Plainen. Generallieutenant Rosel opdagede dette vel itide, og kastede sig med nogle Escadroner paa hans høire Fløi, som han bragte i Uorden, hvorved de Franske vandt adskillige Hegn, som Albergotti strax fik Ordre at besætte med 2 Regimenter. Men Withers pludselige Fremtræden havde dog en vigtig Indflydelse paa Slagets Afgjørelse: De Franske troede sig allerede angrebne i Flanken og forlode i Hast Skoven, forfulgte af Lottum og Schulenburg, Villars kunde ikke hurtigt nok samle de oplöste Bataillioner, og blev derfor nødt til at tage endnu flere Tropper fra Centrum, med hvilke han angreb de Allierede, og skjondt han selv blev saaret i Knæet, saa han maatte forlade Kamppladsen, bleve dog Schulenburg og Lottum kastede ind i Skoven igjen. De gjennem Skoven retirerede Bataillioner samledes igjen, men maatte anvendes mod Withers, de andre Tropper vare nødvendige for at holde Schulenburg og Lottum i Skoven, og Retranchementet i Centrum var saaledes kun svagt besat, hvoraf Euzen og Marlborough benyttede sig, idet de gave Orkney Ordre at rykke frem mod Redanerne med sine 15 Bataillioner. Disse Tropper, som hidtil endnu aldeles ikke havde været i Ilden, gik nu imod den baierske og kölnske Garde som snart bleve kastede ud af Forskandsningerne, Rantzau saae Leilighed til at tage den franske Garde i Flanken, og snart var den hele første Forskandsningslinie i de Allieredes Hænder, og Infanteriekampen afløstes af Cavalleriefægtningen.

Saasnart Orkney havde kastet det franske Infanterie tilbage, begyndte Auvergne igjennem Mellemrummene imellem Redanerne at lade sit Cavallerie defilere ind paa Plainen. Da Boufflers, som nu alene styrede Slagets Gang, saae dette, satte han sig selv i Spidsen for det franske Gensdarmerie, og kastede Auvergnes Escadroner, før de vare opmarcherede, tilbage paa Infanteriet, som havde besat de franske Linier, men dette tvang ved sin Ild Boufflers til at vende om igjen. Tre Gange kastedes Auvergne saaledes, før Marlborough kunde forstærke ham med sine øvrige Escadroner, Boufflers lod alle Huustropper rykke frem, og det allierede Cavallerie kastedes endnu engang, men nu var ogsaa Hertugen af Würtemberg med det keiserlige og danske Cavallerie kommen ind paa Plainen og attaquerede de Franske i Flanken. Flere Gange fornyede Boufflers Attaquen, og enkelte Escadroner af de Allierede kastedes, men han kunde ikke holde sig mod Overmagten, og kastedes tilsidst tilbage over Bækken ved Camp perdu, da ogsaa Prindsen af Hessen var kommen ind i Plainen. Boufflers vilde indtage en ny Stilling bag det andet Retranchement, men Legal var allerede med venstre Fløi i Færd med at passere Hon, Midten var aldeles i Uorden, og Boufflers gav derfor ogsaa Artagnan, som endnu holdt sig i Skoven af Laniere, Ordre til at retirere Kl. 2 Eftermiddag. Nögle Escadroner under Hertugen af Würtemberg havde passeret Hon ved at forfølge det franske Cavallerie, men de allierede Tropper og især Infanteriet vare saa udmattede, at Eugen og Marlborough ikke vilde forfølge de Franske, som saaledes uforstyrrede fortsatte deres Retraite til Quesnoy i god Orden. Boufflers lod derpaa den franske Armee campere imellem Quesnoy og Valenciennes.

Vi finde atter her en fransk Marschall, en i Krigen opdragen Soldat begaae den samme Feil, som 5 Aar i For-

veien var Aarsag i, at de Franske tabte et Slag, der ikke alene i militair, men ogsaa i politisk Henseende havde de sørgeligste Følger for den Overvundne. Ved Höchstädt havde Tallard forsømt at recognoscere; en Bæk, der løb foran hans Front, hvis Bredder vare sid Eng, som i den fugtige Aarstid var impassabel, men af Sommerens Varme udtørret, ansaaes som et Værn, fordi det heed sig, at den var impassabel, man forsømte at undersøge Engen, og det viste sig, men for sildigt, at man intet Værn havde. Ligesaa gik det Villars ved Malplaquet: Hans venstre Fløi støttede sig til en Bæk, hvis Bredder i fugtige Aarstider vare impassable, de bleve betragtede som ufremkommelige Moser, og uden nærmere Undersøgelse erklærede for et udmærket Værn for Flanken. Men uheldigviis havde det en lang Tid været en tør Hede, ikke alene Engen, men ogsaa Bækken var næsten udtørret, og Forsømmelsen af at skaffe sig Localkundskab om det Terrain man afbenyttede til en i enhver anden Henseende udmærket Stilling, var Aarsag i at et Slag blev tabt og en Fæstning erobret, istedenfor at man, ved at anvende lidet mere Omhyggelighed paa sin venstre Flankes Sikkring, maaskee havde vundet Slaget, og reddet Fæstningen. Tabet var større paa de Allieredes end paa de Franskes Side, men jeg kan ikke underskrive Villars Ord, der skrev til Ludvig, at dersom de Allierede vandt endnu een saadan Seir, vilde det være ude med dem. Følgerne viste ogsaa, at dette kun kunde være et tomt Pralerie, thi hvorfor skulde Villars ikke have gjort end et Forsøg paa at redde Mons, dersom han virkelig havde havt mere Fordeel end Tab af Slaget ved Malplaquet? De Franske angive deres Tab til 8137 Døde og Saarede, og sige, at de toge 29 Faner og 3 Estandarter, det Første er uden tvivl for Lidet, det Sidste for Meget. De Allierede sige, at de toge 46 Faner og

Estandarter, hvilket maaskee er for høit anslaaet *). Besynderligt er det, at ikke mere end 17 Kanoner faldt i de Allieredes Hænder. Fangerne vare kun Faa, foruden de Saarede paa Valdpladsen, hvis Antal beløb sig til henved 3000, taltes kun 5 à 600 Fanger. De Allieredes Tab var henved 20,500 Md., Kausler har følgende Liste:

	Eugens	Infanterie	1982	Døde og	3442 Saarede.
—		Cavallerie	206	—	235 —
Marlboroughs		Infanterie	3515	—	9181 —
—		Cavallerie	580	—	1479 —
			6283	Døde og	14,237 Saarede.

Jalt 20,520 Døde og Saarede, hvoraf 363 døde og 980 saarede Officerer. I D's Manuscript findes en anden Liste over Infanteriets Tab, ifølge hvilken:

Eugens Armee:	Keiserlige.....	190	Døde og	328	Saarede.
	Danske.....	534	—	750	—
	Sarer	196	—	510	—
	Pfalzer.....	86	—	273	—
	Hollænder.....	711	—	888	—
	Hessер.....	135	—	392	—
	Würtemberger	132	—	290	—
		1984	Døde og	3431	Saarede.
Marlboroughs Armee:	Englænder ...	575	Døde og	1281	S.
	Preussер	309	—	894	—
	Hannoveraner	298	—	1119	—
	Hollænder...	2301	—	6001	—
		3563	Døde og	9375	S.

*) Den danske Generallieutenant Rantzau angiver Trophæerne til 15 Kanoner og henved 30 Faner og Estandarter; Hertugen har 20 Kanoner, men angiver ikke Fanernes Antal.

Jalt 5547 Døde og 12,806 Saarede, hvilket ogsaa omtrent stemmer med Kauslers Liste. De danske Tropper holdt sig efter Hertugens Brev bravt, især omtales Bataillonen Fyen med megen Roes. Af Gardens Officerer vare kun 4, som ikke vare Døde eller Saarede, Dragonerne toge 2 Estandarter og 2den Bataillon Sjelland 1 Fane. Af Stabsofficerer faldt kun Oberstlieutenant Mogge, Oberstlieutenant Lüttichau og 2 Majorer toges tilfange. Infanteriets Tab angiver Hertugen til 14 Officerer og 519 Md. Døde, og 54 Officerer, hvoriblandt Oberst Grev Sponeck, og 694 Md. Saarede, Cavalleriets Tab var kun ubetydeligt.

Mons beleires.

Der var nu Intet i Veien for Monses Beleiring, som overdroges Fyrsten af Nassau-Dietz med 30 Bataillioner og 30 Escadroner. Af Danske finde vi ved denne Beleiring Generalmajor Cheuses, Bataillonen 1ste Sjelland og Würtemberg-Dels *) og 2det og 3die Jydske Regiment Cavallerie. Mons var en stærk Fæstning især ved sine Oversvømmelser, og dens Forsvar begunstigedes særdeles af de vedholdende Regne, som faldt under hele Beleiringen, og gjorde det meget besværligt at arbeide i den, selv om Sommeren fugtige Jordbund, men den var kun slet forsynet med alle Fornødenheder, og den Garnison, som Generallieutenant Grimaldi havde til dens Forsvar, bestod kun af 9 spanske og 2 baierske Bataillioner og 1 Regiment Dragoner. Under Beleiringen lykkedes det Villars at kaste endnu 4 franske Bataillioner ind i Fæstningen, som nu havde 3500 Forsvarere, men dette Antal var altfor lidet med Hensyn til dens Omfang, og hertil kom endnu, at de spanske Tropper vare mere tilbøielige til at tjene Carl den 3die end Philip den 5te. Da den franske Armee havde

*) Denne Bataillon blev efter Slaget afløst i Dendermonde af Bataillonen 2den Sjelland, som synes at have lidt meest i Slaget.

trukket sig tilbage til Quesnoy, og Garnisonen var saa svag, at man ikke ventede stor Modstand af den, fandt man det ikke værdt at spilde Tiden med at opkaste Circum- og Contravallationslinier, man ventede kun paa Artilleriet, som den 21de forlod Brüssel og den 25de kom for Mons, for at aabne Trancheerne, hvilket skete den 25de om Aftenen mod Syd- og Sydoststiden. Den 1ste October toges et detacheret Værk, som beskyttede en Sluse, ved hvilken en Deel af Vandet kunde afledes fra Engene omkring Mons. Natten imellem den 7de og 8de October attaqueredes og toges den første bedækte Vei for Hornværket mod Sydost, paa Attaquen mod Bertamontporten logerede man sig ved Hjelp af Sappen Natten imellem den 9de og 10de paa Hornværkets bedækte Vei, hvilket Logement de følgende Dage udvidedes til begge Sider. Den anden bedækte Vei for Attaquen mod Havreporten toges den 16de, ved Bertamontporten arbeidede man paa at passere Graven for at storme Hornværket, hvilket skete den 17de imellem Kl. 7 og 8 om Aftenen, og man logerede sig uden synderligt Tab i Værket. Ved Havreporten var Breschen i Hornværket practicabel den 20de, og samme Dags Aften skulde dette Værk stormes, men Kl. 11 Formiddag slog Grimaldi Chamade. Ifølge Capitulationen skulde Garnisonen nyde fri Afmarche med Vaaben og Bagage og alle militaire Honneurs, men uden Artillerie; den største Deel af de spanske Tropper toge imidlertid Tjeneste i den allierede Armee, og kun 15 à 1600 Md. benyttede sig af den tilstaaede Afmarche.

Imidlertid var ogsaa Berwick kommen til Armeen den 18de October, og gik til Maubeuge med 50 Bataillioner og 100 Escadroner, for at sætte denne Fæstning i Sikkerhed for en Beleiring, og Luxemborg var detacheret til Namur med 20 Bataillioner og 30 Escadroner, Resten af den franske

Armee blev under Boufflers ved Quesnoy. De Allierede havde endnu i Sinde at tage Maubeuge før de endte Felttoget, men Berwicks Stilling ved denne Fæstning, og de vedvarende Regne forhindrede dem i at tænke paa flere Operationer, hvorfor Armeen adskiltes den 26de October, og marcherede til de respective Quarterer, hvilke for det danske Corps bleve:

Brügge.....	4	Batailloner	og 16	Escadroner.
Courtray	3	—	3	—
Dendermonde	„	—	2	—
Tournay	1	—		
Lille	1	—		
Mons.....	1	—		
Stevenswerth	3	Compagnier	Würtemberg-Dels	Inf.

Felttoget 1710.

Marlborough og Eugen havde dette Aar lagt den Plan, at aabne sig en Vei ind i Frankrig ved Indtagelsen af Douay og Arras, og dernæst foreskrive Ludvig Freden i hans egne Lande. I Midten af April begyndte den allierede Armee at rykke i Felten, Hertugen af Würtemberg forlod Brügge den 14de med de Tropper, som havde ligget her i Garnison, og kom den 18de til Tressin, efterat han paa Marchen var forstærket med en Deel af de flanderske Garnisoner, af hvilke han forefandt Resten ved Tressin, Tilly samlede et andet Corps ved Anderlek, og marcherede herfra til Tournay, hvorhen ogsaa General Dopf førte Garnisonerne fra Maas. Marschall Montesquiou (Artagnan) havde paa samme Tid samlet 40 Bataillioner og 20 Escadroner bag Linierne imellem Douay og Bassee, hvilke Linier absolut maatte forceres, før Douay kunde beleires. Eugen og Marlborough besluttede, ikke at give ham Tid til at trække flere Tropper sammen her, og endskjøndt endnu mange af de Tropper, som skulde udgjøre Armeen, manglede, brøde de op i 4 Colonner den 20de: Marlborough havde høire Fløi med en Avantgarde paa 15,000 Md. under Würtemberg, som rettede sin Marche mod Pont a Vendin, Eugen havde en lige saa stærk Avantgarde under Felttøimester Baron Fels,

som marcherede mod Auby. Da de Franske erfarede de Allieredes Nærmelse, afbrode de Broerne over Canalen, og forlode deres Linier; Würtemberg opdagede nogle Escadroner, da han kom til Vendin, men da han begyndte at slaae Broer over Canalen, traf de Franske sig tilbage, og Marlborough marcherede uden Modstand ind i Plainen ved Lens, hvor han den 21de atter forenede sig med Eugen, som formedelst de impracticable Veie ved Auby havde trukket til høire, men ogsaa her var passeret uden Modstand. De Franske traf sig tilbage til Vitry, men da de Allierede marcherede imod dem, forlode de ogsaa denne Post og traf sig tilbage til Cambray.

Douay beleires.

Den næste Dag berendtes Douay, hvor Generallieutenant Albergotti commanderede en Garnison af henved 8000 Md., deri indbefattet Garnisonen af det Nord for Fæstningen liggende Fort Scarpe. Den 4de Mai aabnedes Trancheerne paa 2 Steder: Fyrsten af Anhalt-Dessau havde Attaquen mod Sydvestsiden med 40 Bataillioner (Genm. Schwerzel og Bat. 2den Sjelland og Oldenborg), og Fyrsten af Nassau-Dietz mod Nordvestsiden med 20 Bataillioner. Natten imellem den 7de og 8de gjorde Brigadeer, Hertugen af Mortemar et Udfald med 1000 Grenaderer og 200 Dragoner, han overfaldt og kastede et engelsk Regiment, som talte 116 Døde, og drev derpaa et Schweizerregiment tilbage, men da den engelske Generalmajor Mackarty kom dem til Undsætning, blev Mortemar kastet tilbage igjen, og den Skade Trancheerne havde lidt, repareredes snart igjen. Den 8de begyndte de Allierede at beskyde Douay, men det egentlige Beleirings-artillerie, som bestod af 200 Stykker, kom først den 9de til Leiren. Foran den bedækte Vei af Douay laae en Grav, som Nassau passerede Natten imellem den 21de og 22de, de Allierede fordreves strax igjen, men ved en ny Attaque den 22de om Middagen lykkedes det dem at gjøre et Loge-

ment paa Glaciset; for Anhalts Attaque var den yderste Contrescarpe palliſaderet, han lod gjøre en Attaque paa den Natten imellem den 23de og 24de, men den affloges. Da de Franſke den følgende Nat forlode Palliſaderingen, passeredes den yderſte Grav ogſaa i Anhalts Attaque.

Armeerne.

Imedens de Allierede ſaaledes beleirede Douay, bleve først Armeerne ſamlede, idet de allierede Tropper marcherede til Armeen ved Douay, ſom herved forøgedes til 155 Bataillioner og 262 Escadroner, og de franſke Tropper marcherede til Cambray; den franſke Armee commanderedes af Villars, og under ham af Berwick, Montesquiou og den baierſke Feltmarſchall Arco. Villars fornemſte Øiemed var rettet paa Douays Befrielſe, hvorfor han nedenfor Bouchain lod ſlaae en Mængde Broer over Schelden, for at drage de Allieredes Opmærkſomhed herhen, og formaae dem til at ſvække ſig ved at ſende flere Tropper til den høire Scarpebred, medens det var hans virkelige Henſigt at angribe dem i Plainen ved Lens. Eugen og Marlborough bleve imidlertid roligt ſtaaende imellem Vitry og Arleux, hvor deres Front dækkedes af et Morads, ſom omgav Senſee, og lode kun Armeen holde ſig marcheſærdig, da de i Forveien havde ſlaget Broer over Floderne, og banet Veiene, ſaa at de med Lethed kunde bevæge ſig til alle Sider. Villars viſte ogſaa ſnart, at Tilberedelſerne ved Bouchain kun vare en Demonſtration, idet han den 25de ſatte ſig i Marche mod Arras, hvor han passerede Scarpen imellem den 28de og 29de. Imellem Montigny og Vitry havde de Allierede opkaſtet et Retranchement, ſaaſnart de fik Efterretning om de Franſkes Overgang over Scarpen, ſatte de ſig ogſaa i Marche og toge Poſt bag dette Retranchement med den ſtørſte Deel af Armeen: for Douay bleve kun 30 Bataillioner. Endſkjøndt Villars commanderede 153 Bataillioner og 262 Escadroner,

fordristede han sig dog ikke til at angribe de Allierede, som han den 30te Mai havde nærmet sig paa Kanonskuds Distance, men traf sig den 4de Juni tilbage, og satte sig imellem Arras og Douay. Den 17de Juni repasserede han Scarpen, og satte sig imellem Arras og Disy, hvorpaa de Allierede igjen satte deres venstre Fløi ved Arleux.

Beleiring af Douay.

For Douay var man imidlertid med Sappen gaaet frem mod den bedækte Vei, paa hvilken man begyndte at logere sig Natten imellem den 3die og 4de Juni, og som man efterhaanden satte sig i Besiddelse af den, anlagdes Breschebatterier mod Halvmaanerne og Hovedvolden. I Nassaus Attaque foretoges den 19de en Storm paa Halvmaanen, som med Tabet af 174 Døde og 522 Saarede toges, Halvmaanen for Anhalts Attaque toges den 24de efter en haardnakket Modstand. De Allierede traf derpaa Anstalter til en Generalstorm, men før denne foretoges, slog Albergotti den 25de Kl. 2 Eftermiddag Chamade. Ifølge Capitulationen, som undertegnedes den 27de, udmarcherede Garnisonen, af hvilken resterede 4 à 5000 Md., med alle Honneurs, Vaaben og Bagage, 6 Kanoner og 2 Morterer. De Alliieredes Tab for Douay var 8075 Døde og Saarede, af de 2 danske Bataillioner havde 2den Bat. Sjelland 107 Døde og 216 Saarede og Bat. Oldenborg 90 Døde og 230 Saarede.

Det var de Alliieredes Hensigt, som allerede ovenfor er bemærket, at beleire Arras, og saaledes trænge igjennem den inderste Fæstningsrække, men Villars Stilling ved denne Fæstning gjorde en Beleiring umulig, og da de Allierede den 10de Juli gik til Mont St. Eloy, concentrerede Villars hele sin Armee imellem Arras og Sailly, hvilket bevægede de allierede Generaler til at opgive deres oprindelige Plan, og derimod vende sig mod Bethune, som var besat af 9

Bataillloner og et Regiment Dragoner (4 à 5000 Md.) under Generallieutenant Puy Vauban. Til Beleiringens Dækning indtog den allierede Armee den 12te en Stilling imellem Villers Brulin og Mont St. Eloy, hvorfra 30 Bataillloner (Bat. Fyen) og 18 Escadroner (1 af Cuirassеerreg.) den 13de detacheredes under Schulenburg, Fagel og Wood, for at foretage Beleiringen. Schulenburg førte sin Attaque mod Slottet af Bethune (Vestsiden), Fagel mod Porten til Lille, Wood commanderede Cavalleriet. Fagel aabnede sine Trancheer Natten imellem den 23de og 24de, men den første Nats Arbeider bleve for største Deel kuldkastede ved et Udfald fra Fæstningen; Schulenburg maatte først aflede Vandet fra Engene paa sin Side, og kunde derfor ikke aabne Trancheerne før den 27de. Bethune beleires.

Marlborough og Eugen gik imidlertid med Observationsarmeen til Houdain og Aubigny, og detacherede Prindsen af Hessen-Cassel med 30 Escadroner og 12 Bataillloner til Vimy og 1600 Md. til Lens, for at dække Convoierne. Villars marcherede den 30te til Nærheden af Aubigny, hvor han overfaldt Fourrageurerne, og fratog dem en Deel Heste. De Allierede ventede at blive angrebne, og tilbagekaldte derfor deres Detachements, ligesom og en Deel af Beleiringscorpset, men disse sendtes snart tilbage igjen, da Villars indtog en Stilling imellem Arras og Bellencourt, hvor en ny Linie opkastedes. For Bethune begyndte Batterierne at spille den 6te August, forøvrigt gik Arbeiderne kun langsomt fremad, og først Natten imellem den 16de og 17de kunde man paa Schulenburgs Attaque passere den yderste Grav. Den 20de tilførte Generallieutenant Roos ham en Forstærkning af 9 Bataillloner og 20 Escadroner, hvorpaa samme Dags Aften den bedækte Vei stormedes, og de Allierede logerede sig paa de 2 fremspringende Vinkler, hvilket Logement de følgende

Dage udvidedes ved Sappen. Schulenburg anlagde derpaa sine Breschebatterier paa den bedækte Vei, og havde den 28de Alt færdigt til Storm; i Fagels Attaque fandtes et meget udvidet Minesystem, og Arbeiderne gik kun yderst langsomt fremad, saa han endnu ikke havde naaet Contrescarpens Pallisadering, da Schulenburg alt stod færdig til Storm. Garnisonen var imidlertid ved de idelige Udfald, hvorved Vauban søgte at standse de Allieredes Fremskridt, bleven betydeligt svækket, Ammunition og Levnetsmidler begyndte at mangle, og man kunde hvert Øieblik vente en Storm paa Schulenburgs Side; alt dette bevægede Vauban til at slaae Chamade den 28de, og Garnisonen afmarcherede ifølge Capitulationen den 31te med Vaaben og Bagage, alle Honneurs og 2 Kanoner, 14 à 1500 Md. stærk, foruden 700 Syge og Saarede. De Allierede tabte for Bethune 883 Døde og 2431 Saarede, hvoraf Bataillonen Fyen havde 53 Døde og 112 Saarede *).

Imedens denne Beleiring varede, fattede Gouverneuren af Ypern, Generallieutenant Villars, den Plan, at overrumple Menin, og forlod i denne Hensigt Ypern Natten imellem den 21de og 22de August med 5 Bataillioner, som han forstærkede ved Detachements fra Furnes og Knoke. Men da nogle Deserteurer havde forraadet Expeditionens Øiemed, fandt han Garnisonen paa sin Post, og maatte med uforrettet Sag vende om igjen. Paa samme Maade gik det et Detachement fra Ypern, som vilde overrumple Warneton, og et andet, som vilde overrumple Bassee.

Aire og St. Venant beleires.

Efter Indtagelsen af Bethune besluttedes det, da man formedelst Villars Stilling ikke kunne attaquere Arras, at

---

*) Ifølge en Liste hos D***. Hertugen af Würtemberg angiver Bataillonen Fyens Tab til 42 Døde og 109 Saarede.

beleire Aire og St. Venant. Armeen brød derfor op den 2den September, og satte den 4de sin høire Fløi i Therouane, og venstre i Lillers. Samme Dag passerede Generallieutenant Lagnasco Lys med 6 Bataillloner og 2000 Md. Cavallerie, for at berende Aire fra Vestsiden; denne Fæstning skulde beleires af Fyrsten af Anhalt-Dessau med 40 Bataillonr og 40 Escadroner, af Danske commanderedes Generallieutenant Gersdorff, Bat. 1ste og 2den Prinds Carl, 3die og 1 Esc. af 4de Jydske Reg. Cavallerie. Aires Garnison var 14 Bataillloner og 8 Escadroner Dragoner under Generallieutenant Goesbriant. St. Venant var besat af 2700 Md. under Brigadeer Selves, og beleirèdes af Fyrsten af Nassau-Dietz med 20 Bataillloner og 5 Escadroner, hvorved vi finde Bat. 1ste Prinds Georg. Begge Pladse berendtes den 6te, og man arbeidede derefter paa at aflede Vandet fra Engene, hvilket lykkedes Anhalt saa vel, at han allerede den 12te kunde aabne Trancheerne for Aire paa 2 Attaquer, en mod Syd- og en mod Vestsiden; de 2 danske Bataillloner vare ved Attaquen til venstre. Om Natten toge de Allierede en Redoute paa Veien til Bethune, men de fordreves igjen fra den den 13de.

Fra Ypern detacheredes den 18de **maréchal-de-camp** Ravignan med 19 Grenadeercompagnier, 1500 Musketterer og 1 Dragonregiment, for at opsnappe en Convoi, som fra Gent førtes op ad Lys til Beleiringerne. Han overfaldt Escorten, som bestod af 1200 Md. Infanterie og 500 Md. Cavallerie den 18de ved St. Eloy vive, hvor den havde gjort Holdt, og drev den snart fra Baadene, som han derpaa brændte; 300 Md. toges tilfange, hvoriblandt Oberst Ghinkel, som commanderede Escorten, en Deel søgte deres Redning ved at svømme over Floden, men omkom i den, og kun c. 300

Md. lykkedes det at slaae sig igjennem deels til Deinse, deels til Armeen.

For St. Venant aabnedes Trancheerne Natten imellem den 16de og 17de September, og Batterierne begyndte at spille den 21de. Natten imellem den 28de og 29de stormedes den bedækte Vei, paa hvilken de Allierede, efter to Gange at være afslagne, logerede sig, hvorpaa Selves den næste Dag slog Chamade, og Garnisonen udmarcherede den 2den October, 2000 Md. stærk med Vaaben og Bagage og alle Honneurs. De Allierede tabte for St. Venant 181 Døde og 710 Saarede, hvoraf Bat. 1ste Prinds Georg havde 18 Døde og 45 Saarede.

Beleiringen af Aire kunde formedelst Fæstningens Styrke ikke gaae saa hurtigt, og den forsinkedes end mere ved Uheldet ved St. Eloy vive. Thi man havde vel allerede anlagt Batterier og begyndte den 19de at beskyde Fæstningen med 77 Kanoner, men for ikke at consumere Ammunitionsforraadet før en ny Transport kunde ankomme, blev man nødt til at standse Ildens Heftighed. Hertil kom endnu, at Attaquen til venstre, som oprindeligt havde været rettet mod Fæstningens Sydside, maatte opgives, da man ikke kunde arbeide i den stenede Grund, man forefandt, og en ny Attaque aabnedes derfor Natten imellem den 29de og 30te mod Sydvestsiden. Udenfor det med en vaad Forgrav forsynede Glacis af Aire laae en Række Redouter, mod hvilke de Allieredes Arbeider først rettedes. Vi have allerede seet, at Redouten mod Bethune toges tilbage af de Franske den 13de September, den 23de gjorde de Allierede en ny Attaque paa den, og bemægtigede sig den efter en haardnakket Modstand. De Franske gjorde den næste Dag et Udfald, for at tage den tilbage, hvilket dog ikke lykkedes dem, og de maatte trække sig tilbage til Fæstningen uden at have tilsviet mere end en ubetydelig

Skade paa Løbegravene. Den 3die October attaqueredes en anden Redoute for Attaquen til venstre, men Stormen afsloges, de Allierede gjorde et nyt Angreb paa den den 5te, og toge den. En Lunette for Attaquen til høire toges den 6te, men de Allierede maatte forlade den igjen formedelst den heftige Ild fra Fæstningen. Endeligt kom man saa vidt, at man Natten imellem den 13de og 14de October kunde slaae Broer over den yderste Grav, men de Franske gjorde et Udfald og brændte disse Broer igjen; Natten imellem den 16de og 17de passerede de omsider Graven og gjorde et Logement paa Glaciset. Det Mosisommeligste af hele Beleiringen synes egentligt først nu at være kommet, thi de Franske vare Herrer over Sluserne, og benyttede dem flere end een Gang til at fylde Trancheerne, og tvinge de Allierede til at forlade dem, Minerne og de mange Udfald tilføiede dem mange folelige Tab, og med alle disse Gjenvordigheder, som menneskelig Kunst havde opfundet, forbandt Himlen sig, og de vedholdende Regne bevirkede omsider saa at sige en Stilstand i Beleiringen, thi kun langsomt kunde man nærme sig den bedækte Vei. Efter mange tildeels afslagne partielle Storme, vare de Allierede endeligt den 7de November Herrer af den bedækte Vei, og havde taget en Halvmaane, hvorpaa en Generalstorm beredtes, men Vauban vilde ikke afvente denne, og slog den 8de Chamade. Ifølge Capitulationen udmarcherede Garnisonen 3628 Md. stærk den 12te med Vaaben og Bagage, alle Honneurs, 6 Kanoner og 2 Morterer, 1500 Syge bleve i Aire indtil deres Helbredelse. De Allierede tabte i denne Beleiring 1875 Døde og 4568 Saarede: den danske Bataillon 1ste Prinds Carl havde 93 Døde og 201 Saarede, og 2den Prinds Carl 71 Døde og 191 Saarede.

Indtagelsen af Aire sluttede Felttoget, den allierede Armee marcherede den 16de November til Lille, og den 20de i Vinterqvarterer. Villars havde allerede den 24de September forladt Armeen, det synes ogsaa at Montesquiou har forladt den samtidig eller før ham, thi Commandoen blev given til Generallieutenant Hartcourt, som blev staaende ved Arras, og i Midten af November marcherede de Franske til deres Qvarterer.

Felttoget 1711.

Allerede i Marts finde vi Tropperne i Bevægelse, de Franske begyndte at trække sig sammen bag deres Linier, og da de Allierede troede, at de havde noget Desseïn mod en eller anden af deres Fæstninger, samledes under Cadogan et Corps, som bestod af Detachements fra Fæstningerne*), bag Canalen mellem Douay og Lille, og lignende Corps bleve trukne sammen ved Schelde og ved Lys. Den 27de April marcherede Hertugen af Würtemberg ud af Brügge med Garnisonen her, paa samme Tid vare ogsaa de øvrige Tropper i Bevægelse fra deres Qvarterer til Tournay, hvorfra Armeen den 30te April marcherede til Orchies og Pont a Marque, og den 1ste Mai satte den sig imellem Ferain og Sommain. Ligesom det forrige Aar commanderedes Armeen af Eugen og Marlborough, den Første havde høire Fløi med 48 Bataillooner og 110 Escadroner, ved hvilken Armee vi finde det danske Corps**), Marlborough commanderede 94 Bataillooner og 159 Escadroner paa venstre Fløi. Eugen kom dog først til Armeen den 23de Mai, da Keiserens Død (den 17de April)

*) Hertil detacheredes 95 Md. pr. Bataillon og 14 Md. pr. Escadron; senere forøgedes Corpset med 16 Md. pr. Bataillon.

**) Bat. 2den Prinds Georg synes at være bleven i Garnison.

havde opholdt ham i Tydskland. Dette uventede Dødsfald frembragte en fuldkommen Forandring i de europæiske Hofers Politik, hvorom vi nedenfor nærmere skulle tale, for dette Aars Felttog havde det den Indflydelse, at den allierede Armee i Nederlandene blev betydeligt svækket. Det er almindeligt bekjendt, at Tydskland ikke var noget Arve- men et Valgrige, Keiserkronen kunde altsaa ikke tilfalde Josephs eneste mandlige Arving, Erkehertug Carl, med samme Ret som de østrigske Arvelande, men en Rigsdag var nødvendig, for at vælge en Keiser, hvortil man ligesaa godt kunde vælge en anden end den østrigske Prinds. Ludvig virkede ved sine Agenter for at faae Churfyrsten af Baiern valgt, Eugen handlede strax efter Keiserens Død til hans Broders Fordeel, og de østrigske Agenter rivaliserede med de franske paa Rigsdagen. Ogsaa ved sin Armee søgte Ludvig at virke, hvorfor han traf adskillige Forstærkninger til Rhinen fra sine andre Armeer, den østrigske Armee maatte derfor ogsaa forøges, og Eugen forlod den 14de Juni Nederlandene med 12 Bataillioner og 40 Escadroner keiserlige Tropper for at marchere til Rhinen, de øvrige Tropper indtoge deres Plads i Marlboroughs Armee *).

Villars havde imidlertid samlet den 160 Bataillioner og 244 Escadroner stærke franske Armee bag Linierne imellem Arras og Bouchain, og han udsendte idelige Streifpartier, som meget foruroligede de Allieredes Tilførsler og Fourrageringer. Til Rhinarmeens Forstærkning detacherede Villars den 12te Juni 15 Bataillioner og 15 Escadroner under Generallieutenant St. Fremont og da de Allierede den 15de satte sig i Bevægelse imellem Lens og Douay, traf

---

*) Ved denne Leilighed opstod en ny Rangstrid med Hollænderne, der endtes med at de Danske beholdt den venstre Fløi.

ogsaa Villars sig nærmere mod Kysten, og satte sig imellem Bellencourt og Vitry, hvorfra han den 28de detacherede 10 Bataillioner og 26 Escadroner til Rhinen.

Mod Arleux havde Marlborough den 4de, 7de og 11te Mai ladet foretage 3 Attaquer, hvilke alle vare afslagne, den 27de Juni gjorde Hompesch fra Douay et Detachement, hvis Attaque paa Slottet ligeledes blev afslagen, hvorpaa Marlborough detacherede Prindsen af Hessen-Cassel med 5500 Md. Infanterie og 2500 Md. Cavallerie, hvilket Detachement Hompesch forstærkede med 300 Md. Cavallerie og 300 Md. Infanterie samt 4 Kanoner. Natten imellem den 5te og 6te kom dette Detachement for Arleux, som strax attaqueredes, og toges med Storm. Besætningen havde kun været 90 Md. De Allierede besatte derpaa Arleux med 300 Md. Infanterie og 600 Md. Cavallerie, og forbedrede dens Befæstning, ved Douay blev en Leir paa 10 Bataillioner (2den Sjelland) og 12 Escadroner, (1 dansk Cavallerie, og 1 af Dragonerne) til Arbeidernes Sikkring. Mod denne Leir detacherede Villars Natten mellem den 11te og 12te Generallieutenant Coigny med 32 Escadroner, som overfaldt Qvartererne paa høire Floi, og aldeles ruinerede 4 Escadroner, men da den øvrige Deel af Corpset var bleven alarmeret ved Overfaldet, bleve de Franske snart drevne tilbage igjen. Da Fæstningsarbeiderne vare færdige, lagdes 400 Md. i Garnison i Arleux, Garnisonen af Douay forstærkedes til 15 Bataillioner og 500 Md. Cavallerie, og Resten af Corpset marcherede til Armeen, som den 20de marcherede mere mod Vest og den 21de leirede sig i Plainen af Lillers. Saasnart Arleux ved denne Marche var blottet, detacheredes Montesquiou med 30 Escadroner og 28 Bataillioner mod det den 22de. Efterat han havde kanoneret det den 23de, lod han det om Aftenen storme,

og tog det med Tabet af 80 Mand., hvorpaa han lod 800 Md. besætte Fortet, og posterede 6 Bataillioner til dets Soutien; men da han siden fik den Efterretning, at Marlborough vilde tage Posten tilbage, lod han den sløife og lod Garnisonen og den flyvende Leir marchere til Armeen.

Villars havde imidlertid fulgt Marlborough og sat sig imellem Arras og Bellencourt, Marlborough nærmede sig hans venstre Fløi og satte sig den 1ste August imellem St. Pol og Houdain, hvorfor Villars indkaldte sine Detachements og trak sin hele Styrke sammen her. Ved at bane Veien mod den franske Stilling, holdt Marlborough ham i denne Tro, medens hans Dicmed var rettet mod Bouchain; den 4de August detacheredes Cadogan mod Senfee, han forstærkedes ved Detachements fra Fæstningerne og passerede de ubevogtede franske Linier bag Senfee den følgende Nat. Den 4de Kl. 9 Aften brød Marlborough op med Armeen og fulgte Cadogan, den 5te passerede han Scarpe ved Vitry og Senfee ved Arleux, og satte sig i en Stilling mellem Disy og Paillencourt. Villars fik først Efterretningen om de Allieredes Marche Kl. 11, han troede endnu at blive angreben, men da han blev overbeviist om det Modsatte, lod han sin Armee i største Skynding tiltræde Marchen for at følge Marlborough og dække Linierne. Med omtrent 100 Md. Cavallerie, Armeens Fortrop, kom han til Plainen ved Disy inedens de Allierede endnu passerede Senfee, han blev omringet men undslap selvanden, hans Escorte toges tilfange. Da han ikke kunde komme betids nok til at forhindre de Allieredes Overgang, satte han sig imellem Cambray og Salines, han vilde benytte sin Overmagt til at angribe Marlborough, hvis Stilling var yderst svag, og kun valgt, fordi de Franskes hurtige Marche forhindrede ham i at passere Schelden, men han maatte opsætte Attaquen indtil han havde

samlet sin Armee, og den havde udhvilet sig efter den besværlige Marche. Saaledes finde vi Armeerne staae roligt lige over for hinanden den 6te, Marlborough oppebiede sin Arrieregarde og sine Marodeurer, hvilke først kom denne Dag, men han indsaae det Farlige af en Stilling, hvor et tabt Slag vilde medføre Armeens Ruin, og forberedte derfor Alt til en Overgang over Schelden, som han den 6te om Aftenen passerede ved Etrun, uden at blive forstyrret af Villars og satte sig i en Stilling imellem Etrun, Ivry, Haspre og Neuville, hvilken han omgav med et Retranchement.

Bouchain beleires.

Der var ingen Tvivl længer for Villars, at det jo var de Allieredes Hensigt at beleire Bouchain, som var i en maadelig Tilstand, slet forsynet, og kun havde en svag Garnison under maréchal-de-camp Selves. Han sendte derfor den 9de Albergotti med 30 Bataillioner over Sensee for at opkaste et Retranchement ved Wannes au bal, fra hvilket en Communicationslinie skulde føres over Oversvømmelserne ved Bouchain. Marlborough detacherede Fagel med 30 Bataillioner (Genm. Boiset med Bat. 2den Sjelland og Fyen) og 12 Escadroner (1 af Holsteenske Reg.) for at foretage Beleiringen, Fagel passerede Schelden den 9de ved Neuville, men da han var for svag til at angribe Albergotti, gik Marlborough selv med 40 Escadroner til hans Forstærkning over Schelden. Villars havde imidlertid ogsaa ladet sin Armee passere Schelden, og marcherede mod Marlboroughs Retranchement, hvilket kaldte den engelske General tilbage; men da han havde repasseret Schelden med de Tropper, der vare sendte over paa dens venstre Bred, vendte Villars om igjen, og sendte Montesquiou med 60 Bataillioner til Wannes. Marlborough sendte Fagel anden Gang over Schelden den 11te med Beleiringscorpset, 3000 Arbeidere commanderedes til at opkaste Circumvallationslinien og 20 Bataillioner og

40 Escadroner under Generallieutenant Withers for at sou=tenere Fagel. Man begyndte at opkaste Linien mellem Bou=chain og Montesquious Retranchement, og imod Forventning foruroligede de Franske aldeles ikke Arbeidet, som fuldførtes Natten til den 12te. Det omsluttede dog ikke Bouchain paa den sydlige Side, hvor de Franske fra deres Retranchement havde ført en Communicationslinie, i Faveur af hvilken de kastede en Forstærkning saavel af Tropper som af Levnets=midler og Ammunition ind i Bouchain. Denne Linie nærmede man sig med en Art Løbegrav, og tog den Natten imellem den 17de og 18de ved Storm, hvorved Montesquiou afskjares fra sin Forbindelse med Bouchain, hvis Garnison nu var 5 à 6000 Md. stærk.

Efterat Artilleriet var ført til Leiren fra Tournay, aab=nedes Trancheerne for Bouchain Natten imellem den 23de og 24de August: Genlt. Nortengray førte en Attaque mod Syd=siden, Genlt. Colliers førte en mod Nordsiden, begge paa venstre Scheldebred, den 3die førtes mod Byen paa den høire Scheldebred (basse ville) under Generallieutenant Schwerzel, Generalmajor Prindsen af Hessen=Philipsthal og Brigadeer Donep, og hertil commanderedes Tropper af den store Armee, medens Fagels Corps ene foretog de to Atta=quer paa den venstre Bred. Disse to Attaquer forenedes den 25de ved en Parallel, hvorefter Trancheevagten, som havde været 1 Generalmajor med 4 Bataillioner for hver Attaque, forandredes til 6 Bataillioner under 1 Ge=neralmajor for det Hele. Natten imellem den 25de og 26de, da Boiset commanderede i Trancheerne, toges en Fleche foran den bedækte Vei for Attaquen ovenfor Bouchain, og den følgende Nat toges endnu 3 Flecher paa den venstre Scheldebred. Batterierne begyndte at spille den 30te med 38 Kanoner og 24 Morterer.

Armeen foretog den 31te en Fourragering, mod hvilken Villars gjorde et Detachement, som faldt ind paa 7 Escadroner, der skulde dække den venstre Vlois Fourrageurer, fangede Generallieutenant Grev Erbach og drev Escadronerne paa Flugt. Samme Dags Aften detacheredes maréchal-de-camp Chateaumorand med 3000 Md., for at overfalde Qvarterne af Marlboroughs høire Fløi. Han passerede ubemærket Schelden ved Etrun i Mørkningen, og deelte sit Corps i 3 Dele, den ene skulde overfalde de Allierede ved Etrun, den anden ved Hordain (tæt ved Etrun), og den 3die under under Brigadecr Colandre ved Ivry. Colandre traf de Allierede under Vaaben, men paa de 2 andre Punkter lykkedes det de Franske at overfalde Forposterne. Generallieutenant Finkenstein, som commanderede her, havde imidlertid faaet Nys om Overfaldet, for sildigt til at afværge det aldeles, men betids nok til at kunne møde de Franske strax efterat de havde betraadt Retranchementet, men imidlertid var det blevet aldeles mørkt, og det franske Detachement traf sig tilbage uden at der anrettedes synderlig Skade paa nogen af Siderne. Den 7de September detacheredes Albergotti for at overrumple Douay, men han fandt Garnisonen paa sin Post, og vendte med uforrettet Sag tilbage.

For Bouchain logerede de Allierede sig imidlertid Natten imellem den 3die og 4de September i Hornværket for Schwerzels Attaque, hvilket de Franske havde forladt. Den 6te Kl. 9 Aften foretoges paa Fagels Attaque en Storm paa den bedækte Vei, til høire logerede de Allierede sig paa Spidserne af de fremspringende Vinkler, til Venstre fordreves de Franske ogsaa, men de kom snart tilbage, og tvang de Allierede til at retirere. Kl. 2 om Morgenen gjorde disse et nyt Angreb, og logerede sig paa de fremspringende Vinkler. De følgende Dage anvendtes til at gjøre sig fuldkom-

men til Herre af Contrescarpen, deels ved partielle Storme, deels ved Sappen. Man anlagde derpaa nye Batterier, hvilke begyndte at spille den 10de og forberedte Alt til at passere Graven, for at give Generalstormen; for Schwerzels Attaque toges den 11te om Morgenen Kl. 7 en af Hovedvoldens Bastioner, og den følgende Nat udvidedes Logementet over Courtinen og den anden Bastion. Indenfor dette Logement synes at have været et Afsnit, da man ikke steg ned i Byen, men anlagde Batterier i Logementet. Den 12te slog Selves Chamade, men da man lod ham vide, at han ingen anden Capitulation vilde faae, end at Garnisonen skulde være Krigsfanger, afbrødes Underhandlingerne, og Fjendtlighederne begyndte igjen. Alt var forberedt til en Storm den 13de, da Selves paany slog Chamade, og forlangte, at Garnisonen skulde udmarchere med den Forpligtelse, at den ikke vilde tjene mod de Allierede før den var udvexlet. Du Quincy siger, at en Capitulation underskreves af Fagel, ifølge hvilken dette tilstodes Garnisonen, men at Marlborough ikke bifaldt denne Capitulation, og forlangte Garnisonen som Krigsfanger, og at de Franske saae sig nødte til at give efter for Omstændighederne, da de allerede havde indrømmet de Allierede en af Stadens Porte. I det for mig liggende Manuscript: **Memoires du comte D***** fortælles det ganske anderledes. Forfatteren, som var en Generalsperson i den hollandske Armee, siger, at man afslog Selves's Forlangende, og svarede, at han maatte finde sig i at underskrive de Betingelser, man vilde foreskrive ham, hvorpaa han, før nogen Capitulation var afsluttet, indrømmede de Allierede en af Portene, og Capitulationen, som **D***** har **in extenso**, indeholder i sin Art. 5, at Garnisonen skal være Krigsfanger. Dens Antal var 3131 Md; de Alliere-des Tab var 853 Døde og 2669 Saarede.

Med Indtagelsen af Bouchain endtes Felttoget, Armeerne bleve vel endnu en Tid i Felten, men uden at foretage sig Noget. Marlborough blev ved Bouchain indtil den 20de October, den franske Armee brød op kort Tid derefter, og i Midten af November betraf begge Armeer Qvartererne. I Begyndelsen af December satte de Franske sig i Bevægelse igjen: et Corps under Montesquiou marcherede mod Canalen af Douay, som det ødelagde, tilligemed de øvrige Canaler og Floder i Nærheden af Douay og Bouchain, for paa denne Maade at forberede en Beleiring, som de Franske havde isinde tidligt det næste Aar at foretage paa disse to Fæstninger. Saasnart de Allierede erfarede dette, udsendtes Detachements fra de nærliggende Qvarterer, og selv fra Brügge og Gent, mod-Montesquiou, som ved deres Nærmelse trak sig tilbage til Arras. De Allierede istandsatte den af de Franske gjorde Skade igjen, og gik derpaa tilbage til deres Qvarterer. Paa samme Tid havde Generallieutenant Goesbriant sat sig i Marche mod Lillers, som han overrumplede den 11te December, og hvis 150 Md. stærke Garnison blev Krigsfanger.

Felttoget 1712.

Fredsunderhandlinger.

For vi omtale dette Aars Krigsbegivender, maae vi først henvende vor Opmærksomhed paa Fredsunderhandlingerne, og den Forandring, som imidlertid var indtraadt i de krigførende Magters Politik, da dette staaer i en altfor nær Forbindelse med nærværende Felttog.

Vi have i Begyndelsen af denne Krig seet Ludvig ved sine Alliancer i Italien og Hjertet af Tydskland true de Allierede med Undergang, men snart forandredes Sagerne: Kongen af Portugal og Hertugen af Savoyen erklærede sig for de Allierede, og brøde deres Forbund med Frankrig, i Spanien erklærede det østrigske Partie sig høit for den nysankomne Carl den 3die, og Aaret derefter fordreves Churfyrsten af Baiern fra sine Lande, og de Franske fra Tydskland. Ludvig indsaae snart, at han ikke vilde kunne udholde Kampen i Længden, og begyndte derfor allerede 1705 at indlede Fredsunderhandlinger, som ikke bleve hørte, han tabte Slagene ved Ramilies og Oudenarde, hans Tropper bleve fordrevne fra Italien, hvor de spanske Besiddelser faldt i Østrigernes Hænder, de Allierede besatte den største Deel af de spanske Nederlande, og gjorde et Indfald i Provence, og Ludvig begyndte endnu engang at tale om Fred med ligesaa lidet Held; thi efterhaanden som Lykken begunstigede de

allierede Armeer, stemte Frankrigs Fjender deres Fordringer høiere. Imidlertid vare dog Hollænderne, uagtet deres Vaabens Held, blevne utilfredse med den langvarige Krig: de havde deeltaget i den for Wilhelm den 3dies og deres Sikkerheds Skyld, Wilhelm var død og Anna var fremmed for dem, hvorfor skulde de da ikke laane Øre til Forslag om en Fred, som gav dem Sikkerhed imod Ludvigs Ærgjærrighed, og standsede en Krig, der kostede dem store Summer og ødelagde deres Handel? Ganske andre Anskuelser havde de tvende andre Hovedmagter. England havde begyndt Krigen for at fravirve Bourbonnerne den spanske Krone, man kunde altsaa ikke med Ære trække sig ud af denne Krig saalænge Carl den 3die ikke var sat i Besiddelse af det spanske Monarkie, og den engelske Regjering var under Marlboroughs Indflydelse ikke kjøbmandsagtig nok til at gjøre Ende paa en saa vigtig Krig for nogle Handelsfordele, den saae længere ind i Fremtiden og taalte ikke den Indflydelse, som Spaniens Besiddelse tilsikkrede det da regjerende Kongehuses bittre Fjender, Bourbonnerne; Keiserens Indvilligelse i en Fred, som ikke sikkrede hans Broder hele det spanske Monarkie, kunde man aldrig vente.

I Begyndelsen af 1709 aabnedes en Congres i Gertruydenberg, for at underhandle om Freden, men den blev snart afbrudt igjen, da de Allierede fordrede, at Philip skulde rømme hele det spanske Monarkie, Ludvig maatte ikke alene ikke understøtte sin Sønnesøn, dersom han skulde modsætte sig denne Fordring, men han skulde endog forene sine Vaaben med de Alliieredes for at fordrive ham. Det var for Meget for den franske Konge, man begyndte Felttoget, som endtes med stor Fordeel for de Allierede. Underhandlingerne begyndte igjen, Ludvig tilstod en Deel af de Alliieredes Fordringer, men disse vilde ikke spænde Buen lavere, og Under-

handlingerne havde det samme Resultat som Aaret i Forveien. Men nu indtraadte en betydelig Forandring i det engelske Hofs Politik. Den 17de April døde Keiseren, og efterlod de østrigske Arvelande til sin Broder og eneste mandlige Arving, Carl den 3die, som ogsaa blev valgt til tydsk Keiser. Keiseren og den spanske Modkonge vare een Person, ved at vedblive at forfægte hans Sag, vilde man altsaa tilveiebringe det Rige, som for lidet mere end 150 Aar siden havde bragt Europas Herskere til at zittre, og Josephs Død aabnede Veien til den Ro, hvortil Europa, og især Frankrig trængte saa haardt. Endnu en anden Begivenhed, som indtraf dette Aar, fremskyndede Freden: Marlboroughs Fald, der var en Følge af de Omskiftninger af det herskende Partie, hvilke stedse finde Sted i constitutionelle Stater, og hvorpaa intet Land er istand til at opvise os bedre Exempler end England. Længe havde Toryerne søgt at svække det uindskrænkede Herredømme, Hertugen udøvedede paa Dronningen, men saalænge hans Gemalinde besad Dronningens Fortrolighed, og alle Dronningens Omgivelser vare af Marlboroughs Partie, turde de ikke opløfte deres Stemme. Hertuginden faldt imidlertid i Unaade, ligemeget af hvilke Grunde, og med hende faldt saa at sige hele Partiet. Dronningens nye Fortrolige, Lady Masham, var en Fjende af Whigerne, Toryerne fortrængte efterhaanden Marlboroughs Tilhængere, og Hertugen selv blev efter Felttoget 1711 berøvet Commandoen over Armeen, der blev anbetroet Hertugen af Ormond. Underhandlingerne, som vare optagne igjen efter det sidste Felttogs Slutning, ved varede under Felttoget 1712, især negocierede de franske Agenter meget stærkt i London med de engelske Ministre, som Alle hørte til det fredelige Torypartie, og vi ville snart erfare de fredelige Principers Indflydelse paa Krigen.

Indtil Hertugen af Ormonds Ankomst commanderedes den engelske Armee af Albermale, som i Slutningen af Februar samlede et Corps ved Sensee, hvorfra han med 18 Bataillioner satte sig i Marche mod Arras. Natten imellem den 1ste og 2den Marts kom han her, og bemægtigede sig en af Forstæderne, i Faveur af hvis Huse han lod opkaste Kanon- og Morteerbatterier. Da de Franske opdagede ham, gjorde de et Udfald, fordrev ham fra Forstaden efter en haardnakket Kamp, og stak den derpaa i Brand, men kastedes ind i Fæstningen igjen. Kl. 5 Eftermiddag begyndte Albermale at bombardere Arras, men han lod sig nøie med at sætte Ild paa de Franskes Magasiner, og trak sig den næste Morgen tilbage igjen. Paa samme Tid forlod Grev Dohna Mons med en Deel af denne Fæstnings Garnison, og bemægtigede sig nogle Poster ved Sambre. Krigsbegivenheder.

I Begyndelsen af April samlede Albermale atter et Corps, med hvilket han den 12te satte sig i Marche for at opkaste en retrancheret Leir ved Etrun, men Villars var kommen ham i Forkjøbet, og havde allerede besat denne Stilling med en Deel af den franske Armee, hvorfor Albermale traf sig tilbage til Douay, imellem hvilken By og Marchienne den allierede Armee samledes. De danske Tropper kom hertil den 26de med Undtagelse af Bat. 1ste Prinds Georg og 2den Sjelland, og 38 Mand af hver af de øvrige Bataillioner, hvilke forbleve i Garnison; Hertugen kom hertil den 30te. Den 2den Mai detacheredes Prindsen af Hessen-Cassel med 40 Bataillioner (Generallieutenant Gersdorff, Brigadeer Plessen og Bataillonerne 1ste Sjelland, Fyen og Oldenborg), 8 Escadroner og 20 Kanoner, han passerede Schelden ved Neuville, og opkastede et Retranchement bag Selles. Hompesch gjorde samme Dag et Udfald fra Bou-

chain og fordrev de Franske fra Sluserne, ved hvilke de holdt Senseens Vand tilbage, og hvilke han derpaa ødelagde.

Det var de Allieredes Hensigt, at beleire Quesnoy og Landrecies, og da derfor Armeen var samlet*), satte den sig den 26de Mai i Marche, passerede Schelden ved Neuville, og satte sig bag Selles, Albermale blev med et Corps imellem Schelde og Scarpe for at dække Convoierne, som maatte føres til Armeen fra Marchienne. Villars, som ogsaa havde faaet sin Armee samlet**), satte sin høire Floi bag Schelden imellem Cambray og Etrun, og venstre bag Sensee; ved Arleux posteredes et detacheret Corps under Generallieutenanterne Broglio og Vieux Pont, for at observere Albermale.

Quesnoy beleires.

Mod Quesnoy sendtes 30 Bataillioner og 18 Escadroner under Fagel, som berendte Fæstningen den 8de Juni; af det danske Corps finde vi Genlt. Gersdorff, Genn. Landgreven af Hessen, 2 Bataillioner, (Garde og 1ste Sjelland) og 2 Escadroner (1 af 4de og 1 af 5te Jydske Reg.) i denne Beleiring. Garnisonen bestod af 10 Bataillioner og 1 Regiment Dragoner under Generallieutenant Labadie. Den 19de aabnedes Trancheerne Kl. $9\frac{1}{2}$ Aften ovenfor Byen paa begge Sider af Ronelle, Attaquen tilhøire aabnedes af Genlt. van der Beck med 4 Bataillioner, den tilvenstre (den Keiserlige) af Gersdorff med 4 Bataillioner (Garden); Natten imellem den 22de og 23 aabnedes en 3die Attaque imellem de 2 første. Den 23de begyndte Batterierne at spille, og samme Dag stormedes en Redoute for den nye Attaque; Besætningen trak sig tilbage til Fæstningen. Ilden synes blot at have været rettet mod denne Redoute, og at være ophørt igjen efter dens Indtagelse, den 25de begyndte den

---

*) Eugens var 77 Bat. og 157 Esc., Ormonds, hvorved de danske Tropper, 66 Bat. og 133 Esc.

**) 139 Bat. og 257 Esc.

først mod Fæstningen. Efterat nogle Udenværker vare indtagne, stormedes den bedækte Vei den 30te Juni Kl. 9 Aften under Landgreven af Hessen-Philipsthal, og de Allierede logerede sig paa de fremspringende Vinkler med Tabet af 1 à 200 Døde og 3 à 400 Saarede. Da Brescherne vare practicable, slog Labadie den 3die om Eftermiddagen Chamade, men da Fagel forlangte, at Garnisonen skulde være Krigsfanger, afbrødes Underhandlingerne, og Fjendtlighederne vedbleve indtil den næste Morgen, da de Franske paany sloge Chamade, og ifølge Capitulationen, som undertegnedes den samme Dag, blev den 1665 Md. stærke Garnison Krigsfanger, de Syge og Saarede, hvis Antal beløb sig 1560, førtes derimod til Landrecies.

Imidlertid havde man i London sluttet en Overeenskomst, ifølge hvilken der skulde indtræde en Vaabenstilstand imellem England og Frankrig, de engelske og i engelsk Sold staaende Tropper skulde forlade Krigsskuepladsen, og de Franske derimod indrømme Englænderne Dunkerque indtil Fredens Slutning. Allerede da han kom til Armeen, erklærede Hertugen af Ormond, at han ikke vilde agere offensivt mod de Franske, og i Beleiringen af Quesnoy finde vi ingen engelske eller af England betalte Tropper, de danske Tropper, som toge Deel i denne Beleiring, betaltes af Nederlandene *). Den 25de Juni erklærede Hertugen, at han havde faaet Ordre at marchere med de ovennævnte Tropper, og forlangte, at Auxiliairtropperne skulde holde sig marchefærdige, men disse svarede, at de vare komne til Nederlandene for at fægte, og at de ikke vilde forlade Krigen, før de havde indhentet deres respective Fyrsters Ordres desangaaende. Ormond erklærede derpaa, at de ikke vilde blive betalt mere af England, saafremt

Armeerne.

*) Jvfr. Bilag 3.

de ei efterkom hans Ordre, men da Holland og Keiseren paatoge sig deres fremtidige Betaling, var denne Hindring ryddet af Veien. Denne Vægring foranledigede nye Underhandlinger, da de Franske ei vilde indrømme Englænderne Dunkerque, med mindre Auxiliairtropperne ogsaa forlode Armeen. Disse nye Forhandlinger vare endnu ikke tilendebragte, da Eugen, efterat Brescherne af Quesnoy vare repárerede, og Arbeiderne for denne Fæstning sløifede, besluttede at bryde op for at beleire Landrecies. Den 16de Juli brød Eugen op med de keiserlige, hollandske og alle Auxiliairtropper, og tog en ny Stilling med høire Fløi ved Thiant og venstre i Nærheden af Landrecies, fra Thiant til Denain anlagdes et Retranchement, som besattes med 6 Bataillioner, og Albermale stod paa venstre Scheldebred med 10 Bataillioner (1ste Prinds Carl) og 25 Escadroner (1 af Liv-Reg. og 1 af 2det Jydske Reg.) for at dække Convoierne fra Marchienne, som besattes af 6 Bataillioner og 3 Escadroner. Ormond blev i Stillingen ved Cateau Cambresis med de engelske 20 Bataillioner og 24 Escadroner indtil den 17de, da han marcherede til Haspre, og her publicerede en Vaabenstilstand, ifølge hvilken de engelske Tropper skulde trække sig tilbage fra Krigen, og de Franske indrømmede dem Dunkerque, hvorhen Ormond derpaa marcherede. Stilstanden skulde vare i 2 Maaneder, men forlængedes kort efter til 4 Maaneder, og ophørte først med Freden.

Landrecies berendtes den 17de af Fyrsten af Anhalt-Dessau med 34 Bataillioner og 30 Escadroner, af Danske finde vi Brigadeer Bonar, Bataillonerne 2den Prinds Georg og Oldenborg, 1 Esc. af Holsteenske Regiment Cavallerie og 1 Esc. af Dragonerne. Garnisonen bestod af henved 5000 Md. under maréchal-de-camp Barrail. Villars havde besluttet at ophæve denne Beleiring, og at benytte sig af Stilstan-

den med Englænderne til at angribe de Allierede. Han forsøgede derfor sin Armee med alle de Tropper, som kunde undværes fra Fæstningerne, og passerede Schelden den 19de ved Cambray, den 22de posterede han sig imellem Cateau Cambresis og Mazinghien. Hans Bevægelser maatte lade Eugen formode et Angreb paa sin venstre Fløi og Circumvallationen omkring Landrecies, hvori han bestyrkedes, da Villars den 23de om Aftenen detacherede 30 Escadroner under Coignies over Sambren, men samme Aften detacheredes ogsaa Vieux Pont med 30 Bataillioner til venstre, for at passere Schelden ved Neuville, og Villars fulgte ham med Armeen i den Hensigt at overfalde Albermales Corps: han selv vilde attaquere det fra Sydsiden, medens Prindsen af Tingry med Garnisonen af Valenciennes skulde gjøre en Diversion mod Nordsiden.

Overfald ved Denain.

Saalænge de Franske havde Conde og Valenciennes, kunde de Allierede ikke føre deres Transporter op ad Schelden til Bouchain. Landtransporten over Mons var yderst besværlig, og man valgte derfor Marchienne til Hoveddepot. Eugen, som 1708 havde seet, hvor farligt det er, at have sit Depot saa langt fra Operationens Object, vilde føre Magasinerne til Bouchain, og derfra til Quesnoy efter denne Fæstnings Indtagelse, men Hollænderne skyede sig ved den bekostelige Landtransport fra Marchienne til Bouchain, og Depotet blev i Marchienne. Albermale, som skulde dække den ligesaa bekostelige Transport fra Depotet til Denain, havde opkastet et Retranchement, som man spottviis kaldte le grand chemin de Paris, indenfor hvilket Convoierne kun behøvede en svag Dækning, omkring Denain var i nogen Afstand fra Byen anlagt et andet Retranchement. Vieux Pont kom om Morgenen den 24de til Neuville, hvor han strax slog Broer,

og derpaa passerede Schelden i Forening med 40 Escadroner under Broglio. De satte sig derpaa i Marche mod Albermale, som ryfkede imod dem, i den Tanke, at det kun var et lidet Detachement, men da han opdagede sin Feiltagelse, og saae Teten af den franske Armee ved Neuville traf han sig tilbage til sit inderste Retranchement, og sendte en Coureer med denne Efterretning til Eugen. Denne havde allerede erfaret de Franskes-Marche, og sat sig i Bevægelse med Armeen, han beordrede strax de 6 Bataillioner, som stode ved Thiant under Generallieutenant Sickingen, over Floden, og lod derimod Cavalleriet passere over paa den høire Bred. De Franske havde imidlertid passeret det yderste Retranchement, og marcherede mod det inderste, som de attaquerede fra alle 3 Sider, da Tingry ogsaa var marcheret frem med sin Garnison, i 8 Colonner. De Allierede trængtes snart tilbage fra Retranchementet, og kom i Uorden, Albermale søgte at samle dem igjen, og førte dem paany i Ilden, men blev tagen tilfange, hans Tropper kastedes endnu engang, og søgte i forvirret Flugt deres Frelse over Broerne ved Denain og Pourvy. Den første brod snart itu under Vægten af de Flygtende, den anden bemægtigede Albergotti sig, og de Allierede havde nu ingen Vei til Frelse mere, Nogle, som kastede sig i Floden, for at redde sig ved Svømning, druknede, blandt hvilke Generallieutenant Grev Dohna og Greven af Nassau-Woudenberg, Andre faldt og en stor Deel toges tilfange, hvoriblandt Albermale, Sickingen, Prindsen af Holsteen-Beck, Fyrsten af Nassau-Siegen, Generalmajorerne Dalberg og Zobel. Af hele Infanteriet kom kun henved 4000 Md. tilbage, af den danske Bataillon Prinds Carl, som commanderedes af Major Bülow, da Oberstlieutenant Schulz i Forveien var tagen tilfange, kom kun 3

Capitainer og henved 100 Md. tilbage, 289 Md. toges tilfange og Resten faldt *).

Fra denne Dag fulgte Uheld paa Uheld de Allierede. Albergotti marcherede den 25de mod St. Amand, hvis 600 Md. stærke Garnison den næste Dag overgav sig som Krigsfanger. Samme Skjæbne havde 200 Md. som laae i Anchin, og Besætningen af flere andre Poster ved Scarpe; Marchienne berendtes den 25de af Broglio, og Brigadeer Berkhover overgav sig den 30te, Garnisonen blev Krigsfanger. Med Marchienne faldt de Allieredes Magasiner for Landrecies Beleiring i de Franskes Hænder, ikke desmindre besluttedes det dog at fortsætte den, og at etablere et nyt Depot i Mons. Men de Vanskeligheder og den Tidsspilde, som vilde være forbundne med at føre alle derhen hørende Ting fra Brüssel til Mons og herfra til Landrecies, vare Aarsag i, at man atter opgav denne Plan, og ophævede Beleiringen den 2den August, Armeen marcherede til Bavay, den 3die til Mons, den 4de til Cambron, den 6te til Leuze, den 7de til Tournay, og satte sig den 8de ved Seclin.

Villars satte sig igjen i Marche den 31te Juli for at dække Beleiringen af Douay, som Albergotti berendte samme Dag; Garnisonen var 9 Bataillioner og 200 Md. Cavallerie under Generallieutenant Hompesch. De Allierede havde ikke aldeles fløifet de Circumvallationslinier, som de 1709 havde opkastet omkring denne Fæstning, af disse benyttede de Franske sig, og havde saaledes snart deres Circumvallationslinier istand. Eugen forlod Seclin den 12te August med Infanteriet og 40 Escadroner Cavallerie, for at kaste en Forstærkning ind i Douay og angribe Beleiringscorpset, men han fandt sin Plan uudførlig, og vendte den 26de tilbage til

De Franske indtage Douay.

*) Bülow synes at være falden.

Seclin. Imidlertid aabnede de Franske den 16de Trancheerne saavel mod Byen, som mod Fort Scarpe, for det Sidste toges de tvende bedækte Veie Nætterne imellem den 22de og 23de og imellem den 24de og 25de, og da en betydelig Bresche var lagt den 27de, overgav Commandanten sig med sin fra 500 til 250 Md. reducerede Garnison som Krigsfanger. Mod Douay gik Arbeiderne ikke saa hurtigt, og den 26de logerede de Franske sig først paa de fremspringende Vinkler af den første bedækte Vei. Natten imellem den 28de og 29de logerede de sig paa det inderste Glacis, hvor de toge nogle Udenværker, og den 7de September logerede de sig paa den inderste bedækte Vei, hvorved de i Attaquen til venstre tillige trængte ind i en Halvmaane, hvorpaa Hompesch, da Brescherne vare practicable slog Chamade den 10de, og overgav sig som Krigsfanger med sin Garnison, 2000 Md. og 1200 Syge og Saarede.

Quesnoy. Da Eugen ikke kunde frelse Douay, var hans Opmærksomhed henvendt paa at redde Quesnoy, som han ikke tvivlede, at de Franske jo vilde beleire. Han satte sig derfor den 3die September i Marche*) for at naae Quievrain, men Villars gjettede hans Hensigt, og da Quesnoy var dobbelt vigtig, fordi de Allierede havde ført en stor Deel af deres Beleiringsartillerie fra Landrecies herhen, fulgte han Eugens Bevægelser. Den 7de og 8de September passeredes Schelden af Eugen ved Tournay og af Villars ved Valenciennes, og Generallieutenant St. Fremont, som havde passeret Floden i Forveien, berendte Quesnoy den 8de, den 9de satte Villars sig imellem denne Fæstning og Quievrain; Eugen, hvis Hensigt herved var tilintetgjort, tog en Stilling imellem

*) Ved Lille bleve foruden Garnisonen 11 Bataillioner (2den Prinds Carl).

Malplaquet og St. Ghislain. For Quesnoy, som var besat af 7 Bataillioner under Generalmajor Ivoy, aabnedes Trancheérne den 18de, den 29de logerede de Franske sig allerede paa den bedækte Vei, fra hvilken de den 3die October beskjøde Fæstningen, hvis Brescher den næste Dag vare practicable. Ivoy vilde ikke oppebie Generalstormen, men slog den 14de Chamade, og efter nogle Underhandlinger blev Garnisonen Krigsfanger; dens Styrke var 2000 Md., hvoraf 500 Syge og Saarede.

Imidlertid havde Eugen den 29de September trukket sig tilbage bag Trouille og et Detachement af Garnisonen i Ostende bemægtigede sig Natten imellem den 3die og 4de October Knoke; Villars detacherede Generallieutenant Allegre med 40 Bataillioner og 33 Escadroner for at beleire Bouchain, som var besat af 4 Bataillioner under Generallieutenant Grovestein. Trancheerne aabnedes for denne Fæstning Natten imellem den 9de og 10de October paa begge Sider af Schelden, Batterierne begyndte at spille den 14de, den 17de logerede de Franske sig paa den bedækte Vei, hvorpaa Grovestein den næste Dag slog Chamade; Garnisonen, 500 Md. stærk, blev Krigsfanger. Med denne Beleiring endtes det sidste Felttog i Nederlandene, og med det det danske Corpses Deeltagelse i Krigen. Den 20de October adskiltes den allierede Armee, og kort efter den franske, for at betrække deres Quarterer, det danske Corps kom til at ligge i Lille (Genlt. Gersdorff og Genm. Schmettau), Courtray (Genm. Boiset), Dendermonde (Genlt. Schwerzel), og Mecheln (Genlt. Cheuses). Bouchain.

Det danske Corps.

Da man tydeligt kunde mærke, at det ikke var Englands Hensigt at tage mere Deel i Krigen, selv om Fredsunder-

handlingerne ikke skulde føre til noget Resultat, sik Hertugen den 16de Januar 1713 Ordre at marchere hjem med den Deel af Corpset, som var forpleiet af England, eller give Schwerzel dette Hverv. Hertugen besluttede at føre dem hjem selv, og anholdt hos Generalstaterne om en Ordre til Gouverneurerne af de Fæstninger, hvori denne Deel af Corpset laae i Garnison, at Intet kunde være til Hinder for Troppernes Udmarche, hvilken Ordre den 31te Januar sendtes til de respective Gouverneurer. Det bortmarcherende Corps bestod af:

Holsteenske Regiment Cavallerie.
2det Jydske — —
3die — — —
Cuirassеerregimentet.
5 Compagnier af Dragonerne.
Bataillonen 1ste Prinds Carl.
— 2den — —
— 1ste Prinds Georg.
— 2den — —
— Oldenborg.
5 Compagnier Würtemberg-Dels.

Først i Slutningen af Februar brød Corpset op, Cavalleriet, Dragonerne og de 5 Compagnier af Reg. Würtemberg-Dels Inf. marcherede til Nimwegen, hvorfra de den 3die Marts brøde op under Hertugens egen Anførsel, passerede Rhinen ved Xanten, og marcherede derfra til Bremen, hvor disse Tropper laae i deres anviste Qvarterer den 28de Marts; de 5 Bataillоner Infanterie embarqueredes i Sas van Gent, for at føres op ad Rhinen til Emmerich, de stode under Boisets Commando, den 14de Marts forlode de Emmerich og marcherede til Bremen, hvor ogsaa de foreløbig fik deres Qvarterer anviste. Saasnart de vare ankomne her, traadte

de igjen ind i den danske Konges Armee, en Deel af disse Tropper anvendtes allerede 1713 imod de Svenske;

Resten af Corpset:

Liv-Regiment Cavallerie.
2det Sjellandske —
4de Jydske —
5te — —
5 Compagnier Dragoner.
Bataillon Garde.
— 1ste Sjelland.
— 2den —
— Fyen.;
5 Compagnier Würtemberg-Dels.

blev under Gersdorff i Nederlandene. Da Freden var sluttet den 13de April, vilde Hollænderne have, at dette Corps ogsaa skulde marchere til Danmark, og lade den betydelige Gjeld, hvori Staterne stode til det danske Corps, ved Restancer deels af Lønninger, deels af Douceur- og Recrutpenge, blive afgjort ved dertil beskikkede Commissairer. Da det danske Corps 1697 marcherede hjem, var dette skeet før Restancerne vare betalte af Englænderne, og Følgen heraf havde været, at Corpset, eller Regjeringen paa dets Vegne, endnu havde en ikke ubetydelig Sum tilgode, der først blev betalt 1701, da Kongen gjorde denne Sums Betaling til en Betingelse, før han lod det nærværende Corps marchere. Man vilde ikke, at Sagen denne Gang skulde trække sig i Langdrag som dengang, og Gersdorff fik derfor Ordre til at blive med Corpset i Nederlandene, indtil alle Restancer vare betalte; i Haag skulde han i Forening med Geheimeraad, Grev Friederich Ahlefeldt og Corpsets Over-Krigscommissair, Justitsraad Schnell arbeide paa at faae en hurtig Ende paa Sagen. Uagtet denne Forholdsregel maatte tilskynde Sta-

terne til selv at paaskynde Sagens Afgjørelse, da Corpset levede paa deres Bekostning, og altsaa var en stor Byrde for Republiken, kunde den fuldstændige Betaling af Restancerne dog ikke udvirkes, og i April 1714, da Gjelden synes at være sjunken til 33,000 Florins, fik Gersdorff Ordre at føre Tropperne hjem. Den 20de April brøde de op, og kom den 30te April, 1ste og 2den Mai til Bremen, hvor de mynstredes, og gik over i den danske Sold igjen.

Bilag.

Frankrig. **Baiern.** **Østrig.** **Savoyen.**

Philip 2., Konge af Spanien, † 1598.

Philip 3., Konge af Spanien, † 1621.

Anna Maria Mauritia g. m. Ludvig 13., Konge af Frankrig.

Ludvig 14.

Philip 4., Konge af Spanien, † 1665.

Marie Theresia g. m. Ludvig 14. af Frankrig.

Ludvig † 1711.

Ludvig † 1712.

Philip af Anjou (5) Konge af Spanien 1700.

Carl af Berry.

Carl 2., Konge af Spanien, † 1. Nov. 1700.

Margrethe Theresia g. m. Keiser Leopold 1.

Marie Antonie g. m. Churfyrst Maximilian af Baiern.

Joseph Ferdinand, Arving til det spanske Monarkie, † 6. Febr. 1699.

Maria Anna g. m. Keiser Ferdinand 3.

Leopold 1. g. m. 1, Margretha Theresia af Spanien, 2, Claudia Felicitas af Tyrol, 3, Eleonora Magdalene af Pfalz.

3. Joseph 1. † 1711.

3. **Carl**, Erkehertug **af Østrig**, udvalgt Konge af Spanien 1703, **romersk Keiser** 1711.

Catharina g. m. Hertug Carl Emanuel 1. af Savoyen.

Victor Amadæus 1.

Carl Emanuel 2.

Victor Amadæus 2.

1.

SISSENIENSE • BIBLIOTHECA REGIA • HAFNIENSE

2.

Etat af Corpset i engelsk og hollandsk Tjeneste

Generalstaben.

1 Generallieutenant en chef,
1 Generallieutenant af Infanteriet,
2 Generalmajorer,
3 Brigaderer af Cavalleriet,
2 Brigaderer af Infanteriet,
4 General=Adjutanter (1 hos hver Generalsperson),
4 Brigademajorer.
— (Disse havde hver enten Regiment eller Compagnie.)

1 Generalqvarteermesterlieutenant,
1 Stabsqvarteermester,
1 Over=Auditeur,
1 Stabssecretair,
1 Medicus,
1 Feltprovst,
1 Stabsfeltskjær med Svend,
1 Vognmester,
1 General=Gevaltiger=Lieutenant,
3 Justits Sergeanter,
1 Skarpretter med 2 Knegte.

16 Hoveder.

Et Regiment Cavallerie.

Stab.

1 Oberst,
1 Oberstlieutenant,
1 Major,
— (havde tillige Compagnie).
1 Regimentsqvarteermester,
1 Adjutant,
1 Auditeur,
1 Præst,
1 Stabschirurg,
1 Pauker,
1 Gevaltiger med Knegt.

8 Hoveder.

Et Compagnie.

1 Ritmester (ell. Stabsoff.),
1 Lieutenant,
1 Cornet,
1 Vagtmester,
1 Qvarteermester,
3 Corporaler,
2 Trompeter,
1 Feltskjær,
1 Skriver,
60 Ryttere.

72 Hoveder.

En Bataillon Infanterie.

Stab.	Et Compagnie.
1 Oberst.	1 Capitain (ell. Stabsoff.),
1 Oberstlieutenant *),	1 Lieutenant,
1 Major,	1 Fændrik,
—	3 Sergeanter,
1 Regimentsqvarteermester,	1 Foureer,
1 Adjutant,	3 Corporaler,
1 Auditeur,	1 Feltskjær,
1 Præst,	2 Tambourer,
1 Stabschirurg,	3 Tømmermænd,
1 Regimentstambour,	1 Skriver,
1 Gevaltiger med Knegt.	5 Officeers Oppasfere,
8 Hoveder.	Gemene (forskjelligt).

*) Ved Bataillonerne 1ste og 2den Prinds Carl, 2den Prinds Georg og 2den Sjelland. Ved de andre Bataillonerne sattes først 1703 en Oberstlieutenant.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

3.

Fortegnelse over Cheferne og Stabsofficererne ved Corpset i engelsk og hollandsk Tjeneste.

Generalitetet.

	Chef for Corpset.	Generallieutenanter.	Generalmajorer af Cavalleriet.	Generalmajorer af Infanteriet.	Brigaderer af Cavalleriet.	Brigaderer af Infanteriet.
1701.	Hertug Carl Rudolf af Würtemberg-Neustadt, Generallieutenant af Cavalleriet.	Jobst v. Scholten af Infanteriet.	Johan v. Rantzau.	Andreas v. Harboe.	Jørgen v. Rantzau*). Mathias v. Nummesen. Adam Ehrenreich v. Prehn.	Christopher v. Bjelke. Hertug Frederik Wilhelm af Augustenborg.
1702.					Prehn. † 29. Mai.	
1703.					Nummesen gik af 10. Febr. Ditlef Brockdorff 10. Febr.	
1704.		Johan v. Rantzau af Cavalleriet 4 Marts**).	Generallt. 4. Marts. Jørgen v. Rantzau 4. Marts**).	command. til Ungarn Hans Christopher v. Schönfeldt 20 Septbr.	Rantzau Genm. 4. Marts.	Bjelke † 13 August. Johan Bernhard v. Schwerzel 20 Septbr.
1705.					Adam Marcus v. Uetterwig 25 Juli	
1706.				command. til Danmark Hertug Frederik Wilhelm af Augustenborg 26 Jan.	Uetterwig † 23. Mai. Franz Joachim v. Dewitz 15. Juni.	Hert. af Augustenborg Genm. 26. Jan. Laurence de Boiset 26. Januar
1707.	General af Cavalleriet 7. Juni.	Scholten gik af efter endt Felttog.		gik af med Pension af Holland.		
1708.		Rantzau † 17. Decbr. Jørgen v. Rantzau af Cavalleriet 27. Decbr.	Generallieutenant 27. Decbr.	Joh. Bernh. v. Schwerzel 9. Januar Lave v. Hohndorff 9. Jan.		Schwerzel Genm. 9. Jan. Christian Friedrich Christian v. Bjelke 9. Januar.
1709.		command. til Danmark Friederich v. Gersdorff af Infanteriet 7. Decbr.	Franz Joachim v. Dewitz 1 Januar command. til Danmark. Henry de Cheuses 2. Marts.	Laurence de Boiset 7. Decbr.	Dewitz Genm. 1. Jan. Brockdorff command. til Danmark. Friedrich Wilhelm v. Schmettau 21. April. Bendix v. Brockdorff 8. Novbr.	Bjelke † 13. August. Gerhard Christian v. Stöcken 4 Octbr. Boiset Genm. 7 Decbr.
1710.				Hohndorff commanderet til Danmark. Carl, Landgreve af Hessen-Philipsthal 6. Juni.	Johan Kneyl 25. Juli.	Daniel v. Plessen. 9- Juni. Jacob v. Bonar 25. Juli.
1711.		Henry de Cheuses af Cavalleriet 1 Januar. Joh. Bernh. v. Schwerzel af Inf. 13. April	Generallieutn. 1. Jan. Friederich Wilhelm v. Schmettau 7. April	Schwerzel Genlt. 13. April.	Brockdorff command. til Danmark. Schmettau Genm. 7 Apr.	Friederich Philip v. Donep 17 April. gik af Hans Philip v. Prætorius 9 Septbr. Patroclus v. Rømeling 20. Octbr.
1712.				Gerhard Christian v. Stöcken 9. Marts.		Stöcken Genm. 9. Marts.
1713.		Cheuses gik af.				

*) Da der kun skulde være 2 Brigaderer ved Cavalleriet, bestemtes det, at de skulde skiftes til at føre Commandoen som Brigadeer, men dette forandredes af Frederik den Fjerde derhen, at Prehn og Nummesen, som ældre Obersier skjøndt yngre Brigaderer end Rantzau, skulde føre Commandoen som Brigaderer. Ved Prehns Død traadte Rantzau i hans Plads.

**) Bestallingerne udstedtes først i 1705, men antedateredes til 4de Marts 1704.

4.

Fortegnelse over Cheferne og Stabsofficererne ved Corpset i keiserlig Tjeneste.

		1701.	1702.	Reductionen 1703.
Chef for Corpset.		Generalfeltmarschallieutenant Grev Christian Gyldenløve.		
Generalmajorer.	af Cavalleriet.	Christian Ditlef Greve af Reventlow.		
	af Infanteriet.	Johan Dietrich v. Harthausen.		
Dragoner Regiment. 1ste Regim.	Oberst.	Christian Rodsteen.		fik Dragonreg.
	Oberstlieutenant.	Georg Christian v. Møsting.		Oberstlieut. i 1ste Reg. Inf.
	Major.	Johan Christopher v. Korbitz.	Afsked efter Ansøgning.	—
2det Regiment.	Oberst.	Gregers v. Juul.		gik af
	Oberstlieutenant.	Adam Christopher v. Restorff.		Oblt. i Dragonreg.
	Major.	Franz v. Rantzau.	Afsked efter Ansøgning. Vincent Budde 22. August.	Prem. Major i Dragonregim.
Bat. Dronning.	Oberst.	Christian v. Brockdorff.		gik af
	Major.	Abraham d'Andichon.	Afsked efter Ansøgning.	—
Bat. Pr. Christian.	Oberst.	Laurence de Boiset.		gik af
	Major.	Johan Petersen.	† i August.	—
Bat. Prinds Carl.	Oberst.	Genm. Johan Dietrich v. Harthausen.		fik 2det Reg. Inf.
	Oberstlieutenant.	Christian Wind.		gik af
	Major.	Balthasar Weitzmann.	† 15. August.	—
Bat. Prinds Georg.	Oberst.	Generalfeltmarschallieutenant Grev Christian Gyldenløve.		fik 1ste Reg. Inf.
	Oberstlieutenant.	Oberst Gerhard Christian v. Stöcken.		gik af
	Major.	Otto Dietrich Friese.	døde.	—
Bat. Sjelland.	Oberst.	Johan v. Mohrstein.		gik af
	Major.	Christopher v. Heilsberg.		Oblt. i 3. Reg. Inf.
Bat. Jydland	Oberst.	Brigadeer Hermann Friederich v. Boynenburg.		fik 3die Reg. Inf.
	Major.	Georg Siegmund v. Bauditz.	† 8 Juli. Johan Lorenz Bornefeldt 19. Aug. † 15. Aug. *).	—
Bat. Marine.	Oberst.	Daniel v. Plessen.		gik af
	Major.	Johan Warnecke.	† i October.	—

		1703.
Chef for Corpset.		Generallieutenant Adam Friederich v. Trampe **).
Generalmajorer.	af Cavalleriet.	Christian Ditlef Greve af Reventlow.
	af Infanteriet.	Johan Dietrich v. Harthausen, gik af i Octbr.
Regiment Cavallerie.	Oberst.	Nicolaus Heinrich v. Dithmersen.
	Oberstlieutenant.	Joachim Carl v. Prehn.
	Premier Major.	W. Mayer.
	Second Major.	Diedrich v. Brømbsen †. Christopher v. Hagen, 21. August.
Regiment Dragoner.	Oberst.	Christian Rodsteen fik Reg. i Danmark 28 Aug. Genlt. Adam Friederich v. Trampe 8. Septbr.
	Oberstlieutenant.	Adam Christopher v. Restorff.
	Premier Major.	Vincent Budde gik af. Magnus Ernst v. Prehn 23. Juni.
	Second Major.	Mathias v. Rosenørn.
1ste Regiment Infanterie.	Oberst.	Genfmlt. Christian v. Gyldenløve. Genlt. Adam Friederich v. Trampe.
	Oberstlieutenant.	Georg Christian v. Møsting.
	Major.	Otto Kragh †. Caspar Adam v. Lepel 18. August.
2det Regiment Infanterie.	Oberst.	Genm. Johan Dietrich v. Harthausen gik af i Octbr.
	Oberstlieutenant.	Adam Ferdinand Greve af Windischgrätz.
	Major.	Joachim Ruthenberg gik af. Erik Nicolaus v Isfen 28. August.
3die Regim. Infanterie.	Oberst.	Brigadeer Hermann Friederich v. Boynenburg † i September.
	Oberstlieutenant.	Christopher v. Heilsberg.
	Major.	Friederich Ulrich v. Donep.
4de Regiment Infanterie.	Oberst.	Christian Vollrath v. Enden.
	Oberstlieutenant.	Gebhart Mathias v. d. Winsen gik af. Heinrich 22. Greve af Reuß-Gera 24. Novbr.
	Major.	Benedict Powisch gik af. Knud Urne 9. Octbr.
Bat. Meklenb.	Oberstlieutenant.	Carl Gustav v. Maltzahn.

*) Hans Bestalling udfærdigedes i Kjøbenhavn den 19de August, men han var da allerede falden i Slaget ved Luzzara.

**) Som det synes er Gyldenløve allerede gaaet af fra Corpset i Begyndelsen af 1703, maaskee samtidig med Reductionen. I April findes en Correspondence imellem Geheimeraad Lente og Generalmajor Gersdorff, hvoraf det lader til at Chefsposten er tilbudt Gersdorff, men at han har afslaget den. Den 14de Mai findes et Brev fra Genlt. Trampe, hvori han modtager Chefsposten.

	Dragonregiment Würtemberg-Oels.				Infanterie. Garde.	
	Oberst.	Oberstlieutenant.	Premier Major.	Second Major.	Oberst.	Major.
1701.	—	—	—	—	Jacques du val de la Pottrie.	Dietrich Gerhard v. d. Decken.
1702.	—	—	—	—		
1703.	Hertug Carl Friederich af Würtemberg-Oels (Jacob v. Bonar)	Joachim Bernhard v. Mörner.	Siegmund Elias v. Brockdorff.	Ditlef Brockdorff.		
1704.					† 17. August. Oberstlt. Johan Dietrich v. Lattorff 20. Seplbr.	† 13. August. Gotschalk Ernst v. Bülow 20. Sept.
1705				Afsked efter Ansøgning. Werner v. d. Schulenburg 29de Decbr.		
1706.		forsat til 2 Jydske Reg. Cav. 19. Juni. Siegmund Elias v. Brockdorff 19. Juni.	Oberstlt. i Reg. 19. Juni. Werner v. d. Schulenburg 19. Juni.	Prem. Major i Reg. 19. Juni.		
1707.				Otto Wilhelm Falk 12. Octbr.		
1708.					fik Reg. i Danmark. Genm. Lave Hohndorff 9 Jan.	
1709.	gik af. Hertug Christian Ulrich af Würtemberg-Oels 8. Juli.	forsat til 2. Jydske Reg. Cav. 16. August. Hans Helmuth v. Lüttichau 16. August				char. Oberst 27. Sept.
1710.		char. Oberst 18. Juli.	Oberstlt. i 5. Jydske Reg. 18. Juli. Otto Wilhelm. Falk 18. Juli.	Prem. Major i Reg. 18 Juli. Rubeck v. Kaas 18. Juli.	comd. til Danmark. Genm. Carl, Landgreve af Hessen-Philipsthal 6. Juni.	
1711.		fik 2. Jydske Reg. 18. Mai. Otto Wilhelm Falk 18. Mai.	Oberstlt. i Reg. 18. Mai. Rubeck v. Kaas 18. Mai.	Prem. Major i Reg. 18. Mai. Conrad Magnus v. Kisleben 18. Mai.		fik Reg. i Danmark. Heinrich v. Scholten 26. Januar.
1712.		Friederich Wilhelm v. Lützow 17. October.				char. Oberstlt. 20. Marts.
1713.			char. Oberstlt. 17. Mai.			

Infanterie. Regiment Prinds Carl.

	1ste Bataillon.			2den Bataillon.		
	Oberst.	**Oberstlieutenant.**	**Major.**	**Oberst.**	**Oberstlieutenant.**	**Major.**
1701.	Brig. Christopher v. Bjelke.	Albrecht v. Eynden.	Hans Friedr. v. Zepelin.	Genlt. Jobst v. Scholten.	Georg Wilhelm v. Prætorius.	Hans Philip v. Prætorius.
1702.					† 25 Octbr. Hans Philip v. Prætorius 11. Novbr.	Oberstlt. i Bat. 11. Nobr. Friederich v. Wolgast 11. Novbr.
1703.						
1704.	† 13. August. Brig. Johan Bernhard v. Schwerzel 20 Septbr.	fik Regiment i Danmark. Wilhelm Albrecht Schack v. Wittenau 20 December.				
1705.			Afsked efter Ansøgning. Hans Jacob Schultz.			
1706						
1707.				gik af efter endt Felttog.		
1708.	Genm. 2. Jan.			Brig. Christian Friedrich Christian v. Bjelke 9. Januar.	fik Bat. Oldenborg 9. Jan. Georg Wilhelm Hedwiger Greve af Sponeck 9. Jan.	
1709.		fik Reg. i Ungarn 10. Apr. Johan Sebastian Mogge 16. April † 11. Septbr. Severin Hjorth 4. Octbr.		† 13. Septbr. Patroclus v. Rømeling. 4. October.	fik Bat. Fyen 16. April. Friederich v. Wolgast 16. April.	Oberstlt. i Bat. 16. Apr. Friederich Christian Schwarz 16. April
1710.		Hans Jacob Schultz 22. August.	Oberstlt. i Bat. 22. Aug. Cort Josva v. Bülow 15. Decbr.			Friederich Christian v Lützow 17. Mai.
1711.				Brigadeer 20. Octbr.		
1712.			Michael Albrecht v. Olsen 10. Septbr.		char. Oberst 26. August.	Oberstlt. i Dragonreg. 17. Octbr. Johan Christopher v. Krackewitz 10. Septbr.

Cavallerie.

	Liv-Regiment.			Holsteenske Regiment.		
	Oberst.	**Oberstlieutenant.**	**Major.**	**Oberst.**	**Oberstlieutenant.**	**Major**
1701.	Genm. Christian Ditlev Greve af Reventlow, var ei ved Corpset.	Melchior Dietrich v. Zepelin.	Adolf Georg v. Oldenborg.	Franz Joachim v. Dewitz.	Georg v. Kalkreuter.	Hans Gottfried v. Lochow char. Oberstlt.
1702.			char. Oberstlt. 11. Novbr.		† i en Duel*). Hans Gottfried v. Lochow 3. Juni † i November. Friederich Baron af Winterfeldt 2. December.	Oberstlt. i Reg. 3. Juni. Johan Christian v. Crull 3. Juni.
1703.						
1704.		† 13 August. Christian Adolf v. Holsten 20 Septbr.	† 13. August. Christian Golle 20. Septbr.			
1705.						
1706.				Brigadeer 15. Juni.		char. Oberstlieutenant 15. Juni. comd. til Danmark. Johan Friedrich v. Bardenfleth 12. Octbr.
1707.					char. Oberst 1. Marts. Friedrich Wilhelm v. Schmeling 21. October.	
1708.						
1709.		char. Oberst 2. Marts. fik Reg. i Danmark. Johan Friedrich v. Bardenfleth 7 Decbr.	Walther v. Eldern 2. Jan.	Genm. 1. Jan. comd. til Danmark. Genlt. Friedrich v. Gersdorff 7 Decbr.		Oberstlt. i Liv Reg. 7. Decbr.
1710.				fik Bat. Fyen 12. April. Johan Kneyl 22. April. Brigadeer 25. Juli.	char. Oberst 25. August.	Otto Friedrich v. Zepelin 7. Januar.
1711.						
1712.		char. Oberst 21. Mai.				
1713.						

*) Kalkreuter havde giort sig skyldig i nogle Underslæb, hvorfor han ved en Krigsretsdom cassseredes, men han benaadedes af Kongen. Kort derpaa opstod en Strid imellem ham og en anden Officeer af Regimentet, hvoraf Følgen var en Duel, i hvilken Kalkreuter faldt.

Cavallerie.

2det Sjellandske Regiment.

	Oberst.	Oberstlieutenant.	Major.
1701.	Brig. Mathias v. Nummesen.	Steen Schinkel.	Hannibal Heinrich v. Schwanenwedel.
1702.		Afsked efter Ansøgning. Ulrich Otto v. Dewitz 2. Decbr.	† 23de August. Heinrich Poppe 19. Septbr.
1703.	Afsked efter Ansøgning 10. Februar. Genm. Johan v. Rantzau 10. Februar.		
1704.	Genlt. 4 Marts.		
1705.			
1706.			
1707.			
1708.	† 17. Decbr.		
1709.	Christian Juel 18. Jan.	fik Reg. i Ungarn 17. Juni. Heinrich Poppe 2. August.	Oberstlt. i Reg. 2. Aug. Christian Heinrich v. Paulsen 2. August.
1710.	comd. til Danmark. Christian v. Rantzau 18. Juli.		
1711.			char. Oberstlt. 24. Juni.
1712.			
1713.			

2det Jydske Regiment.

	Oberst.	Oberstlieutenant.	Major
1701.	Adam Marcus v. Uetterwig.	Heinrich Wilhelm v. Tillisch.	Friederich Baron af Winterfeldt.
1702.		† i November. Georg Mathias Mohr 2. December.	Oberstlt. i 5. Jydske Reg. 7 Juli. Friederik Wilhelm v. Schmeling 8. August.
1703.			
1704.			
1705.	Brigadeer 25. Juli.		
1706.	† 23 Mai. Bendix v. Brockdorff 15. Juni.	Bernhard Joachim v. Mørner 19. Juni.	
1707.			Oberstlt. i Holst. Reg. 21. Octbr. Friederich Eberherz 21. Octbr.
1708.			
1709.	Brigadeer 8. Novbr.	comd. til Danmark. Hans Helmuth v. Lüttichau (char. Oberst) 2. Marts. forsat til Dragonreg. 16 August. Siegmund Elias v. Brockdorff 16. August.	
1710.		Friederich Eberherz 3. Novbr.	Oberstlt. i Reg. 6. Novbr. Georg Bertouch 3. Novbr.
1711.	comd. til Danmark. Hans Helmuth v. Lüttichau 18. Mai.		char. Oberstlt. 30. Nov.
1712.			
1713.			

Cavallerie.

	3die Jydske Regiment.			4de Jydske Regiment.		
	Oberst.	**Oberstlieutenant.**	**Major.**	**Oberst.**	**Oberstlieutenant.**	**Major.**
1701.	Ditlef v. Brockdorff.	Jørgen Ludvig Lübbersdorff.	Ulrich Otto v. Dewitz.	Brig. Jørgen. v. Rantzau.	Bendix Brockdorff.	Hermann Esemann.
1702.			Oberstlt. i 2. Sjell. Reg. 2 Decbr. Johan Vincent v. Uetterwig 2. Decbr.			
1703.	Brigadeer 10. Februar.					
1704.				Genm. 4. Marts.	char. Oberst 29. Septbr.	† i September. Rudolph Günther v. Grabow 20 Septbr.
1705.			Christian v. Levetzau 6. Juni.			
1706.					fik 2. Jydske Reg. 15 Juni. Rudolph Günther v. Grabow 15. Juni.	char. Oberstlt. 16. Febr. Oberstlt. i Reg. 15. Juni. Friederich Greve af Rantzau 15. Juni.
1707.						
1708.		Christian v. Levetzau 3. Februar.	Oberstlt. i Reg. 3 Febr. Siegmund Galkowsky 3 Febr.	Genlt. 27. Decbr.		char. Oberstlt. 2. Marts.
1709.	comd. til Danmark. Genm. Henry de Cheuses 2. Marts.			comd. til Danmark. Rudolph Günther v. Grabow 7. Decbr.	Chef for Reg. 7 Decbr. Friederich Greve af Rantzau 7. Decbr.	Oberstlt. i Reg. 7 Dec.
1710.						Pierre Gugeot du Boullet 21 Januar.
1711.	Genlt. 1. Januar.	comd. til Danmark. Christian Ulrich v. Bjelke 19. Januar.	char. Oberstlt. 20. Nov.		char. Oberst 19. Januar.	char. Oberstlt. 29. Juni.
1712.		char. Oberst 18. Juli.				
			1713.			

Cavallerie.

5te Jydske Regiment.

	Oberst.	Oberstlieutenant.	Major.
1701.	Brig. Adam Ehrenreich v. Prehn.	Hans Joachim v. Warnstedt.	Carl Heinrich Halbey.
1702.	† 29. Mai. Friederich Wilhelm v. Schmettau 11. Juni.	Affked efter Ansøgning. Friederich Baron af Winterfeldt 7. Juli. forsat til Holst. Reg. 2 Decbr. Carl Heinrich Halbey	char. Oberstlt. 8. Aug. Oberstlt. i Reg. 2. Dec. Andreas Bornecker 2. December.
1703.			
1704.			
1705.			
1706.			Christian v. Rantzau 19 Jan.
1707.		Christian v. Rantzau. 25. Januar.	Oberstlt. i Reg. 25. Jan. Bernhard Pohl 25. Jan.
1708.			
1709.	Brigadeer 21. April.	char. Oberst 7. Decr.	
1710.		fik 2 Sjell. Reg. 18 Juli. Werner v. d. Schulenburg 18 Juli.	char. Oberstlt. 18. Juli.
1711.	Genm. 7. April.	char. Oberst 29. Mai.	
1712.			
1713.		fik Reg. i Danmark. Bernhard Pohl 22. Mai.	Oberstlt. i Reg. 22. Mai. Walter v. Eldern char. Oberstlt. 22. Mai.

Cuirassеerregimentet.

	Oberst.	Oberstlieutenant.	Major.
1701.	Cay Burchardt Greve af Ahlefeldt.	Friederich Wilhelm v. Schmettau.	Christian Adolph v. Holsten.
1702.		fik 5. Jydske Reg. 11. Juni. Johan Kneyl 11. Juni.	
1703.			
1704.			Oberstlt. i Liv. Reg. 20. Septbr. Hans Helmuth v. Lüttichau 20. Septbr.
1705.	Affked efter Ansøgning. Genlt. Hertug Carl Rudolf af Würtemberg 25. Juli.		
1706.			
1707.	General 7 Juni.	char. Oberst. 5. Februar.	comd. til Danmark. Hermann Michael Schubart 22. Februar.
1708.			
1709.			
1710.		fik Holst. Reg. 22. April. Hermann Michael Schubart 22. April.	Oberstlt. i Reg. 22. April. Carl Gustav v. Galkowsky 22. April.
1711.			
1712.			
1713.			

Infanterie. Regiment Prinds Georg.

	1ste Bataillon.			2den Bataillon.		
	Oberst.	**Oberstlieutenant.**	**Major.**	**Oberst.**	**Oberstlieutenant.**	**Major.**
1701.	Claus Ulrich v. Roepstorff.	—	Reinhard Johan v. Ellern.	Genlt. Hertug Carl Rudolf af Würtemberg.	Christian Jørgen v. Urne.	Levin Philip v. Holsten
1702.		—	† af Sygdom. Ernst Ludvig v. Falk 7. Octbr.			† af Sygdom. Hans Christopher v. Roepstorff 7. October.
1703.		Heinrich v. Rantzau. 13. Marts.				
1704.	† 13. August. Christian Jørgen v. Urne 20. Septbr. Gerhard Christian v. Stöcken 11. Novbr.		† i August. Hans Weinmann 20. Septbr.		fik 1ste Bat. Pr. Georg 20 Septbr. Patroclus v. Rømeling. 20. Septbr.	
1705.				fik Cuirasseerreg. 25. Juli. Daniel v. Plessen 25. Juli.		
1706.						
1707.						
1708.		char. Oberst 9. Jan. † 11. Juli. Hans Weinmann 6. August.	Oberstlt. i Bat. 6. Aug. Joachim Heinrich v. Orteberg 6. August.			Oberstlieut. i Bat. 1. Sielland. 9. Jan. Eberhard Liewe 3. Juni.
1709.	Brigadeer 4. Octbr.				char. Oberst 16. April. fik 2. Bat. Pr. Carl 4. October. Johan Christoph v. Kohlhans 17. December.	Adam Christopher v. Holsten 23. Septbr.
1710.				Brig. 9. Juni.		
1711.		char. Oberst 28 Septbr.	Johan Albrecht v. d. Gröben 20 Febr.		Adam Christopher v. Holsten 15. September.	Oberstlieutenant i Bat. 15. September. Ditlef Winecke 15. September.
1712.	Genm. 9. Marts.					

Infanterie. Regiment Sjelland.

	1ste Bataillon.			2den Bataillon.		
	Oberst	**Oberstlieutenant.**	**Major.**	**Oberst.**	**Oberstlieutenant.**	**Major.**
1701.	Georg Christian v. Puttkammer.	—	Wilhelm Albrecht Schack v. Wittenau.	Genm. Andreas v. Harboe.	Friederich Wilhelm v. Doney.	Johan v. Bieberstein.
1702.		—				† 29. December.
1703.		Mogens Kragh 13. Jan.	char. Oberstl. 29. Decbr.			Hans Joachim v. Holstein 6. Februar.
1704.	Friederich Philip v. Donep 20 Septbr.		Oberstlt. i 1. Bat. Pr. Carl 20. Decbr.	comd. til Ungarn. Genm. Hans Christopher v. Schönfeldt 20. Septbr.	fik 1. Bat. Sjelland 20. September. Ernst Albrecht Greve af Erbach 20. Septbr.	
1705.			Godske Ditlef v. Holsten 3 Februar.			
1706.				comd. til Danmark. Brig. Laurence de Boiset 26. Januar.		
1707.						
1708.		fik Reg. i Ungarn. Hans Christopher v. Roepstorff 9. Januar.				Philip Johan v. Hagedorn 3. Februar.
1709.			Christopher v. Eichstädt 7 December.	Genm. 7. December.	char. Oberst 4. Octbr.	
1710.					† i Januar. Johan Friederich Sohr 25. Januar.	
1711.	Brigadeer 17. April. gik af. Francois d'Aspremont. 13. Juli.	char. Oberst 15. Mai. Obstl. i Bat. Fyen 15. Juli Christopher v. Eichstädt 13. Juli.	char. Oberstlt. 29. Mai. Oberstlt. i Bat. 13. Juli. Andreas Mathias Pohlmann.			
1712.						Christian Kruse 2. Febr.
1713.						

Infanterie.

	Bataillon Fyen.			Bataillon Oldenborg.		
	Oberst.	**Oberstlieutenant.**	**Major.**	**Oberst.**	**Oberstlieutenaut.**	**Major.**
1701.	Johan Bernhard Dalwig.	—	Andreas Ellnberger.	Brig. Hertug Frederik Wilh. af Augustenborg.	—	Johan Friederich Sohr.
1702.			char. Oberstlt. 29. Decbr.		—	
1703.		Carl, Landgreve af Hessen-Philipsthal 13. Januar.			Rudolph Reinhard v. Biegen 13. Januar.	
1704.	Justus Voigt 11 Novbr.	fik Reg. i Danmark 20. September. Francois d'Aspremont 20. September.	† 13. August. Anna de la Jarrie 15. Novbr.			
1705.						
1706.				Genm. 26. Januar.		
1707.				gik af med Pension af Holland.		
1708.				Hans Philip v. Prætorius 9. Januar.	char. Oberst 9. Januar. fik Reg. i Danmark. Ernst Heinrich Suhm 27. Febr.	
1709.	gik af Georg Wilh. Hedwiger Greve af Sponeck 16. Apr.					
1710.	fik Reg. i Danmark. Genlt. Friederich v. Gersdorff 12. Apr.	char. Oberst 11. Januar.	† i Januar. Hans Ludvig Page 11. Januar.			Oberstlt. i 2 Bat. Sjelland 25. Januar. Johan Heinrich Campe 25. Januar.
1711.		fik 1. Bat. Sjell. 13. Juli Hans Christopher v. Roepstorff (char. Oberst) 13. Juli.		Brigadeer 9. Septbr.	char. Oberst 28. Septbr.	
1712.						
1713.						

Infanterie.

Regiment Würtemberg=Oels.

	Oberst.	Premier Oberstlieutenant.	Second Oberstlieutenant.	Premier Major.	Second Major.
1703.	Hertug Christian Ulrich af Würtemberg=Oels. (Jacob v. Bonar).	Christian August Jensen.	Georg Wilhelm Hedwiger Greve af Sponeck.	Engelke v. Bülow.	—
1704.					—
1705.					—
1706.					—
1707.					Johan Christopher v. Kohlhans 18. Decbr.
1708.			Oberstlt. i 2. Bat. Pr. Carl 9. Jan.		
1709.	fik Dragonreg. 8. Juli. Jacob v. Bonar 16. August.		—		Oberstlt. i 2. Bat. Pr. Georg 17. Decbr.
1710.	Brigadeer 25. Juli.		—	Ahrent v. Isendorff 6. Mai.	Ahrent v. Isendorff 7. Jan. Prem. Major 6. Mai. Cort Josva v. Bülow 6. Mai forsat til 1. Bat. Pr. Carl 15. Decbr. Johan Albrecht v. d. Gröben 15. Decbr.
1711.		Lave Ulfeldt Gyldenstjerne 13. Juli-	—		forsat til 1. Bat. Pr. Georg 20. Februar. Johan Opitz 20. Febr.
1712.			—	char. Oberstlt. 10 Septbr.	
1713.			—		

Forpleiningen af disse Tropper var fordeelt paa England og Holland saaledes:

Generalstaben..... af Provindsen Holland.
Liv Regiment Cavallerie — Holland.
Holsteenske — England.
2det Sjellandske — Provindsen Holland.
2det Jydske — England.
3die — — England.
4de — — Prov. Groeningen (Stab af Trente).
5te — — — Friesland.
Cuirassеerregiment..... England.
Dragonregiment..... 5 Comp. af England og 5 af Holland.

Bataillon Garde..... af Prov. Holland.
— 1ste Prinds Carl England.
— 2den — — England.
— 1ste Pr. Georg England.
— 2den — — England.
— 1ste Sjelland Prov. Zeeland.
— 2den — — Zeeland.
— Fyen..... — Utrecht (Stab af Over=Yssel.)
— Oldenborg..... England.
Infanteriereg. Würtemberg=Oels 5 Comp. af England og 5 af Holland.

5.

Uddrag af Oberst v. Stöckens Rapport til Hertugen af Würtemberg, dateret Aachen den 5te October 1706.

Stöcken beretter, at han den 30te September begav sig fra Roermonde, hvor han laae i Garnison, til Aachen, med en Escorte af 150 Md. I Aachen traf han den danske Gesandt fra Paris Meyercrone, som vilde begive sig til Danmark, og som bad ham om en Escorte for at dække sig mod Røverne, da han havde gode Pas saavel fra Ludvig den 14de, som fra Churfyrsten af Baiern. Stöcken gav ham 35 Md. under Lieutenant Engel. Den 1ste October forlod Meyercrone Aachen for at begive sig til Roermonde, men da han var kommen ½ Miil fra Aachen, stødte han paa et fransk Partie, som nedlagde 2 Grenaderer, der rede 50 Skridt foran Vognen, for at melde, at de havde Pas. De Franske attaquerede derpaa Escorten, af hvilken 7 Md. faldt og Lieutenanten og 6 Md. saaredes. Partiegjængeren Mackenay, som anførte det franske Partie, førte Gesandten og Escorten tilbage til Aachen, hvor han løslod begge Dele, uden at have berøvet dem det Ringeste af Penge eller Pengesværd. Den Kongelige Secretair Rumsen, som var i Vognen hos Gesandten, blev skudt, hvorpaa man hørte Skriget **l'envoyé est mort!** og Skydningen ophørte strax paa begge Sider.

Af det optagne Forhør fremlyste, at Gjerningen skete da Escorten skulde passere en Huulvei ved en Mølle, hvor de Franske kom frem af Buskene og Hegnene og omringede Escorten. I Begyndelsen raabte Nogle af Partiet, at dette ei var for dem, da de Reisende havde Pas paa deres Hatte, men Anføreren paabød Taushed, og gav Ordre til Attaque, de Allierede viste dem Pasene paa deres Hatte, og raabte, at det vare Passe, men dette frugtede Intet, man hørte raabe allerte! og Attaquen begyndte.